

RECEIVED

JAN 22 1914

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ

ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

—♦— Т. XII. —♦—

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ЛЕГЕНДИ.

Зібрав

ВОЛОДИМИР ГНАТЮК.

У ЛЬВОВІ, 1902.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ

ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

.....
Т. XII.
.....

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ЛЕГЕНДИ.

Т. I.

==== ЗІБРАВ ====

Володимир Гнатюк.

.....
У ЛЬВОВІ, 1902.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

З М І С Т.

Передне слово	Сторона IX—XI
-------------------------	------------------

I. Біблійні легенди старого завіта.

1. Початок світа А.	3—4
2. Початок світа і перші люди Б.	5—8
3. Початок світа, перший гріх і відкуплене В.	8—13
4. Бог і Сатана А.	13—14
5. Бог і Віда Б.	14—15
6. Бог і Чорт В.	15—16
7. Бунт Ангелів	16—17
8. Прокляті ангели	17
9. Гріх — то війна між Богом і дідьком	17—18
10. Як повстали гори	18
11. Як Бог садив рай	19
12. Адам і Ева	19—20
13. Адамові діти	20
14. Перший гріх	20—21
15. Чому на пальцях нігті	21
16. Звідки пішло „Помагайбіг“	21
17. Як Адам запродав чортові людей	21—22
18. Запропашене і відкуплене людей	22—23
19. Хлопське і бабське волосся	23
20. Чому у жінок довге волосся	23—24
21. Як Бог сотворив шляхту	24
22. Супірка Бога з чортом	24
23. Чорт у вовка між очима А.	25

	Сторона
24. Сотворене вовка Б.	25
25. Чому вільха червена В.	25—26
26. Звідки взяли ся кози	27
27. Звідки взяв ся бузько	27—28
28. Кая	28
29. Волове очко — королик	28—29
30. Чому пчола гине, коли ужалить кого	29
31. Звідки взяли ся воші і блохи	29
32. Божий сьвіт	29—30
33. Про Ноя	30—32
34. Мойсей і сліпий Жид	32
35. Чому можна красти	33
36. Як Мойсей дістав роги	33
37. Через що Жиди паршиві	33
38. Звідки вьяли ся цигани	33—34
39. Про Самсона А.	34—35
40. Жолобчук-Самсон Б.	35—36
41. Сила Самсона	37
42. Всякое диханіє	37
43. Про царя Давида і його смерть	37—38
44. Соломонові проби А.	38—40
45. Соломон і його родичі Б.	41—42
46. Соломонові мудрощі В.	42—44
47. Соломон у сьвіті Г.	44
48. Як Соломон важив бабський розум	45
49. Тільки баб справедливих, як ворон білих	45—46
50. Звідки вьяла ся скрипка	46
51. Соломон і його мати	47
52. Як Соломон міряв море А.	48
53. Як Соломон міряв глибину і висоту Б.	49—50
54. Саламон в коваля	50
55. Соломон кухарем	50—51
56. Соломон і жених	51
57. Як Соломон обдурив чортів	51
58. Соломон і його жінка А.	52—54
59. Соломон і його жінка Б.	54—56
60. Давидові ради для Соломона	56—58
61. Соломон і Христос	58—59
62. Сьв. Ілля на весілю	59—60

II. Біблійні легенди нового завіта.

63. Три царі	63—64
64. Втека до Єгипту. — Христос і розбійники на кресті	64—65
65. Про втеку Матері Божої А.	65—66
66. Втека до Єгипту Б.	66
67. Свиня — жидівська тітка А.	66
68. Чому Жиди не їдять свинини Б.	66—67
69. Як Христос бавив ся пташка	67
70. Чому в горах не родить ся так, як на долах	67
71. Звідки взяв ся млин, віз, кінь, скрипка і медвідь	68—69
72. Звідки взяли ся гриби	69—70
73. Звідки взяли ся пчолы	70
74. Жидівський помийник	70—71
75. Як згорів „Ка“ А.	71
76. Від чого названа горівка Б.	71—72
77. Звідки взяла ся табака і люльки А.	72
78. Тютюн і табака Б.	72
79. Звідки взяв ся огонь у кремені	73
80. Чому діти не ходять до року	73
81. Чому люди не знають часу смерті А.	74
82. Чому люди не знають, коли пінуть Б.	74—75
83. Чи знали люди час смерті? В.	75
84. Чому кінь такий ненаситний	75—76
85. Звідки взяла ся собака	76
86. Звідки взяла ся малпа	76
87. Черепахи А.	76—77
88. Заклята риба Б.	77
89. Чому рак має в заді очи	77
90. Чому тепер колос малий А.	77—78
91. Який був колись колос Б.	78
92. „Для пса і kota“ В.	78—79
93. Чому каміне не росте	79
94. Чому ксендзам не вільно женити ся	79—80
95. Чому попом усе мало	80
96. Ненаситний піп	81
97. Богач не лише бідного, але й Бога не хоче знати	81
98. Христос, Петро і підкова	82
99. Як сьв. Петро був Богом А.	82—83
100. Божий коваль Б.	83—84
101. Батько конем А.	84

	Сторона
102. Як Христос зробив коня з чоловіка Б.	85
103. Сьв. Петро у клопоті А.	86
104. Як сьв. Петра били Б.	86—87
105. Віда з п'яками В.	87—88
106. Чому чоловіки старші від жінок	88—89
107. Христос і дві дівки	89—90
108. Лінввий парубок і дівка	90—91
109. Як Ісус Христос почував у бідної вдови	91—93
110. Лакома баба	93—94
111. Вдовині діти	94—95
112. Церква і коршма	95
113. Як глина крала глину	95—96
114. Сьв. Петро на ярмарку	96
115. Христос із Петром при перевозі А.	96—97
116. Христос із Петром при перевозі Б.	97—98
117. П'яниця гірш собаки	98
118. Мука через гроші	98—99
119. Що більший гріх	99
120. Христос і арендар	99—100
121. Сьв. Петро і Павло — молотники	100—101
122. Ісус Христос і сьв. Павло — лікарі А.	101—103
123. Христос і Циган Б.	103—105
124. Христос і Жид В.	105—106
125. Перший Циган Г.	107—109
126. Про Жиду, що роздав свій маєток бідним Д.	109—111
127. Звідки взяв ся вітер Е.	111—113
128. Як Христос відгадував загадки	113
129. Як Христос шукав правди	113—114
130. Чому Русини гайдамаки	114—115
131. Чому Цигани не мають пристановища	115
132. Про Христові муки	115
133. Звідки взяли ся перли	116
134. Христос і Жиди.	116
135. Ворона.	117
136. Христове воскресенє	117—118
137. Когут А.	118
138. Як когут воскрес Б.	118
139. Христос у неклі А.	118—119
140. Христос і Люципер Б.	119
141. Чому на Великдень так рано відправа В.	119—120

	Сторона
142. Про Юду Іскаріота А.	120—121
143. Юда Іскаріот Б.	121—124
144. Пилат	124
145. Андрей і Петро — рибакі	124
146. Як апостол Павло навернув ся.	124—125
147. Підступи сьвятого Павла А.	125—126
148. Чоловік, що вірував тільки у сьв. Петра Б.	126—127
149. Чуда сьв. Петра	127—129
150. Вовк апостол	129
151. Про Лазаря і його брата	129—130
152. Чоловіче мясо	130—131
153. Христос і пупорізка	131—133
154. Дідова і бабина дівка.	133—134
155. Бідак, Христос і апостоли.	134—135

III. Легенди про сьвятих.

(Греко-латинські і польсько-руські).

156. Васильок А.	139
157. Як вишукали хрест Ісуса Христа Б.	139—140
158. Констанція і Олена А.	140—149
159. Про царівну, що з нею батько хотів женити ся Б.	149—152
160. Царівна Оліяна В.	152—156
161. Про сьв. Остафія	156—161
162. Як три брати спали пятьсот літ	161—162
163. Чому на теплого Николая не можна робити А.	162—163
164. Сьв. Николай карає жінку, що не шанувала неділі Б.	163
165. Сьвятий Николай і три студенти	163—164
166. Сьв. Николай і вовк	164—165
167. Сьв. Николай опікун звіврів А.	165—166
168. Як вовк повів хлопа Б.	166—167
169. Сьв. Николай і злодії	167
170. Сьв. Николай і циган	167—169
171. Сьв. Николай і чудесна скрипка	169
172. Сьв. Николай кумом	169—176
173. Чому не годить ся в гуцульські сьвята робити	176—177
174. Сьвятий Валентий	177
175. Про Геневефу	177—179
176. Сьв. Пятниця	179—180
177. Про сьв. Варвару	180
178. Християнство на Русі	180—185

VIII

179. Коли московський цар став християнином	185—186
180. Про київську лавру	186
181. Про святих козаків	187—188
182. Костел у Підкаміню	188
183. Хрести перемінені на шибениці	188—189
184. Чудотворний образ	189
185. Чудотворна фігура	189
186. Милатинський Христос	189—190
187. Чудо св. Івана	190—191
188. Звідки взяла ся чайка	191
189. Звідки взяло ся волове очко	191
190. Звідки взяла ся тополя	191—192
191. Звідки взяв ся барвінок	192
192. Пйотровіна, Щепановський і король Болеслав	192—197
193. Святий Щепановський	197

IV. Легенди про недовірків і чарівників.

194. Про вічного Жида А.	201
195. Вічний Жид Б.	201—202
196. Невмирущий Жид В.	202
197. Цар Олександр, що вимагав святе слово з церковних книг	202—203
198. Про Твардовского	203—204
199. Дяк-музика	204—205
200. Записав чортову душу і не пішов до некла	205—206
201. Про шевця, що записав ся злому духови	206—210
202. Як піяк висвободив грішні душі	210
203. Як стрілець убив чорта А.	211
204. Про грішника стрільця Б.	211—212
205. Убийник власного батька В.	213
206. За гроші — душі	213- 214
207. Дідьчі гроші	214
208. Пан — всезнайко	215
209. Розмова звіврів на щедрий вечер	215

Передне слово.

Випускаючи в світ отсю нову збірку, мушу сказати кілька слів від себе.

Фольклорна література зростає у всіх народів із року на рік. Та коли у інших народів тримають ся редактори і видавці при публікаванню фольклорних матеріалів із малими винятками ще давнішого методу і випускають в одній збірці різні матеріали разом (казки, байки, пісні і т. и.), етнографічна комісія Наукового Товариства ім. Шевченка постановила видавати свої матеріали систематичними збірками, групуючи однородний матеріал в окремих книжках та втягаючи до нього й давніші передруки, щоби — на скільки се можливе — дати змогу спеціалістам — мати перед собою, так сказати, *corpus* однородного матеріалу і улегшити тим чином досліди над ним. Така систематика викликана по просту konieczністю. При теперішнім зрості фольклору трудно спеціалістови мати найрізномродніші видання, по яких порозсипувані фольклорні матеріали; не легка річ зібрати також відповідну бібліотеку тим більше, що багато видань поробило ся бібліографічною рідкістю. Колиж би спеціаліст, що хоче зайнят ся порівняним дослідом якоїсь теми, мав перед собою такі *corpus*-и однородних матеріалів у різних народів і при тім іще вказаву відповідну літературу, се улегшило би значно його працю і заощадило би не раз багато часу, страченого марно на перешукування різних, часом навіть маловартних публікацій. В тім напрямі й мусять посувати ся тепер фольклорні видавництва, бо інакше труднощі, вказані висше, будуть раз-у-раз побільшувати ся.

Мажучи те на оці, етнографічна комісія Наукового Товариства ім. Шевченка розпочала вже й виповняти свій плян. Вона видала доси окремими збірками анекдоти, казки, повелі, в кінцем минулого року випустила перший том приповідок, а з отсим томом прийшла черга й на легенди. При малих матеріяльних засобах вона не може повести діла так, як би бажала, не може розтягати свого видавництва на цілу територію, заселену українським народом, і на разі обмежаєть ся тільки на Галичину, але з часом може розширить свою працю, що очевидно незвичайно пожадане.

Що до иньших збірок легенд зазначу, що крім невеличкої збірки росийських легенд Афанасєва, яка тепер належить до бібліографічних рідкостей, як заборонена рос. дух. цензурою, суцільних збірок легенд доси не було в славянському фольклорі, хоч по різних виданнях надруковано їх не мало. Наслідком того й моя робота була утруднена, головно при подаваню паралель, яких можна у иньшим разі було би зібрати більше.

Що до самого видання зібраних мною легенд, то воно буде обіймати два томи. В другім томі буде так само чотири розділи, як у сьому. Розділ V-ий буде обіймати: Легенди про монстри і дивогляди; VI-ий: Легенди про конець сьвіта; VII-ий: Моралізаційні і філософічні легенди; VIII-ий: Жартливі легенди і сатири на сьвяті теми Крім того буде при другім томі окремий додаток, до якого увійдуть ті легенди, що наспіли в часі друку збірки і не могли вже бути поміщені в відповідних розділах. До обох томів разом буде доданий показчик мотивів, додаткові паралелі та индекс.

Характер отсеї збірки трошки сорокатиї. В ній приходять не тільки різні говори, але й різні роди правописи. Та так мусить бути все, коли на збірку складають ся різні записувачі, а не один. Вправді ніг би редактор уодностайнити правопись, але тоді мусів би брати на себе відвічальність за всякі можливі недокладности або нераз і невірности, особливо при передачі різних звуків у різних говорах. Я не хотів брати її на себе, тому й полишив усе так, як було в оригіналах. Що до вірности записів, то можу ручити тільки за свої власні (при них не клав я свого імени, тільки імя оповідача); дуже докладно позаписувані також тексти д. О. Ровдольського — про иньші не можу говорити, бо для того треба б переводити контролю ба місці, що очевидно неможливе тай зрештою й неконечне.

Всіх номерів надруковано в сім томі 209. Коли від того відчислити 44 варіанти, тоді лишить ся 165 номерів, як видно, досить поважне число для одного невеличкого тома. На них зложили ся отсеї за-

писувачі: О. Ровдольський — 23 тексти; О. Деревянка — 22; А. Веретельник — 14; В. Левинський — 9; О. Галевич — 7; невідомі — 6; др. Ів. Франко — 4; М. Дерлиця — 3; Ю. Якимюк, Л. Гнатшак, А. Крушельницький — кождий по 2; І. Кривецький, Маркевич, М. Ба-жалук, М. Зубрицький, др. В. Щурат, Назарук, М. і Л. Ляторовські, І. Ляторовський — кождий по 1; записаних мною текстів 71, а передрукованих із різних давніших видань 35. Усім тим особам, що відступили мені свої матеріали для опублікування, складаю на сім місци свою подяку.

Крім того вважаю також своїм обов'язком зложити щирю подяку дру Ів. Франкови не тільки за користуванє його бібліотекою, але й за цінні вказівки та ради, яких він часто уділяв мені.

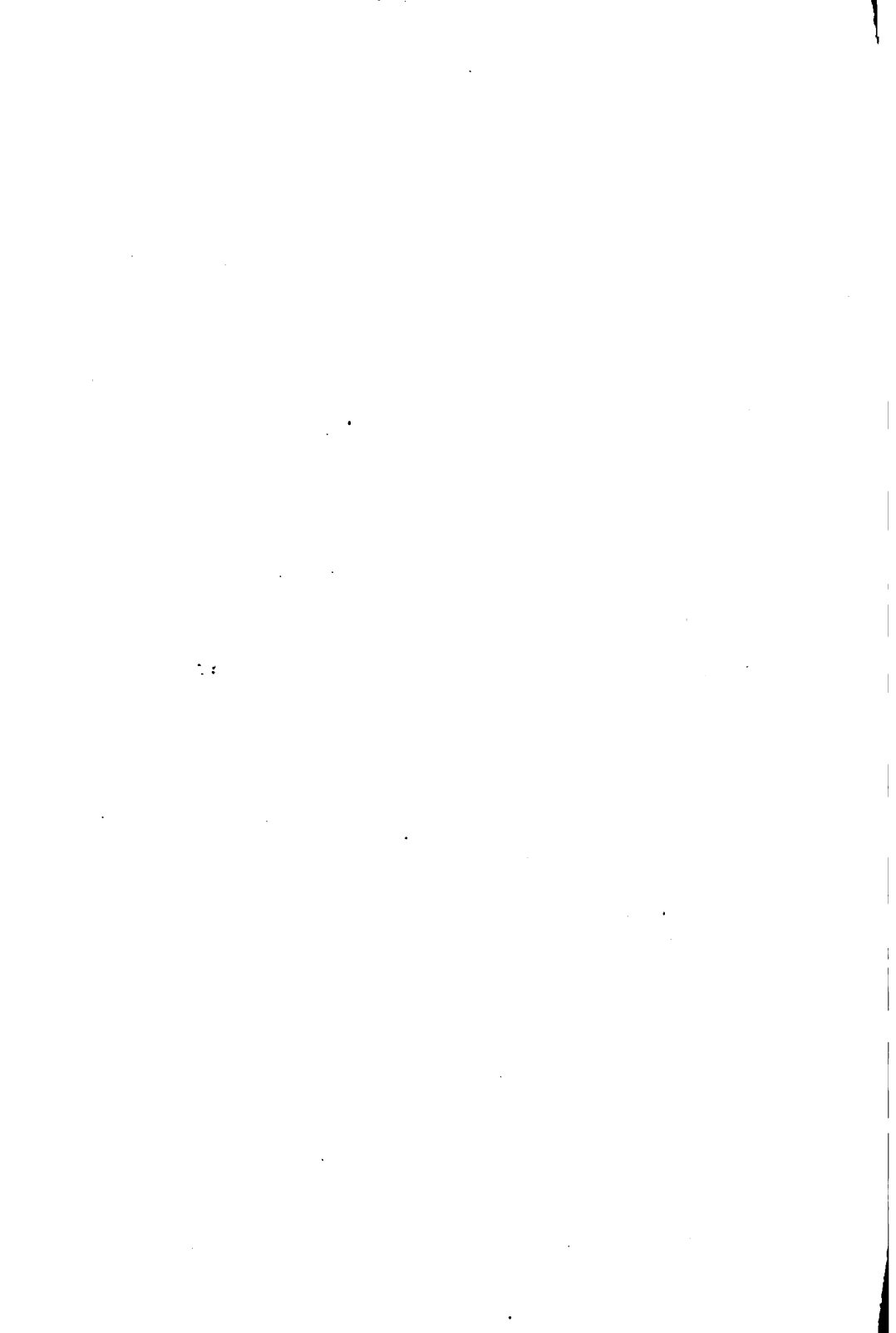
У Львові, 25 грудня 1901 р.

Володимир Гнатюк.

I.

Біблійні легенди старого завіта.

1. Початок світа.

А. С початку, т. є. дуже давно, не було нічо на світі, лиш самі води. Але як Господь Бог возпросив се понад водами, то на воді був дуже великий шум, а з того шуму шось кричало: Хто даст мені руки і ноги, тот буде мені за побратима! — А Бог каже: Розпобратима. Тогди Бог сказав: Най стане се тому, шо у шумі кричє, руки і ноги! Так і стало се. Тогди чорт прийшов ід Богови, каже: Побраті'! — А Бог каже: Розпобраті'! — Ходили вони то ходили водов, нарешті Бог сказав, шо треба сотворити землю. А чорт каже: Треба сотворити. — Тогди Бог сказав чортови: Іди на тридевету землю і принеси землі. А як будеш брати землі, то абес так казав: — Земле божа! Беру тебе в імє боже! — А він як брав тої землі, то так казав: — Земле моя, беру тебе во імє мое! — То доки ввійшов на воду, то ніц не приніс землі, бо то усе вода сполокала. Бог каже: Де земля? — А чорт каже: Вода сполокала. — Віже знов і кажи: Земле божа, беру тебе во імє боже! — А чорт пішов тай каже: Земле моя, беру тебе во імє мое! — Чорт доки ввійшов на воду, то вода усе сполокала. А Бог каже: Віже і кажи: Земле божа, беру тебе во імє боже! Чорт пішов тай каже: Земле божа і моя, беру тебе во імя боже і мое! — Тогди чорт виніс тільки за ніхтя, як біб. Тогди Бог узєв від чорта глину чи землю і зробив так кочіло, малу паланцу, поблагословив, та як подивили се у оден бік, то очєма не стєкли, а як подивили се у другий, то также очєма не могли подивити се. І так світ уже новий став. Тогди чорт узєв се майструвати: Зробив чорт колесо до фіри, але без дирки, а Бог сказав: Зроби дирку. — Він зробив дирку, тай зклав віз. — Зробив сокиру без топорища. — Бог сказав: Зроби топорище. — Він зробив тай рубав дров. А зробив хату без вікон. Бог сказав: Зроби вікна! Він зробив вікна тай стало у хаті видко. Він дуже осердив се, шо він, шо зроби, то все лихо, тай шукав на Господа Бога сітки. Зачєв чорт будувати хату на 20 метрів. Стіна із самого желіза — тай у землю дуже богато закопав так моцно, шо й самий би не виліз із тої хати. А як єї доробив, то пішов із Богом тай сьв. Михайлом по землі. А чорт то нав дуже красні

ризні. А Бог каже до Михайла, шоби Михайл узав тоті ризи, ек будут купати се. А Михайл сьв. каже чортови: Ходім купати се! — Чорт каже: Ідїм. — Чорт звер ризи тай каже: Ану, ходім! — А Михайл каже: Іди ти на перідь, ти май знавш. — А чорт лиш штрик у воду, а Михайл ухопив ризи тай утік. А Бог 100 метрів лід поклав, вер чорта так, шо аби чорт не їв бірше хлїб. А Михайл уже був дуже делеко. А чорт прийшов до леду тай не міг вийти. А він ек пішов на тридевету землю, а відти ек розігнав се, то еще 100 метрів виштрик, тай каже: Ти хлопец, але і я хлопец! — А ек се подивив, шо ризий нема, а він за Михайлом ек полетїв, тай хотїв Михайла імити. А Михайл крикнув: Боже! Уже мене чорт лови. — А Бог каже: Маш мечь, борони се! — А Михайл ек махнув мечем, а то від чорта одні крила упали, та до Михайла приросли. А чорт знов дуже летит. А Михайл каже: Боже! Чорт лови! — А Бог каже: Маш мечь, борони се. — Михайл ек махнув мечем, а то і другі крила упали, та до Михайла приросли, тай Михайл утік, бо нав 6-ро крилий, а чорт лиш одні.

Тогди чорт каже Богови: Ходім, побратї', ід мої хатї! — А Бог каже: Ідїм розпобратї'! — Прийшли они ід тїй хатї, а чорт: Ану іди, побратї' у хату. — А Бог каже: Іди ти, розпобратї'! — А чорт увїйшов у хату, Бог поблагословив, а то двері лиш заперли се. Тогди чорт ек потряс се і заревів, то стали гори і долини. — І чорт каже: Коли я, Господи, відси вїйду? — А Бог каже: Коли діти не будут на боханці ходити і ек смерека не буде зеленїти, тогди ти вїйдеш відси. А витак Бог скинув ангелів до пекла, котрі звут се діволами.

Они ураз ід тому чортови приходили та радили се, ек то би було, аби смерече усхло. А він їм сказав, шо аби били цвики у смерече, то смерече буде схнути. Але хоч чорти били у смерече цвики, то однаково нічо не помогало. Тому таке у смеречю суче тверде, ек желїзо.

Відтак коли Господь Бог ходив по землі тай каже: Треба сотворити чоловіка. — Тай Бог сотворив чоловіка Адама, а відтак і жену Єву. Але они були вразу у раю, а потому вигнав їх на землю, Адам і Єва мусїли працювати. А чорт прийшов ід Адамови тай каже: Подаруй менї того, шо наймильнїйше, а ти его не знавш. — А Адам каже: Берї. Тай Адам підписав се і з шїзінного пальця кровїво запечатав, а чорт пішов та у Чорне море під білий камїн ісховав. Тай відтак чорт ізробив плуг, запряг конї тай дав Адамови, аби Адам орав. Та правда шо Адам дуже орав, коли він підписав се на свої поколїня, шо має собі чорт брати.

2. Початок світа і перші люди.

Б. То ще Христа не было, тільки была сина вода і білий камінь. І утиць предвічний на тых камени собі спочиваў. Али раз гріло сонце і тых божа была ў воды. А утиць предвічний мовит до тыхи своёй: Сатайяніне, выйди відны! І він выйшоў і стаў коло вітця небесного, бо він сотворёный на а́нгела від Бóга. І з́араз Бог шле а́нго ў воду, ў глубину, бо хóче свѣт заснувати, бы выныс земль. Мовит: Іди і будеш мовити: Беру земљу ў и́нша Господне! Він пішоў — а він ўже від разу на але важиў — і мовит: Биру земљу ў и́нша своёй. — Ни выныс нич. — Чо́ус так не мовиў, а́к а́ тоби наказаў: Биру земљу ў и́нша Господне? — А́а мовиў. — Непра́уда. Ану́ йди шче раз. — Він пішоў і са́мо так не выныс. — Іди трэ́тій раз і будеш мовити: Беру земљу ў и́нша Господне. — Він пішоў і зо злóсти не мовиў: Беру земљу ў и́нша Господне, а́й мовит: Беру земљу ў и́нша а́нго. І выныс тільки за па́зурами гліны (опов. показуе) і тото Бог вы́скрептаў шпилькоў, мо́же то́го было тільки ги́бі. І Пан Біх то́то поблагословиў і зробило сьа кусник земль. І повідат Бог до Сатайяніна: Лыга́й трóхы, та спи, кой а́ де. — А кобыс н́а да́ак ни звіў! він мовит Бóгу. — Не бі сьа. — А Сатайянін мовит: Лыга́й ты ўперёд. Бог лых, та́й не спит. А він а́но лых, та́й заспаў. А Бог земљу поблагословиў і почача́ рості ў усы бо́кы. А він сьа схопиў: Ого́, ўжес н́а звіў! Та почаў завальувати земљу, д́умаў, жи залóнит ў воду, та́й сьа назад запа́ле. І де ўпаў, то внесь там долинка а́ на земли, а де підни́аў так, жи до горі́ злóнит, то днесь гора́. А́ак сьа а́уж зробила земльа́ і Пан Біг за́чнат садіти сад. І десь там было а́нате́ро зёрнѣат і післяў а́нго Бог: Іди, привнесі́, будемо садіти во́вачі. Він правис четвёро, а а́нате сховаў під а́зык собі. А Бог сьа пы́тат: А де шче а́нате? — Там не было. — А́ак то не было, коли́ а́ннш онѣ́ під а́зыка́м. — А він вы́нѣаў, мовит: На, н́а а́й ти бу́де на распя́тійи. — А Бог мовит: Н́а а́й тоби́ бу́де на прогна́нійи. І з́араз го за́кляў. І днесь, а́ак сьа перексти́, він уты́че за мо́ре. А він сьа поты́ хреста́ не бойаў.

Не хóче він Бóга сл́ухати, а Пан Біг ўзаў і ўмочіў па́лець ў воду і ма́хнуў і зробиў сьа свѣаты́й Миха́йл. Бо він і днесь а́н а́нгел Миха́йл, а не ро́дженый, тільки сотворёный. І пы́тат сьа Сатайянін Бóга: А на шчо́ ти то́то зробиў? — Ну, на шчо́, та ты́ н́а не хоч сл́ухати. А він ўзаў, та при́горшчачи воды́ а́ак збрискаў і а́их сьа тільки нароби́ло злых, а́ак травы́. А Бог сьа пы́тат: А ты́ шчо́ рóбиш? — Ге-ге! Буду́ сьа с тобо́у во́йува́ти. А він собі́ ўже зробиў колесви́цьу, то́ту шчо́ гре́міт, а́лий. Али Бог мовит: Кобы́ ты пішоў шче по́мри́ати глу-

бині, чи глибоко де йи? — Він пішоў і бавиў під водоў і бавиў сорок днйі. Али Бог йак заморозиў во́ду, на сто локот лыт стаў. Али він сьа здогадаў, жи лишіў на землі колесни́цьу і ни дыйшоў, де дно воды йи, али зачаў вертати до горы за колесни́цеў, бо жать му, абй сьвятый Михайіл ни відобраў. А Михайіл ўже й ўзяў. Дуркнуну головоў, йак віттам йшоў, ў лыд — лыд більше як на сто сьажень до горы полётйі. І він вййшоў на земльу, повідат Бо́гу: Теперь сьа будемо во́йува́ти! — А Бог мовит Михайілови: Порўш ору́жйом сьво́йим — бо йуж майи ў руках тотó, шчо грешйт. І Михайіл йак загреміў, йак зайшоў бити і ўсы побйі тоты, шчо він зробиў з воды, хьба він сам скочнй Пáну Бо́гу під плечé: Ей, даруй жи́гьа! І Бог даруваў му, йигó не ўбнў. І теперь йи ў нас до днесь така поведьника, жи він з воды зробиў злых, йак стрьáсуваў, і днесь хто знайи тотó, то йи гріхóм, йак ўчыи жінка лишкы, абй так (опов. покавує) стрйáсла, абó йак сьа чоловік нйи і рукаш так махне.

Али Бог ўзяў і сотвориў Ада́ма з глины і десь там до чо́гось припер. Али він, дек му, прибіг, ўвидйі і подьбуаў пáльцом. І днесь черес тотó на чоловіци́ віспа йи. І дьхнув Бог дўхом на Ада́ма і оживйі сьа. Лых спáти, а Бог вйнцьаў ізь нбо́го ребро́ і зроби́ла сьа жонá Ййва. Він йак сьа пробудйі, гí аш сьа напудйі, бо він сам лыгаў. А йаангил Михайіл кльче: Ада́ме! То жонá тво́я, Ййва. То по вас цылы́й сьвіт бу́де. — І нич ни трéба бы́ло робити там, даў Пан Біг рай Ада́мови і Ййви, навйть ты́то такé бы́ло, йак теперь нóхоть, то ўсьо такé бы́ло; не трéба ся бы́ло нйі ўбйрати, вы́и нич. І днесь ничтó не змёрвнó ў нóхоть. — Али тот злы́й наўчыў сьа до Ййви ходйги. А Пан Біг ўзяў і упсарчйі огньóм рай, абй він там не ходй. Він прибирайи спóсoбу, йак бы дыстáти сьа до Ййви, бо ни зйг вытpимати без нейі. І уробиў си рўру жельзану, ностáвнй кóроз вогень, зробиў сьа так гí вуз і корос тотó пересуваў сьа ў рай. А Пан Біг тогды ўзяў го і закляў: Бодáс сьа сьуваў, пок сьвйга, на череві. І ўни й до днесь сьа сьувайт; тоты гáцы, вонй й днесь суг; то з нбо́го.

І він ўвййшоў ў рай, і ўже тоты вóвачй, шчо Пан Біг садйі, ўрóдвли. А на тым, шчо він сховаў быў під йазык, то найкрасшй йáпка. А він сьа пы́тат Ада́ма: Чомў ни йиш нонй йáпка? — Гм, Пан Біг ни закаваў відны йисти з нóго дэрева. — Е, він собй жалуйи. Нуш, то почкай, йа йду вырвати. Пішоў, вырваў і даў Ада́мови йидно́ і Ййви йидно́. Ййва ўкусйла і пролыгла, а Ада́м ўкусиў, ангил заклькаў: Ада́ме, ўжес согрйшйі! — А він сьа ймиў ту за йáпкó і ту (ў шийі) зостáло, і до днесь тáкйй йи у хлóпа: бáба прожёрла, томў не майи йáпка.

Тылькы Ада́м согрйшйі, ўже нежá такóго тыла гí нóхоть, ўже Ада́м ўстйдат сьа ты́лом. І даў Пан Біг Ййви кудельу прйáсти, а Ада́мови

восьмынча і роскаль: На, ты прїяді, а ты доўкола себе сьідьачи коплі, быс жиў. І Адам копле, а ўно ўже жито ци шчось стїгне йидно, а друге сходит, а трете шче сьїи. А злыї віткысь надбїг: Шчо робиш? — Вїдїш, шовит, шчос ми наробїў, жи ўже мушу копати. — Та чому так коплеш сьідьачи? — Бо так ми Бог велїу. — Ге-ге! Йа тья ни так пораджу. Устань си, та си аш поны скоплї, та бїльше будеш маџи. А ўна, гї баба, — віткысь: Та уны праўду повїдаїут. Ёстань. — Вїн ўстаў, а йангвў влїче: Адаме! Роби покы чолá і ўсе голоден будеш. А ты, невїсто, дьти без болызни ни выгудуїш. Йуш прокльáў. І днесь так йи у нас, жи чоловїк ворє і сьїи, ци пан, ци хто, хто жїи і такогo нешá, жебї мовїу: Йа ўже сьїтїй, не хочу бїльше; хыба ўсе кобы бїльше. А баба і днесь такої мукы в дьтїшї претерпїт, жи гїрше нїгде не може бїти.

І йак зайшоў той злыї там ко́ло Йївы збывáти час і зробіў йи таку дьтїну, жи ма́ла двáйцыть штýри голоў. І йак заричáло пїд схóдом сóньца, то чўти было аж на вáпад, де заходїло. І Адам сьа ўстрашив тогo, не знáйи, шчо робїти. А злыї мовїт: Не бї сьа, запиши ми, шчо будє по тобї, йа зльїчу, жи ни будє хыба йиднá. А Адам ни знáў, жи по нїм цылыї сьвїт пїде. Таї записав тотó, шчо по нїм будє і вїн зльїчу, хыба йиднá зыстáла. І затогo сьа почáў нáрїд плóдїти. І тотó сьа велó доўго. Почалї лўди ўже мерєти і ўсьо йде до злóго, а Бóгу нешá нич, бо вїн закупїў. Али Пан Бїг даў на сьвїты лўдьом нївы ўсьáкі: Жїто, пшеницьу, йичмїнь, áли ни знáйу, шчо комú обїцьáў. А злыї мовїт: А шнї дашчó! — Та дам ти вовєс. — І злыї йде дорогоў, таї си бесыдуїи: Вовєс, вовєс! А баба надїйшла, таї пїтат сьа: Шчó вї, панцўнейку, бесыдуїите? — Тот ни хочє повїсти по шнью, ай мовїт: Шчось ми поўбїцьáў Бог і ўжем забїў чєрес тєбе. А Бог быў там не даў, вїн быў тьамнїў, ай жалуваў вїўсá йимў, бо мовїт, будўт тьснї лўди, та будўт вовєс йїсти. І днесь йїдьáт лўди вовєс котрї тьснїшшї, хыба пáнство та жидьїўнá йїдьáт ж жїта паленїцы; ў нас то мєлє ў млянї, а шче вышше пїд гóрами — ни шпас, нїт, бїгмє — то ў стўпцы стовчє вовєс, мїсит паленьá і йїст. — Али вїн повїдат бáбї: Авў, чєй ми пригáдаш, шчó ми Бог даў? — Може жито? — Ай де. — Та пшеницьу. — Ай де. — Та йичмїнь. — Ай де. — Мóже бїб? — Ай де. — Дось йакá сьїўбá йи, шчо лўди сьїїут, та му перейшá і ни ўгáдала шчо. Мóже зєрно? — А зєрно мы назывáмо вовєс. — Ай де. — Та мóже восєт? — Восєт, восєт. — І днесь чєрез ньогo рóдит сьа ў зєрнї восєт, трєта часьть, а дадє й половина. Бог знáйи, ци чєрез тотó, ци нїт.

Али йиднóго рáзу ўже Бог йде дорогоў, таї гї сумнїй. А вїн злїбаў йинго: Ты чо такїй сумнїй? Вони собї не выкали. — А йак

быи, мовит, не быў сумніў, дзиви, людзі сьа рódьат і ўшкраўт і до тебе ўсьо, а до мéне нич. — Ге! Їа си закупіў. — А Бог сьа пýтат: А де тоты пýсьма сут? — О го-го! то далéко! У воды, у скальі, у вергéпі. — А ци йи такій, жебы тоты пýсьма вiттам добыў. — Го-го-го! Нешá. Хыбá йак бы сьа ўрóднiў і ўмер і оскрéс, аш тогды добыў бы. І тотó Бог даў, далéко йшло, жи аш сьа ўрóдила Пресъватá Дьiва Мáрiйа і дýхнув Бог дýхом на Пресъватý Дьiву і рóдиў сьа з мáтери Сус Христóс. І жиды йигó потóму мýчили. Прийшлó робiти хрест, роспиáти йигó, і с то́го дэрева, шчо влый маў зéрньа пiд йазыком, криж зробiли Ісýсу Христу. А чоў? Бо він шче тогды, йак сховаў пiд йазык, то верг і мовиў: На, ньяй ти будé на роспиáтiйи. Він не знаў, жи так сьа стáне І тогды, йак Сýса Христá роспиáли, умер на хресты і оскрéс, пýсьма тоты вiплили і згорiли на воды. А дýшi до цáрства йшли с пéкла три дóбы. Усы сьвятый Петрó с пéкла вiпустиў, хыбá Соломóна лишiў, бо й Соломóн ўже быў там. Мовит Петрó: Гóсподи, Соломóн звiстаў. — Ни бi сьа, мовит, він вiйде свóйиши мýдрощаши. — І він йагурáт почáў зáраз заўйáзувати, цёрькоў стáвити, робiти хресты, а вони ўзъали і вiверли Соломóна.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грця Олішак Термецького.

Паралелі: Про те, як Бог дружив із чортом, див. Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 119—121. — Киевская Старина, 1887, т. XVIII, ст. 196—197. Про те, як чорт переминив овес на осет, пор. Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 14—15. — Чубинський, Труды, I, ст. 79 і 81. — Гринченко, Етногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 15—16. — Максимовичъ, Сочиненія. Т. III. Ст. 489.

Початок сьвіта, перший грiх і вiдкуплене.¹⁾

В. Ото йиднóго рáзу, коли Бог йшче хóдиў ў вoздýсьи и возносиў сьа над водаши, быўа фсáдий тиа. И чўий Бог гоўос х пiньи. Стўче шатáна. Повiдат Бог до ньóго: „Выйд гó мi!“ — Иак вiшоў шáтан г ньóму, и так ходили óба на вoздýсьи (х повiтрiў). Зоўнуваў шáтан и гвáрит Бóгу: „Пáне, жебы мы сóбi отпочыли!“ — Гвáрит йóму Бог:

¹⁾ Отсi три оповiданя, записанi в Гуцульщинi, Войкивщинi і Лемкiвщинi, становлять найповнiйшi тексти легенд про початок сьвiта, перших людей, iх грiх, прогнане з раю і т. д. Побiч них є одначе цiлий ряд дрiбнiйших оповiдань, що порушують або тi самi, або новi мотиви самостiйно. З огляду на те, що в кождiм оповiданю приходить усе щось нове, я подаю iх дальше у цiлостi одно по однiм.

„Иди до исподній, до гӯубіны морской, вынес піску!“ — И вынѹс, пішоў и вынѹс. И даў тот пісок Бóгу. Бог тот пісок шваріў на вóду и стаўо сѹа кус зѹмльы, што сóбi спочыли. Коли сóбi спочыли, и зѹраз сóбi мыслит шѹтан: же кѹбы Бог фснѹў, та же пхне го с той зѹмльы до вóды, жебы сѹа фтóпнѹ. Але Бог йѹко Бог йнст вѹчнѹй и бескошѹчнѹй, бес почѹтку и бес кнѹцѹа. Знаў фшѹтку мыслѹ и подѹманѹа шѹтана и спѹствѹ на ньóго гӯубóкѹй сон. И заснѹў шѹтана. Тóўды Бог утвѹрднѹ зѹмльѹ на вóдах и рѹк: „Нѹай сѹа двѹ части пѹднѹсе вóды до обѹакіў, а трѹтѹа част нѹай зостѹне г морѹах!“ — И тóўды сотвóрнѹ сóньце, абы осушыло зѹмльѹ, напоўнѹў вóду рыбами, вóздух пѹахѹми и ствóрнѹ фсѹи звѹрѹ дубрѹўны на зѹмльи, йѹкы тѹлко сѹт. Але йѹак пѹдрѹ на тóйи Бог, што сотвóрнѹ, то фшѹтко дóбре бѹўо. И тóўды збѹднѹ шѹтана. И зачѹдѹваў сѹа шѹтан и тóўды повѹдат: „Та тóму бы трѹба гѹзды (господѹрѹа) и шафѹрѹа, жебы тѹм зарѹаджаў“... — Але повѹдат: „Засади́ти бы и óвоц, жебы маў на пóкарш“... — Але гвѹрѹнт Бог до шѹтана: „Иди до гӯубіны морской, там сѹт пѹт скѹўоў йѹдра, там йи йѹдер сѹм. И вынесѹш тóты йѹдра, то йѹх посаджу“. — И пішоў шѹтана и вынѹс и даў Бóгу йѹдер шѹст. — „А сѹме — звѹвѹдѹи сѹа Бог шѹтана — сѹме дѹ йнст?“ — „Не бѹўо, пѹне“. — Бог му отповѹдат: То йѹж повѹдаш непѹрѹдѹ“. — И Бог повѹдат шѹтанóвнѹ: „Дай тóто йѹдро!“ — Йѹак посадиў тѹх шѹст, а шѹтан отповѹдат: „Йѹ не маѹ, боѹ не нашоў“. — Він отповѹдат: „Мѹйниш, дай го!“ — Шѹтан отповѹдат и по трѹтѹй раз, же нѹма. Бог до ньóго отповѹдат: „Рѹгнѹй и пльн!“ — И выпльѹваў го, бо він го скóваў пѹд йѹзыком. И тѹпер повѹдат так Бóгу: „Нѹай ти бѹде на распѹѹтѹи!“ — А Бог му отповѹдат: „А тóбi бѹде на прогнѹнѹи!“ — Тóўды пѹдрѹ Бог на тóйи: — „Трѹба тóму гѹзды и шафѹрѹа“. — Ўѹваў Бог слѹины жóўтой и ствóрнѹ з нѹй чѹвѹека и дѹхнѹў до ньóго дѹа сѹвóйóго божóго и даў йóму дѹшу несмертѹльнѹ. Назѹваў йóго чѹвѹеком, именом Адам. И повѹдат му так: „Зрóблѹ тѹа гѹздом тóму фшѹткóму сотвóрѹнѹ, кóтре и ствóрнѹ, дам ти цѹўѹй рай и фшѹткы звѹрѹи и фшѹткы скóты, бѹде ти з нѹх вѹльнó и нѹѹасó йѹсти, але йѹх ховѹти и не мѹчыти, бѹде ти з нѹх вѹльнó скóры на потрѹбу ужѹвѹати, але йѹх не мѹчыти“. — И так óддаў Бог Адамóви рай! А тóты дерѹва Пѹавбѹг засадиў фсѹи ў рѹўѹ; тóто дерѹво, кóтре шѹтан не хóтыў дѹти, то бѹўо сѹред самóго рѹўѹ посаджѹне, дерѹво йѹабѹнóве, коўо рѹйскóй стѹднѹ. То йѹак Бог óддаваў рай Адамóви, то му пóвѹў так: „Ото, Адамѹе, маѹ цѹўѹй рай, йнст тѹвѹй и йѹзѹдѹис му гѹздом и шафѹрѹом и йнст тѹвóйи. Вѹльнó ти фшѹтко ў нѹш йѹсти и важѹвѹати, тѹлько с тóго йѹднóго дерѹва тóбi заѹваўѹй йѹсти, бо ф тѹм дерѹвѹ йнст смерт і грѹх“. — И так Бог там лѹшиў Адамѹа. Йѹднóго рѹзу прихóдит Бог до Адамѹа и гвѹрѹнт йóму так:

„Аламе, добрі тобі йист ту ў райу?“ — „Добрі йист, пане, тільки же сьа мі цне, бо йивьдѣм сам“. — И спўстнў Пáнбiг на ньóго твѣрднї сон и Адам заснуў. И вынѣаў му Пáнбiг з лѣвóго бóку рѣбро и зрòбнў му жѣну, пiдбочнiцу йóго, глѣя распорѣаджѣнѣя райу и глѣя розвеселѣнѣя Адама. Даў ѣи имено Йива. И так жыли ў райї овоцáми весѣю, шйю и роскiшны. И прохаджáли сѣа коўó той стўдны райской, с котрой выплывáли штýри рiкы: Ордан, Тiгрис, Уфрат и Ниў.

Ци на дóвго востáли ў райї Адам и Йива? Не на дóўго, бо завiдно бýю тóго шчѣсьтѣя, кóтре дѣстаў Адам од Бóга и Йива, то завiдно бýю шатáну и глѣадаў пiтстўпства, штóбы ѣих скусити. Прiшоў йiден раз шáтан до райу, зрòбнў сѣа гáдом и вѣтяг сѣа на йáбвин на тóту заказáну. И призрiўа сѣа на ньóго Йива, фстрашнўа сѣа, — а вiн дó ний гвáрит: „Нѣ бiй сѣа, пánы! Мòйи жáю тѣа не фкўсит! Але скóштуй йáпка тóго заказанóго, та бýдеш знáти, што йи зўóго, што добрóго“. — И óна што раз призвѣраўа сѣа бáрже на йáбвин, а йáпка што раз ѣи крáшше сѣа ў óчáх робiли. На йiден раз сѣа одважыўа и йáпка вiрвáўа, и тóго йáпка фкусiўа и Адамóви скоштувáти дáўа. И Адам йáпка фкўснў, скоштувáў и зáраз пóзнаў, же йуж йист гóўнїй. И сам сѣбе сѣа зафстыдаў (загáньбиў), и так сѣа видѣли обóйи гóўы и йiдно другóго сѣа ганьбиўо. И поховáли сѣа поза дѣрева, поза корiнѣя. И приходт Бог —: „Адаме, дѣ йис?“ — „Схóваў ѣим сѣа, пане.“ А йак сѣа поховáли, то поўкривáли сѣа ўоцўшом, гоўотў сьрѣу.. — Гвáрит Бог до Адама: „Чом йись сѣа схóваў?“ — „Бо-и, пане, гóўнїй“. — А йак ты знаш, же-с гóўнїй? Мòже-с ѣиў йáпка заказáне?“ — „Таг йист, пане“. — „А нáшто-с ѣиў?“ — „Бо ми Йива дáўа. Йива иня звѣўа и Йива ми дáўа“. — А гвáрит Бог до Йивы: „Нáшто-с тóто йáпка вiрвáўа?“ — „Бо иня гад звiўу“. — Гвáрит Бог до гáда: „Ты будесь сѣа на черѣви свóйим воўочыти и пiсок бýдеш йисти“ — а до жѣны гвáрит: „Ты бýдеш г бóли твóйи дѣти родiти“ — а до Адама гвáрит: „Тѣбе выжѣну в райу и с твóйом жѣном Йивом и дам тóби иньшу зѣмльу. Але глѣя тѣбе бýде нецўднa, мўсиш робiти х пóты чѣўа твóго, а бýдут ти сѣа родiти тѣрнѣя и бодáкы“. — А до Йивы гварит: А ты мўсиш прiясти, жѣбы-с приодѣўа грiшне тыўо твóйи“. — И так зóсўаў Бог ангѣўа Серафiма и так выгнаў Адама в райу. И так зiстаў рай глѣя Адама замкнѣннїй.

Тирвáўо то так штýри тисѣáчы лѣт. И пóтóму йшли фсѣи дўшы до охтвáни, так правѣдны йак и неправѣдны. И пóтым, йак выстопаўо штýри тисѣáчы лѣт, бесидўйут дўшы медже сóбом ў охтвáни: „Пóвиў Бог до Адама, же не на вiкы нас отшмарит од сѣбе. А трѣба пiти просити Бóга, жѣбы нас óттиль выбáвиў.“ — А кто пiде? Фшыгкы так ўрѣкли: „Адам йист праóтцом, Адама Бог сотвóриў, Адам в Бóгом беси-

дѹваў, Адам Бѳга видѹѹ, Адам согрѹшыў, — Адам нѹай ѹде Бѳга просѹти!“ — Коли сѹа Адам выбраў до Бѳга ѳтца просѹти, и прѹшоў на двѹ дорѳгы, ѹдна быўа дорѳга шыроѳа, сыпана камѹньом, а дрѹга дорѳга быўа ўсѳа, терниста. И Адам сѹа обѹрнуў за дорѳгоў шыроѳоў. Прѹшоў перед ворѳта рѹйскы. Задѹркаў до ворѳт рѹйскы, — ворѳта рѹйскы вышлѹ, поѹмѹли го, перевернѹли, збилѹ, скервавлѹ, обдѹрлѹ до наѹа и вышарѹлѹ. Обѹрнуў сѹа з велѹкыи пѹвѳчѹ и ж жалѳом и прѹшоў на дорѳго ўску, тернисту и за том дорѳгоў прѹшоў перед ворѳта небѹсны. Задѹркаў до ворѳт небѹсны, — обѹвѹват сѹа ѹнгеў бѳжыѹ: „Кто там дѹрѹват?“ — „ѹа Адам, пѹршыѹ чѹѳвѹек!“ — „Бо ѹа ту стоѹу штѹрѹтѹ тѹсѹачы рѳкѹѹ, а ѹшѹе нѹкто не дѹркаў, аш ты пѹршыѹ“. — Зѹраз на тѳто ѹнгеў бѳжыѹ побѳг перед Бѳга ѳтца и повѹдат му: „Пѹне, прѹшоў пѹршыѹ чѹѳвѹек до тебе, именоѹ Адам, и прѳсит тѹа о ўѹску ѹльбо о иѹѳсѹрдѹа, жебы-с го оттѹмталѹ, с той невољы выпровѹдѹѹ“. — Але Бог повѹдат до ѹнгеўа: „Ид го припрѹвад ту!“ — И припрѹвадѹѹ ѹнгеў бѳжыѹ Адама перед Бѳга ѳтца: гоўѳго, наѹѳѳго и скырвауленѳго. И повѹдат Бог до Адама: „Пошто с прѹшоў и што хѳчѹеш?“ — „ѳто, пѹне, прѳшу тѹа, жебы-с мѹна оттѹмталѹ выпровѹдѹѹ!“ — А Бог отповѹдат до ньѳго: „Хѳтыў ѹис бытѹ рѹѹныѹ пѹну твоѹму, а теѹер ѹис найѹршыѹ и найѹршнѹшшыѹ от фшѹтѹкы хѹврѹѹ и скѳтыў!“ — Тоўды Адам гѹвѹрит до Бѳга ѳтца: „Пѹне, нѹай бѹде иѹѳсѹрдѹа твоѹи на ѹѹ!“ — А Бог отповѹдат до Адама: „Што, грѹшнѹѹ, иѹѳсѹрдѹа нѳѹи ѹист?! Идѹи од мѹне, не наш ѹ мѹне ўѹскы“. — И так Адам пѹшоў од Бѳга ѳтца без надѹѹѹи. Але Бог ѹако Бог пѹсѹаў ѹнгеўа до рѹйу, штѳбы му ўротнѹци рѹйскы оддали шѹматы (приодѹву), жебы не прѹнѹс велиѳѳѳго смѹтѹку до охѹвѹни. Та не прѹнѹс ни смѹтѹку, ни надѹѹѹи (потѹхы). Потѹгѹм гѹвѹрит сѹватоблѹвѹ мужѳве медже соѳѳоў с фшѹтѹкы дѹшы: „Выбѹрѹе медже соѳѳоў сѹватоблѹвѹ мужѹи: прѳроѳа ѹизѹкѹѹ, прѳроѳа ѹирѹмѹѹ, правѹдного ѹѳѹа, Нафѹтанаѹѹа, цѹрѹи Давѹида — и так нѹай ѹдѹт просѹти Бѳга ѳтца, жебы нас Пѹнѹбѳг ѳтгалѹ выбѹвнѹѹ, с той охѹвѹни“. — И коли так сѹа выбраѹли сѹватоблѹвѹ мужѳве, и так ѹшли до Бѳга ѳтца, алѹ непрѹстѹанно ѹшли и хѹвалѹли Бѳга за дорѳгоў, непрѹстѹанно возопѹѹшѹче и гѹагольѹшѹче: „Сѹват! сѹват! сѹват Гѳспѳд Бог саѹаѳѳт (= сам Бог; поясн. опѹвѹдаѹа)! Исполнь небо, исполнь и зѹмѹлѹа сѹѹавѹ твоѹѹѹ!“ — Коли прѹшли на двѹ дорѳгы, не обѹрнѹли сѹа за дорѳгоў шыроѳоў, лѹш за дорѳгоў ўскоў, тернистоў. ѹак прѹшли перед ворѳта небѹсны, сѹпѹвайѹчи и прѳсѹѹачѹ Бѳга, и стоѹѹат перед ворѳтаѹми небѹсныѹа, нѹкто не сѹмѹѹ дѹркнѹти во ўрѹта небѹсны. ѹнгеў стоѹѹит по дрѹгѹ сторѳнѹѹ ворѳт и гѹвѹрит ѹи: „Што не тѹжѹте (дѹркаѹте) во ўрѹта небѹсны?“ — Они отповѹли: „Бо не сѹмѹе“. — „Чѳм?“ — „Бѳ-зѹе грѹшнѹѹ“. — Гѹвѹрит ѹнгеў бѳжыѹ до ѹѳѹа: „ѹѳѹе, тѹжы во

ўрата! — И задуркаў Йоў до ўрат небесных. Отвориў ангеў божыя ворота небесны и лишнў їх так стойати. И сам побіг перед Бога отца и повідат до Бога отца: „Отче, пришли сўугы твоѳа (сўуам твоѳї) и просьят миўосердья твого“. — На тот час отступнў од нього праўда, од Бога отца, а прншўо миўосердья, сестра праўды, и приступнўо до Бога отца, а праўда пншўа робити своѳї уставы. И повертат сьа праўда и гварит так до Бога отца: „Иак йуж стоўу шт҃ыри тисьячы рокїу и робльу праўду, а йшче-и тьа не выдїѳа так весеўого и радосного, йак йис гнєс“... — „А то прыбїѳа сестра твоѳа миўосердья до мене, котра быѳа шт҃ыри тисьячы рокїу замквєна, и так весельу и радўѳу сьа ньоў“. — И шовит тоўды Господ Бог до мужнй сьватоблнвых и до сўугїу своѳїх: „Выберте мєдже собом чоўовїка, котрый бы нє маў грїху!“ — Отповїу Йоў: „Не йи мєдже наші чоўовїка без грїху, бо ў грїху змє спўоджєны, ў грїху змє породжєны и грїшны йїзднє“. — И отповїу Бог до Йова: „Йовє, добре-с повїу. Итте до охтвани и сьїтте и ждїйте, а йа вам прншльу" сына мойого йндннородного, котрый ває отт҃аитиль выпровадит“. — Йак йшли сьватоблнвы мужоўє весеўо од Бога и фтьншно и радосно, же достали обїтнїцу, — йак прншли до охтвани, так сьпнвали и Бога хвалили, аж ў охтвани сьа робїѳа йаснїст. Шатану быѳо завїдно и заздросно. Повідат: „Не так скоро то сьа мже ст҃ати, бо тобы сьа народїти, цогьїм гмєрти, на крєсьтї роспїятому быти, и так ту прїти. А хєд бы то аж и так зробнў, жєбы то аж и так быѳо, то йа постаўльу ту стоц велїкїй, желїзнїй, тьашкїй серед охтвани, то йак бы ту прншоў, дам до того стопа приковати тьашкы гайлань, — то йак бы ту прншоў, то и його ту замкну, то и внн ту м҃сит сьїдїти“.

Колн Исус Хрїстос сьа народнў и роспїятїй быў и дўша його фступнўа до охтвани, и повідат шатана до Хрїста: „Йуж йнст ту? То хогьїу быс мже фсє дўшы ўв҃ати? А вїднш, йакїй йа ту на тєбе пляц мам? Йа ту мам на тєбе стоц постаўленїй и кайданы прнкованы, и ту тьа замкну, то и ты ту будєш“. — А Исус Хрїстос повідат так: „То замкнєш, тїлькє мнї фкаж, йак мам ст҃ати“. — Шатан стаў коўо стопа и фказаў му: „Так будєш стоїаў ф тьх гайданах“. — А гайданы трїсли и замкли сьа на шатанї. И так аостаў шатан стоїати. Хрїстос обєрнуў сьа до Йўды, котрый го прѳдаў за грїтцєт сребрєннїкїу Садукєїн, Фарисєїн, старшннїн жьдыўскї, и зьвїдўїн сьа го Хрїстос: „Йўдо, што бїльшє, цн шого миўосердья, цн твоѳїх грїкїу? — Отповїу йѳму Йўда, же бїльшє його грїкїу, йак Хрїстового миўосердья“. — То отповїу му Хрїстос: „Зостанєш ту аж до сўду“. — А йшче му Хрїстос не отповїу, же на вїкы, лєм до сўду. И так выбавнў фш҃ыткы дўшы в охтвани и прнпроваднў до нєба. Но, и конєц.

Паралелі: Ріжні мотиви про сотворенє сьїта, дивн: Драгомановъ, Малор. преданія. Ст. 91—92. Тамже, ст. 429—434. — Терещенко, Бытъ рус. народа, V, ст. 44—45. — Чубинський, Труды, I, ст. 142—144. — Етнографічний Збірник. Т. III. Ст. 1—4. Ч. 1—2. — Буславъ, Историч. Очерки. Т. I. Ст. 437—438. — Караджич, Српске народ. припов. Ст. 93—95 Erben, Vybr. bajе a pov. nár. Ст. 1—5. — Руданський Твори. Т. II. Ст. 93—126. Ст. 232—240. — Nowosielski, Lud ukraiński. Т. II. Ст. 2—3. — Wisła. Т. IV. Ст. 387—389: Cztery podania o stworzeniu ziemi. — Добровольскій, Смол. этн. оборникъ. Т. I. Ст. 224—226 і 229—231. Ч. 8—9. — Романовъ, Бѣлорусскій сборникъ. Т. IV. Ст. 1—10 і 153—155. — Сборникъ за народ. умотв. Т. VIII—XXI., 3. Ст. 98. — Сборникъ матер. д. опис. Кавказа. Т. XVIII. 3. Ст. 64. — Chelchowski, Powieści i opowiadania lud. z okolic Przasnysza. Т. II. Ст. 139—141. — I. Франко, Ауокріфи старозавітні. Т. I. С. 7—18 і 325—330. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ч. 780—781. Kolberg, Krakowskie, III, 1—16. — Чтенія Общ. Ист. и Древ. Москва, 1880, IV: Барсовъ, народ. пред. Ст. 1—7.

4. Бог і Сатана.

А. С пирвовіку ми було змилы, кілько води. І ходяў Пан Біг півверх воді і адібаў ў йнднѣм місци піні на водѣ багато, шумі такоїі. І сказаў до піні: Устань, Сатано, й ходи. А Сатана ўстаў і пішоў. — Пан Біг ходяў с кумпаньїстннн, з ангѣлами. А Сатана кричаў на піў сьвіта: Вас ходит по два, по три, та сьа ни цаўкімнт вам, а йа кілько сам, то минні скўшно. — Казаў Бог: І вас би було два, йакбис минѣ пуслўхаў. — А чумў, Божн, пуслўхаў. — Йди на хори, там стоїт ў мѣлннцн водѣ. Пльунь і вас буде два! — Сатана йак пішоў, йак ўзаў пльуваѣтн, то тьїлько сьа намнѣжило, шчо й сам ни маў де стати. Йак прнйшоў Пан Біг, то з йнднѣїї половннн поробнў хортн і потручнў на зѣмльу. Так Сатана за дьїтнѣї жнлдуваў, шчо дрўгнї раз рнкаў на піў сьвіта. — А дрўгу половнну лашнў Бог дьа нѣго на услўгу. А Сатана проснў Бѣга, абн му даў наснннь, абн сьїаў дьа свѣїнх дьїтнїї, абн маў чнн гудувѣтн. А Бог йннў даў вїўсѣ: Ідн, Сатано, і сьїї, абнс ни забўу, йак сьа назнвѣїнн, абнс казаў, овес, овес, овес. — Прнходнт сьвѣтнїї Мнхѣїл і кѣжн: Йакѣго тн му наснннь даў? — Йа му даў вїўсѣ. — Шкодѣ дьа нѣго бнлого хльба, льїшнн було дѣтн оснтнїў. Пнду йа і йнго замнльу. І снў пнд ннст, а внн натхѣднт, Сатана Мнхѣїл крнкнуў: Осѣт! — А внн йшоў і сьїаў: Осѣт, осѣт, осѣт. І до ннннн сьа рѣдат кульншчнїї осѣт. І зачнў сатана газдувѣтн. Зробнў сѣнн, шчѣбн йнѣднў по сьнннгу. Ё корѣткнм чнсн сьвнїг агнѣнаў. Внн зробнў внз. І зробнў йнго ў хѣтн, нн ннїг цьїлнїї внтьнгнути на двнр, бо сьа нн ннїг ўльїстн у двѣрн. Сатана ўзннў сокнру і внрўбаў скннн, абн бнлн шнршн двѣрн, абн сьа ўльѣ внз. Прнйшоў Бог, рознбѣраў внз і показѣў йннў

віносити на двір по йїдному колісї. Ни мїх Сатава вїйти з Бóгом на лад, на конєц. Пішоў до ковальїу, казаў, абї поробїли ланцухї з ўсьїльакїми зашчїнкамі і привїс до Бóга і казаў: Ўбїрї сьа ў той ланцўх, будєм прубувати, хто будє силььїшчїй, хто йїгó урвє, йа, ци ти. — Ўбїрї сьа саж, Сатанó, бо йа ни знайу йак, а йак йа бóду вїдвїти, йак на тóбї стоїт, то йа сьа ўбїру. — А йак сьи Сатанá ўбраў, казаў Бог: Скїй, Сатанó, унєнїй, дóки сьвїта і сòнцьи! — А вїн заставїў двох свóїїх чортьакїў, абї той ланцўх перерїзали пилóу, абї йїгó спустилї. І овї стáли і ўзьїли рїзати. Йак мїсьиць старїй, то так ланцўх прїрїзуїт, жи сьи тьїлькó трóха трївãйи. А йак мїсьиць новїй, то й ланцўх новїй і ни мóжут го прїрївати нїкóли. Рїжут го цьїлїй рїк, так го прїрїжут за цьїлїй рїк, жи сьи мáло й трївãйи, а йак настáни новїй рїк, то й ланцўх иче грóпшїй йак буў. Аж будє спущєнїй при кінцї, сьвїта; будє ходїў і збрáў нáрїд; будє носїти ў ковоўцї смолу і крúглий кáмїнь, шчо будє повєрха подьїбнїй до хлїба. А йак настáни вилїкїй голод, а вїн кóго злїблї, то будє намоў-їйў до сèбї: Пїтпїшї мн сьа, то ти дам хлїба і водї. А хоць сьи пїтпїшї, то вїн ни дасьць, бо й сам не будє маў.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Буцацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелї: Чубинський, Труды, I, ст. 191—192. — Тамже, II, ст. 359—360.

Б. Бог і Біда.

Б. То як ище не було нї небз, нї землї, то Панбїг ходив собі сам по водї. Аж ту Біда вилївла відкїсь тай каже:

— Почекай, Господи, і я з тобов піду.

— Та ходи, — каже Панбїг.

Ідут. Панбїг, знаєте, у черевичятах, а Біда в лїчачицьох. Панбїг їде по водї як по дошцї, а Біда що ступит, то все в воду аж по вуха. Втеперїла ся, продрóгла, а далї кричит:

— Йой, Господи, та сядьмо де трóхи спочити!

— Добре, — каже Панбїг.

Узяв вїн дрібочку того чорногó, що за вїхтем, видовбав, духнув, на того, а в того зробив оя кусєнь землї, от такай може, як верєга. Простерло ся того на водї тай плаває. Посїдали вони на того оба, Біда аж язик вивєсила, так відсапує. А Панбїг сидїв-сидїв а далї здрїмав ся, ляг, тай заснув.

— Чекай, — гадає собі Біда, — я тепер знаю що зробити!

Тай підсунула ся тихонько до Пана Бога, взяла єго спячого на руки, тай несе аж на край тої верети, щоби вкинути в воду. Ба несе, ба несе, ба несе, а тотя верета все ширша тай ширша робит ся. І все біді здає ся, що вже от-от до берега близько, вже зачала бігчи, а беріг усе перед нею тікає. Вже біда так змучила ся, що ледво дихає, а далі шепнула тихо :

— Господи поможи до берега дійти! — Тодли земля перестала рости. Біда доскочила до берега, розмахнула Богойком тай іно хотіла єго шпурнути в воду, аж ту земля з під єї ніг висунула ся, Богойком лишив ся на верха, а Біда бовт у озеро, лиш за нев заклекотіло.

Зап. у Долині, Долянського пов. др. Ів. Франко

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 89—91. — Шейнъ, Матеріалы, Т. II. Ст. 342—343.

6. Бог і чорт.

В. Йак Бог сотворіў сьвіт, и сотворіў рай, а нікто не знаў, іля кого, а лем Бог знаў. Та потім Бог до того рају пісуаў шатана садити овѳцы, даў му фсьо, што трѳба (што потрібно там быўо): грушкы, ябѳка, чересьны, слиўкы, шквіры. Але він не посадиў фсьо — : сховаў під язык йідно ядро ябѳоньѳе. — „Ільа чѳго-с, шатане, не посадиў?“ — „Та я фсьо посадиў“. — Бог му повідат, же нѳт. — „Нає, посадиў йим“. — Бог му повідат: „Та ци не знайу, што маш під языком. Маш ядро ябѳоньѳе (япѳково)“. — И признаў сѳа и Бог му повідат: „То ид посад, то бѳде тобі“. — И він посуўхаў и пішоў и посадиў. И Бог сотворіў чоўѳіка и даў йѳму рай и казаў му по тим раїи ходити и зо ўсѳих овѳцѳу йїсти, а с тоїи ябѳѳни, с той, што посадиў шатан, што маў під языком, то с того Бог заказаў йїсти дерева. — „Бо согрѳиши!“ — И пѳкиль сам быў, та не йїў с того дерева. Аж йак му даў Бог жѳну, помѳчницѳу, Ййву, ѳна тоўды с того дерева, звїў йий зѳый, жебы с того дерева урваўа. Она повіўа, же йим Бог заказаў, а він сѳа до ний ѳзыват, шатан, же за то не каже Бог йїсти, же бы знѳли тѳлько, йак и сам Бог. Аж от тоўды звѳдиў йуж Адама на фшѳтко бо ўрваў япѳко и Ййви пѳдаў, ѳна фкусѳла и Адаѳѳи дѳла. Потім Бог выгнаў йих з рају, а шатанѳѳи пѳвїў, же — : „Бѳдеш шмарѳный з неба за гѳрдѳст, за пыху, за то, же-с звїў першѳго чоўѳіка“. — Бо му жаль быўо, шатанѳѳи, же чоўѳѳик выльпѳеный в глѳны, а Бог му даў такый рай красный. А шатан сой ўзаў за то зас звѳст, гварїў Панубѳгу :

„Пане, ты майш йуж чоўовіка и ангеліў, а йа не маи нич, прийатэля жаднога!“ — А Бог му повідат: „Возмий с кады на йіден палец воды и шмар за себе, и будеш маў прийатэля, товариша“. — И ўзаў с кады на йіден палец шмарнуў —! стоїт за ним прийатыль його. Йак зачаў с кады воду метати, так фшїтку воду выметаву. То маў велїку тву ангеліў тых чорных, што й перзарїти не мїг. И тóўды повідат Панубóгу: „Будэме вати, пане, вїйну“ — бо маў дўже войска, йуж маў дўже тых прийатэли. Дозволю му Бог —: „То май вїйну!“ — То сьа на прўтко в ним стаўо. Тóўты йак бўйсне раз, — шатан скрїчаў: „Пане, страх!“ — „То мойн войско иде“ — так Бог. Йак загырїт страшнї, — шатан сьа боїт; йак бўйсне другїраз, йак загырїт затыи, — найперше старый шатан скóчиў и повідат: „Пане, де стану, та тьа нїгда не спомїану!“ — И летыў зайїсно, ани нїгда не стаў, — летыў и летыў, а тóты за ним падали, за чытырдэсџат днїи и нóчїи, летыли йак дойч, — так йїх дўже бўўо. А старый йак не мїг йуж нїгде мїсьцьа вати, так скрїчаў: „Пане, устаноў йа!“ — И тóўды ним бўхго и вїбїўо ним пекўо, и пекўо тóто йи дльа двџаблїў.

Зап. від Петра Боришóвича в Бóртнїм, в серпнї, 1900 р. О. Ровдольський.

Паралелї: Про те, як чорт робив собї товаришїв, дивнї; Драгоманов. малор. преданїя. Ст. 41, ч. 1. — Чубинський, Труды. I. ст. 191. — Шейнъ, Матерїалы. Т. II. Ст. 341—342.

7. Бунт Ангелїв.

Йак Пáнбїг зотворїу сьвіт и фшїтку зотворїу, што на сьвїты йїст, в прїшоў г йїднїи скаўї в там ў тї скаўї чўїи, же штóси драпле. И до тóго сьа оыват: „Што там йи ф тї скаўї, же йа о фшїткїм знам, а ó тым не знам?“ — И повідат так: „Вїход геў!“ — повідат — што йїст там за йїден?“ — А тот повідат так: „Йа там — повідат — не пїду, бо йа тákый брїткый — гварїт, — сьаркатый, рога-тый, та йа — повідат — не сьмїїу сьа там ўказати...“ — Але Бог до ньóго повідат: „Вїйд геў, йа тьа окрáшу“. — Но, и вїшоў и Бог го окрáсаву. Йак го Бог окрáсїу, тóўды го даў до нџба. И вїн быў першым ангџоуи. И быў ў нџбї и сам бїў и повїдав, же сьа му барз цџе. И тóўлы Бог му повїдав, же —: Идїй — повідат — там до стўднїи и óмоч нїзельнїи палец и шмар за себе и зробїт ти сьа кáмрат“. — Но, але вїн йак пїшоў, йак зачаў начати пальцы, йак зачаў метати, — так сьа йїх тьїўко наробїўо [„Намџтаў тьа тьоў“ — госпóдар Сеницьа], што йїх бўўо дванатцетџеры хоры. Ну, йуж йак йїх там бўўо там дўже,

так йуж почали сой крильувати; по́тым сьа збунтува́ли, же йуж б́удут робіти з Бо́гом війну. Повіда́т: „Зро́бше сой ту — повіда́т — прістоу́ и мы — повіда́т — Бо́га йуж выже́неме о́тгаль, мы буде́ме сой са́ми йуж гу, не бойіме сьа нич!“ — Але Бог сьа на́ то погнывау́ и зотвори́у на́ то перу́на (што гы́рмат). Так Бог йак раз блісну́ў и загы́рміў, а тот найста́ршы́й шата́н (дба́боў) повіда́т: „А што то він — гва́рит — мы́слят? Што то йи́! Він сьа з на́ми бу́де биў! — гва́рит. Йак загы́рміўо дру́гі раз и трі́сцо, а він повіда́т: „Што то йи́?“ — „Мо́йи війско́ сьа рыхту́йи“ — так Бог повіда́т. Йак загы́рміло тре́ті раз и трі́сцо, йак зача́ли з не́ба летьти, то летьи́ли за чотырде́сят днйу́ и за чотырде́сят не́чы, йак дойдж. Ша́тан йак хпау́, то выби́у со́боу пеку́о. И о́кру́тны зарі́чау́ вели́кым гоу́бсом. И пото́му, ко́трый хпау́ на но́гы, то сьа там фшы́ткы і ньо́му сході́ли. А ко́трый хпау́ на гоу́бову, то сьа ро́збрыс, — то о́ве́ро там йи́. — То там звы́клы быва́йут о́ве́ра, — а́льбо де сьа та́кы мисьця́ на зе́млі трафля́йут, то не́ йист тра́вы, так йак бы выпале́но би́уо. — Та йуж.

Зап. від Анто́на Тыхани́ча в Котани, в серпни 1900 р. О. Роздо́льський.

Пара́лелі: Житє і Слово, 1895, I, ст. 137—139. Там вказано лі́тературу предме́та. — Шейнз, Мате́ріалы. Т. II. Ст. 340—341. — Па́мятки укр. мови, т. I. Ст. 11—14 і 325—330.

8. Прокляті ангели.

Як Па́мбіх ви́гнав а́нблів з не́ба, то вони́ лети́ли со́рок день і со́рок но́чів. Пото́му, як Па́мбіх сказа́в: А́ми́нь! — то де який був, там ві́став.

Зап. від ба́тька в Будзано́ві, Теребовельського пов. О. Деревя́нка.

Пара́лелі: Чубня́ський, Труды, I, ст. 16—17. — Па́мятки укр. мови, т. I. Ст. 12.

9. Грім — то війна між Богом і дідьком.

Діти! Як блискає, щоби́сте ся не боя́ли нічо́го! То ся небо отве́рає, а сьв. Миха́йло на штири ро́ги стри́лає злі́ духи. То як вас грі́м за́бе, то вам за то́то грі́хи відпу́стят ся. Злий́ дух ка́же: Я ся схо́ваю до худо́би! — А Па́н Бі́г ка́же: Я за́бу худо́бину, а то́му чоло́вікови́ в деся́теро надгоро́джу. — А я ся схо́ваю в чоло́віка! — Я й чоло́-

віка забю і ему гріхи відпушу. — Я ся сховаю в дерево. — А я дерево ровкоюю, а тебе такій забю.

Раз дві кобіти сиділи під копою. Дивят ся — миш вибігла з під копи. Аж тут грім бух! у тоту миш. З миши зробила ся назь, а ті кобіти обі грім забив. Тота миш, то був дідько.

Раз пасли ми худобу. Грім забив одного хлопця, геть його роатріскав, а другого оглушив. То той, що його оглушило, три дни лежав наряджений; вже третого дня мали його ховати, а він встав. Питали ся його, як на тамтїм сьвітї. Він каже: Міні нічого не вільно вам казати. Сей сьвіт — то лишень гостина, позичений, а тамтой вічний. Найгірший грїх за іглу і за сіль. Як котра жінка крада сіль, то злодійці на тамтїм сьвітї буде сипати ся сіль з очей. А через вущко ігли кождий му-сит перелавити.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 180.

Паралелї: Житє і Слово, 1895, I, ст. 218—219 і 372. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 42 і 43—44, ч. 3 і 6. — Етногр. Збірник. Т. IV. Ст. 147. Т. V. Ст. 77, ч. 6. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 155—156. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самарскаго края. Ст. 282. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 152—153.

10. Як повстали гори.

Господь Бох зробив того першого аьбола. Не звяю с чого, тільки шчо він найстарший ў пеклі. Слыу го раз Господь по глину: бері глину ў імя моє; Господь каже — на імя господне. Він берє, каже: беру на мое імя. Але глина ся не ўзяла. Так два рази. А третій раз ўже не вино-вну на імя божє, не беру на імя божє, но беру глину на імя його. За третим разом виніс. І не хотіу ўсьо дати, лишіу си ў піску за зубами. Господь зробив, абі він уснуу. Тай заснувау сьвіт. А іму ў піску за-чала земля рості. Він ся схопну, бо му пісок розвередило. Господь веліу ся му обернути до запад сонця і казау му виплювати. І вирости на поминку гори, ружні гори. А усі на запад звернені.

Зап. в Літти, Дрогоб. пов. від Ів. Кулиничча 1901, Волод. Левинський.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 15—16. — Чубинський, Труды, I. Ст. 39—40. — Житє і Слово. Т. II. Ст. 195. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 506—507. — Етнограф. Збірник. Т. V. Ст. 161. Ч. 4. — Добровольській, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 232—233.

11. Як Бог садив рай.

Як Пáмбіх садів рай, то дав Анціхрестови зерньнта, жиби́ йому подава́в. А Анціхрист схова́в йндіо зёрньні і йак Пáмбіх сьн відвирну́в, а він то зёрньні посади́в. Пáмбіх тогди́ відвирну́в сьн тай ка́жи : Віт ти-не́р ти будеш прокльáтий і твоєи дёриво! С того самóго дёрива зака́зав Пáмбіх йісти йáчка нашим прарóдичам.

Зап. від батька в Будзанові, Теробовельського пов. О. Деревинка.

Паразлї: Памятки укр. мови. Т. I. Ст. 15 – 16.

12. Адам і Єва.

Пан Біг зліпив Адама і Єву з глини тай каже: Ходїт собі по раю, але аби́сте не згрішили. А вони обоє були голі і цїле тіло мали роґове, як наші нігті. А Єва підходила Адама тай скусила єго, бо кобіта то вмїє гїрше чоловіка скусити. Адам ся розпалив тай пішов з нею спати і так згрішив. То Пан Біг не я́тко за́казав йому їсти, то тільки дїтьом так ся каже. Пан Біг казав їм єнчого грїха не робити. — Адам як згрішив, сховав ся поза дерево, бо ся встидав, а Пан Біг каже: Ходи сюда, ходи, не встидай ся! Видиш, сповнив єсь грїх! — І з Адама зникла та шкіра роґова, лише ся лишила на нігтях на памятку. Адам вирвав лопух і позакривав грїшне тіло. Каже йому Пан Біг:

Наж ти, Адаме, рїскаль і мотуку,

Йди робити на хлїба партку!

А Єву Пан Біг узяв тай витрутив із раю і з неї зробило ся дерево — єва. Видите, яка вона мїцна! Ану ланай єї кїлька хоч, то не зломнш, бо жива.

Пішов Адам, робит, робит — нема нічого нї за ним, нї перед ним. Аж деь у полудне приїс єму ангел сторож поживу. Каже до него Адам: Що то таке, що я роблю, роблю, а нічого нема нї за мною, нї передо мною? — Каже єму ангел: Ти скажи, як зачинаєш робити: Господи допомагай мінї! — На другий раз Адам як став до роботи, сказав: Господи, допомагай мінї! І від того часу так му все йшло, що й злїчити не мож було того, що Адам скопав. — Але Адамови було дуже смутно. Прийшов до нього Пан Біг тай каже: Смутно тобі, Адаме? Жаль тобі за жінкою? А видиш, а казав я тобі, не поповняй грїха! — Адам ся положив спати, а Пан Біг прийшов, вийнив одно ребро з Адама тай з него зробила му ся жона. Він ся пробуджає, а вже жінку має. То ви чоловіки з глини, а ми жінки — то вже з вашого ребра. — Жили вони

собі, працювали на хліб і мали сім синів і вісім доньок. Отжеж то не гріх, коли брат із сестров живе, бо коли на початку світа не був гріх, то й тепер не є. А одна донька не мала пари і була межи братами і мала діти. То від неї походять оті світові дівчата, що пари не мають.

Житє і Слово, 1894, II, 179—180.

Оповідачка поплутала тут трохи оповіданє, подаючи вперед факт вигнання в раю, і аж опісля сотворенє Еви.

Паралелі: Чубинський, Труды, I., 145—147. — Добровольскій, Смоленскій этн. сборникъ. Т. I. Ст. 235. Ч. 14.

13. Адамові діти.

Був Адам і Єва, мали дванайцять синів і тринайцять дівок. Сини повинчали ся з сестрами так, що кождний з них брав третю дівку з ряду. На памятку того днесь можна в третім коліні женити ся. Єдна лишила ся і почала плакати, же не має пари. А Адам мовит до неї: „Місти ся межи ними, я ти нич не пораджу!“ З відти пішли завітки і копиллиці.

Житє і Слово кн. IV, 1895, ст. 96—97.

Паралелі: Житє і Слово, II, 179—180, ч. 3 (кінцевий уступ). — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 157. Ч. 4. — Federowski, Lud bialoruski. Т. I. Ч. 861.

14. Перший гріх.

То йидного разу завіджаў шатан Адамови и Йиві шчльсьцьє и так сьє постараў, же зробиў таке пітступство, што зробиў з Йивоў чужолѡство. И потѡму зашўє груба и маўє хубицьє. Йак сьє тот хўѡнец ўрѡдиў, маў сьім гоўѡу. И ѡна нат тым нарикаўє, и він повідат: „Цит, не пўач, йє го украшу, што не бўде маў лем йидну гоўѡву“. — И потым му сьєст гоўѡу зьнаў, тьлькѡ му лишьє йїдау. За то сьє Пяньбіг погнїваў и вигнаў Адама з райу и Йиву. И потым Йива покутуваўє ў ріцьє Ниў, же сьє выпокутїи за тот гріх, а Адам покутуваўє ў ріцьє Ордан. Але шатан фсє йїх наводїў до грїху. Прїшоў до Йивы и повідат: „Выйд з вѡды, бо йїж йїс чьєста!“ — И до Адама по сьємо прїходїў, же йїж сьє спокутуваў. И так од грїху сьє не освободїли.

Зап. від Антона Тихавича в Котані, в серпні 1900 р. О. Роздольський.

Паралелі: Чубинський, Труды, I., ст. 146. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. V. Ст. 378—381 (4 духовні вірші). — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 235 236, 239—240.

15. Чому на пальцях нігті?

Чому чоловік на пальцях має „нігті?“ Тото мало хто знає. А було мої небіжак дідуньо кажуть, що то давво дуже першій чоловік ним согршив, був на цілім тілі таким рогом, як ми на нігтях маємо, покритий. Не потребував він ані одєжини, ані чобіт, як от ми тепер. А як согршив, то зараз тот ріг зліз з него і лиш на памятку, що він був ним колись вкритий, лишило ся по трошки того рогу на кінцях пальців на руках і на ногах і то називає ся „нігтями“.

Зап. в Перевізці, Калуського пов. 1875 р. (незвісний збирач).

Паралелі: Federowski, Lud białoruski, T. I. Ч. 782. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 236. Ч. 16.

16. Звідки пішло „Помагайбіг“.

Як Адам і Єва согршили, Бог вигнав їх з раю, та дав їм мотуку, лопату, сапу, серп, сокиру і инчі орудинки, аби мали чим робити. Адам взяв лопату тай став копати. Копає, копає, тай все на єднім місци. За три дні вкопав тільки, що лише мав де ногами стати. Адам зачав плакати, а Богови жаль ся єго зробило тай каже: „Все, як зачинаєш що робити, то кажи „Помагайбіг“, то я тобі поможу і борше буде йти робота!“ І від тогди Адам і всі люде до нині, ци то як сами стають до роботи, ци другим, кажуть: „Помагайбіг“.

Записано в Войниллові, Калуського пов. 1875 р. (незвісний збирач).

17. Як Адам запродав чортови людей.

Пан-Біг сотворив Адама і упустив його до райу. Потому як він согршив, то Пан-Біг його вигнав. Як його вигнав, то він зостає голый, плакає як день так ніч під царским райом. Пан-Біг йому дає мо-

тику, городник, казав — : „На, йди, роботаї, обробляї зємлю!“ — Дау йму насыїна, абї він посыйау і зємлю ўробляу і жиў. І йак йму старшїй син народиў сьа, то він мау сьім голоў гадьачих. Тогда пришоў до него алий дух і казав до него — : „Адаме, шō ти минї приобцайиш за тойи дати, то йа тибї твоо сїна обчїшчу?“ — „А шо-ж ти жадайиш од мене?“ — „Пїтпийи минї свою дўшу, то йа тибї твоо сїна обчїшчу“. — І він йму пїтпїсау свою дўшу, вїв йго обчїстиў. Потому через штїри тїсьачї лїт дїяволи тїми дўшами обладовали. Йак народиў сьа Исус Христос, а пришоўши до хрещєвїя, хтыў тєї змязати і казав сїбї до Йїрана, жи-б йго ўхристиў, і вийшоў тудї, де той дїявол мау той запис од Гадама, і він тєї змїшчиў, спалиў сьїрковим вогнєм. І потому дїяволи не мали права до чоловічої души, — а пєрве Бог обладовау за жїтїа, а по смєрти він, бес тї ўсї штїри тїсьачї лїт. То вже Исус Христос вьвау тїї души на сєбе.

Зап. в Лешневі, Брїдського пов. від Демчука 1895 р. О. Роздольський.

Паралелї: Етнографїчний Збїрник, Т. III., 35—36. Т. V. Ст. 111—112. — Др. Ів. Франко, Памятки укр. руської мови і лїтератури. Т. II., 177—179, 187—188, 190. — Пор. Сборникъ за народни умотворєния, наука и книжника, т. VI і Lydia Schischmanoff, *Légendes religieuses Bulgares*, Paris 1896, стор. 48—51. — Добровольскїй, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 240—241. Ч. 20—22.

18. Запропащенє і відкупленє людий.

То ви мōжу звати, шчо за кобїта була пєвно Єва. Я ся не пїтав таких, шчо знають, ги учєних. Уродила дїтїну, жи мала 12 голоў: зьвїрї, пси, воўкі, кōвї, рўжнї зьвїрї були і їдна голова дїтїньська. Надїшоў дїявол, каже: запиши менї тотї людї, шчо с потѣмства вїйдут. І ўна му записала. Не звала, шчо пїдє з нєї на цїлий сьвїт парїт. А їднак вїмовила си, шчо два разї будє сї родити, два разї ўшїрати, то той то скасус. Гѣспоть Бох сї розгвївау і запечатау ад на штїри тїсьачї лїт і царство: Аж хїба мїй син отворїт. Булї людї там у пєклї по 4000 лїт, просїли того царя, Людїпер сї називас, би пустиў їх на сьвїт. Він казав: Я не пўшчу, ви мѣї! Єден ся вїпросїў. Гѣспоть Бох зробїли двацїт штїри аньѣли. І як нїч так дєнь тотї аньѣли сьпївали, плакали цїлї 4000 лїт. Єден с того аду сї вїпросїў. І пришоў пїт царство. Три дѣби плакаў, молиў ся, тай го не хтїли пустити. Аш Гѣспоть Бох отвориў дєвєрї і ўпустиў до царства. Пїтає ся: Отче небєсний, колї ми вїйдємо с тої нўкї с того аду? — Почкаї, няї ся подївю, ци ўже нїї

ся син народину. Уже, каже, за трицять літ вийдете с тої муки, віт того Люціпра. Як син божий доріс до 30 літ, то пішоу отворяти тоту браму, крикнуу раз: Люціпре, отвврай! Раз там кілько народу було, кожди в ножом, сокєроу, сік, різау, би браму не отворити. Брама ся троха пїтхилїла, як перший раз син божий крикнуу. Як крикне другий раз, брама ся більше отворїла. Крикнуу третий раз. Так, як капелїх з голови, так сї брама отворїла. Цалїй нарїт вийшоу на сьвіт. Син божий го вікупиу.

Зап. в Лікти, Дрогобязького пов. від Ів. Кулїничча по прїзв. Гаврильцїв, у серпні 1901, Волод Левинський.

19. Хлопське і бабське волося.

Як то був Ядам і Єва в раю, теї вона їго віц а віц ни бояла сї і ни хтіла їго віц слухати. От, шо він робит, йде до Бога теї кажи: „Боженьку, зроби так, шоб Єва мене бояла сї хоть трохи, а то вона мене віц а віц ни боїтї“. А Бог кажи: „Йди, Ядаме, он там до теї річки, обмий сї в нї, то тибї виросте борода і вуса, а то тебе зарас Єва буде бояти сї“. Пішов Ядам до теї річки, обмив сї, теї зарас виросла їму борода і вуса. Али він був голїй теї ни мав де руки попитрати, бо була мокра, і взяв теї ширнув нею мижнї ноги, теї там їму также волосє виросло. От приходи він до Єви, теї кажи: „Аж типер ти мене будеш бояти сї! Диви сї, який я страшний“. Єва подивила сї теї питає: „А тож по якому ти такий страшний став, Ядамцю соколикчу?“ „Аво, я пішов до теї он річки, обмив сї і так зарас обріс“. Ну, як Ядам ліг спати в полудне, пішла Євка і сибї хутко до теї річки теї думає: „Зачикай, Ядамцю, будиш ти і мене бояти сї“. Теї прилетїла хутко до річки і шо не вмочила руку в воду, аж тут пчола кусь її мижнї ногами. А вона в ноги. Злапала сї там за те місце тею мокрою рукою і зарас їй там виросло волосє на тім грїшнїм тілі. І вона більше до річки вже ни йшла, бо бояла сї, шоб знов шо ни вкусило.

Зап. у Стояновї, Каменецького пов. від Івана Зарубїя, 1900 р. Андрей Веретельник.

20. Чому у жінок довге волосє?

Як Бог сотворив сьвіт, постановив довершити своє творене чимось шляхотнїйшим і сотворив чоловіка Адама. Жив собі Адам в раю та хоть мав усего подостатком, то все за чимось банував. Пізнав Пан Біг, чоґо

Адам банус — за жінкою, бачите! — заніслав ему сотворити жінку і зробити з неї Адамови несподіванку. Коли раз Адам заснув, підсунув са до него Пан Бог на пальцах, отворив ему груди, вийняв з них одне ребро, положив за себе, а сам почав дірку в грудях залатувати. Тимчасом надбіг пес (занюхав осяхабину!) і нім Пан Біг спостеріг ся, вхопив ребро тай втьоки з ним. Бог пустив ся собаку доганяти, але собака розумний: до плота, тай го! через него. Ледви вспів Пан Біг злапати го за фіст, але якось так потяг нещасливо, що фіст лишив ся ему в руках, а пес з ребром уйшов. Що мав Пан Біг робити? Адже не мав ще друге ребро Адамови виймати! Тому взяв і з фоста собачого сотворив Бву. Тому то у жінок таке волосє довге, як собачий фіст.

Жьте і Слово, 1896, I, ст. 373, ч. 33.

21. Як Бог сотворив шляхту.

Коли Бог зачав творити всякі народи, то наліпив шляхти з тіста, а Русина вліпив із глини. Наліпив тай поставив на сонце, аби сохли. Якось забіг туди пес, то Русина не рушав, бо був глиняний, а шляхту з тіста всю поїв. Тоді Бог казав ангелови взяти пса за вуха і бити о дерева. Вдарив ангел псом о вербу — з пса вискочив шляхтич Вербіцкій; вдарив о березу — вискочив Березовскій; вдарив о бук — вискочив Буковскій; вдарив о явора — вискочив Яворскій і т. д.

Етногр. Збірняк. Т. V. Ст. 113. Ч. III.

Паралелі: Драгоманів, Малор. Преданія. Ст. 194. Ч. 35. — Грінченко, Етногр. Матеріялы. Т. I. Ст. 122.

22. Супірка Бога з чортом.

Як Пан Біг сьвіт творив, то біда все за ним ходила і все йому на перекір робила. Пан Біг сотворив вівцю чоловікови на пожиток, а біда козу; Пан Біг пса, щоби чоловікови служив, а біда вовка, щоби йому шкодив; Пан Біг поставив церкву, а біда зарав коло неї коршну; Пан Біг зробив млин, а біда фірас (тартак).

Жьте і Слово, 1894, II, ст. 186. ч. 15.

23. Чорт у вовка між очима.

А. Сус Христос як ходиў с Петром по землі, і зробіў си Христос коті і пса. А злий зробіў воўка. Али лежить воўк, ұстати не може. Надвийшоў Сус Христос с Петром, а він тровит: Гўджа Христа! А він ни ұстайи. — Христос мовит: Гўджа Сатаїанїна! — Воўк сьа схопиў, та д ньому, а він зо страху скочиў мѣджи вочи воўкови. І днесь такій йи воўкови чорт мѣджи вочина і тому леда йакый стрілець воўка не хоче біти, йак нич не знайи. А йа такій мўдрий, жи йак бы надїбаў воўка, то бы мовиў: Цїкаї, дїтку, бо воўка бїу!

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грци Оліщака Терлецького.

24. Сотворена вовка.

Б. Зробіў дийавол з болота воўка. А йак надийшоў Бог, то він йсго тровиў, кричиў: Гўдаь-го, гўдаь-го! Але болото болотом йак стоїало, так стоїало. А йак пан Біг сказаў гудаь го, йак сьє воўк з болота схопиў, і зачиў бічи за дийаволом, а він ұтыкаў на вільшину а воўк йак ұхопиў зубами, тай віткусиў йсму пїсгў. А Бох ұпхаў пїсгў ұ земљу, та віросла з неїи цибульє; а с пїсгї йак пішла кроў; то й до нїнїшного дньє вільшина червона, йак здоїши з неїи кору.

Зап. в цвїтїи 1897 від Тимка Гринишиного в Пушниках, Буцацького пов.

Паралелї: Зоря, 1883, ст. 250: Звідки взяв ся вовк.

25. Чому вільха червена?

В. Поневирали сьа барз сироты и мѣрли з гоўоду, бо йїх не хотїу нікто ховати, бо худоба ходиўа сама, бо знаўа бесїдувати и йак му гавда росказаў, так го сўухаўо и пішўо само на поўе и там сьа само пасўо. Але то Пану Бóгу жаль быўо, же дїти мрут по сьвїту, и Бог сам рожжалїу сьа, же так дїти мрут з гоўоду, бо йїм нікто хлыба не подаст, бо нікому не трѣба быўо пастўха, кой худоба сама сьа пасе и сама прихóдит доміў, што го не трѣба выганьати ани приганьати. И Бог заказаў худобї бесїдувати, жебы быўо нїме, жебы нікто не знаў його бесїду. И чорт пришоў до Панабóга, бо му казаў. —

„Чого йна, пане, потрібуйши?“ — „Жебы-с мі зробіў воўка, жебы дрібну худобу ймаў и йіў“. — „Пане, а йак го зробіљу?“ — „Вобанні дэрева и вырўбай и вытеш тако́го зьвір'я йак пес“. — Але чорт не фсе посуўшний быў Панубо́гу, але мўсыў. А він с'я за то сёрдлїў, же го Пáнбїг з неба шма́рїў. — „Але кой, пане, фсе т'я мам посуухати, бо ми тїлько до роска́у нема нікто, тїлько йїден Бог...“ — И посуухати мўсыў. И зробіў воўка, кой барз вели́кий быў, та́кий йак пец. Пáнбїг му гварит: „Чого-с та́ке велич зробіў? Обрўбай го!“ — И він ўзяў и оптесаў доко́уа и лем тако́го зробіў, йак вели́кий пес, — посуухаў Бо́га. Але и так за вели́кий быў. Але с тых трїсок, йак рўбаў, так летыли о́реўы и воро́ны, то́ты пта́хы вели́кы, што йїх не потрібно йїсти. што мы йїх не ужывáме, бо паскўдны: бо то од воўка похóдыат. — Но, тэпер воўк сто́їт, але нежывый, бо йн дереўйáнный. Пáнбїг му повїдат: „Скрич на воўка: воўче, зьїдж чорта!“ — Але чорт повїдат: „Воўче, зьїдж Бо́га!“ — Але воўк сто́їт, не хóче. Пáнбїг му повїдат: „Чóрте, не буд зуфаўый!“ — Але він фсе зуфаўый, бо не хóче повїсти, жебы зьїў його, лем крїчит до трїох рав: „Воўче, зьїдж Бо́га!“ — Пáнбїг му вас гварит: „Бо не ўста́не, йак му так не повїш, йак йа ти ка́жу“. — И стаў сой вїльа йїдно́й вїльхы и скрїчит на воўка: „Воўче, зьїдж чорта!“ — А сам горї вїльхоў фтїче. А воўк скóчїў и зымаў чорта за но́гу и рóздер му но́гу. А чорт фтїук на вїльху, а доўо вїльхоў зїльáўа кроў з нóго. И за то вїльха червэна. — И воўк жывый. Але чорт од нóго пішоў. Тэпер Пáнбїг ка́же му робїти на хлїб, воўко́ви. Ка́же му о́рати и зёрно сьйáти. Воўк с'я зьвїду́йи: „А йуж йїсти?“ — „О нїт, аз зёрно вырóсне“. — „А йак зёрно вырóсне, йуж йїсти?“ — „О нїт, бо трéба косїти“. — „А йак косїти, то йуж йїсти?“ — „О нїт, трéба возїти“. — „А йак возїти, йуж йїсти?“ — „О нїт, тра моўотїти“. — „Йуж йїсти?“ — „Нїт, моўотї“. — „А йак моўотї. йуж йїсти?“ — „Нїт, тра хлїб пéчи“. — „А йак пéчи, йуж йїсти?“ — „Н'яй высты́не“. — „Пане, во́лчу сым гїр лыта́ти, мам за тэпўны хлїбом ждáти!“ — И так воўк полéтыў, не ждаў хлїба. И облéтыў сым гїр и не звїў, лем йїдно́го пта́ха. И так пішоў по сьвїту и так хóдит.

Зап. від Петра Боршовича в Бортнім, в серпни 1900 р. О. Ровдольський.

Паралелї: Житє і Слово, 1894, II, ст. 181—182. — Zbiór wiad. T. VI, 3, ст. 221—222. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 726—727. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 344. Ч. 190.

26. Звідки взяли ся кози ?

Нім ще Пан Біг сотворив людей, то сам вівчарив. Вівці слухали Пана Бога: куди він лиш свисне, туди вони йдуть. А кіз не було ще тогди на сьвітї. Але приходить до Пана Бога чорт тай каже: Дай міні, Богойку, троха овець! У тебе тілька череда, а у мене і єдної овечки нема. — Тогди відділив Пан Біг чортови трохи овець. Прийшло ся чортови переганяти свої вівці з стинища на стинище. Вівці пуджали ся єго і розбігали ся перед ним на всі боки. Не міг собі бідний чорт дати ради з ними і розлютив ся на них дуже; зачав їх їнати за хвости і стягати до купи, а що вівці дуже ся рвали, то пообривав і позадирав їм хвости. І так з овець стали ся кози і тому у них такі курті та позадирані хвости. Кози — то чортові вівці. Тай уся подоба у них як у чорта: і роги і борода така, як у чорта. А пуджалива і уперта коза від того часу, як ся чорта спудила.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 185, ч. 13.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VII, 3, ст. 109, ч. 6--7. — Ястребов, Матеріали. Ст. 13. — Чубинський, Труды, I, ст. 49. Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. T. IV. Ст. 168, ч. 22. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самар. края. Ст. 251. Ч. 82.

27. Звідки взяв ся бузько ?

Як ходиў перший чоловік по землі і дужи му докучили мухи. А він пішоў до Бога на скаргу. Бог зибраў ўсьо инуство до торби, шчо тілько на сьвітї їи: мухи, журахи, жиби, миши — шчо тілько їи на сьвітї, зибраў чоловікови до торби і казаў їиню: Іди топїти, тілько абїсь сьи ни дивїў, шчо там їи ў сиридїні! — Ни ніх чоловік стєрпїти, шчобї кїнуў заўїйзану торбу ў воду, аїи розуїйзаў і подивїў сьи. Тотó їак вїлїтїло ўсьо — і розлїзло сьи по ўсьї землі. Приїшоў чоловік до Бога і казаў, жи ўсьо сьи розлїтїло по сьвітї. А Бог зробїў ш чоловіка буська і післаў їигó, шчобї тотó ўсьо вїзбиратї і до скїнченї сьвіта.

Зап. в цьвітїи, 1897 р. від Тимка Гринишиного в Пужняках, Буцацького повіта.

Паралелі: Правда, 1868, ст. 48. — Zbiór wiadomości do antykr. kraj. T. V, 3, ст. 109. T. X, 3, ст. 97. T. XI, 3, ст. 218. T. XV, 3, ст. 65, ч. 7. — Зоря, 1895, ст. 13: Земля в людській вірі, Д. Лепкого. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 8, ч. 26. — Ястребовъ, Матеріали. Ст. 18. — Чубинський, Труды, I, ст. 62—63 — Етногр. Збірник. T. V. Ст. 79—80. Ч. 2. — Руданський, Твори. T. II. Ст. 192—194. — Сумцовъ, Культурн. переживанія. Ст. 100. — Am Urquell. T. III. Ст. 18. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. T. IV. Ст. 23. Ч. 18. — Kolberg, Pokucie. T. IV. Ст. 142. Ч. 8. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 583 і 672. — Шейнъ, Матеріали. T. II. Ст. 350—352.

28. Каян.

Каян — се проклята Богом птиця. Колись по сотвореню світа не було рік оттак, як нині, але вода стояла то там, то сям по величезних калабанях та баюрах. Тому то Бог розказав, щоби птиці повикопували корита рік. Всі птиці ваяли ся до роботи, одна лише каян не хотіла послухати божого розказу, вона сказала: Я пані, я собі заваяю черевички! — тай не копала. Тому заказав їй Бог пити воду з ріки, лише з деякої баюри та балки. В літі отже серед спеки та горяча, коли всі баюри повисихають, каян не має звідки напити ся води і тому літає високо аж під небеса та просить у Бога дощу.

Зоря, 1885, ст. 130: Людові вірованя про птахи, Д. Лепкого.

Паралелі: Зоря, 1883, ст. 250: Чому каян просить в погоду дощу. — Житє і Слово, 1894, II, ст. 186, ч. 16. — Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 134. T. VII, 3, ст. 113—114, ч. 21—22. T. XI, 3, ст. 43. T. XIV, 3, ст. 202. T. XV, 3, ст. 266, ч. 10. — Зоря, 1895, ст. 33: Земля в людській вірі, Д. Лепкого. — Аванасевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XII. — Терещенко, Быть рус. народа, V, ст. 47. — Етногр. Збірник. T. V. Ст. 81. Ч. 11. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. T. IV. Ст. 166. Ч. 18.

29. Волове очю — королик.

Сказав раз Бог ід птицям, бо хотів ним кріля дати: Хто із вас найвище підлетит, того зроблю крільом. Птиці ся взбили так високо, як лиш котра могла. А была там една така масінька птичка, же вже менчої на світі нема, тотя полегоньки орлови сіла на фіст, а тот і не знав об тім. Як вже орел так взбив ся високо над всі птиці, же го вже не видно было, влетіла та птичка із фоста ему і ще выше підлетіла.

А Господь Бог, як тоє увидів, засьміяв ся, та скавав: На фосту короля прилетів королік.

Ігнатій з Някович, Казки. Ст. 96. Ч. 25.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 386.

30. Чому пчола гине, коли ужалить кого?

Як Господь Бог сотворив пчолу, питав сї, чого вона собі просит. — Дай мені, Боже, так, каже пчола, що кого я вжалю, щоб він вмер! — Ні, каже Господь Бог, най буде так, що як вжалиш, щоб ти вмерла сама.

Зап. в Заставю, Тернопільського пов. М. Дерлиця.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 12, ч. 33. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 169. Ч. 26 — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 217. Ч. 54. — Вѣнокъ Рус. на обжинки. II. Ст. 394.

31. Звідки взяли ся воші і блохи?

То ще перед потопом було. Людей було мало, земля родила добре, не потребували так тяжко робити як тепер. Ще чоловіки то на польованє йдуть, то на риби, а жінки сидят дома. Нудно їм було. То една зачала Бога просити: Господи, коби чоловік хоць яку шпавочку мав, щоби му сї так не кучило! Ну, то Пан Біг тото вислухав — певне сї в таку годину помолила, досить що як на ню впали воши, бліхї і всїлякий гід, то такой ї на місци розточили. А від неї розлізли сї по всїх людях.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 185, ч. 14.

Паралелі: Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 180. — Грінченко, Етногр. Матеріали. Т. II. Ст. 9—10. — Шейнъ, Матеріали. Т. II. Ст. 355. — Манжура, Сказки. Ст. 144.

32. Божий сьвіт.

Як сотворив Бог сьвіт, і як вже було на виму шмат людей, тоді Бог кажи до свого їдного ангела: „Ану бігай, подиви сї, шо там роби-

ці на змилі, теї скажиш мині!“ Теї ангил пішов, подивив сі, теї кажи до Бога: „А шо, кажи, на змилі, як було так і є“. А Бог кажи: „Бе, нибожи, а шо там люди поробляют?“ „А шо, кажи, тіша-ці!“ „Ну, ну,“ кажи Бог, „іди до sweї роботи“. Шось за рік знов послаиши Бог їдного ангила, теї кажи: „А йди-но подиви сі, шо люди поробляют на змилі“.

Пішов ангил, теї приходи. „А шо там?“ — питаиши Бог. „А шо кажи, люди жиют теї дякуют тиби за твою ласку“. А Бог питаиши: „Ну й тіша-ці є того, шо мают?“ „Тіша-ці — кажи ангил.

Знов минуло шось з десіть літ, теї Бог прикликав до себе най-старшого ангила Михаїла, теї кажи: „А бігай-но подиви сі на землю, шо там люди пороблят і як жиют?“ — Пішов ангил Михаїл, подивив сі, теї приходи назад. „А шо там?“ питає Бог. — „А шо, кажи, ни знаю як перши було, али тепер дуже шмат людий вже на змилі — намножило сі дужи і біда“. — „Ну шо-ж люди поробляют?“ — питаиши Бог. — „Люди, кажи ангил, але тепер поробляют. Бю-ці, забиваю-ці, кривдят їдно другого, лайдачи-ці, воюю-ці. А найгірш там бідним хлопам, їх всі кривдят і збиткую-ці над ними. І вони плачут і нарікают...“

„Ну, а тамті шо роблят?“ — „А шо тамті, тіша-ці і висия-ці і починают вже й забувати о Тоби...“

„Так воно там тепер“ — кажи Бог. „Ну, ну, як я послаив два рази на землю, то всі тішили сі, а типер на змилі є радісь і плач, і типер змиля аж називайи-ці „Божим мойим сьвітом“. А Михаїл кажи: „Тото, Божи, майи так бути, шоб їдні веселили сі, а другі шо-б плакали на твоїм сьвіті?“ — „А так, так, нибожи“, кажи Бог — „так майи бути, типер нихай їдні висият-ці, а другі плачут. А колись ті, шо типер плачут, будут веселити сі, а ті, шо тіша-ці, будут плакати. Так майи то бути на божім сьвіті“. Теї ангил Михаїл усьміхнув сі теї кажи. „Як так, то ше й бідні будут колись веселити сі, дякую тиби Господи“...

Зап. у Стоиніві, Каменецького пов. 1900 р. від Івана Зарубія, Андрій Вєретьєльник.

33. Про Ноя.

Ной знаў, жи буде потон і етáвиў у лысы сым лыт коўча. Али жінка йнго дома не звáла, де він хóдит, тай сьа ўсе йнго пытáла. Али він не повiдáў. А злыї приїшоў, йак йнго не было дома, Нойа, ід жiньцы му і мóвит йi: Кобы ты сьа пытáла, де він кiлькi часы хó-

дит! А злий такий не знаў, де Ной ходит. — Прийшоў Ной ў вечер до до́му і йак то жінка ко́ло нього: А де ты ходиш кількі часы? Та ўже ми повідж! — Гм, йа ти повів, стаўйу коўча, бо буде потопа. Тай пішоў раню. — Али злий прийшоў, пы́тат сьа: Пы́талас сьа? — Пы́тала. Десь коўча ста́вит у лысы. — І злий пішоў, йак то́то ўчуў. — Ной прийшоў ў вечер до́мў, злий пішоў і роскылаў коўча: сым миль йидён кыма́к метаў. Ной выйшоў дру́гый день, зложіў ру́кы, нема́ нигде няч. А ту гнеть пото́па будэ. І стаў, залу́маў сьа і сто́йт. А йа́нгіў кліче: Но́йу, я́рас кыма́чба ўсьо ко́ло тебе́ станэ, йино́ стаў бо́рше! — І на час Бог даў ўсьо ко́ло нього: Котрэ доўге, бий ў чо́ло, бы сьа скоротило; котрэ курте́, затни то́пір і натяга́й, воно́ сьа натягне. — І за сым двы́ зложіў гет, шчо сым лыт ста́виў. Прийшоў до́мў, ўзваў ды́ти і жону́ і ўсьако́йі пт́ицы по па́рі і на́віть тоты́ доўгі, то ўзваў па́ру, дво́й, га́дья; і ўсьо го послухало, хыба́ быў птах йидён йидно́рих, жи маў та́кий ри́г йак же́ртку доўгый. Тот не хоты́ў йти, мо́виў: Йа́ сьа выплаўйу. — Йак за́пер Ной коўча, йак ўже там ўсьо было, а злий сьа зробіў мы́шоў і проййу́ ды́ру, мы́слиў, жи затопит, а Ной виты́аў па́лець і за́бйў ды́ру. А Пан Віг верг рукави́цьу сво́йу і зроби́ла сьа кітка і мыш зы́ла. О́тже мыш йи ш чо́рта, нек му, а кітка, то йи з бо́жойі рукави́чкы. — І со́рок ньны́ў і со́рок по́чей дошч ішоў горйа́чый і вода́ кыпи́ла так, йак ў горці́ кыпіт. І заты́ула ўсьы́ верхы́, а пт́ицьа доўко́ла коўча́ти вша́ла сьа і йак сьа коўча́ пронури́ло, та́й сьа ўсьо затопило. А тот птах йидно́риг плаваў, плаваў і йак му сьа пта́хы на ри́г на́шшали і уто́пиў сьа йи він і нема́ го до днесь. І за со́рок до́бйў Бог даў, вода́ ўпа́ла. І шче Ной с коўча́ не выхо́дит — а крук ме́джи пта́хамы і днесь найро́зумны́шшы йи, а́ли він маў мо́ву — і післаў го Ной: Йди, ци́ принесе́ш ми, жибы́ дашчо́ ўже вы́росло на землі́! — А крук полэ́тыў, нады́баў десь конья́ і ўже го дзьо́бат, ни дба́йи ва ни́шчо. І Пан Віг го за́кляў: Иди́, бо́дас конья́ глы́адаў, пок сьы́та. І днесь жебы́ денебудь кинь здох, йуш там крук леты́т. Али післаў Ной го́лушца. Го́лубець полэ́тыў шче че́рез во́ду і прини́с виногра́ду га́лу́ску; то́му і днесь го́лубець мо́ре перелеты́т, бо не ма́йи жоўча́; а бильше жа́ден птах не перелеты́т. І Ной с то́го си виногра́ду зробиў вина́ і ўпиў сьа. І маў три сыны́. Почаў сьпи́ва́ти, па́дати зверх с себе́ шма́тля, го́лий ска́че і йидён сын повідат: Диви́, шчо наш ути́ць ро́бит! Гет ўдури́ў. Бы́ло го ўзвати́. — А дру́гый мо́вит: Ньа́й быў не пиў ты́лько. — А тре́тый ўзваў, за́крыў си прости́ралом во́чи, аби́ сьа не дыви́ў, пішоў, за́виў виты́а пла́хтоў і ўзваў. Тепе́рь с то́го Йафе́та, паны́, з Се́ма жиды́, а с Ха́ма хло́пы.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліц Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 94—96, ч. 6 і 7. — Аванасевъ, Народ. рус. легенды Ст. 48—53, 150—151 і 181—182. — Русскій Вѣстникъ. 1856, ч. 13, ст. 21—23. — Пыпинъ, Очеркъ литератур. исторіи старинныхъ повѣстей и сказокъ. Ст. 204—205. — Егбер, Vubr. baj. a pov. nar. Ст. 6. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 127—140 і 243—254. — І. Франко, Апокрифи старозавітні. Т. I. Ст. 65—73. — Добровольській, Смол. этногр. збірникъ. Т. I. Ст. 237—239. — Václavek, Valašské pohadky a pov. Т. I. Ст. 139. — Етнографічний Збірник. Т. II. 2. Ст. 36. Т. III. Ст. 5—7. — Як Ной упив ся, пор. Nowosielski, Lud ukraiński. Т. II. Ст. 11.

До мотива про kota й миш пор. Чубинський, Труды, I, ст. 54.

34. Мойсей і сліпий Жид.

Дивит сьн Мойжиш, шо йн сьліпі жиди. Тей приходит до пана Бога, тей кажи: „На шо ти йго, Божи, сьліпим вродив?“ Памбіх кажи: „Знайиш ти, на шо йа йго зробив сьліпим? Возьми багато гроші і возьми собі йакого жиди за сьвітка і жиби той сьвідок видьв, шо ти йиму гроші тійі дайиш. І кажи йиму так: На шо тобі гроші і сховай тійі гроші, бо йа майу напасьць, мене хочут до криміналу взьяти, бо, кажи, йа тійі гроші фкрав. Йак мене возьмут до криміналу, то тійі гроші твої, а йак мене ни возьмут, то абис минь віддав, бо минь траба будє. — І Мойжиш так зробив і дав йиму гроші. Приходит до пана Бога. „А шо, давис тому сьліпому гроші?“ — Кажи: „Давиш“ — „Идиш тинер від него відбири“. — Пішов Мойжиш відбирати гроші. Кажи: „Віддай минь гроші“. — Той кажи: „Йакі гроші?“ — „Та йа тобі дав гроші“. — Сьліпий кажи: „Вітчи сьн від мени — йа ни видьв жаднь твої гроші“. — Мойжиш кажи: „Віддай, бо йа тобі дав гроші“. — Сьліпий тогди не видит бучка, шукайи за бучком — мацайи: „Чикай, коб йа бучок намацав, йа зарас тобі віддам гроші“. — Мойжиш тогди настрашив сьн, тей йде до пана Бога тей кажи: „Ни хочи той сьліпий віддати гроші“. — Тей кажи Памбіх: „А видиш — кажи — на шо йа йго сьліпим зробив. Він сьліпий, а йакий він нядобрий, а йак би він був видьв, шоц то з него було. Кілько би то було від него льудий тирпіло! А йа йго зробив сьліпим. Майи від него багато льудий тирпіти, най він сам йиден тирпнт. А возьми собі того сьвітка і ти вже тійі гроші йакось вітбирєш.

Зап. в Будзаві, Теревельського пов. 1901 від Г. Шкрібайла О. Деревянка.

35. Чому можна красти?

Жиди росповідають, жи то семи приказань, то ни їи гріх, то можна красти, бо Мойжиш йак приказань нїс, йак принїс до школи — йак ішов бис поріх, тай фпав, тай то сьї семи приказань розломало. Тай жиди повідать, шо то можна красти, бо йак Мойжиш розломав, то воно сьї перши розломало тай типер воно сьї все ломит.

Зап. в Будзанові, *Теребовельського пов. 1901 від Г. Шкрибайла О. Деревянка.

36. Як Мойсей дістав роги.

Йак Мойжиш пас вівцьї і вобачив корч, шо горів, али фчув, жи до него вогорит: „Мойсейу, скниь ўозутьї своїи, а фступи на сьвите місци мойи“. — Али Мойсей кажи: „Ах, Божи, Божи, йакий ти чўдний“ — йак то жит ни вмів виновити йинакши, бо чўдний то значит цудний — брудний. — А Памбіх кажи: „Ти ше чудніший, помацай но — кажи — сьї за голову“. Мацайи, а він майи роги. Так сьї дивив Мойсей — хтьїв пана Бога вобачити і ни видьїв пана Бога, али видьїв троха карк, йак вже Памбіх ішов від него.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. 1901 р. від матери, О. Деревянка.

Паралелї: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 159. Ч. 9.

37. Через що Жиди паршиві.

Як жидї ходїли в Мойсейом по пўшчи, то Бох їм послаў жанну та перепелицї. Але жидї дўже захданнї! Налапали тїлько перепелиць, шчо сї їм позасмерджували. І так вони їли засмерженї перепелицї, а с того подїставали пархи.

Зап. в Лїтї, Дрогоб. пов. від Ів. Кулиничча 1901, Волод. Левинський.

38. Звідки взяли ся цигани.

Бо цигани і днесь жиють і так шче си мўють: То крїльова прицизна то перша наша матицья бїла. — А чому цигане? — Но, чомў,

ї́ак сьа царь ўтопиў, а ўна не ўтопи́ла сьа і мы ўсы по ны походи́мо. А вонó здайи́ сьа так было, жи́ їак были́ лўде ў Фарайона — а Фарайон так значіў їак днесь цигане, Зраильтѣани, і їак Мойсе́й выбавиў і їак йшли́ віттам, ўда́риў Мойсе́й па́лицеў по мо́ри і ўтвори́ло сьа. І почалі́ лўде йти́ за Мойсе́йом так, їак до́рогоў ў во́ды. А Фарайо́нови жаль было, бо він ні́ми робіў, та́й почаў бі́чи з во́ськом і тог выходиў Мойсе́й з мо́рѣа, а Фарайон ўви́шоў. Ї́нно ўви́шоў ў во́ду цаўком, мо́ре стыну́ло сьа і затопи́ло сьа ўсьо. Али́ бы́ла крива дыўчи́шче, та то́та не мо́гла йти́ бо́рзо. Прийшла́ д мо́рѣу, а злы́й віткысь ўви́дыў. Та ўна нагна́ла сьа скака́ти ў во́ду, а чорт мо́вит: Не, не скачи́, бу́демо сьа же́нѣти, та цигане по нас бу́дут хоць. Та́й вітѣак поже́нили́ сьа та́й ине́сь цигане по них: чо́рны — то́му, бо ды́тко чо́рны́ быў; і на́туру та́ку ма́йут дурнува́ту до днесь їак злы́й, бо й злы́й несь їак со́нце грі́йи і те́плó, їак за́вертѣт да́де на до́розы́ пороха́ми, то чо́ловік мо́вит: Во мѣ́а Отца́ і Сы́на, шчезні́ від мене́, бідо́! Али́ ни зна́йу, повіда́йут, жи́ цигана́ ни кста́т так їак йни́чого чо́ловіка, хыба́ по по́йас; і він йи́ так гі́ хри́стия́нини з го́ры, а з до́лу так їак шчѣа́-бы ды́тко; бо їак бы́ го не кстиў́ тро́хы, то́бы ў ска́лу ўты́к за́рав їак ды́тко. Біда́ ўсе ў ска́лы сьѣ́дѣт.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грцяя Оліщ. Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 96. Ч. 8. — Шыпнѣвъ, Памят. стар. рус. словесности. Т. III. Ст. 49—50: Сказаніе о переходѣ чермнаго моря. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 147. — Тихонравовъ, Памятники отреченной рус. литературы. Т. I. Ст. 233—253: Исходъ Моисеевъ. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 109. Ч. 336. Ст. 231. Ч. 1096—1098. — I. Франко, Апокрифи старозавітні. Ст. 725—163. — Етногр. Збірник. Т. III. Ст. 16—18.

39. Про Самсона.

А. Той Самсон був дужи моцний чо́ловік. Та́кый мо́цний, шо́ іго́ ні́чим ни́ було́ можна́ за́бити, наві́т со́кора го́ не чо́пала сѣ. І і́дно́го разу́ як пішов він на во́йну, то сам всі́х побив і ни́ змучив сї. І то́ди видѣ́т вороги, шо́ зле́ з ним, стали́ радѣти́ сї, як то́ іго́ зі́ сьві́та згла́дити? Взяли́ вони́, ви́брали́ найфа́йнішу́ дівку́, шо́б вона́ іго́ зра́дила. Бо́ ко́жда дівка́ є́ зра́длива. Зо́бачив він ту́ фа́йну дівку́ і аж і́му се́рце тьохну́ло та́ка фа́йна! Те́й він дужи́ за́кохав сї́ з нею́ і по́любив і́ дужи́.

І вона його раз питає: „Скажи мені, милий, чим твоєю силою можна подужати?“ А він каже: „Як би хто зв'язав мені дуже mocno руки і ноги воловими жилами, тоб я тоді стратив свою силу“.

От впоїла вона його, теї зв'язала mocno жилами воловими і тоді крикнула:

„Самсони! Пилипинці твої вороги ідуть!“ — А він як почув та як зірвав сі та кинув сі, то зараз жили потріскали і він став втікати від неї. Втікає він полем, аж далеко під лісом здибав череду с пастухами, теї кажи до пастухів: „Я биру собі того великого барана, і привяжу його он там під тею вербою. А як хто буди гнати за мною, то скажіт, що я тут був і нех бє того барана і як його забє, то можи далі гнати за мною“. Теї він пішов, аш тут жинут Пилипинці. Пастухи їм зараз сказали, як було і вони давай до того барана стріляти. І стріляли й стріляли і посікли його на капусту, а він таки стояв і дивив сі на них. Теї видят вони, що ніц ни зроблят, теї взяли і назад вирнули сі, а за ними зараз вирнув сі і Самсон. І вони знов післали до него ту файну дівку, і вона як зачала його лесточками підходити і він ї сказав: „Я маю на голові три ангельські волоски золоті і я від них такий моцний. А як би хто вирвав мені ті волоски, тоб я ли мав теї сили“. Вона аж сі втішила, як те почувла і зараз його впоїла дуже моцним вином теї взяла і вирізала, як він заснув, ті ангельські волоски. А тоді стала вона кричати: „Втікай, Самсоне, бо Пилипинці ідуть!“ Він хутко зірвав сі з лішка і зараз впав на землю, бо ни мав жадної сили. Теї зараз прийшли Пилипинці, викололи йому вочі і засадили до гарешту. В гарешті за три роки знов виресли йому назад ті три ангельські волоски і він знов дістав велику силу. А той гарешт був в Русалині під землю. Ідного разу він попросив сі, щоб його пустили трохи на spacer. І позамікали сіни теї пустили його на сіни spacerувати. А тоді в тім Русалині був якийсь балъ і в тім Русалині на горі було тоді дуже шмат людей. От spacerує він по сінех, аж намацав грубелезного стовпа мурованого, що він підпирав всі мури. Теї обійняв того стовпа і сказав: „Аг! побий сі душе грішна і правдна!“ І шарпнув за стовп, теї завалив цілий Русалин, позабивав всіх і сам забив сі.

Зап. в Терєбінї, Каменецького пов. від М. Шмуля, 1900 р. Андрій Веретельник.

40. Жолобчук-Самсон.

Б. Быв єдин розбійник, Жолобчук ся називав, дуже великий був і дуже дужий був, він не розбивав нич, хіба жиди і великії пань, а він мав три

ангельські волоси в голові. Відтак десь якими штуками го заходять, куля го ся не імає. В одном місци, як розбив пана, ішов, а за ним громады, люде, лісничі і стрільці, всяке на світі, жебы го імати. Дуже був великий ліс, і там были стаї (вівчарі вівці пасли), і він прийшов на стаї (тамтуды ішов як за ним гнали) як прийшов на тоты стаї, і повідат д вівчарям: Нати!

Дав їм много грошей і выбрав штири бараны із стада, і привязав до дуба, і наказав тим вівчарям:

— Як будут за мнов іти в погоню, повіжете ним, же я ту був, і най они в тоты бараны стріляють, як забють, най тогды за мнов ідут в тот час.

Они прийшли та стріляли так, же вовна гет облетіла, а бараны ся лише метали, і так ся відтам вернув весь мір.

А обирає ся був у селі Жолобчук хату, що сидів ся у ній, як коли вийшов із ліса. І відтак наяли паньство одну жону:

Мы тобі дамо гроші, які схочеш великі, лише ти підійди єго, чимбы го в світа мож зглядити.

Она повідат:

— Та чим бы тебе в світа спас?

— Га, повідат, дурна, як би баволів нарівав, а жил тих намыкає і тым мене уязав, і мене бы тогды імили.

Они дали ї трунку, ніт вісти якого, жебы го запосла і звязала.

Другий день, як прийшов до неї, дала му ся трунку напити, взяла і так го повязала, і крикнула на нього: Ставай, Жолобчук, бо по тя прийшли.

Він як став, всьо пірвав гет. Пак як му ся дала трунку напити великого і она зновель ся выпытує. А він єї повідат:

— Дурна, дурна, у мене суть три волоси ангельські, якбы тоты три волоси вытяг, то вже по мні, як застудинило.

І відтак він склонив голову на коліна, і она взяла і вымкла три ангельські волоси і зараз дала знати до міста.

Єго прийшли, і імили, і всадили на рік до темниці, і очи му выняли.

За рік му ангельські волоси зновель выросли, і відтак ся посходили на згубу го судити; і як ся пани посходили, і як ся запер єдинов руков в одну стіну і другу і мовит:

— Гинь, душе, із невірниками!

І як потелепав і всьо завалив.

Игнатій з Нимлович, Казки. Ст. 1—3.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 399—401.

41. Сила Самсона.

Самсон був жидівським крільом, а такий був сильний, жи казав :
 Йак би ми Памбіх повбóлив, то владав бим цылов земльом, йак йапком.
 Йакни́й був сильний, а казав, йак би ми Памбіх повбóлив.

Зап. від батька в Будзанові, О. Деревянка.

Паралелі: І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 270—271. —
 Етнографічний Збірник. Т. III. Ст. 19—21.

42. Всякое диханіє...

Йак то дауны́ше шче бы́ло ў церква́х, лю́ди ни зна́ли так гі
 днесь такы́х обръаткі́ў до́брых, тай собі вы́помина́ли ў вангелі́ю ўсьяке,
 шчо жи́йи на свѣты́, а жа́бу забы́ли. А жа́ба ўсе погризе́ то йндѣн па́-
 пір, то два у вангелі́ю і так сьвящѣнник не може́ сьа докóнати, шчо́
 сьа такé рóбит. Али бы́ла така́ ворóшка і ўна поворожи́ла, жи жа́бу ни
 спомі́нати нич і вона́ лы́зе і гризе́ так. І віт тогды́ так узна́ли старші́
 сьвящѣнники, цы там б́искуп, жи мóвити так: Усьяко́йи дых́ані́йи да
 хвалі́т Гóспода. Віт тогды́ не грѣ́зло нич у вангелі́ю жа́днн па́пір до
 днесь, Біх так даў.

Зап. в лю́тім, 1899 р. у Мшанци, Старосамб́ірського пов. від Грици Огі-
 щака Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 96—98. — Чубин-
 ський, Труды. I. Ст. 65. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 140—149
 і 245—247. — І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 272—274. —
 Сборникъ за нар. умот. Т. I, 3. Ст. 108. — Етнографічний Збірник.
 Т. III. Ст. 21—22.

43. Про царя Давида і його смерть.

Той Давид був дужи набожним чоловіком, і їдного разу він за-
 слап дужи. Те́й Господь зіслав їму свого ангела з двома киліхами
 в обидвох руках. І як явив сї їму той ангел, те́й кажи до него: „Ото,
 Давиде, прислав мене Бог до тебе с тими киліхами, і з них їдного
 маш выпети. Як выпеш з правої руки, то ні́гди ни ввреш, а будиш
 вічно тут жити, а як выпеш з лівої руки, то ввреш. Надумай-сїж, ни-

боже, добре теї пий, в котреї руки хочеш⁴. А Давид подумав подумав теї кажи: „Випю з лівої руки“ — і взяв теї випив і за три дни вмер. А як би він був випив з правої руки, то був би жив вічно, і люди также булиб жили вічно, а то він випив, теї вмер, і люди від тоді дужи вмирают.

Зап. в Сільци Бельв'їм, 1900 р. від Михалка Шмуля, Андрій Веретельник.

44. Соломонові проби.

1.

А. Соломон, як ще був в матерній утробі, то вже говорив.

Цар і царева на спацир йшли. Вона вчула в собі якусь мову, жи говорит в ній: Мама к...а. Як прийшли до дому, не казала мужови о тім, тільки си помислила, як сі та дитина вродит, бі стратити.

Як тільки вродила сі, зараз казала зробити скриньку, щоби вода до ної не затекла і пустила дитину на воду. Десь далеко прали дівки шматє. Скринька до них приплила, а вони цікаві видіти, що там є. Вітворили і увиділи, жи там була дитина мала і жила. Нялякані прибігли до дому і показали родичам, що знайшли. Дали дитину в няньки, бо була цікава. Як тільки підріс, не хтів сі тримати і втік і навіть ни подєкував за свое вихованє.

Пішов гет далеко в поле, а там пастухи пасли череду. Він прийшов до них і кажи:

Буду з вами череду пас. — Перебув кілька днів і зачев оповідати ріжні річи. Пастухи обрадили сі, його за круля між собов обібрати. Виставили палату з прутків і що дня стояли два на варті.

Довідали сі сторонні люди і приходали в всяких випадках до него, а він кождому раду давав.

2.

Бідний хлоп йшов до ліса по дрова. По дорозі адибав гадину забиту, але ще трохи живу. Хлоп змидував сі, взяв гадину за шазуху і єю огрів. Гадина ожила і обвинула сі єму коло шиї. Ходив хлоп по лікарях, тратив сі, а нічо не помагало.

Вигріта гадина не пускалась. Пійшов хлоп до пана. Пан покликав Соломона, Соломон казав си дати коруну, то віджене гадину.

Пан цар бояв сі дати коруну, бо бояв сі, що той вістане старшим над ним. Але Соломон казав, що тільки на той час, до години.

Пан дав коруну.

Соломон заложив си на голову і казав: „Він тебе огрів, а ти его сі вчіпила. Відступи від него вигріта гадино!“

Гадина сі уступила.

Ч. 2, 7—8 зап. від Миханька Падляка.

3.

Єдного разу зайшов він до міста і зробив собі таке люстро, а люстра ще ніхто на світі не видів. Спацирувала тамтуди цїсарева (его мати). Сподобала собі, що свою особу увиділа в люстрі і питала хлопця, щоби він жадав, аби ві шіг спродати тоє люстро. Він її відказав так: Скоро пані цїсарева піде зі мною спати одну ніч, то то люстро пані подарую. — Пристала на тоє і запросила его до свої палати, як мужа в дома ни було. Правда. Ляг з нею спати, али положив межи собою меч острый. Налякала ся була царівна. Думала, жи ві хочи тии мечом в ночи зарізати. Він відповів ї: Не бій сі, ніц ти ни буди — і спокійно заснув. Рано і казав так: Мамо! Видиш, ти мине втопила, а за тії вчинки, жи ти хтіла зі мною грішити.

4.

В тии самім дню довідав сі цар, жи то був рідний син. Цїсарева казала слугам своїм, жиби го замкнули, доки цар ни верни. Як його замкнули до вївїзницї, не було куди втічи, тільки шпара маленька, от жиби руку встроити. Він насмаровав сі милом і витїснув сі тии шпарани і втік до тих пастухів.

5.

Десь там зробили плуг і ходили по світі таксувати, що плуг варт. Соломон в той час бідував ще, пас череду.

Прийшли до него і питають сї, що той плуг варт. А він кажи: А що варт! Як би сїм лїт дощ не йшов, то не варт за ту шкірку хлїба. (Соломон їв шкірку).

Зап. від баби Прицерковної зі Стратива.

6.

Якийсь пан справляв балъ і лижки попривязував до лїктів (давня міра) і дав гостям, а ті ни годні були їсти.

Надійшов Соломон тай кличе: Чому ни їсьте? Ти дай мнї а я тобі.

Надійшов пан і бачит, нема в мисках тай: Ту був Соломон.

Зап. як висше.

7.

Той сам пан насипав грошиї на землю і казав людям позбирати си ті гроші; але кождому привязав з заду друк, щоби сї ни зігнув.

Соломон порадив їм, щоби на другий раз смолом намастили підошви у чобїт. Тї так зробили і гроші забрали.

8.

Соломон будував дїм з прутиків, а такий, як був у пана. Буде ї варт, як коло двора пана. Збудував палац, як у попа — царя.

9.

. . . . Цар його не злапав. Соломон хтів спробувати, як високо небо від землі. Задумав змірити. Сїв на голуба і полетїв з ним в гору. Али Бог видїв, жи вже туй туй може змірити і кажи до Михаїла: Обїтни ему крила (тому голубови), бо той Соломон змудрував тата і маму і ще ї мине хочи змудрувати. Сьв. Михаїл обїтев крила голубови і помало голуб сї спустив з ним на долину і таки ни змірив.

Ч. 1, 3—4 і 9 зап. від Василя Юркового. Всї числа зап. в Подусильній, Перемишлянського пов. 1900 р. Т. Дерлиця.

45. Соломон і його родичі.

Б. То йидного разу, йак ішче крільуваў царь Давид, то маў двох сынїу: Саўамона и Апсаўома. Саўамон быў старшый, Апсаўом моўотшый. Йидного разу, то ішче не быўо такой докўадной вагы, йак тєпер сут, — аль Саўамон, хоц быў малєнькый хўопец, він собі розмыслиў вагу зроби́ти. И йак зрєбиў вагу, ўзваў псы гїўно и кобыльи гїўно и так важў. А ма́ти сьа його зьвїдўи: „Што, сынїу, робиш?“ — „Важу бабскый роум и кобыльи гїўно. Але ішче сым ўўтїў кобыльи гїўно тьашше, йак бабскый роум“. — И ма́ти сьа на́ то погнываўа. А то быўо ф пїатнїпу. Йак ішўа ф суботу до божицьї, до сьватїны, то й Саўамон хотїў з ньоў пїти, — она сьа на нього погнываўа, выбїўа го и замкўа ф покоїу. Він там пвакаў, — но, и прїшоў так йакбы нанашко (бо и они, жїды, маїут тако́го, йак го обрїзўїут осмо́го днѣа) и выпўстиў го на выгляд. И тот хўопец, Саўамон, ўзваў сьа и пїшоў до сьвїта. Приходит крїль Давид и зьвїдўи сьа, де йист його хўопец Саўамон, але нїкто не знаў, де сьа подыў, — бо він йуж дўже заўуважаў, же то йист хўопец мўдрый. Россїлаў по рўжных сторо́нах пїсўанцьїу, жебы го гляда́ли; але сьа поверта́ли, нїгде го не нашли. Казаў зроби́ти зўотый пўуг и воўочїти так по краї́и и жебы, ко́го де стрїьат, жебы сьа зьвїдува́ли каждо́го, жебы го отаксуваў, што ва́ртат. Але не нашли нїгде тако́го, жебы розумїў то́му, што ва́ртат. Аш прїшли на йидного хўопца, што пас свїны, хлыб йїў и с... и гачи йскаў. И они сьа го зьвїдўїут, то́ты, што тот пўуг ўлєкли: „Што робиш?“ — Повїдат: „Старе повым выбївам, а брїду од нандзы огартам“ — (себе назваў брїдоў). Зьвїдўїут сьа го то́ты, што мо́же тот цўуг ва́рта́ти. А він повїў так: „Гўўный тот быў, што та́кый пўуг казаў зроби́ти, бо зўотымї пўугамї не ора́ли и не бўдут. Бо він ва́ртат пїньазы, але в иншый спосїб“. — И забра́ли сьа и пїшли. И прїшли до ца́рѣа Давїда и повїда́ют, же йим нїкто не повїў нич, лєш йїден хўопец — : же тот гўўный, кто та́кый казаў пўуг зроби́ти, же зўотымї пўугамї не ора́ли и не бўдут, же він бы ва́ртаў грошы, але в иншый спосїб. Давид повїдат: „Бєрте копы и сьїда́йте на ны и йтте там йак найскоре, бо то тот хўопец бўде ми сын“. — Посьїда́ли то́ты пїсўанцьї на коны и йшли там йак найскорше. И приходьят там, де сьа то́ты свїны пасли, — то свїны, йак сьа пасли перєдом, то и зась сьа там пасли, але йуж прї них быў иншый пастух, то́го хўопца йуж там не быўо. Тєпер тот хўопец не прїшоў до Йирусалиму, аж йуж быў гїдный хўоц, доросый. Тоўды не быўо ішче до то́го часу дєркаў, аж вы-

мислиў Саўамон. И прыняў тóты дзеркаўа до Йирусалиму и продаваў тóты дзеркаўа на рынку. То быўо людом дўже чўдне и ўакоме. И прышўа там и йóго мáти, — што найкраще дзеркаўо маў, найдорóкше, то сой выбраўа йóго мáти, жéна цáрйа Давида. И зьвiдўий сьа го, што то бўде коштуваўо. А вiн йi отпóвиў: „Ты то не кўпиш, бо то дорóге“. — А óна сьа засьмiйáўа: — „Та йак йа не кўплю, та хто кўпит?“ — Бо iншьым жéнам то продаваў дзеркаўа барз тўньо. Але óна нá ным конéчны допéрат, што за тóто дзеркаўо, — а вiн знаў, што йóго вiтцьа, цáрйа Давида, тоўды не быўо дóма. И повiдат йi так потiхы: „А то знаш, пáньи, то йнст барз дорóге, а нарéшты, же ти непотрiбно пўатiти. То перéспий сьа зó ўном йiдну ныч, то йа ти го так дам, зá то“. — И óна нá то пристаўа, бо то быў дўже красный хўоп. И повiдат му так: „То прiдеш пан до паўáцу о деўйаты годiны“. — И вiн йi тóто дзеркаўо даў зáраз. И потóму прiхóдит девiята годiна, — вiн прiхóдит до бўрку и фхóдит до паўáцу, до станцiйи. И óна му повiдат: „Сьiдай пан!“ — Вiн сой сьiў зьвiкльи йак подорóжьный, — óна зрыхтуваўа йуж дóбру гостiну гльа нбóго и так му дáйи вечéрйу, йак сьа налэжит. Пóшьчыль быўа гльа нбóго готóва выстелéна и казаўа сой му по вечéрн льячи. Посўўахў йий, льуг сой зáраз. Она на дрўгу пóшьчыль сой лéгўа коўо нбóго, — за хвiльку повiдат до нбóго: „То роб, пан, за тóто дзеркаўо, што маш робiти!“ — Але вiн удайи так, же спит. Потóму за хвiльку повiдат и другi раз, бо маўа нá не дўже дьяку (на нбóго, фшiтко йiдно), — а вiн отпóвиў: „Йакóсе сьа мi спáти хóче, бо йiзьдым подорожьный, то йим змучéный“ — и зас дáльше удайи, же спит. За хвiльку — óна нийак спáнья не маўа — повiдат му третйi раз: „То йак, пан, за тóто дзеркаўо маш то робiти, то роб!“ — А вiн йi отпóвиў: „Видиш, мáти, йа ти йшче повiдаў, йак йим быў маўыш, же йшче сьим ўўтыў кобыльи гiўно тьяшше, йак бáбскый рóзум! Бо ты за кавáлец скўа, за кавáлец шiбы, то бы-с зробиўа чужоўóство, грiх смертельный, с свóйим гўасным сiном! А нé знаш ты, же йа йiзьдым сын твiй, а ты мáти шóйа?“ — И так зостаўа барз заганьбéна од Саўамóна. — Скóро прiшоў цар Давид дóмiў, то Саўамон му зáраз докўáдны ўшiтко опóвиў. — То йуж конец.

Зап. вiд Дмитра Сеницi в Котани, в сeрпни 1900 р. О. Роздольський.

46. Соломоновi мудрощi.

В. Соломóна-кортiда ўсi мудрощi звáти зва молодых лiт i на стá-рiсьть, ўсе. I зробиў собi вiн злóты черэвiкы. Принiс до свéйи мáтери —

а перебраў сьа, б́ы го не сп́ізна́ла — і мо́вiт: Ё́ак бы та́ка па́ны ла-скава, бы зо мноў сп́ала ныч, та́ быи́ й́і даў то́ты че́рэвiкы. — А й́і́і скорты́ло, та́й мо́вiт: буд́у. Та́й вiн си́ лыг з неў, та́й iмiў з до́лу і мо́вiт: От, то́та бра́ма, шчо́ й́а неў й́шоў. Iмiў за че́рево, мо́вiт: От то́та зага́та, шчо́ й́а ў ны́ лежаў. Iмiў за ци́цькы: От то́ты д́уды, шчо́ й́а ў нiх граў! — А́ли во́на со́бi ни до́мiркува́ла, шчо́ вiн бе́сыд́у́йи. Пере́номува́ли до ра́на і даў й́і че́рэвiкы. А са́м си́ ўзаў ва́гу і ва́жит пе́сьи гiно́ і ма́терин ро́зум. А́ли хтос́ь го сьа пы́тат: Шчо́ ты́ ро́бiш, Со́ломо́не? — От ни́ч. Ва́жу гiно́ пе́сьи з ро́зумом ма́терини́м і гiно́ тьа́шше шче́ два́ лу́ты, й́ак ма́терин ро́зум. — А то чо́му? — Ё́ак то чо́му? Та́тже ма́ти зо мноў за че́рэвiкы сп́ала. — А́ли дочу́ў сьа Да́вiд, утэ́ць му, і хоты́ў го стра́тити. А́ли вiн ўты́к гет. Га́дат со́бi Да́вiд: По́дi, й́а буд́у ро́бiти ба́ль, вiн му́сит при́йти. I поро́бiў та́кi лишкы́ з доў́гымi держа́кыма ца́рь і пове́лыў за кiнцы́ си́ iма́ти і й́iсти. Ну, і й́акже мо́ж скрýвiти, за ко́нець iмiти́ лишку́ і не́сти ў ро́т, ко́ли лишкa не сьвiтчы́т до ро́та аж за iдэ́чи. А́ли Со́ломо́н вiткы́сь ўбо́г: Чо́ не й́iсте́? — А во́нi та́кый сьiдба́т. — Й́ичте. — Та́ бо не мо́ж. Ца́рь вель́ў — бы́смо за кiнцы́ iмали, не мо́ш скрýвiти д ро́ту. — Та́ кор-ши́т й́идны́ дру́гых! I ўты́к. — Ца́рь ўвiйшо́ў: Хто́ вас та́к на́ради́ў? — Ту́ быў й́акiсь чо́ловiк. — То Со́ломо́н. — Ба́ гля́дай, не́ма́ го. А́ли ро́бiт вiн за́сь ко́машню́. I ни́ч ни ва́рiли, хы́ба мьа́со та́ ры́бы. Со́ломо́н при́йшо́ў: Тфу! Шчо́ с та́ко́й ко́машны́! Мьа́со тра́ва, а ры́ба во́да — а хлы́б го́лова, та́ го не́ма́! Та́й ўты́к. — А́ли ца́рь вы́льляў з зло́та плуг. Даў не́сти: Хто́ та́кый сьа най́де, бы ўга́даў, шчо́ вiн ва́рт. А́ли не́се й́акiсь та́м чо́ловiк го́ і на́казаў й́и́му, а́бы ука́зуваў, де́ ко́го на́дыба́т. Тот не́се, дíвiт сьа, чо́ловiк се́ре. А́ вiн сьа пы́тат: Шчо́ ты́ ро́бiш? — А шчо́жбы́м ро́бiў? Но́вым ќлiньцо́м ста́рiй вы́бива́ў! Та́й ўстаў, пiт́гьа́х си́ по́рткы. А́ тот пы́тат го́ сьа: Шчо́ тот плуг ва́рт? — А́льо́ то́го гiна́. Мо́вiт: Вiн сьа найшо́ў й́иде́н, жи́ вы́льляў та́кэ, а́ бiльше та́ко́го не́ма́. Ў ме́не то́то плух, шчо́ сьа во́ре, сьiйи́ сьа зе́рно, та́ лу́де жи́ют за́а то́го плу́га. — При́йшо́ў то́т с плу́гом до ца́рiа: Но́, й́акже та́м га́дали? — О, ўса́ко, хто́ й́ак хоты́ў. А́ли й́идно́гом нахо́диў, жи́ с. . . , та́ мо́виў, жи́ то́го гiна́ ва́рт! — Та́ то Со́ломо́н. — А́ну́ iды́т шче́, мо́же та́ко́го най́дете, шчо́ бу́де шче́ ў сьвiтi ро́бiти да́шчо́, да́йкаў шт́у́ку, та́ку́ гí лу́де не ро́бiят. — Пiшлi, дi-ўй́ят ся: Чо́ловiк лу́пит ко́былу́ і й́iст па́леньа́ і во́ш бiи́ на па́леньа́ти. Во́нi бiльше та́кэ не нахо́дили ни́где та́й при́йшлí до ца́рiа зноў. Ну, шчо́сте да́гдэ́ вы́дыли́? — Ни́ч, хы́басмо́ вы́дыли́, жи́ лу́пiв чо́ловiк ко́былу́, і й́iў па́леньа́ і биў во́ш на ты́м па́леньа́ти. — Та́ то Со́ломо́н, бы́ло го́ iмiти. — Ба́ ко́ли мы́ не зна́ли.

Зап. в марті, 1899 р у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грци Оліцак-Терлецького.

Паралелі: До всіх тих оповідань пор. Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 90—103. Тамже, ст. 105—108. — А. Веселовскій, Слав. сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ. — Житє і Слово. Т. IV. Ст. 346—353. — Руданскій, Твори. Т. II. Ст. 149—189, 247—256, 259—260. — Етнографічний Збірник, Т. III. Ст. 22—37. Ч. 10—11. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 245—266. — Гринченко, Етногр. Матеріали. Т. II. Ст. 262—269.

47. СОЛОМОН У СВІТІ.

Г. Йак примудрий Саламон пішоу віт своґо тата Давіда ў сьвіт прахтикувати і пішоу по скарбах, буу ў йидного пана за комісарн і застау ни повишлачувані лѹди, даунышчі доугі. А йак йиму пан відау грощі за рахунком, він повишлачувау ўсьм, тому ни стало, жи мусьіў і свбійх доложити. А йак пішоу до другого, то буу фірманом. Йак конь сполошили сьн, віс пиривирнулі, то пан казау, жи фірман вінни; а йак панови самому сьн сполошили, то пан казау жи конь вінни. А йак приїшоу до третого, то пан мау стадо такє свиний, шчо котрий пастух зайвиу, то нигди ўсьн до дому ни пригнау. А він йак зайвиу пастн, то биз день ўсьн сьн порозбігали, а він ў вечир йак зловіу пацьн, йак ўзьвіу душити, то ўсьн свінні сьн збігли, а він ўтык аж на дирвиню, бо би го булі зьзылі. І ў вечир ўсьн гнау до дому. Пригадау собі цар Давід: ни знати, ци шче жій син жий де ў сьвіты! І казау відльвити золотий плуг і нести йнго ў сьвіт і питати, коґо здібльн килько, аби отаксувау, шчо той плуг варт. Лѹди і пані то таксували о вартости злота. Йидні казали, шчо варт килько сот; другі казали, шчо варт килька тисьмч, а треті самі ни знали, йакү таксу зложити на килько багато злота. А йак здібали того пастуха і йнго запитали, шчо той плуг варт, а він йім вітповіу, шчо йак ни буди беризньн вериньн, а маїа душчу, то ни варт того, шчо піт плотом смирдїт. Шчо волотий плуг варт, йак нима ўродзайу на полі? — А вони йак тото учули мудри слово і приїшли до дому і росповіли, казау Давід, жи: шче жий ній син. Йак пригнау до двора свінні, а вітходіу зо двора, то написау панови на двєрих, шчо платі два рази так свинарєви йак окоманови, бо кішча служба пастн, йак окоманити.

Зап. в цвїтнї 1897 р. в Пужнях, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

48. Як Соломон важив бабський розум.

Цар Давид мав дужи мудрого сина і він раз взяв свої матерп чіпец, а ше був малий, мав допіро шість років, і жменя клаків теї став на воротах і важи їх на вазі, теї клаки чіпец переважили. Аж тут надходить мати теї питає його: „А ти шо робиш сину?“ „А шо кажи, важу бабський розум. „Ну, і зваживсь“? питає мати. — А він кажи: „Певно, шо зважив і аж тепер знаю, шо розум жіночий, не варт і жнені клоча“. І мати як те почувла, дужи сї нагнівала на него, теї за ту кару післала його зі збанням по воду до криниці. Али як він пішов по ту воду, то ни прийшов аж як мав вісімнацїть літ. Теї він тоді ніс воду в збанку, а мати сидїла на перелазі, теї як він її підносив збанок до гори, теї збанок випав їму з рук і побив сї. Теї він сказав до матери: „От так то, мамо, хапає чорт хутку роботу“.

Зап. від Марії Шепівної, в Камішці Струмівській, 1900 р. Андрій Веретельник.

Паралелі: Чубинський, Труды, I, ст. 106—107.

49. Тілько баб справедливих, як ворон білих.

Премудрий Саламон переабиваў сьа зо своёй матырёй: — „Тілько йи баб на сьвітї справедливых, йак ворон біўых“. — Она му повіўа на то, же не може праўда быти, же она йист справедлива. — „О матко, ныт“ — и на то сьа не мógли погодїти. И він забраў сьа и пішоў преч ў далёко сторóну. И быў за три рóкы. И заўстиў борóду, што не мógўа го познати, йак повернуў доміў. И йак прїшоў до своёго мїста, так си прїшоў до йїднои трактийїрны и там сой казаў дати пїти и барз сой гра́ти красны на кльарнётї, так што аж сьа дїзували на ньóго. И прїшўа йóго матере дыўка, сўужебна, и дивїўа сьа на ньóго, аль го познати не познаўа го. Він си зўóжнїў два кльарнёты на стїў, а на трётїм сой граў. И óна прїшла доміў, дыўка, и по відат: „Паньї мóйа, там пан йи ф трактийїрни, так сой гра́и на кльарнётї, што сьа не мóжут передїўвати на ньóго, óткуль тákый пан прїшоў, што так красны гра́и, што такóго йшче не чўди“. — Она пóтїм повїдат, мáти: „Што ти за йїден?“ — Она повїдат, што: — „Нé знам го“. — Прóшу тьа, ид мї по ньóго, а дáше му дóбру гостїну, жéбы дó нас прїшоў. Бо йа бы сой хотьїўа купїти кльарнет, бо йа знам красны гра́ти“. — И выправїла тóту дыўку зас по не. И прїшўа дыўка по

нього и кўаньят сьа му: — „Прóшу пана, абы до мѳой паны пришли“. — „Не пѳду, — така паны дорóга до мене, йака и мѳ до паны“. — Але она кўаньят сьа му: — „О, пане, потте!“ — И забраў сьа и пѳшоў з дыўкоў. И пѳшоў до свóго дóму гўаснóго и поўожиў си кльарнеты на стѳу, три, и паны трѳбуйи грати. И прóсит пана о йѳден кльарнет. — „Паны достане од мене кльарнет, але ньай сьа зó ўноў ноч прэспит“. — И она нѳ то возволѳуа, же бóде снаўа з ним. И дали му дóбру вечерѳу и постелѳу паны пѳсуан и каже паны: „Ид, спий!“ -- Вѳн пѳшоў и луг си на пѳсуан. Луг сой там гоўовоў, де она (паны) ноганы. И она си лѳгла тákжи и так му повѳдат: „Коханку, так лѳде не спьлат“. — Вѳн повѳдат: „Сын так з мѳткоў спит“. — И она ф тóты часы скочѳла с постѳлы и зострашѳла сьа, што новóго. Вѳн йѳ отповѳдат, же так сын з мѳткоў спит, йак сьа рóдиў. Тóўдый она му повѳуа, што йѳ трѳбуйи. Вѳн йѳ отповѳу: „Мѳтко, тѳлько баб справедлѳвых, йак вóрон бѳўых“.

Зап. вѳд Петра Боришóвича в Бóртнѳм, 1900 р. О. Ровдольський.

50. Звѳджи взяла сьа скрипка.

Саламóн, яко наймудрѳший чоловѳк, докѳзуваў мѳтери, шчо кобѳта, жóна на прѳмѳр, не є стѳала, вѳрна. Ўна каже, жи непраўда, жи сѳт вѳрны такѳ стѳалѳ, як далѳ не йде. Ну і вѳн зачѳв доводити всѳякими спóсoбaми, а ўна все каже, жи непраўда. Вѳн довиў так до тóго, шчо раз положѳу сьа в неў спѳти і там шче шчо робнѳ. Як ўже по ўсѳм, то каже: Мѳмо, мѳмо, то я твѳй син, чим не доказаў, га? Шчо ти гѳдаш тецѳр робѳти? І ўна ўвѳдѳла, жи вѳн йѳ досконѳле пѳдѳйшоў, таѳ тогдѳ зачѳла клѳсти: Водай жес, сѳноньку, тогдѳ промóвиў, колѳ тотó лѳже промóвит. Ну таѳ сьа забрѳли. Як ўна сьа забрѳла, то вѳн унѳмѳв, так му заклѳла. Тогдѳ ўже не гóворит і берѳ сьа на спóсѳб: берѳ лѳже, рубѳе і робѳт с тóго скрѳнку, а як зробѳў то палѳдиў на ню стрѳни в порѳдку таѳ зачѳў грати. Вѳн зачѳў повóли грати, таѳ повóли сьпѳвати й гóворѳти. І так му сьа язѳк розвѳзаў.

Зап. в Кропивнику Новóму, Дрогобицькóго пов. вѳд Олѳкси Сьвища, у липнѳ 1901 р. Волод. Левинський.

51. Соломон і його мати*).

Був Соломон. Дуже людей сі радилу, шчо буде на посьлїдних тисяча лїт робити. А його жінка віткись їгала на шкапі, на кобилї. А кобила, за позволєньом, пєрнула. А ўна була ў тяжи, с сїном. А сии, с чєрева мовит: Яка к. а вєзє, така друга на нїй сидїт. Мати го заклїяла: Бис сїну тогдї промовїх, коли мої ў хатї лава промовит. І ся ўродїу нїий. Як ся ўродїу нїий, трєтого дня ввях сокєру, пїшоў лавицю рубати. І зробїу скрїпку. І зачинала скрїпка говорити, відмаўляти. І він зачав говорити. Пїшоў мєжи хлїпцї на забаву пїятого дня. Мати повїдає: Де ти ся, гнцлю, так забавїу? — Бўў-єи, мамо, на судї, на суд ся дивїу. Там важили пєсє гїўно жїнським розумом. — Та бо я жонат! — Тай ви такий мастє! Пєсє гїўно жїнськїй розум цєрєважило. Мати го заклїяла: доки не збїжїт нєбо висєко, мєре глєбоко і сьвіт ширєко, бис тодїй приїшоў. Вїйшоў ў полє. Лїг спати. Гєспоть Бох до нєго говорїт: Шчо жадєш сїну Соломонїу? — Жидєю, матї мня заклїяла, бис мїрях, як нєбо висєко мєре глєбоко і сьвіт ширєко.

— Шчо шчє жадєш від мєнє?

— Жадєю велїкої мудрости, шчо ти Гєсподи знєш, би я то знаў.

Питєє ся Гєспоть Бох: На шчо тобї велїкої мудрости? — Мїй тату на цалїй сьвіт царьом, я по тату буду царювати, бис ўпровадїу єднїєсть ў краю. — То, каже, не будєш жити, лишє трицєть лїт на сьвітї. Шчо помислин, то ся зрєбит на посьлїдну тисячу чудє.

Тотє ўсьє ў Англїї булє запєчатано: телїграфї, фїлїпони, машїни, ўсьє тотє Соломонї штўки. Він там умирєу. Ключ на дверьох висїу у тїй канцєлярїї. Хто посєгнуў за ключ, камєньом стаў. Мєжє два тїєєчє лїт стояла тотє канцєлярїя, мєжє бїльшє, не знаю кїлькє. Аш ў кїнцї отворїла ся канцєлярїя. І учїли ся лїудї в тєчас машїни робїти, телїграфї, мєблї і ўсї рїчї. То булє ў Англїї.

Зап. в Лїтї, Дрогобїцького пов. від Ів. Кулїничє по прїзв. Гаврїлїцїв, у сєрпнї 1901 р. Волод. Левїнськїй.

Паралєлї: Етнографїчний Збїрник, Т. II. Ст. 79—80. Ч. 32—33.

* Під Соломоном треба тут розумїти Давїда, а під його сїном — Соломона.

52. Як Соломон міряв море.

А. Премудрий Саламон хотів змірити море і зробив собі такий човен і кавав чотиром ковалям робити чотири роки ланц. Зробили він єму той ланц, а він учепив єго до того човна і привязав го до берега моря і пустив ся їхати морем. Аж тут надпливає рак; як уйнив своїми щипцями за той ланц, як потис, тай перекусив. А Саламон на човні плине тай плине що раз далі. Аж тут надпливає риба тай проковтнула той човен разом з Саламоном. А то було в ночи, як Саламон спав у човні. Будит він ся вже в рибі, обзирає ся тай гадає собі: Що за диво! На мори все ся видно, чи в день чи в ночи, а тут не видно ся, хоть око вийми. Вийнив він ніжик і почав різати. Як почало тую рибу дуже боліти, то вона з болю вискочила аж на беріг і там загибла. Побачили люде тоту рибу на березі, прийшли та зачали її різати. Як розпорол, дивят ся, а з риби вилізає чоловік. Вони го ся спитали: А ти де ся тут узав? — А він каже, що плив по мори тай го риба з човном прожерла. Прийняли єго ті люде до себе. Жий, кажут, меже нами. Добре. Живє він у тім селі.

А тимчасом старий цісар, єго отець, не знає, що ся з ним стало, розпитує всюди, нема ніякої відомости. Тогди він кавав зробити золотий плуг, дав єго двом своїм слугам і післав їх у сьвіт, щоби ходили від села до села і щоби питали, кільки той плуг варт. Раз вони прийшли до того самого села, де жив Саламон, тай питают у людей, але ніхто не знає, щоби той плуг міг бути варт. А Саламон як то почув, то перебіг їм дорогу, тай сів с.ти перед ними. От вони приходят просто до него тай питают єго: Слухайте, господару, що той плуг може бути варт? — А він їм каже: Як би вересня до него яремце, а мая дощ, то би щось був варт, а так то він нічого не варт.

Тогди вони догадали ся, що то мусит бути Саламон і взяли єго з собою, але цісар не міг єго пізнати. То він скликав велику силу людей на гостину, посадив їх за стіл, кавав поставити страву, але лижки подав дуже довгі, ще й кавав кождому привязати до руки. То вони сидят з тими лижками тай не їдят. Аж ту приходит Саламон тай каже: А ви для чого не їсте? — А вони кажут: Бо не можемо, ади, які лижки довгі. — А він їм каже: От то дурні! Один другого годуйте! — Аж тогди цісар пізнав, що то єго син.

Зап. в Нагірянах, Заліщицького пов. В. Маркевич.

Паралелі: Житє і Слово, 1894, кн. 6, ст. 352—353, ч. 23. — Zbiór wiad. T. VII, 3, 38—39. — T. XI, 3, 124—125, ч. 24. — Kolberg, Chełmskie, II, ст. 83—85. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 102. — Kolberg, Krakowskie. T. IV. Ст. 103—105.

53. Як Соломон міряв глибину і висоту.

Б. Йак Саўамон быў йуж крільом, и так йист ó ным написано, же ани до то́го не быўо тако́го мудро́го, ани по́тым не́ йист. Пра́уда, же він быў и му́дрий и мудру́ваў, але докiнньчыти, то тыж не докiнньчыў фшы́тко. Пу́стиў сьа мiрiати сьвiт, але не змiрiаў до жадно́го кра́йу, жебы нашо́у край сьвiто́ви. Потóму да́ваў робiти се́мом кова́льим за сьим ро́киў ўанц так гру́бий, йак хўопска но́га пiт колы́ном, и ка́заў выльáти желiвну ба́нью, и йак тот ўанц йуж быў зробле́ный и ба́нья выльáта, и гво́шоў до то́й ба́нi, ўьваў с со́бом пса, ко́та и ко́гута и ка́заў сьа за́перти и ка́ваў сьа пушча́ти до мо́рiа. Йак го пусти́ли до мо́рiа, и при́шоў рак и перéтьаў тот ўанц. Йак з ним то́та ба́нья за́чаўа лeтiти и лeтiти г мо́ре, и пiзнаў, же йуж з ним йи недóбри. Тоўды ўьваў, пу́стиў когута́ви кiрви з гребeньа, псу з йазы́ка, котóви с хвóста и со́би з львóй рúкы з низельно́го пáльце. И так змiшаў то́ту кроў рáзом и пу́стиў до мо́рiа, и сквeрнiў мо́ре. Мо́ре сьа ровнiгра́ўо и вышварiа́ўо го (з мо́рiа на край). Пóтым по третiй раз пу́шчаў сьа до не́ба. И сьiў со́би на вавре́ўа (альбо на оре́ўа) велико́го, ўьваў со́би чверт мнiа́са на рóжно во́вово́го (з во́ўа), сам сьiдиў на оре́лы, а то́то ньус напéред, оре́ўа, а оре́ў за́ гым iшо́ў ў го́ру, же достáне. И вы́ньус го так вы́со́ко, же йуж чуў, йак анге́ўы ў не́би сьпiвáли. И чуў го́ўос анге́льскый: „Саўаму́не, ве́рний сьа, бо геў од йасно́сти оре́ўови крiўа опáльят сьа, и хпáдеш и забiиш сьа!“ — А він пiадрiў на зeмльу, — сьвiт сьа му та́кый а́даваў йак мури́аньча кúпа. И отповiдат так до анге́ўа: „Де и по́што сьа ве́рну, кой зeмльи йуж не́ йист?“ — А анге́ў му отповiвiў: „На то́то пыск роадóйний, што видиш!“ — И обернуў рóжно ў доли́ну и залéтыў на оре́ви ф сeму краiну. Йак iшо́ў на́зад до сво́го кра́йу, потóму iшо́ў по зeмли и пробу́ваў по сьвiту, ци сут льóде му́дры. При́шоў до йидно́го до́му, и там при́бiўо дьiучá малeньки. Він сьа го зьвiдiўи: „Чóго-с, дьвусь, при́шўа?“ — А óна му повiдат: „На óген“. — „А до чóго вóзмеш?“ — бо не ма́ўа нич. Він сьа а́ду́маў, до чóго вóзме, а óна простeрўа за́пáску, поўожьiўа попeуу и до попeуу óгня, и так пiшўа. Поду́маў сой Саўамун, же муóды дос йуж му́дры сут. Дáле пiшоў, — в iньшiм мiсци при́шоў до йидно́го гáзды на́-ныч и про́сиў, жебы го там гáзда переночу́ваў. Быўо на сьвiтi дуже крáсно, и ка́заў сой перед дьeрми постелiти пiт стрiхо́у. А гáзда му повiдат, же му не бóде на двóри стeлиў, же бóде в но́чы барз льáўо. Він му отповiдат, же то непра́уда. — Саўамун му повiдат: — „Йа сьа тым труднью, — то́йи но́чы ма бiти крáсьны“. — А хўоп му отповiдат: „Не бóду сьа с то́бом спeраў, лeм жебы-с мнiа не будиў ко́ўо сáмой

піўночы“. — Їак прішўа коўо піўночы бўрїа, їак зачаўо гырїгї, лїати, — так го пїт стрїхоў змачаўо цыўком. Вїн пóтым дўркат до двєри и крїчит на гáзду, жебы го пúстїв дó-хыж. И звїдўїи сьа гáзды, óткаль вїн мїг знáти и їак так доклáднї, же бóде ў но́чы льяўо. А гáзда му одра́зу не хóтыў повїсти, а пак, му повїдат: „Мы ка́ме та-кóго буйáка, што їуж му шысна́цет рóкїў. А ма ў сóбі тот буйáк та́ке морїско (пўанéту): — їак ма быти фльóра, то хо́ц бы їак красьны быўо, то вїн фты́че до ста́йны, а хо́ц бы їака сўóта (їак велїкы́й дойдж, їак барз їуж так доўго сьа сўóтно, та тоўды їуж бесы́дўїут „фльóра“) быўа, а їак не быти хвїльа, то сьа го не ўїáже нїкóлї, то выхóдит зо ста́йны сам на рынок и лы́гат сóбі мѣдже дєрєва. Аджєк їа знам пó тым, бо фчєра х поўўдне быўо красьны, буйáк лєжаў мѣдже дєрєвямї, — зóрваў сьа и полéтыў фучáчы до ста́йны барз. То їа їуж знаў, же бóде пёўно ў но́чы льяўо“. — И Саўáмун сóбі пóвїў тоўды так, же: — „Кой їуж буйáк мудрїшны́й їак їа, та їа нє жам што пробувáти“.

Зап. від Дмитра Сениці в Котáни, 6. серпня 1900 р. О. Роздо́льскїй.

54. Саламон в коваля.

Прийшоў Саламон до кúзьны, де коваль робїў. Зробїў коваль їеднў половїну нóжїць и кїнуў на зємльу, абї стїгло. А Саламон нє знаў, до чо́го то ўхóдит и казаў: Чекаї кїньцьї, будєш мўдрїй (до сєбе). Їак зробїў дрўгу половїну, збїў до кúпи, бўла рїч готóва. Кажє: А казаўїѣм, чєкаї кїньцьї, будєш мўдрїй.

Зап. в сїчні 1898 р. від Тїма Грїнїшїного в Пу́жнїах, Бучацького пов.

55. Соломон кухарем.

Было мно́го сьвятїх и увнáли собї, жи шчо чоловїк загáдат и нї зрóбит, то їи грїхóм. Алї Саломóн мѣджи нїмї быў и варїў їїсти, бо быў за кúхарїа. Зварїў страву и мýслиў солїти, а не посолїў. Длїа-тóго хотїў, цы воно́ праўда їи, жи тотó мóже быти грїхóм. — Та бо не солєне! сьваты́ кажут. — А, їа мýслиў солїти, алїм не посолїў! — Кóйїнс мýслиў, бы́ло посолїти. — Ба, кой їа прїбуваў, бо вы мóвїли, жи їак помыслї, то грїх ўже, а їа мýслиў солїти и не посолїўїи. Їакже мóже быти грїх, їак помыслїт сьа, а не зрóбит сьа? — Праўда, тотó скасувáти. То нї їи грїхóм. — I той грїх скасувáли.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбір. пов. від Гриця Оліщана Терлецького.

56. Соломон і жених.

Быў йидён чоловік і хотыў сьа женити. Не маў сьа когo порадити, йде до царя Давида. Пришоў: Чо? — Жениў быи сьа. — Іди, повідат, там ти хлопець мій повіст. — Він выйшоў, а той йде си на галўзы, ұзаў межи нoгы, йак то дытвак. І пытат сьа тот хлопець, Соломон: Чo хоч? — Женити сьа. — Ну та шчо? Шчос посватаў? — Удoву. — Йак вона схoче. — І дыўку. — Йак ты схоч. — І завітку. — Цыкай, бо тьа мій кiнь забий! — Тай побіг Соломон. Тот сьа вернуў навад до царя до Давида. Ну шчо ж там, пытат сьа тот? — Та нич, та шчо він знайи? — А йак ти повідаў? — Він повіў, так і так, йак му повідаў. — А тот повідат: Він ты дoбре повідаў усьo, бо ў удoвы два розумы, та не схoче тьа слухати; бoде мoвити: Мій небішчик тамтoт льпшии быў. А дыўка розуму не майи, йино йидён шче. Йак повелйш, так слухати бoде. А завітка, йак бы мала дoбрыи розум, тобы сьа была не завйла.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщана Терлецького.

57. Як Соломон обдурив чортів.

Соломон бiжницю ставиў так: Заўйзаў, али сам ни мiг достатити камiньа і дeрива, йакoгo потрібно. Али чорт надыйшоў д ньoму, пытат сьа: Шчо ты ту ставиш? — Кoршму. Ту бoде ұсьака мyзика, таньцы, пийакы, і тоби вiтты бoде шчoсь приходити. — А тот ўбeртат сьа: Гм! Кoбы йа знаў, мы бы ти помогли, ты бы на час тотo поставиў, жи дашчо с тогo буди. — Та чoму ни бoде? Знайиш дoбре, жи будyт пiти, бити сьа, шчо когo забйут, то ўсе тоби. — І вони на oхoту камiньа маймурoвoгo наносили, жи шчoсь за рiк поставиў. Йак доставиў гет краснo, тай ўбернуў на цeркoу. Злыи надыйшоў, подивиў сьа здалеку, а тот ўже свьятых понарiзуваў і наладйў і навiть пeред дeрми, йак днесь у нас йи хрiсты і свьатá Пречiста пeред дeрми. Він йак ўвидиў, так ўтык, а вона до днесь стоийт.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщана Терлецького.

38. Соломон і його жінка.

А. Йак уже віріс Соломон, йак сьа жениў, і післяў до йидного крільа за дьіўкоў, за принцїзноў. А вона йимў вітписала: Ты жени не варт спіт черевика выскрепата. — Али він маў злётый перстынь і заушниці злётї і такў сьвинточку злѳту, шчѳ сьа на грўды складуїи і зробїў сьа шеўцьѳм і приїшоў до тѳго крільа, де свѳтаў жонў і згодиў сьа робїти чѳботы, так йак швець. І пішоў си так на спѳцьїр у горѳд і зложїў си перстынь злѳтый на рўку. Выїшла тотѳ принцїзна на спѳцьїр тѳкжи на горѳд і йїї скортыло, жи він такїй перстынь краснїй мѳїи. Мѳвїт: Кѳбы ты тотѳ даў мїни? — Гм, йѳ бы даў, кѳбы мї принцїзна ўказѳли по кольїна нѳгы. — А, та йѳ ўказў. І ўказѳла. — Али выїшоў так дрўгїй раз і приїѳаў си злѳты заушниці до ўх. А вона ўвїдыла і йїїї тотѳ скортыло: Чўїїш ты! — Шчѳ? — Кѳбы ты даў мѳнѳї тотѳ заушниці. — Йѳ бы даў, жибы мї указѳли тыло по пѳїас. — Тотѳ си гѳдат: Еї, шчѳ тотѳ? Ўказў, та буду мѳти. І ўказѳла. — Али выїшоў трѳтїй день ў горѳд і вона выїшла. І зложїў си сьвинточку злѳту на грўды і вона ўвїдыла і мѳвїт: Кѳбы ты тотѳ даў мїни. — Гм, йѳ бы даў, кѳбы принцїзна зо мноў йиднў нїч спѳла. І ўна мѳвїт: Буду. — Переспѳли си йиднў нїч, таї йї зачалѳ ростї чѳрево до горы. Таї царь тот, крїль, ўвїдыў і почѳаў йї сьа пытѳти, йѳк то, шчѳ сьа зробїло, с кым то, таї вона повїла. Тїперь йѳк то у паньїў, то нездалѳ і йуж трўдно за когѳ відѳвѳти, бо ўна грўба. Али унї сьа двѳїи ўзылѳ таї поженїли нѳбы с тым шеўцьѳм. І він трѳхы перебыў, йимў сьа там зунувѳло і мѳвїт: Чўїїш ты! Пѳїїдемо мы дадѳ вїтты гет. Царь бы й рад, бо йимў ўстыдно за бнзѳнїр, жи свѳтали такї прѳтцѳи крїльскї сыны, а він даў за шеўцьѳ. — Приїїхали до йїгѳ країу і він пішоў десь на вїсто, трѳхы сьа напїў, їдѳ і ўже обыдранїй, бо пропїў с сѳбе нѳбы мўндур тот, шчѳ маў, таї ўже їде так гї гѳлий. І радїт сьа з неў: Шчѳ мы ты будемо робїти? Немѳ шчѳ йїсти. Йѳ возьмў собї пїўкў і кросѳньцѳ. таї пїдў дривѳ рїзати, мѳже дашчѳ зарѳбїў; а ты їди си стань коло нѳго дѳму, та будўт паннї їти на кѳву, на обїд, поўтїраш котрѳму черевїкы, шчѳсь ти даст. Йимў свѳїи ў головї. Гї Соломон. І він ўзяў, пішоў, кросѳньцѳа десь тотѳ верг, перебрѳў сьа краснѳ, йѳк принц. Надїїшоў пан, а ўна стоїт. Він пїднѳаў нѳгу, вона поўтїрѳла, даў йї дукѳта. Побїх, перебрѳў сьа ў йїнчїй мўндур, їде шчѳ раз. Пїднѳаў нѳгу, вона зноў поўтїрѳла йимў спїт черевїкїў і він даў йї дрўгого дукѳта. І трѳтїй раз зѳсь так перебрѳў сьа. І пішоў, тотѳ позмїтуваў с сѳбе, їдѳ їд нї обыдранїй, такїй гї ўперед: Но, ци зарѳбїла

дашчó? — Три дукаты йакісь три паны дали ми. — Ей, добре. — То ўже будемо йакось жыти. Ході, йа ти купіу горцей. Пішоў, купіу йі горцей. Наж, на, мовит, та продавай, може шчо заробіш. — А собі ўзаў коромесло і коноўкы: Йа йду та вынесу йакый раз воды жидам, та такжы дашчó заробіу, та бильше будé. Пішоў, коноўцы десь верг, перебраў сьа і — йак то йи і днесь шче, жи й твар фарбуўут льўде, йакось йиваче мўсит выгляда́ти — і ўзаў, іде, ныбы сьа затачуйи, прийшоў д ны: А шчо ты, сьакá така з горцьми ту засыла? — Буком ўзаў потёр горцьи гет до жу́ка. Тотá плаче, а він пішоў, зноў сьа перебраў йак быў, приходит: А шчо тобі такé? — Ей йакысь пи-йак прийшоў та потёр горцьи. — Ей, то байка, не бі сьа. Ході зо мноу, йакось мы шче будемо жыти. Купіу йі горнець тэныгый, йак то ў горцьи сут крысы, глиньяныи, і иміу мотуском доўкля крыс горнець і мовит: На, првўйажі си мѣджи нóгы, тў йи весыльа, та мені не ладно нóнды йти, будўт нья шче дьўгати хлóпцы, а ты йди, та там дашчо, то воды вынесеш, то шчо, тай мѣджи ба́бами — то кўсник шьяса, то йакоий йі шкы, тай тотó ўсе ў горнець зливай, наливаш пóвен, та будé шчо й на два дни йісти. — А сам пішоў, перебраў сьа зноу йиваче, прийшоў на весыльа, пішоў гульати: І с кўждоў бабоў жўшу гульати, ци стара, ци молада, йакá йи, бодай пораз оберну́ти сьа! Перепустіу він тотó бóрзо; прийшлó на ньу, вона не хóче, ўстыдат сьа, ту горнець... Він не пы́тат, берé. Завинўу доўко́ла, горнець сьа сказиў, тотó сьа выльляло, росыў, ўсьо пóсерет хыжі, тў сьа сьмїйут, вона сьа ўстыдат. Пустіў йі і пішоў. Перебраў сьа зноў йак быў, вона выйшла на двір пїт стоп десь, він надбїх вїткысь: Ци йи дашчó? — Ай дé, йакысь ту нац прийшоў, гульаў, та ўзаў і мене, горнець сказиў сьа і ўсьо выльляло сьа. — Ну, то байка; ході гет! ўзаў, привіў йі аж до свóго бўрку. І ўбраў сьа так йак принц, надыйшоў д ны, а вона стойит. І пы́тат сьа: Зпáйиш, шчó йа йи? Йа йи тот сам, шчóm тья свáтаў, а ты повла, жиш ни варт ти і спїт черэвика выскрепати. За тотó ты мені выскрепала три разы. — Тотá ж жалўу аж ўмлыла. Він ўзаў, пробіў йі дыру ў праві руцьи, бо знаў, жи вона йогó лишит. Йак вона сьа ўчутыла, він йі ўбраў, так йак сьа належит, а́ли вона си га́дат: Кой ты з мене собі так сьмїх чиніў, булў йа і с тебе, бо йа тебе лішу. І лишила і ўтеклá аж до свóго вїтцьа ў йивчый край. Али він йде за неў, ўзаў собі вóська і кївницы, вуланыў і прийїхаў до тóго йївчого крайў, ўзаў собі на саяккы гліны с свóго крайў, свёйи, іде до тóго крїля, де была му жонá і гліну тьягне за собоў ў плаховинны так, гї жебрак. А тотá жонá вынесла му йакўсь вельмўжну і дайї му з львоїи руцьи, а він мовит: Йа не берў вельмўжницю з львоїи руцьи, йино с правойї. А вона перейалá ў праву рўку давати му, а він

хопіў за руку: Та ты мо́жа жо́на! — Во́на побігла, повіла вітцёў св, а тот скочыў і стаў собі на санкы, на глину на сво́ю. І выйшоў тот кріль і пытат сьа: Чо́ ты прыйшоў у мо́ю зёмлю? — Ба, йа прыйшоў за жо́ноў. Али йа ни сто́ю на тво́і землі, а́ли на сво́і. І ўзаў йго тот кріль на фіру і везе йго т шибеници вішати. І тотá жінка сыла. І йдуд, а во́на мо́вит: Не пыта́йте, хыба відотны́т му го́лову, бо він такы́й му́дры, жи і ў ва́шм крайі вас вымудру́и. Йде да́лы, а во́сько выхо́дит сине. А кріль сьа пы́тат: А но́во шчо? Він такé во́сько не віды́ў, бо Соломо́н прывіў сво́и. — Соломо́н мо́вит: Я́нгелы йдут по мо́ю ду́шу. Выхо́дит дру́ге, чо́рне, а кріль сьа пы́тат: А но́во шчо? — А но́во дйа́волы йдут по тво́ю ду́шу. — Він сьа дывит, выхо́дит черво́не: А но́во шчо? — А но́во я́нгелы храні́телы по мо́ю ду́шу. Тай тим ча́сом во́сько обі́гло доўко́ла тоту́ фіру, аль о́ў лан крільа то́го — і заві́сили. А жо́ны — вы́ншаў па́лаш рубáти го́лову, а я́нгіў клы́че: Соломо́не! Сьва́та не будеш ма́ти! — Абём го й ні́где ни ма́ў. І вітшаў го́лову. І днесь то́му Соломо́н сьва́та не ма́и.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олшчана Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 103—105. — Етн. Збірник. Т. III. Ст. 186—189. — Archif f. sl. Phil. XIX. Ст. 243.

59. Соломон і його жінка.

Б. Йак він застаў цысаром і выдаў йому дру́гий цысарь войну. Натуральне він му́сьиў позостаўя́ти ца́ле сво́ё па́нство і й́хати на оборо́ну крайу. Буў там чере́з кы́лька лы́т, може́ три, штыри, то сьа вё́ло доўгий час — і прыхо́дит до сво́іх палы́аціў, слуги познахо́диў, але́ йго́ па́ны нема́, бо прыйшоў турецький цысарь кратком і украў йго́ жінку. І йак ўже́ йі не найшоў до́ма, тогды зробиў му сьа вели́кий жаль. І ка́же до сво́іх слуг: Йа му́шу й́йі дыста́ти! І росказаў на три бата́лы́йони войска зроби́ти тро́йако́го гербу мунду́ри: йде́н залёний ца́лком, дру́гий черво́ний, а тре́тий ца́лком чо́рний. І ў бо́жий час переретиў сьа і пішоў до турецького крайу. І ўзаў зо собо́ў тоту пишча́ўку і прыхо́дит там на той пля́ц, де бу́ла вистаўлена ші́сенница і онсадиў коло то́йі шибеницы на три сто́роны сво́иим тым во́йском. І нака́заў так: Йак йа загра́йу раз у пишча́ўку, ажебы сьа пока́зувало помалу черво́не во́йско; йак загра́йу дру́гий раз, ажебы сьа пока́зувало зелéне во́йско, а йак загра́йу тре́тий раз, ажебы сьа ўка́зувало чо́рне во́йско! І ўты́м часы́ ажебы робили гурра, бо мо́же акура́тне так прй́де, шчо йа буду́ погиба́ти! — А на тым пля́цаў буў на око́ла лы́с і сам

Їзав'я йенного міністра зі собою і поїхаў до турецької столиці. І прийшоў там так йак йакый пан, йакый будь. А тинчасом той цысарь маў йеденнацьать женок, турецький, а йийі привіу дванацьату. І так с'я твёрдо закохали, шчо ўшиткі йеденнацьать мусьїли йї быти за выслужавьцьї, а она ними комендировала, йак гаадїня. Йак той прийшоў Соломон там, не даў с'я спїзнати, шчо він йе йийі гаад'а, тїлько просїў у тих п'осцьїў (вартї), же він хоче бути с тин наййасньїйшим паном на йедным сл'овї. — І йакуратне пан той приїаў його за г'ост'а ладно на той час. І тогды даў с'я спїзнати, же він йе також царь. І просит, каже: Прошу пана наййасньїйшого о йедну ст'орїїу порадї. Йак то може быти? У м'ойїм соїні буў йеден такий бїдол'ака, же він не мав тїлько йедну вїўцьї, а дрўгий маў йеденнацьать, а шче му б'уло мал'о і ўкраў ў того йенну і тотї. — А той царь тогды каже: Та о шчо пр'осїти? — А жебыст'е ми далї йаку порадї, шчо с тин д'їйати бїнним і с тин бог'атин! — А той каже цысарь: Ге, каже, таког'о тр'еба від раву стр'атїти, завїсити. — А той тогды, Соломон, каже томї: Пр'ошу, абыст'е с'я не гн'ївали, бо то самї ви й'естьте. Йа не маў лиш йенну жїнку, та ви і тотї ў мене ўкрали, а ви мали йеденнацьать і шче вам б'уло мал'о! — Зараз ў тым разї розгн'їваў с'я Турок д'уже на тог'о Соломона і розказаў, же за шт'їри годїни майе б'ути завїшаний — з'ато, же прийшоў до йего ст'олїцьї і назваў його зл'одїйном (бо він буў велїкий пан і рахуваў собї, шчо йому Соломон нич не зробит і обесп'ечїў с'я на тоїе). Але, шче закликаў і йийї до осїбної ст'анцьїї і каже йї: Ну ту йе твїй муж; шчо з ним теперка будемо робїти? — А она каже: Шчо хоч, тото, мїй найкоханьшїй мужу, робї, а жебы він бїльше не жїў! — Ў тым часї шче гїрше с'я турецький цысарь розгн'їваў і з'араз закликайе к'ата і закликайе ўшиткі свої слуги і с'воїю найкоханьшої, його жїнкої і запригагайт к'онї до фїй'акру і йїдут від разу на той пляц, де шїбеницьа. І берут Соломона і його мїнїстра на пог'їбелї жїт'я його. І с'їдайе з ним сам на йеден поїезд і його мїнїстра бере, обїдвох попрї себе і його ўласну жонї. Йдут недал'еко тої шїбеницьї, пр'осит тог о трї рїчи: Цї позволїт йому заграти собї трї рази, йак йуж так доходїли до тої шїбеницьї, ў своїу пїшчаўку? Чомї, можеш, каже Турок. — І заграў він рас так ж'ацьїсно, же аш плач аносїў. А ў тым часї присувайе черв'оне войско шчо раз бїлїше до них. А она каже йому: Коханий м'енжу! Уважай, бо він йе мїдрїй і премїдрїй, а жебы т'я не зрадїў! — Ў тым часї пїтайе с'я Турок: Соломон'е! Шчо то за черв'онї квїти вїт'ко там вд'алека? — А він кажи: Наййасньїйшїй пан'е! Тот'о ўже м'ойа кроў л'їйе с'я з м'ойїх грудїй туды, бо ўже смерть м'енї на карку прилегда. Але шче собї раз заграў! Заграў дрўгий раз ў пїшчаўку тотї: Указаўе с'я зел'ене

войско. — Она йому зноў каже: Найкоханьшый мўжу! Уважай, бо він йе мудрый і премудрый, він тебе йакось ізрадат! А він каже йій: Та шчо ми зробят! Та йа ту майу силу і ўласць, же йа його сьа ни ббўу! Аш приходьят цалком близь до того стоўна, тогды каже він: Но, та йа собі шче раз заграю ў свойў пишчаўку, остатний раз! — Заграй, каже Турок, турецький цысарь. Аж йак росчаў гра́ти третий раз, ў тым часы росчало съпшїти чорне войско (а они бўли на тв́ари чорны, а ташты червоны і зелены, так офарбїли були собі твар). Тогды пштайе сьа цысарь, Турок: О, Соломонє, шчо там за чорне витко, шчо сьа зближайє до нас? — І коны йшли помалу і скочнў с того повозу Соломон і його мнїстер і загбйкау гблосом: А то йдут шатани за твбйоў душєў! — І зрбїли крик: гурра! і залапали Турка тоги три батальони войска і його слуг і його, Соломона, жінку, і йому выдлубали бчи і так го пустїли на прохїд і тих слуг натуральне ўбїли, а йїи ўзвали с того повозу. І росказаў Соломон запрїачї штири коны на штири сторони, приўйазали за обї руки, за обї ноги і так йї нараз розїрвали. І конєць.

Зап. в Хітари, Стрийського пов., 1895 р. від Олекси Прохвата.

Паралелї: Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 75—76. Т. II. Ст. 262—269. — Добровольскїй, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 245—257. — А. Веселовскїй, Слав. сказанїя о Соломонѣ и Китоврасѣ. Ст. 220—244. — Буслаевъ, Христоматїя. Ст. 718—721. — Караджич, Српске народ. приповїетке. Ч. 41. — Аванасевъ, Народныя русскїя сказки. Т. III. Ст. 152—159. Т. IV, Ст. 459—462. — Етнографїчний Збїрник. Т. III. Ст. 37—46. Ч. 12—13.

60. Давидові ради для Соломона.

Раз буў той Соломон с свбйим татом. Коли отєць ўже почуў свбйу смєрть, закликаў його на осьбно і казаў му п́ару слїў, три рїчи: Памйатай, йа ўшрайу, мїй сыну, майеш мїй рбєкас слўхати! П́ерша рїч, обьсь п́анови грбшїй нїгде не зїчиў. Дрўга рїч, обьсь жїньцы свбйї ўласьны нїгде праўду не сказаў! А трєте, обьсь нїгде сїроту с пїг плота не браў. — Алє той Соломон буў велїкый пан також; і маў свбйї слўгы богато. І заходїў сьа там в йєднїм грабїюм дббро — а той грабїа даў буў сына свбго до шкблыў до наўки — і йакуратны так сьа страфїло, шчо выйшли ў ньбго на той час грбшї і попросїў Соломона, а жебы му п́ару сотбк пожїчнїў. А Соломон ў тым часы цалком запамйатаў, шчо йєму його отєць наказоваў на смєртнїм лышку і по-

зачну йому грощі. По другім разі пішоу до своїх слуг і узьбу́ йедного барана і забну́ його, ци зарізау і ў ту́ю кроу намастиу́ сво́ю сорочку і тако́й туды пішоу до тых шкіу́, де гра́бного буу́ той снї і за ўла́сьны свої́ грощі викупиу́ його́ с тых шкіу́ і дау́ його́ до ви́сшої шко́ли, десь да́льше трощка. Повертайе́ віттам до до́му, акура́тни йе́ сирота́ піт плото́м, бідне́ і обде́рте, просит го́ кавалек хлїба́. Алі він зробиу́́ таке́ здроу́льня́ ў серци́ свої́м, і ўзау́́ того́ зі собоу́, дьїтва́ка, хло́пиць буу́, до до́му, а ту́ю кошу́льу, шчо мау́ на собі, то на́віть не ные́ на собі, тилько́ піт плечо́м десь, а іншу́ собі ўзау́, шчо сьа ў ну́ ўдыу́. І приходит до до́му — ў тым часі́ жінка́ його́ звиду́е сьа: Де ти буу́, мій при́ятелью? — Він каже́: А, дай ми спо́ки, бо ми сьа ружно́ тра́фило. — Ну, шчо́ж тако́го? звиду́е сьа она́ його́. — Тра́фило ми сьа на доро́зы, же́ йшоу́ то́го гра́бна́ сын до до́му на ва́канц, та йа́ його́ забну́, лиш обысь ні́кому́ нич не́ сказа́ла, мѡ́я найми́льшя при́ятелько́! — А, каже́, ні́гда ў сьві́ті, не́ повім; ажебы́ до тако́го прийшло́, обысь мѡ́я хоты́у́ таки́ забити́, то йа́ ні́гда́ нич ни́ скажу́. — Не́ мно́го то́му сьа повело́, перебу́ло́ мо́же тї́ждень йеден, тай́ він там шчо́сь зайшоу́́ помале́йки зі сво́юю́ жінкоу́́ і раз ії́ї удариу́́. А она́ розча́ла ў гва́т, ў зуск крича́ти, шчо́ забну́́ паньцько́го сы́на тай́ мене́ хоче́ забити́! — Але́ він буу́́ пан тако́ж так йаќ йа́кий ца́рь (Соломон) і зара́з здивува́ли сьа там мі́сто і ўчуу́́ тойе́ той са́мий гра́бна́. Акура́тне́ пішоу́́ там до то́її шко́лы, де буу́́ його́ сын, нема́ його́ сы́на! О, ў тым часі́ берут зара́з Соломо́на і бе́з жа́дного пра́ва і зара́з берут його́ на шлюс і на шибени́ць. Але́ Соломон до́бре знау́́ грати на пишча́ўку і йаќ йуж до тако́го прийшло́, шчо́ його́ вели́ на шибени́ць і кужда́й з мі́ста жало́вау́́ за ним, за тим па́ном, кобы́ шче́ він про́жиу́, ў тым часі́ він собі́ ви́просиу́́, жебы́ хоть знау́, хто́ його́, наперед бу́де́ вішати. А ні́хто сьа не́ оббирау́́. Натуральне́́ й ка́та не́ бу́ло на той час. А то́та сирота́ ка́жи: Йа́ його́ повішу́! — Він то́гды йаќ то́йе ўчуу́́, про́сит собі́ о́ три́ ннї́ фра́й ішче́ житя́. І призво́лили́ йому́ три́ ннї́ жи́ти. Ў тым часі́ ви́просиу́́ сьа́ під ашкóртоу́́, жебы́ му́ позво́лили́ піти́ там і там у́ таке́ мі́сто, де буу́́ той паньцький сын у́ шко́лах, то́го гра́бна́. І призво́лили́ йому́ до то́го мі́ста по́йхати. І спросиу́́, жебы́ більши́й шче́ со́йм айшоу́́ сьа на його́ сме́рть диві́ти сьа. Сам просиу́́. Ў тым часі́́ прийшло́́ три́ ннї́, акура́тне́ конче́ його́́ тре́ба тра́тити. І та́я сирота́́ зноу́́ каже́́: Йа́ його́́ повішу́́! — Аш то́гды́́ ро́створиу́́ ца́лий сві́й жа́ль і ка́же́: Тьамі́т, ка́же, шчо́́ мене́́ мій та́то ка́зау́́, шчо́́ то́ ннї́́ пра́ўда йе́. Про́шу па́нцтва́, за шчо́́ мене́́ хочете́ вішати? І пішоу́́ і ўви́у́ то́го сы́на і пока́зау́́́ пере́т цы́лим со́ймо́м крулеу́́ським і то́гды повіу́́ ца́лу сто́ри́ю, йаќ му́ сьа́ че́рез його́́ житя́́ прова́дило. І по́дарова́ли му́́ і по́востау́́́ більши́м па́ном, ца́лком цы́саром.

Зап. в Хітарн, Сєльського пов. 1895 р. від Олекси Прохвата.

Паралелі: Чубинський, Труды, II, ст. 530—537. Ч. 25—28. — Шейнъ, Матеріали. Т. II. Ст. 241—242. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 212—214.

61. Соломон і Христос.

Був оден король, а у него жінка уродила хлопця, котрому було інше Соломон. Тот Соломон не слухав тої крульової, а она его нагнала, аби він собі ішов за очема. Він пішов. А его тато як прийшов з войни тай каже: Де мій Соломон? — А крульова каже: Я не знаю, він утік. — Але по якісь часі Соломон наробив дзеркала тай прийшов до мати тай каже: Купіт, пані, дзеркало. Паня купила і він пішов. А его тато як подивив се на дзеркало тай каже: Є мій Соломон.

Але круль каже: Я его зараз ішу. Зробив круль бай, але лизки такі були великі, шо із сего боку стола аж до другого боку стола, то не було як гостям їсти. Але межи ними був Соломон тай сказав по тиху: Годуйте одні других. — І они зачали гудувати одні других, то значет з одного боку давали тим, шо з другого сїділи. Тогди король сказав, шо є его Соломон, і таким способом найшли Соломона.

Той Соломон однако не хотів сидіти коло тата. Він собі набрав воловодів, тай пішов. Але незабаром уродив ся Ісус Христос. — Коли Ісус хрестив се, то шо було у воді, то усе ізгоріло, лиш тільки каміне не згоріло, а того чорта, шо єму підписав се Адам, також ізгоріло.

Потому найшов се Ісус Христос того Соломона. А Соломон питає се: — Куди ідете, Спасителю Ісусе Христе? Ісус каже: Іду виберати тих людей, шо у пеклі. — А Соломон каже: І я іду з вами! — Тай пішли оба. Коли прийшли до пекла, а чорти кажут: Чого ви суда зайшли? — Ісус каже: Ми суда зайшли виберати народи, котрі єст у пеклі. — А чорт каже: Я не дам, бо я маю письмо. — Ісус каже: То біжи принеси. — Чорт побіг, а то письма нема. Чорт тогди дуже смутний ішов, а коли прийшов, Ісус каже: Де твоє письмо? — А чорт каже: Ідіт собі виберайти людей.

Тогди Ісус із Соломоном вибрали людей та Ісус пішов, а Соломон не хотів іти, але каже: Мені і тут добре.

Та ек Ісус пішов, а Соломон зачєв собі робити ніби церкву. А кривий чорт прийшов тай каже: Шо хочеш робити? Він каже: Тут захрестіє, тут престіл для служби правити, а тут комора, аби з річани стосла. А ту шо таке велике? питає чорт? — А Соломон каже: Там нас народ стовєтн. — Кривий побіг тай каже старшому, а старший каже: Ідіт,

дайте єму, шо він хоче, бо я гину, єк він там церкву робив. — Тогди кривий прибіг тай каже: Шо хочеш, то тобі даю. — Соломон каже: Вишкредчи з кітлів пригарі тоті, шо люде ієгоріли, але так вишкредчи, шо аби такі кітли були чисті, як шкло. — Чорт вишкредтав так єк шкло тай у тобівку вібрав тай поніє чорт кривий Соломона та аж перед Ієуса Христа поклав, а самий пішов кривундей. — Ієус єк подогонив Соломона тай каже: Премудрий Соломоне! Ти єще ліпше від мене зробив, бо ти з тисячи народу бірше від мене мавш. А потому Ієус сказав: Висни єї пригарі на землю. — Соломон єк висипав, а Ієус поблагословив, то 3000 народу бірше мав Соломон як Ієус. Тогди Соломон подарував ті народи Ієусови. А Ієус єму так скавав: Мавш жити, кілько схочеш. — Тогди Соломон пішов собі від Ієуса.

Ходив Соломон по землі 300 років, а витак найвив людей, аби єму копали єму. Люде викопают, а то гей замала; знов викопают, а то гей за велика; а єк викопали лишень добру, тогди Соломон найвив робити деревище з глини. Люде зробили деревище, та доки привезли, а то полупало се. А Соломон знов найвив робити. Они знов зробили, та доки зробили, а доки привезли, то знов полупало се. Тогди Соломон найвив робити на місци. Там зробили. Тогди Соломон лег у деревище, а потому у єму і тогди Соломон закінчив своє житє савахітно.

Зап. 1899 р. Юрко Якимюк в Рожнові, Косівського пов.

Паралелі: Про те, як Соломон видістав ся з пекла, диви: Аєанасєвъ, Народ. рус. легенды. Ст. 53, ч. 15. — Етнографічний Збірник. Т. III. Ст. 35—37, Т. V. Ст. 113. — І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 294. — Грінченко, Етногр. Матеріали. Т. I. Ст. 75—76. — Про Соломона є дуже багато старинних оповідань, пор. Пыпинъ, Очеркъ литер. исторія старинныхъ повѣстей и сказаокъ русскихъ. Ст. 102—123. — Веселовскій, Слав. сказ. о Соломонѣ и Китоврасѣ.

62. Св. Ілля на весілю.

То прийшов сьвятий Ельїаш на висыльи на жидівски. І прийшов врічком дьт. Али жиди богачі. Дьт прийшов та шо він просив йїх, жиби йїму дали шо зысти; і хтыв собі дєсь сьїсти мижи ними, а вони йїму нїчо ни дали, іно взяли йїго, виштуркали, вигнали і він собі пішов. А потому приходит сьвятий Ельїаш вже вбраний в йїдвабным жупаны, файний кашильух, файны чоботи, або можи чиривики, так вбраний йак би ни знати йакый богач. Приходи знов на то сами висыльи. А дивьт сьї тїї богачі, шо він такий дужи файно вбраний, так йїго

витають, так його бирут міжн себе, так з ним дужи розмавіняють, дають йому пити, а він бیره, тай льийн на жупан. Дали йому йісти, а він бیره — такий знов льийн на жупан. А вони стали теї сьї дивїят на него. Ні сьїїють йому нїчо казати, али вже мусьят. Тай кажут до него: „Шо ти р — о — б — и — ш?“ — Ельїаш сьї питаїт: „Йаке шчо робїю?“ Ми тобі даїти пити — ти льийнш на жупан, ми тобі даїти йісти, — ти льийнш на жупан“.

— Бо ви мнїні не дали йісти — авї пити — алисти дали мому жупанови. Йак йа був прийшов бїдний, йа просив вас йісти, а ви мнїні не дали — ности мїне виштуркали і вигнали, а йак йа тепер прийшов вбранїї в йидвабнїм жупанї, то ви мнїні тепер даїти йісти і пити і мїне міжн себе бирети сьїдати. Цїш не правда то йї, йак приїде бїдний, йак ним сьї поругають, а йак приїди богач... — йак він сьї файно вбирé, йак його шануйут?

Запис від Кривого Кая, в Будвановї, Теробовельського пов. О. Дереванка.

Паралелї: Клоустон, Народні казки та вигадки, пер. А. Крипського. Ст. 27—28 і вказана там література.

II.

Біблійні легенди нового завіта.

63. Три царі.

Йак сьа Иусе Христос народиў в Назарѣтскі шопі пільа дорóгы, засьвітїла зьвізда москїўскóму царїови, засьвітїла зьвізда чарногурскóму царїови, засьвітїла зьвізда перскóму царїови. Кáждый царь, што видїў зьвізду, пóзнаў зараз, аже Спасїтель сьа народиў, кáждый мона́рха браў с собоў подарунок новонарожденнóму дитьáту, а тáкый, йакого трéба, до набожéньства. Москаль ўзьаў кїльїх и патїну, чарногурскїй кадальницю и што потрїбно до каджéньа, а перскїй царь ўзьаў коштранцїю с само́го золóта. И так кáждый ишоў за сво́йоў зьвіздоў, а йїден о дрúгїм нé-знаў. Зьвізди йїх провадїли до Йїрусалїму. Прийшли до тóго бóрку трийи царїóве, де турецкїй царь мéшкаў. Йак тóты царїóве до царьскóго рынку гвóшли, зачáли сьа витáти, — а зьвізды ўсы три зышли сьа на йїдну — а йяко царїóве пїшли до тóго турецкóго царїа на вїч. Царь сьа йїх зьвїдўйи: „Де вы йїдете?“ — „Достáтисме знак, же сьа небéсный царь народиў, — идéме му сьа поклонїти и йóму дáры оддáти“. — Тўрок дó-вїх бесїдуўйи: „Идте, же, — довїдайте сьа акурáтны, повернїйте сьа до мéне, та мї повїсте, де сьа народиў, та и йа му сьа пїду поклонїти“. — Але Тўрок так со́бі замыслў: Жебы йа сьа довїдаў, де сьа народиў, та бым пїшоў и сььаў бым дитьáту голу́у“. — Трийи царїи в дарáмы обїавїў а́нгїў, жебы сьа до Тўрка не вертáли, жебы кáждый пїшоў ў сво́ю доро́гу. Рáно вїшли трийи царїóве с турецкóго бóрку, — зьвізда стóїт х повїтрьїу и иде понад доро́гу. И о́ни, трийи царїóве, за зьвіздоў. Прихóдьат недалéко Назарéту, — видьат дўже наро́ду коло шóпы при доро́зї. Зьвізда стáла нат шóпоў; и прихóдьат царїове до шóпы, — видьат нáле дїтьа х пелéвках, быстре и розу́мне. Вышоў москїўскїй царь до шóпы мéджи тóты лўде, што были коло шóпы, сьпївáли, скакáли, таньдувáли. Москаль во́лат до наро́ду: „Прийдыте, поклоньїм сьа цáреви нашéму Бóгу!“ — бо йїшче нїхто нé-знаў, што то за йїдно дїтьа. Москїўскїй царь пóзнаў, жи то йїст Иусе Христос. Москїўскїй царь оддáу му

кільких п'ятих, а дитя одобрало йак слўшна особа. Другі-раз Москаль вїшоў на двір, вблат до народу: „Прийдїте, поклонїм сьа Хрїсту царови, Бóгу нашему!“ — óддаў чарногурський кадальницю, лїван и смїрну. Третїй раз москїўський царь вїшоў меджи на́рїд до шóпы: — „Прийдїте, поклонїм сьа и припа́дем к са́мому Гóсподу Бóгу, Исусу Хрїсту, царови и Бóгу нашему!“ — И так потóму монархóве йїуропейскы узнали москїўського царя за опікуна христїаньської віры на цїлий сьвіт и за ньяйстаршого монарху на цїлий сьвіт. Дльатого вїм москїўський царь, де христїанїю мордўють, забивають, Москаль їде боронити фсьади христїанїю от поганьства, бо мусит, бо дану на владц цїлого сьвіта от фсьих монархїю.

Зап. від 74 лїтнього старушка Илі Федака в Полянках, Короснянського пов. 1900 р. О. Роздольський.

64. Втека до Єгипту. — Христос і розбїйники на хрестї.

Были х пустатыни збїйцóве и мали дїм збїйцькый. Матка бóска перед Ирóдом утыкала з Исусом Хрїстом и з Осїфом, — прийшли на́нїч до тóго збуїцького́ до́му. Збїйцóве пішли на рóзбїї, а збїйцьїуска мати была до́ма из невістоў. И мали дьїтїну велику калыку. Пя́нна Мярїя промовїла: „Прїймійте ту мене на́нїч“. — „А йак-же ты прїймеме, кой ту збуїцькый дїм. Та прїйдут до́мїю моїї сыновє, та ты забїют из дьїтїноў и з мўжом“. — „Йуж лем нья востаўте, бо йак быншла дале, и так бын сьа з ними мóгла вїйти тай бы нья забїли на дорóзы“. — Тай востала на́нїч Матка бóска. Збїйцьїуска мати зробїла кўпїль на калыку и кўпат. Матка бóска прóсит: „Жебы вы мї дали тóплой вóды, и йа́ бын своїи дїтєа скупала, бо барз споневірїане...“ — Збїйцьїуска мати порозумїла сої: Ньяй ўложит своїю дьїтїну г нашóму, та ньяй сьа йїїї за́кажит дьїтїна од нашóго... — Матка бóска своїи дїтєа вложила к тамтóму, што была стра́шна калыка, — зараз калыка повдоровїла и ба́вкт Исуса Хрїста ф купелы. Ў но́чи прїшли збїйцóве, засьвїтїли и зьвїдўють сьа збїйцóве: „Йакы ту ночўють?“ — Ба́бы сьа тышат, радóсно бесьїдўють до збїйцьїу, же: — „Такым спóсòбом наше дїтєа оздоровїло: — йак óна своїи посади́ла г нашóму, зараз здорóве востало и наше дїтєа йїїї дїтєа бавїло, тышїло сьа ним“. — Збїйцóве зогнали пя́нну Мярїю и Осїфа и прїйїмно гостїли.

Отже тот збїйцьа, што быў калыка, тот быў з Исусом Хрїстом на кресьты, — быў молóдый, пїў рóка старшый йак Исус Хрїстос.

Иак были двайн збійцове на крестох, Иусе Хрїстос медже нїма, прибитый на кресты, а збійцове были приулазаны ременьами поза лкты за рўкы. Молодый збїцъа позерат на Иусѣа Хрїста, же йи голый, а страшно збитый, нїгде тыла не вїдит здоровоґо, де раѣа, де чорне, де сїньи, от ступ до голóвы, — и пробесыдўваў до староґо збїцы и дрўгой стороны Иусѣа Хрїста: „Та мы, кидсе повїшены, тасме заслужыли, а ни збїў нас нїхто, — а тот так збитый, скатуваный, а нїхто на-не не доводїў, жебы што але зробїў...“ — Старый сѣа обїзваў: „Жебы не заслужїў, та бы ту не быў“. — Молодый бесыдўїи до староґо: „Жебы сѣа быў Бог не рóдїў и меджи нїми не быў роспїятый, сóньце бы йаспїет не затаїло и земля бы так страшно не трїасла сѣа, — але тепер ўсьо терпїт..“ — Обернуў сѣа молодой и жалўїи Иусѣа Хрїста, же таґой бїткы терпїў и так го тьашко ростыґали на крест и блатнарїями прибывали. Тóўды Иусе Хрїстос пўстїў йаспїет зо себе, и збїцъа пóнаў, же то Бог бóде. Тóўды промóвїў: „Бóже, милостывый бóди мнї. грїшному, Бóже, очїстгїи грїхы мóїи, бо без рахўнку зогрїшїўїим, — змїлуй сѣа надóўноў!“ — Иусе Хрїстос пробесыдўваў до розбойника: „Ты гвес зо-ўноў бóдеш ў раїў“. — Адже тот быў розбойник, што сѣа з Иусѣом Хрїстоґой кўпаў и пїшоў до раїў, бо тóўды го Иусе Хрїстос йшче оцїстїў Тай йуш кóнец.

Зап. від Илї Федака, 74-лїтнього старушка, в Полянах, Коросняньского пов. 1900 р. О. Роздольський.

65. Про втеку Матери Божої.

А. То як сьвата Марїя втїкала з маленьким Суском від Гїрода то здыбала в поли, як хлоп сїяв жито. Тей вона сказала до того хлопа: „Пампятай, чоловїче, як ту буде хто гнати і спїтає тебе, чїсь не вїдїв мене, як я втїкала, то ти скажи, шось вїдїв, якїсь сїяв те жито“. Тей Мати Божѣа знов стала втїкати далї і шо но була за корчами, як її ни видно вже було, аж тут надїздит на кони Гїрод тей питає-цї хлопа: „Гей ти хлопїи! А ни вїдїв ти, чи втїкала часом туди Марїя з Сусом?“ А хлоп кажї: „Вїдїв, втїкала“. „А коли, дамно?“ питає Гїрод. „Ав'о, як я те жито сїяв“. Аж тут оглядає-цї хлоп на жито, а воно вже впрóсло і дестїгло, шо можна вже жчїти. Тей Гїрод подивив сї на те жито тей кажї: „Ге, ге, коли то вже було. Коли ти ще жито сїяв, а воно тепер вже впрóсло, то вона хто знає, де вже втїкла. Шкода труду, треба вирнути сї“. Тей вирнув сї назад. А Марїя була недалеко ше.

Али то Бог так дав, щоб те жито так хутко вирросло, щоб Гірод даві
ни гнав, бо був би дігнав і Сусика забив.

Зап. від М. Шмуля в Тереміно, Каменецького пов. 1900 р. А. Веретельни.

66. Втежа до Єгипту.

Б. Тоди йак Герот хтів Суса Христа забити, то Матка Боска
фтыкала до Йгипту. І по дорові здибала хлопа, йак сыйав пшеницьу
і кажи: Сый, сый, вавтра будиш жити! — Тай сама пішла. На другий
день вийшов хлоп ф поля, тай жпе. Надїдуть жомьбири і питають сь :
Ци ти ни видїв ту йакої Жидівки з дитинов? — Від кажи: Видїв. —
А давно? — питають сь. — О, ще йакии сыйав пшеницьу. — Ого,
то ми йї вже ни здогоним. Воиа вже десь далеко! — Тай вернули сь.

Зап. в Будзанові, Теремовельського пов. від батька О. Деревянка.

Паралелі: Зоря, 1882, ст. 78. — Головацький, Народ. пісні. Т. II.
Ст. 10. Ч. 13. — Зоря, 1895, ст. 33. — Чубняський, Труды, I, ст.
152—153. — Добровольский, Смолен. Этногр. Сборникъ. Т. I. Ст. 243—
244. — Przyjacieli Ludu. T. II. Leszno, 1885. Ч. 22. — Kolberg, Po-
znańskie. T. VI. Ст. 160—161.

67. Свиня — жидівська тїтка.

А. Йидного разу взяли Жиди Жидівку з дитинов і завїзали
в мішок. Потому закликали Матку Боску і кажут: Йак ти Матка Боска,
то згадай, шо тутка ф тім мішку йи. — Матка Боска кажи: Свинья
с пацьятами. — А Жиди сь зачали сьміяти і кажут: Ти так добри
знайиш? І розвїзали мішок, а з мішка свинья: рох, рох; рох! Чирис
тойи типер кажут, жи свинья, то жидівска цьотка.

Зап. в Будзанові, Теремовельського пов. від Кучиривої Гапусі О. Деревянка.

68. Чому Жиди не їдять свинини?

Б. Ходїу Ісусе Христосе по землі і зайшоў ў йиден час до Жиди,
а Жидїўска ізлегла і Жиди прикрили корїтом. Почкай, будемо ми ви-
дїти, цв він Віх. Ци ти Віг? Ану ўгадай, шчо ту піт корїтом? Кої
йиє Віг, угадай! — А Сусе Христосе мовит: Свинья с пацьїтвом —

Отó знайи, а, знайи! а воно Жидыўка з дытіноу. — Тай підняли ко-
рїто, а свиня вўха ўпустила по земльу і рїбкат, а пацьа за неу.
І с того похóдыат свиньї і инєсь Жиды́ тому не йїды́ат солонїну, бо
свиня тьтка йїх.

Зап. в лютїм, 1899 р у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грици Оліщак
Термецького.

Паралелї: Житє і Слово, 1894, II, ст. 182. — Zbiór wiad. T. XI,
3, ст. 39. 1. T. V, 3, ст. 167. T. XV, 3, ст. 65, ч. 5. T. XIV, 3, ст.
208. T. VII, 3, ст. 108—109, ч. 5. — Драгоманов, Малор. преданїя,
ст. 4, ч. 6. — Аванасєвє, Народ. рус. легенды. Ст. X—XI. — Чу-
бинський, Труды, I, ст. 49—50. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. T. IV.
Ст. 159. Ч. 10. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 748. — Wisła.
T. III. Ст. 103. — Добровольскій, Смолен. Этногр. Сборникъ. T. I.
Ст. 243.

69. Як Христос бавив ся пташка.

Як Христос був маленьким хлопцем, то бавив се в свичим хлоп-
цєм пташка; зроблѣт хлопці пташка, поставлѣт в янку, вдарут, пташок
підскочит, тай спадає, а вони ловлѣт і далї бавлѣт се. Зроблѣт Христос
пташка, підїбе, а він полетит гет в гору тай не верне се, зроблѣт се
птахом. Тай вже тогди хлопці звалї, що він таки Бог.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

Паралелї: Zbiór wiad. T. III, 3, ст. 41.

70. Чому в горах не родить ся такє, як на долах?

Моўнат таку льўди собї примїўку ў нас і так ўсьўды, же кадї
Ісус Христос ходїў по землї, то там нїбы льїпша землїа, льїпше ви-
даїи плóды і пп рóдїт сєа нї болáчьа нї нич. Тай собї такє говорїят,
чому тотó так йї. Добри знайїте, же кой Ісус Христос тавгуды ходїў,
то влїсїт бїти льїпше, а на наш край, на наші гóри — то Сус Хри-
стос ту не быў — інó адáлеку пáлїчкоу помáхаў. — Тому ў нас польа
гїрші: Ялóвєць сєа рóдїт, бодáчьа, а жáдного плóду такóго, ги ў лу-
дїй, не найїмо.

Зап. в лютїм, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грици Оліщак
Термецького.

71. Звідки взяв ся млин, віз, жінь, скрипки і медвідь.

Ісус Христос ходиў со сьватым Петром по землі і науцаў льудий доўгі часы. І прийшоў раз ў село, а злий поставиў млын і ни зладит його нич, таку паличку, абы зерно падало с коша. А Сус Христос повідаїи: Шчо ты ту робиш? — Та, двіи, зладити їни млын гет паўком, і не хоче пацати зерно. — Їа тото зладжу, али заворидуйи мнны. — Мовит: Їа ти заворидуйи, айбо ни знайу покы. — Покы з дубровы оппаде лисья. — А тот собі злий гадаў: До восени, таї ў восени ўпаде. — А Сус Христос заїаў паличку, тото почало калатати і почало пацати зерно ў камінь. А він стаў, таї мовит: Таї їа цылий млын поставиў і їа ни міх шче тото зладити! — І жаль му. Али ходит він коло добровы, не оппадуїи лисья; а воно ўперед, то падала чатиіа гі днеська с кидрини. Али пан Біх так даў, жебы тото не оппадало покы сьвіта. Али він дивит сьа раз, другий, не оппадуїи тото. Ўзяў, пішоў, верті лис, бий клинцы, бий цьвіаки желізны. Він мислиў, же посушат весь лис. Тото сьа порозвиваю, тиірка такє галузя віт самоїи землі аж до веріа. А ўно глаткє было, хыба тріа на вершкү была чатиіа. І ўзяў і ў...ў сьа доли смерекоу злий і днесь смола тожу на смерицы. І млын до днешного дня не відобраў, а ныбы притомність до млина майи і инесь він ў млынн сьидит, пек му.

Али ўзяў зробиў віз у хаты і зложиў гет красно, а вытбагнути йак чєрез двєри? А Ісус Христос с Петром ўвишоў: А шчо ты зробиў? — Віз, али ни можу с хаты вытбагнути. — Продай мнны. — Ўзяў і продаў. — Петро мовит: На шчо ти, Господи, того? — О, трєба, будє льудым, та будут йихати! І ўзяў він, розибраў по колєсу, выныс на двір і зложиў. Мовит дытко: Та ци не міг їа сам си так розибрати та зладити? — Ісус Христос мовит: І ты бы си колись сьїу, йакбы не міг іти. І днесь, коли вись квичить, тогди він на віз сьаде.

Али ўзяў зробиў конья. А Бох даў так, бы не стоїаў кінь сам. І він ўзяў, зїазаў на таку жилу меджи ногами, конья, али кінь сьа ўживиў, іти не будє, бо зїазааный. Ісус Христос надїишоу с Петром, мовит: Шчо ты зробиў? — Конья, та не хоче йти. — Ну, продай мєны того конья, та він піде. Таї ты колись си сьадєш на нього. — І днесь перас такый час приде, жи йак сьаде на конья він, то кінь утїче ў бєавісти, же го нїхто не може ўперєги, дьлатого же він го зробиў. Мовит Петро: Господи, та на шчо тобі кошиї? — Е, Пєтре, то будє тысьным льудьом робити. Ростьаў тоту жиўку і кінь пішоў. І инесь коньови їи ступкы меджи ногами йак і вы сьвидомі.

Потому зробиў скриньки і ни прорізаў звёрхы тоты вікєньця, та вони не мали жадного гóлосу. А Сус Христóс мóвит: Продай мені тоті скриньки! Він продаў. Ісус Христóс прорізаў тоті окєньця і ўже гóлос мали. І несє чєрєс тотó, де йнó йакá музика йи, там йи вохóта і шнóго сьа такых часьбў трафит, жи дакого й забїўт при музїцы, а то чєрєс тотó, жи вїл йїх зробїў, томў ўсє мáйи до них прáво.

Али трафїў сьа Ісус Христóс у млины іє Петрóm так гї жебракы. А шóльник ўвїдыў: О йакїсь дыды ту йдут. Чекáй, йа йїх напўджу! Вони ўвїшли, а він за двєрїй: Гу! І Пан Бїг повїдат: Іди ў лїс, будєш медведьом, таї будєш гурчáти, шóкы сьвїта.

Зап. в лютїм, 1899 р. у Мшанци, Старосамбїрського пов. від Грїци Олїщакá Терлецького.

Паралелї: До млина пор.: Драгоманов, Малор. преданїя. Ст. 17, ч. 45. — Чубинський, Труды, I, ст. 104. — До воза: Чубинський, Труды, I, ст. 104—106. — До коня: Zbióg wiad. T. V, 3, ст. 135. — До медведя: Правда, 1868, ст. 48: Медвідь. — Житє і Слово, 1894, II, ст. 182, ч. 10: Відки вьзали ся медницї і зазуля. — Zbióg wiad. T. V, 3, ст. 149—150. T. VII, 3, ст. 107—108, ч. 2. T. X, 3, ст. 102, ч. 310. T. XI, 3, ст. 36, ч. 1—2. T. XV, 3, ст. 65, ч. 4. — Драгоманов, Малор. преданїя. Ст. 10—11. — Ястребов, Матерїалы по этногр. новорос. края. Ст. 10. — Аванасьєвъ, Народ. рус. легенды. Ст. XI. — Чубинський, Труды, I, ст. 50—51. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. T. IV. Ст. 22. Ч. 17. Ст. 168. Ч. 23. — Kolberg, Pokucie. T. III. Ст. 141. ч. 3. — Federowski, Lud białoruski, T. I. Ч. 742—743. — Шейня, Матерїалы. T. II. Ст. 343—344. — Добровольскїй, Смолен. этногр. сборникъ. T. I. Ст. 288. Ч. 56.

72. Звїдки взяли ся гриби?

Ішов раз Христос із апóстолами попере́д хату якоїсь жїнки вдо́вци. Удовиця напекла паланиць та поцставила їх попід хату на прїспї, щоби скорше простили. Ідут апóстоли за Христом, а Христос на передї йде, та сповирають на сьвїжі, ще теплі паланиці, поликають слинку, бо всі страх якї голодні, аж, аж!... Не видержав Петро, взяв одну, вкусив та зачав жїкати.

— Петре, Петре, що ти жїкаєш? — питає Христос.

— А щож, губу! — каже Петро та скорїйш випльовує вкушений кусник паланиці на землю.

— Най буде губа! — каже Христос.

А Петро дивит ся на землю, не вірить своїм очам: перед ним із кусника хліба вирросло нечислено багато різних губ та грибів.

— Збирайте — каже Христос до апостолів — буде добра вечера.

Зоря, 1895, ст. 53: Земля в людській вірі, Д. Лешко.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VI. Ст. 256. T. XIII, 3, ст. 76, ч. 165. — Етнографічний Збірник. T. III Ст. 69—70, ч. 4. — В. Němcova, Národ. báchorky a pověsti. T. II. Ст. 297—299. — Wisła. T. IX. Ст. 102—103. Ч. XI. — Polaczek, Wieś Rudawa. Ст. 91. — Lud. T. II. Ст. 19—20.

73. ЗВІДКИ ВЗЯЛИ СЯ ПЧОЛИ.

• То як Ісус Христос ходив по світі з апостолами, то зразу апостоли не могли привикнути. Прості люде були. То святий Петро все каже: Господи, я голодний! А Ісус Христос сам не їв нічого, то все тільки сі всьміхає. А далі як Петро заснув, Ісус Христос узяв тай вийшов із нього телеса тай повісив на грушку. Петро пробудив ся, встав тай дивує ся, що ані разу не чує голоду. Аж по якімось часі ідут вони знов попри тоту грушку, а на тій грушці великий рій пчіл. Петро питає: Господи, а то що таке? — А Ісус Христос каже: Петре, та не пізнаєш? Таке то твої телеса. Ти без них маєш выгоду, а пчолы з них будут Богу на славу і людем на пожиток.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 181.

74. ЖИДИВСЬКИЙ ПОМИЙНИК.

Називали Жиды помий цебер. А Ісус Христос с Петром ходив по світі, тай тотό ўвидиў Петро. Мовит: Кількі ту помийи і тотό йде піввошчо. — Али злий тотό ўчуў: Дай мины тоты помийи йа буду с того робити горіўку! — І ўзяў поставив горальню і шче шчось мусиў до тых помий додавати ў горальни; йакось тотό спалиў, і назваў горіўку патенкоў. І днесь ў горах называють її паленкоў. І такій даваў людюм коштовати, пити і льуди почали пити. Али йиден такій быў, жи видиў, ш чо́го тотό наробило — а другий сьа напий тай льізе гі пйаний ў вочи, шчось му бесыдувати. А тот мовит: Цыкай від нья, ты жидыськый помийнику, жиш то нбы ты сьа ўпий, шчо ж жидыськых помий. І шче й днесь, йак бы сьа напий дахто, та мовят: Ты помийник жидыськый.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мпанці, Старосамбірського пов. від Грця Оліщак Терлецького.

75. Як згорів „Ка“.

А. Горівка, то чортівський напиток! Не люде її завели!

Був собі чорт „Ка“, а він варив той трунок. Раз якось захотіло сї сьветни апостолам, покровенькам Петрови і Павлови йїї закоштувати. Прийшли вони до пекла. А там той трунок так варит сї та кипїт!... Попросили апостоли якогось антипка по кватирці того трунку. Антипка дав їм. Але як вчув сам люципер той „Ка“ про то, як не скочив у той котел з тим трунком тай там згорів. А ангички зараз в плач тай желували: згорів-ка, згорів-ка... Тай відти пішла назва горівка.

Зап. в грудни, 1898 р. від П. Петрова в Дрогобичи Волод. Левинський.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преланїя. Ст. 17—18. — Чубинський, Труды, I, ст. 43—44 і 109. — Gliński, Bajarz polski. T. III. Ст. 211—215. — Байки небылицѣ. Коломыя, 1880. Ст. 25—27.

76. Від чого названа горівка?

Б. Ишоў сьвѣтїй Пётро и з Исусом Хрїстом, а там дьаблїи ў йїднїи фабрїцїи варїли трунок. Сьвѣтїй Пётро повїдат: „Пѣне, йѣ там пїду, што там йїст“. — А Хрїстос му повїдат: „Нѣ ход, Петре!“ — А він му повїдат: „Пїду лѣкуе, пѣне, бѣду йѣ вїдїю, што там йїст“. — Гвѣшоў там, дѣли му порцїїи тогѣо трунку. И вїпнїу, послакуваўо му и нѣпнїу сѣа. Пѣтїи казаў сѣбї дѣти дрѣгу порцїїи. Йѣк вїпнїу дрѣгу, казаў сѣбї дѣти и трѣгу. Потѣму хѣче пїти, бо Хрїстос сѣа му не казаў баєнїти. А тогѣи дьаблїи зорѣали и пѣго капѣльх: — „Запѣат, што-с казаў! Штѣсѣе ти пїдну ту дѣли, то дѣрѣо, а двї то запѣат!“ — Пётро нѣ маў нїїѣкїх грѣшнїи, — то сѣа ти забѣульѣа, бо нѣ маў чїи запѣатїти. (И глѣа тогѣо тѣпер Жїды, йѣк нѣ ма чїи запѣатїти, то зараз Жїд знїмѣт капѣльх). Але фѣхѣдїт там по Пѣтра Хрїстос, — а найстаршѣму чѣртѣви бѣўо имено „Ка“, што бѣўа йѣго фабрїка. И йѣк отвѣрнїу Хрїстос двѣрї, йѣк го лѣадрїу Ка, и фѣграшнїу сѣа. Фпаў до кїтла до тогѣо трунку, де сѣа варнїу, и там зѣбрїу Ка. И глѣатѣо тѣпер назывѣаїут трунок „згорїўка“, бо в нїї сѣа спѣлнїу чѣрг Ка, та фшнїткї за нїи там йѣйчѣли ф тї фабрїцїи чѣрты, же: — „Згѣрїу Ка!“

Зап. від Антона Тиханича в Котѣни, в серпнї 1900 р. О. Роздольський.

Паралелі: Етногр. Збірник. Т. II. Ст. 63. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 11. Ч. 4. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 283—284. Ч. 48—49. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 169—171.

77. Звідки взяла ся табака і люльки?

А. Чортова ма́ма у́мерла. Посходили сьм лѹди до не́ї, йак звѣкло до у́мерцьї (то бѹло на зми́лі), та́й сидѣт тѣхо, нима́ нѣчо́. А чорт снѣ приходѣт, ка́жи: Чика́йти, йа вам ѡ́лагоджу, абѣ ви дѹрно мѣ сидѣли! — Та́й ўзьвѹ, ўтер таба́ки, даў ко́ждому понѹхати, та́й ка́жи: Пла́чти за мо́юу ма́моу! — Йак ко́ждий понѹхаў, та́й зачу́у пла́кати за чо́ртовоу ма́моу. А Христо́с приходѣт на то́то, та́й дѣвѣт сьм, жи онѣ пла́чут; ка́жи: Чика́йти, йа вам дам ни такѣ! У́зьвѹ, поробѣу лѹльки, та́й даў йѣм закурѣти, та́й ка́жи: Пльѹйти на чо́ртову ма́му. То́му типѣр хло́пѣ йак кѹрут, та́й пльѹйѹт.

Зап. в вереснѣ, 1895 р. в Пужниах, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелі: Житє і Слово, Т. III. Ст. 374: Табака і тютюн. — Зоря, 1987, ст. 44, Чорт, Д. Ленкого. — Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 169—170, ч. 25. — Zlatá Praha, 1891, ч. 44. Ст. 522. — Гріпченко, Етногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 10. Ч. 17. — Манжура, Сказки. Ст. 144—145. — Харьковскій Сборникъ, VIII, ст. 310. — Кіев. Старина, 1890, кн. 7, ст. 326—329; 1893, кн. 3, ст. 547—548; 1888, кн. 4, ст. 20.

78. Тютюн і табака.

Б. У́мерла чортьякови ма́ма, а лѹде сьм посходили, та́й ани́ ка́жи, нѣхтѣ не́ хѣче за йего́ ма́моу пла́кати. А він натѣр таба́ки і даваў лѹдем нѹхати, абѣ йѣм поставѣли сьльбѣи ў вочѣх, абѣ пла́кали за йего́ ма́моу. А надѣйшо́у пап Біг і подаваў лѹдем лѹльки. А лѹди курѣли та́й при тѣм і хѣркали; то сьм тѣчи́ло, же на йего́ ма́му.

Зап. в цвѣтнѣ 1897, від Тимка Гринишиного в Пужниах, Бучацького пов.

Паралелі: Драгоманов, Малор. народ. пред. и разск. Ст. 13: Черти и табачники. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Ст. 282. Ч. 47: Атчаво ета слѣза котѣтца нѣз глаза, якъ табакъ нокашиѣ? На чортавыѣ матки плачѣиѣ. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 23. Ч. 19.

79. Звідки взяв ся огонь у кремені?

З почитку світа то ни було вогню. Аж йак согрішили ангели і пішли до пекла, то відумали йнго там, абі було ў чім пражити грішні дүші. А йак стали ходити по світі Христос с Питром тай відьили, жи льудьом але биз вогню. Али йдут они раз, дйүйи сьн, а чорт наклаў собі вогонь коло дорόги, тай грійм сьн. Посидали си они коло него, балакают... А Питро маў с собоў палицьу, тай поставнў йи на вогонь. Йак зачйла горіти, а він зырваў сьн тай зачйў ўтыкати, жибі занести трόхи вогню льудьом. Али чорт такі ни дурний, зачйў лапати Питра тай кричїти: Віддай вогонь, на шчос ўкраў? — Йак ўже наў Питра зловїти, а Христос крикнуў: Ўдар палицьу ў камїнь! — Питро ўдарнў і хоць чорт відобраў ў него палицьу, то вогонь ў камини лишїў сьн. А той камїнь — то кремїнь. Тогдї Христос показаў льудьом, йак сьн крешн с кремїньн вогонь і вїт тогдї маїут ўже льуди вогню, кїлько хотїи.

Зап. від брата Гїлярка, 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелї: Чубинський, Труды. Ст. 43, 45 і 46.

80. Чому діти не ходять до року?

Йак Христос ходїу по світі, тай прийшоў до жінки, шчо мала малу дитїну тай сказаў йї, жебї дитїну перекинула бес себе. А она бойала сьє, не хтїла перекинути, абї сьє не забїла дитїна. А він йи сказаў: Коли не хочеш, то не буде ходити аш по роцї! — А прийшоў потόму до корови, же мала мале тельє. Казаў йи перекинути, а она перекинула і томў тельє сьє ўродит і ходит. І так до кождой звїрїни ходїу і кожда го послухала і кожде, лиш ўродит сьє, ходит.

Зап. 1896 р. в Пужниках, Бучацького пов. від брата Гїлярка.

Паралелї: Грінченко, Етногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 83. Ч. 107. — Романовь, Бїлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 178. Ч. 37.

81. Чому люди не знають часу смерти?

А. Сус Христос даў, жи людзе зналі, по́кы жы́ти бу́ду́т. Та́й йи́днoгo рáзу йде ісь сьвaтáм Пeтpóм, а чoлoвiк гopóдит і зaтáсу́йи кiльa нa oбá бóкы. А Пeтpó сьa пiтaт: Нa шчo ты тaк, чoлoвiчe, нa oбá бóкы зaтáсу́йиш? — Бa нa шчo? Бúду ўмiрaти гнeть, а дьiтiшчa мaлi вiстáнут і xтó ним пaк зaгopóдит? Нaвiть нe гóднo будé кiў зaтeсáти. А йa тeпeрь пoзaтáсу́йу і йaк плыт пiдoгнiйи, а вoнi сi oбeрнyт дpýгым бóкoм. Ну, лiшiли тóгo, йлyт дáлi. Нaдiбaли дpýгoгo, гopóдит сáмo: Тo йaкy гaлyзy пeрeплeтe, тo кopч iкaкiй вьiтнe йaлiўцьбoвiй і бoдáчa мeчe, тaк нiйaк плeтe. Пiтaт сьa Сус Христос тóгo: А чoмy ты тaк нiйaк гopóдиш? — O! дo жeйi смeртi будé. Нa чyджi дiти нe хóчe нi сьa рoбiти лiпшe, а тo стpýнo тóгo, жи сьa ўжeнiў дo ўдoвы, тa дiти нi йнoгo. Тo тaк знaў, жи ўмiрaти нi зaдoўгiй чaс i: Мeнi будé пóти! — А Ісyс Христос пoвiдaт Пeтpóвi: Пeтpe! Тaк злe. Тaк бy рoбiти, aбi нi знaў нiхтo, пoк будé жы́ти. Бo нi йидeн ўжeнiў бy сьa нa чyджi дiти і зaстáў бy зaйтoк і iг-бy aбiти гeт, йaк бy aнaў, жи ўмpe гeт, а нiм бy сьa нич нe лiшiлo! І вiт тóгo чaсy, кoлi Бoг смeрть пpишлe, тoгдy чoлoвiк ўмiрaт.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Омшана Терлецького.

82. Чому люди не знають, коли пімруть?

Б. Колись люди знали, коли хто буди вмирати, і булиб до ниніка знали, шоб ни йден хлоп дурний.

Йде сiбi рaз Пaн-Бiг, а хлоп стaви хaту з либoди. — „А шo тi рoбiш?“ — питae Пaн-Бiг. — „Хaту стaвлю“ — кaжи хлоп. — Тa з либoди?“ — питae Пaн-Бiг. „А шo, кaжи хлоп, нa шo мiнi лiпшa?“ „Тaж вoнa нaвiть рoкy нi пoстoйи — кaжи Пaн-Бiг. — А хлоп кaжи: „Мiнi нi трeбa хaти нa цiлий рiк, бo я зa пiв рoкy мaю вмeрти, нaшo-ж мiнi лiпшoй хaтi“. „А тaк, мyдрoгeлy, кaжи Бoг, пoчкaй, тeпep нi бyдити знaти, кoли xтo вмpe, бo нa сьвiтi нiц нi бyди, aнi хaти, aнi силa, aнi мiстa, і вci бyдyт лiнyхи“. Тeй вiд тoдi вжe нiхтo нi знaйи, кoли вмpe.

Зап. в Добротворі, Каменецького пов. 1900 р. від Бвки Пузь, А. Веретельник.

Паралелі: Zbiór wiad. T. XV, 3. Ст. 268. Ч. 2. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 178. Ч. 36. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 790. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 399.

83. Чи знали люди час смерти?

В. Кожному чоловікові наперед призначено, якою смертю має вмерти. Як йому призначено втонути, то аби весь вік на печі сидів, а таки прийде така година, що він утоне.

Давно люде наперед знали, коли хто вмере. То вже такий ні за що не дбав. Іде раз Пан Біг по під ліс, а там хата, а з хати вийшов чоловік, запалив ліс тай поставив до того огню горнець з водою, щоб загірла ся.

— А ти що робиш? — питає Пан Біг.

— Та от воду грію.

— Та не можеш урубати дерева, а зараз мусяш весь ліс палити?

— Е, та міні байдуже, я й так завтра маю вмерти, — мовить чоловік.

— Е, коли так, то не вмереш, — мовив Пан-Біг — і не будеш наперед знати своєї смерти. По якімсь часі іде Пан-Біг знов тою дорогою і бачить того самого чоловіка, а він з'орав те місце, де був ліс івгорів і сіє жолудя.

— А що ти, чоловіче, робиш?

— Та жолудь сію.

— Та на що?

— Ліс буде.

— Алеж ти вже старий, ти його й не побачиш, не то що.

— А хто знає. А не побачу я, то побачуть мої діти і внуки.

— А видиш, — мовить Пан Біг, — як то добре, що ти своєї смерти наперед не знаєш.

Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 189—190.

84. Чому кінь такий ненаситний?

Як Христос ходив по світі, прийшов раз над ріку. Вода була тогді зібрала, тому він не міг через ню перейти. Вже хотів вертати се, аж дивит се, а ту пасе се кінь. — Перевези мене на другий бік! —

каже Христос до него. — Я ще голодний — каже кінь. — Христос рознівав се тай заклев: Аби́с їв до кінце віку́ і абис не наїв се ніколи! — Тому тепер кінь все їсть і їсть і ніколи не наситит се.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

Паралелі: Zbióg wiad. T. II, 3. Ст. 38. Ч. 1. — Тамже, VII, 3. Ст. 108. Ч. 3. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 109. Ч. 16. Тут кінь венаситний тому, що його прокляла Богородиця за те, що він витягав сіно в під Христа, коли він лежав у яслах. — Чубинський, Труды, I. Ст. 49. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. X.

85. Звідки взяла ся собака?

Як Христос ходи́у по вишли́ с Питро́м, то йшли вони́ раз бис сидо́, а дїти́ бавали́ сьм на улици́ зайайцьи. А той, шчо бу́у хортом, зачи́у бічи́ за Хри́стом та́й га́укати. Христос розалостну́ сьм та́й прокльи́у то́го хлопця́: Жибіс га́ука́у до́ки сьвіта! — І с то́го хлопця́ зроби́у сьм пес.

Зап. 1897 р в Пужниках, Бучацького пов. від брата Філька.

Паралелі: Чубинський, Труды, I. Ст. 52—53. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 168. Ч. 24.

86. Звідки взяла ся малпа?

Як Христос ходи́у по сьвіты́, то йиден чоловік вильіз на дуба і хоты́у йиго́ звітти́ настра́шити. Али Христос йиго́ зобачи́у та́й сказа́у: Будеш жи́ так лавити́ по дерева́х, до́ки сьвіта та́й сонця́! І с то́го чоловіка́ зробила́ сьм малпа і лавит́ ўсе віт то́гди́ по дерева́х.

Зап. 1897 у. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелі: Чубинський, Труды, I. Ст. 50.

87. Черепахи.

А. Рас ішла Матка Боска с Сусом Хри́стом чирис ріку та́ йі́ риби́ кусали. А Матка Боска прокльи́ла ті́ риби́ і в них сьм зробили́ чирпахи.

Зап. в Будзанові, Тереховельського пов. від Кучиравої Ганусі О. Деревянка.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 10, ч. 31. Тут черепаха повстала з печеної курки, яку скупа донька укрила була перед матір'ю, що прийшла до неї в гостину. — Тамже, ст. 386—387: Тут черепаха повстала з вареників, укритих скупарем перед старцем. — Ястребовъ, Матеріали. Ст. 20: Тут пережінена в черепаху жінка, що словала ся перед Христом. — Чубинський, Труды, I. Ст. 66.

88. Заклята риба.

Б. Матка-Боска с Сусом Христом шла бис воду. Розмавіили си, жи дужи рибу роздоптуїут. Вона кажи: „Божи, Божи, винниши тойї риби“. І тогди кажи Сус Христос: Вже нима половини тойї риби, вже в купках — вона вже заклята. С того йи чирпахи.

Зап. від сестри Ольиськи в Будзанові, О. Деревянка.

89. Чому рак має в заді очи?

Раз брив Христос через воду, став на рака і притиснув его. А тогди ще рак мав з переду очи. Розгвіваний, крикнув до Христа: Як ти йдеш? Де маєш очи, що ставш на мене, чи не в гузици? — А Христос каже: За того, що так до мене говориш, будеш мати від нині очи в гузици, а не в голові! — І так ся стало і тому тепер так рак виглядає.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VII, 3. Ст. 115. Ч. 29—30. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 13. Ч. 36. — Ястребовъ, Матеріали. Ст. 20. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 168. Ч. 21. — Fedorowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 175. Ч. 579.

90. Чому тепер юлос малий?

А. Коли Ісус Христос по сьвітї ходив, зайшов раз до богачки, а тога з під дитини збіжжм збирала і на гній вносила. А тогди ціле стебло від корінце аж до верха був колос. Як Ісус Христос того вадрів,

що богачка свіжого хлібці не шинує, засумував сі, тай каже: „Не буде від тепер на стеблі зерна, лиш голе стебло!“ А Матінка Божа взяла в руки тай стала Сина свого просити: „Сину мій дорогий, сину мій любий, най хоть тільки лишть сі зерна, кільки я в кулак взяла і най то буде для пса і kota!“ А Ісус Христос каже: „Ну то най уже й так буде“. А по при пса і kota люде до нині годують сі.

Зап. в Перевізци, Калуського пов. 1875 р.

Паралелі: Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 355—360. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 289—290. Ч. 58—59. — Nowosielski, Lud ukraiński. Т. II. Ст. 14—15.

91. Який був колись колючий колос?

Б. Як Христос ходиў по світі, то жито і пшеницьи ни родило сьи такє, як типерички, али колючий буў вит змилы аж до вирха. Христос хтиў нарид покарати, тай зачиў ссувати колючий колос. Али святий Петро влапаву Христа за руку, тай кажи: Господи, лишть хоть дла пса і kota. — Христос змилосердиў сьи тай лишиў. Тому колючий типеричкий за доугий, як рука, а ми ймо тово, шчо пси і котви.

Зап. в січни, 1895 р. в Пужняках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелі: Драгомановъ, Малорусскія народныя преданія и рассказы. Ст. 14. Хлібный колючий.

92. „Для пса і kota“.

В. Ходиў Ісус Христос сь сватым Петром по землі і зайшли до йидного чоловіка. Дытина піс...а сьа, а вона ўзвала, тотá жінка, паливицьу, зыгнула ў двойи, — житну — і ўзвала тотó г.о і вынесла на двір. А Сус Христос тотó увидиў і думат собі: Е, треба бы в ваши йначе робити, коли вы не шануйите. Бо вонó было тогды вольт і колючий от самои землы. І Пан Бих выйшоў с Петром мѣдзи сьиубу і почаў змыкати від землы гет, абы не было хлыба жѣдного, кой людѣ не шануйут. А Петро хопиў жменеў: Господи, лишть хоць на котá та на пса, бо тотó нич не знайи! І мы днеськова с того усы жиймо.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліш. Терлецького.

Паралелі: Zbióg wiad. Т. III, з. Ст. 23. — Т. VI, з. Ст. 321. — Т. XI, з. Ст. 63, ч. 4. і ст. 220. — Т. XIII, з. Ст. 191. — Т. XV, з. Ст. 273, ч. 2. — Зоря, 1887. Ст. 95 — Зоря, 1895. Ст. 53. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. VIII. — Терещенко, Быть рус. народа. V. Ст. 48. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. II. Ст. 368. Ч. 194: Die Kornähre. — Чубинський, Труды, I. Ст. 156. — Етвогр. Збірник. Т. V. Ст. 82. Ч. 17. — Романовъ. Бѣлор. Сборникъ. Т. III. Ст. 169—170. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 170. Ч. 545—548. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 7. — Wasilewski, Jagodne. Ст. 98. — Wisła. Т. I. Ст. 143.

93. Чому каміне не росте ?

Камінь то перши росло так як грибі, або шчо. Тай було би росло й до тепер, як би ни Христос. Він як ходиў по світы тай йшоу раз дорогоу тай ўдарив сьм у палиц, али так, жи гет розбиў на прах, аш пааур зьлив. Чуїи він, а то такої дужи болит. Тай тогли залявлю камінь: Жибі ви більши ни росли ! І уже вит того часу камінь ни росте.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від сестри Анни.

Паралелі: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 170. Ч. 29. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 165. Ч. 511.

94. Чому ксендзам не вільно женити ся ?

То Сус Христос повідаў, жибі прийшли порадити сьа, як брати сьльубу. Йіде ксендз наш і польцький, али надібаў сьа хлоп. Де вы йідите ? — До Пана Бога спытати сьа, як сьльубу брати. І йа йду з вами, хлоп. — Надібаў сьа жид : І йа йду з вами. Али прийіхали там до того дому, де уже Ісус Христос быў, жид на грайцар лакомый і ўзваў держати коны польцького ксендза і нашого, бо му поўбицьали по два грайцарі. Польцький пішоў до господы, шчось там выпити і зьисты, а наш пішоў руський т Сусу Христу і пытат сьа : Ци вільно сьа женити ? — Вільно. — І пішли оба с польцькым. Польцький соби гадаў, жи то наш спытаў сьа за нього. Али хлоп увийшоў і сьа пытаїи : Ци вільно сьа мені женити. Али твэртший, його кортит лїпше

знати, пытат сьа: А йяк бы тотá ўмёрла, ци мѳжбы дрўгу ўзьвати? — Та мож! — А він выйшоў за поріг і гадат ся: Йякбы ўмёрли і дві, ци мѳжбы трэту ўзьвати? — Но, шчо хоч? — Йякбы ўмёрли дві, Гѳсподи, ци мѳжбы ўзьвати трету? — Мож і трету і четвэрту. — Выйшли на двір ўсы, а жид мѳвит: Ну, ныўроку, пыталі вы сьа за мѳне? — Пыталі. Вільно тобі дебудь і на сьмітьў. Ннесь томў жиды берўт: на сьмітьў сьльуб, дебудь. Типерь хлѳпу вільно і штїри рáзи сьа жени-ти, а ксьиндау раз. Пѳльцькому не мѳжна й йиднѳйї брáти, хьбá ко-ханку.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олі-щака Терлецького.

95. Чому попам усе мало?

Йяк ходіў Бог по змилі і навіджаў лўдїй — і ходіў сьвятїй Пятрѳ і Паўлѳ. А захорувала йидна ўдовїцї. І пїслаў Бох трѳх сьвят-цїў до тої ўдовїцї, шчобї їй приготовїли на смерть. На свѳйїм мїсци то Бох пїслаў ксьѳндза, а сам сьї лишїў ў дѳма. І даў їм ўсы трѳи по тѳрбї грѳшїй і роскавáў їм, шчобї кáждїй свѳѳу тѳрбу вїддаў удо-вїцї. А сьвятїй Пятрѳ і Паўлѳ свѳѳї подавали грѳшї, а ксьѳнец свѳѳї ни даў. Затрїмаў ў сѳбї і кавáў до двѳх сьвятцїў, шчо сьї на дорѳ-вї подылимо. Йяк виртали вїтти і зачїў їїх дыліти, á вони ни хьтїли брáти. А йяк повирнўли до дѳму, зачїў їїх Бох кўждѳго з вѳсѳбна пѳ-тáти: Ти, сьвятїй Пѳетри, даў свѳѳї грѳшї? А, ти Паўли, даў свѳѳї грѳшї? Паўлѳ й Пятрѳ вїтзївáют сьї: Даў! — А ти, ксьѳндзе, даў свѳѳї грѳшї? — А ксьѳнец сьї ни вїтзївáїи. — А Бог до ксьѳндза: А вїдїш, рáби, ни мѳжнї сьї найїсти, покрїўдїў йїс ўдовїцью! Будѳ на вас вáрїд роботáў пѳки сьвїта і соньцї! Так на вас будѳ йти, йяк мить¹⁾ будѳ мѳсти і выгїди сьї ни найїстѳ пѳки сьвїта і соньцї! — Таї типерь ксьѳндзї ўсе кричўт, шчо їм мáло таї мáло.

Зап. в цьвїтнї 1897 р. від Тимка Гринишиного в Пужнигах, Бучацького повїта.

¹⁾ Заверуха.

95. Ненаситний піп.

Рає ішов Господь Бог з сьветими Петром і Павлом в день великодних сьвет, дивлет си, а піп оре. — Питає си єго Господь Бог: Ти чо в такий сьветий день та до того ше і духовний та вореш? — Піп єму на се каже: Господи, даруй мені, я так тогід зробив, шо в великодні сьвета орав, та мені тільки богато хліба си вродило, шо я віддав моїх 30 доньок — та ше лишило мені си 30 хлопців — та хотів би їх поженити в осени. — Е! братчку мій, каже Бог до попа — я тобі тогід вібачев і вродив тільки хліба, шо ти міг не лише тих 30 доньок відати, але і тих 30 синів вженити, але ти, братчку, як виджу, то ти як кождий піп ненаїджений, і не дбаш, шо гріх і в таки вылики сьвето вореш — абись знав, шо сего року нічо тобі не вроджу і в голоду ввреш. — І так Бог зробив.

Зап. 1901 р. в Довгополи, Косієського пов., від Анни Тоневич О. Галевич.

97. Богач не лише бідного, але й Бога не хоче знати.

Було трох братів, два були богачі, а оден був дуже бідний. Але як ходив ше, сьветив би си, Бог по сьвіті, поступив рає зі сьветим Петром до більшого (старшого) брата і просив си на ніч, а тот брат тогоди клав хату, — тай Господь Бог каже до него: „Боже помагай!“ — А він на се Богови відповів. Мені шо з Твого помаганя? І ше почев лихословити Богови. Бог тоді каже до сьветого Петра: Ходім дальше Петре! І прийшли до меньшого (середушого) брата тай також просили си в него на ніч. — Та він их прийнив на ніч, але в ночі стала си в сій хаті пречка (пригода), а то курка знесла яйце і вбила. Тоді тот богач зачев лякати на Бога і сьветого Петра, шо то через них яйце вбило си, бо ек би вони були не ночували, то яйце було би си не вбило — і вігнав таке їх в ночі з хати. Идут вони до найменьшого (наймолодшого) бідного брата. — Приходет, а він кладе бухню (бухня то дуже з дешевого матеріялу і мала з не докінчаним дахом хата). Поклонили си єму, поздоровили єго — а він їх файно прийнив, похарчовав, за шо Господь Бог, сьветив бї си, поблагословив бідного хату і він від сего часу зачев богатіти - - а богачів братів Бог вітопив всі маєткє.

Зап. від Марка Куриндаша в Полянок, у Довгополи, Косіє. пов. О. Галевич.

98. Христос, Петро і підкова.

Йшоу Христос с Питром дорóгоу тай ўвидыв ківську піткову. Підойши Пётри! — кажи до него. — А виньї на йакого чóрта піткови? — вітповіў Питро тай пішоу дáлы. — Христос підвыс піткову, а йак йшоу попри кўзьню тай продáў ковалевї і купиў за тотї грóші чиршёнъ. Идут вони дáлы, вийшли за силó, сóнци так припикайи, Питрови так хочи сьи води, а ту ньи́де ны краплї. — Йой, йак йа би пвў! — кажи Питро. — Христос ни вітповіў ничó, лишé зачїў кидати по йидны черешни на зёмлю. Питро йшоу за ним тай збираў. Як ўже викидаў ўси чирешни — Христос — тай кажи до Питра: Видиш, Пётри, ни хтыў йис раз зьїгнути сьи за пітковоу, то мусьїў йис згнати сьи тьлькó разьїў за чирешнями! — Питро півнаў, що Бог за-жиртуваў си так з него, али лишé пошкрóбаў сьи тай пішоу, бо ни маў шчо казати.

Зап. в маю, 1897 р. в Пужнях, Бучацького пов., від брата Гіларка.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданїя. Ст. 124, ч. 22. — Етнограф. Збірник. Т. III. Ст. 69, ч. 29, 3. — Wisła. T. IX. Ст. 116—117: Legiendа о św. Piotrze і podkowie. — Materyały antr. arch. і etn. T. III. 2, ст. 151.

99. Як сьв. Петро був Богом.

А. Коли Христос жив іще на сїм сьвїті і ходив із своїми апостолами проповідати слово боже, сказав раз до нього сьв. Петро: Як те багато бідн на сїм сьвїті. Як би я був Богом, то було би далеко лїпше! — Коли хочеш того, то я позваляю тобі бути один день Богом — відповів Христос. — Сьв. Петро утїшив ся тим дуже, але його радїсть не була довга. Коли йшов із Христом, почув, як мати виправяла свого малого сїнка на друге село і прощаючись із ним, сказала: Най тебе Бог провадять, сїну! — Тогди сказав Христос до Петра: Ну, Петре, ти тепер Бог, веди його! — І Петро мусїв відвести хлопця на друге село. Ледви вернув, а тут кличут уже його до суду, де хтось присягав і прикликав Бога на сьвідка. Петро побїг до суду, аби бути сьвідком. Лише вийшов із суду, дьвить ся, веде баба козу на пасовиско. Вивела, пустяла, тай каже: Най тебе Бог стереже і приведе щасливо до дому! — Петро мусїв іти пасти козу, та се ще було пів бїди, але коли прийшло гнати її до дому, то вже не мїг дати собі ради. Надер ся добре по корчах

га скалах, заки пригнав її. Змучений, облитий потом, упав Христови до ніг і просив, аби скинув із нього ярмо, наложене рано; він уже набідився до волі і не хоче бути більше Богом. Христос посварив його трохи, а потому сказав: Памятай, Петре, не треба пробувати Бога і жадати від нього того, до чого чоловік неспосібний і не має сил. — Петро вислухав слів Христа і вже більше не хотів пробувати Бога.

Зап. незвісно де і ким. Друковано в „Галичанинь“.

Паралелі: Аванасьєвъ, Народ. рус. легенды. Ст. XXX—XXXI. — Wenzig, Westslawischer Märchentchatz. Ст. 89—90. — Романовъ, Вѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 184—186.

100. БОЖИЙ КОВАЛЬ.

Б. В однім селі жив собі такий коваль, що від нікого за жадну роботу платні не брав. Бувало зробить що кому, а той питає: „Що вам за роботу належить ся?“ „Нічого“, каже коваль, „Бог мині заплатить“. І всі люди вже його знали і за яку роботу, то казали йому: „Хай вам Бог заплатить“, і провали його „божим ковалем“.

Жив він так досить довго, аж нарешті прийшла смерть і він умер. Приходи він до неба, аж там сьвятий Петро до него: „А тиж чого тут?“ — А він каже: „Та ж я вмер, то де піду?“ покажіть мині. Аж коли він диви-ця, а там напротив него сидить Бог на золотім троні і киває до нього пальцем; себто, ходи до мене. Підійшов коваль, упав до землі і лежить, а Бог каже: „Вставай, не бій ся і приступай до мене“. Встав він, приступив, а Бог його питає: „Ну, ковалю, скажи мині, що ти хочеш за те, що ти ціле своє жите за роботу нічого не брав, лиш казав: „мині Бог заплатить“. Скажи, якої заплати за се бажаєш від мене, а все тобі дам, щоб навіть не знать що було“.

Зрадів коваль, як почув се і став думати, щоб тут жадати? Якої заплати? Подував, подував, а далі й каже: „Нічого, Господи, не хочу, тільки хоть оден день посидіти на Твоїм троні“. „Добре“, каже Бог, „сїдай, тільки щоби ся всидів, а як не всидиш, біда тобі буде“. Вийшов Бог з трону та й пішов собі у рай на спацер, а коваль чим скорше з утіхою на трон. Ледво тільки сів на нім, аж тут цілий сьвіт перед ним розкрив ся як на долоні, все наче перед самим носом. Все він зараз зобачив, що дїє-ця на цілім сьвіті: на землі, у землі, у морі, в землі і скрізь, бачив усе кожну людину, кожне найменче сотворінє. Став він роздивляти ся, дивить ся: там йден другого забив, йден у другого вкрав, скривдив, обдурив і все а все, що по діялось по сьвіті, все бачив.

І вже не міг далі всидіти, лиш хотів крикнути, як рідний син пробив ножем батька, але Бог сказав йому: „Не сьмієш й пари з рота пустити, сиди тихо та дивися. Дивиться він, аж приходи до бідної вдови старий дід жебрущий, і проси милостині, а та виймає остатнього сухара, котрого навіть перед дітьми голодними була сховала і дала йому. Вона пішла на роботу, а дід вернув ся і підпалив її хату, і в хаті всі діти згоріли і все. І вже довше коваль не міг всидіти: Крикнув з жалю і впав на срібну підлогу з трону. Бог його зараз підняв і каже йому: „Видиш, чоловіче, який я терпеливий, що мушу вічно сидіти на сїм троні і на все дивити ся і все бачити, навіть ще гірше, як ти бачив. Отже бачиш, яку я терпеливість маю, тож знай, що я теж дуже терплю. Праведна душа кожна терпить. А ти тепер йди назад на землю і роби так само, як і перше і будь таким самим праведним чоловіком, якісь був“. І коваль вернув назад на наш сьвіт і до нині десь працює за біг заплаць.

Чув від свого небіжчика батька Ілька, А. Веретельник.

101. Батько конем.

А. Оден газда маў два сини і тим синам не даваў ні їсти, ні нич, лиш они ходили ў лїс, збивали сучкі (дрова) і носили на місто і брали від одной ўйазанки три сорокіўці. Ходили они так зо дві неділі. Приходьат два сьвйаті і кажут: Де ваш о́тець? — Наш о́тець зробиў сьа коньом тай ўзвали го Жиди! — Тоти сьвйаті мали коньа з віском і казали, шчо би купили собі тоти брати. А брати сьа звїдали, шчо би они хотїли. А они хотїли три сорокіўці. І купили. Сьвйаті пішли і сказали, шчо би они ніколи не лишили коньа не́прикритого. А на тім коні була золота уздъанїцьа. І прийїхали они на місто, начили сьа і забули того коньа ўкрити. І прийшли тоти сьвйаті і кажут: Видите, йакі ви справедливі! Він вас з малої дїтнини вигодуваў і до старости вас годуваў, а ви го забули ўкрити! — Бо то буў о́тець. — І загнаў сьвйатий другого сьвйатого, аби ізняў золоту уздъанїцьа. І пішоў сьвйатий, ізняў золоту уздъанїцьа і ўвійшоў тогди до той коршми, де они сьа попли і стаў перед ними о́тець йїх. Йак би були йего накрили, то буў би шче коньом.

Зап. в Хітари, Стрийського пов., 1895 р. від Данила Хомінци.

Паралелі: Етногр. Збірник. Т. IX. Ст. 41—42.

102. Як Христос зробив коня з чоловіка.

Б. Під деревам сидію Бог, Петро і Паўло. Було то на самий святий вечір. Бог післяў Паўла ду одногу богача, а шчоби даў мірку пшвинці. Паўло прусіў бугача, але той сказаў: „Ти неробу, не хцеш рубити на хлѣб, а йісти бис йіў!“ І сказаў: „Іди від мене, бу ти дам сукѣрую в гóлуву“. Паўло пішоў ду Гóспода і сказаў, „шчо вшче — шчо сказаў ду мене, іди, бу ти дам сукѣрую в гóлуву“. Потім пішоў Петро. Зачаў він прусіти о мірочку пшвинці, а бугач каже: „Йди, бу ти дам дупатую в гóлуву“. Трѣтий раз післяў Бог Паўла. Зачаў він прусіти, а той кажи: „Я не маю пшвинці для вас, нероби!“ І закінуў мóгуз, шчо даў Памбiг і пішоў ду Бóга. Бог ся питаїи: „А даў?“ А Петро відпувідаїи: „Нї, не даў!“ Аж ту сї вубаїраїи назад, а там стуйїт кїнь. Тугдї взіли тóгу куня, пувѣли ду бідногу чулувіка і хтіли, а шчоби йїх переначуваў. Гуспóдар той кажи: „Таж я не маю клáптик сулóми, шчо ж вам пустѣлю!“ А Памбiг сказаў: „Та йдїт ду студóли, пубáчити, шчу там ест сулóма“. А гуспóдар сказаў: „Якѣмжи способум би ся взіла, кўли нїхтó там не пулужїў“. І пішоў ду студóли, пубáчиў, шчу там поўно сулóми. Взяў тудї пустилїў на землі і всї пулягáли спáти. Ранѣньку пуўставáли, а Памбiг сказаў: „За такў вáшу вдáчнїсть даю вам куня, кутрóгу маїїму зі субóу. Але ци знаїїти, шчо я ест? А гуспóдар сказаў: „Нї, не знаю!“ Бог сказаў: „Я ест Бог а Петро́м і Паўлóм!“ І пішли всї — Бог — далѣку в дурóгу. Гуспóдар тудї пішоў ду кумóри і пубáчиў, шчу там пóвну вбїжа і всьóгу ду пу-жїви. Аж на дрўгїй рїк прїйшли три люда, але він йїх не пїзнаў а рáзу. А потїм сказаў: „Чи ви не прїйшли пу тóгу куня? А Памбiг сказаў: „Ми такїй прїйшли“. Тугдї взіли тóгу куня, прїйшли ду тóгу гуспудáрі бугáтугу, привѣли куня під пурїг і зрубїў ся з ньóгу чулу-вїк. Свїї тудї пувихудїли, й зачáли ся витáти і сказа́ли му, шчо вунї давáли на слўжбу бóжу за ньóгу без цїлий вїк. А Памбiг, Петро́ і Паўло пішли в свѣт.

Зап. 1897, від школяра Василя Матвіїва, в Угерцях Пез. Гóродецького пов. Л. Гнатишак.

Паралелї: Zbiór wiad. do antr. kraj. T. 18, 2, ст. 252—254: Як Р. Bóg jechał konno na człowieka. — Аванасевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 87—99. — Чубинський, Труды. II, ст. 336. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 18—19. — Садовниковъ, Сказки и преданія Самарскаго края. Ст. 269—270. — Добровольскїй, Смолен. этногр. сборникъ. Т. 3. Ст. 373—374.

103. Сьв. Петро у клопоті.

А. Йак Христос ходиў по сьвітї с сьвїтїм Пітрóm і Паўлом. за-хóпила йїх раз ныч так, шчо ни мáли де піти на-ныч. Пішли до кóршми. (А там пїякї запивáли сьи). Польгáли спáти; áли Пітрó бойáў сьи льгáти с крайў, абї го ни бїли, таї льг вїт сьтїні. Аш ту пїякї йак попїли сьи, таї кáжут йїден до дрўлого: Кўми, а то шчо за воло-цўги? Ходїм, будём бїти. Вїтьгїли Пітрá вїт сьтїні, потлўшїли, таї зноў пішли пїти. Али Пітрó кáжи: Гóсподи, нусти мнє ў сиридїну, бо йак тотї вёрнут сьи, то шче будўт бїти. Льг ў сиридїні. А пїякї кáжут: Ёжєсмó йїдному дáли, ходїм, дамó шче дрўгому, тóму шчо ў си-ридїні. Вїтьгїли Пітрá, набїли і пішли дáльши пїти. А Пітрó кáжи: Гóсподи, нусти мнє на край, бо ўже мнє два рáзи вїбили; йак шче трéтїй схотїи, то ни анáйу, чи вїтримáйу. Пішоў на край. Пїякї на-пїли сьи і кáжут: Кўми, а ходїм шче до трéтого. Вїтьгїли зноў Пі-трá, вїбили і пішли. А Христá й Паўла ни бїли нї рáзу, бо они ни мáли страхў.

Зап. в сїчни, 1885 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелї: Драгомановъ, Малор. народ. преданїя и рассказы. Ст. 128, 2; 129, 27. — O. Kolberg, Przemyskie. Ст. 201: Chrystus wędruje z Apostołami (лишень конець). — Zbiór wiad. T. XI, 3, стр. 63, ч. 3. Т. III, 2, стр. 151—152. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 116—117.

104. Як сьв. Петра били.

Б. Йак Сус Христос ходиў по землі, то показуваў ўсáкї чудá даўно. Али йшоў з ним сьватїй Петрó і Паўло. Петрó быў чоловїк цыкáвий, ўсьо го кортыло. Исус Христос повїдат: Былєсмó дагдє йшли на ныч, бо ўже вечерїи! — Петрó мовит: А до кóршми пїдешó. — А Сус Христос мовит: Пётре, кой то ў кóршми сьа напасеть трáфит. — А Петрó мовит: Ни знаў йакá! Тат йак си не бóду нї с кым захо-дїти, та менї вїхто не будє нич мовити. — Али Пётре, Пётре! Пїя-ный чоловїк рїчнат сьа до шáленого пса. — Петрó тóго не слўхат, ай ходїм! Таї пішли. Таї си польгáли сєрет хáты ўсьи три; Петрó си льг в йїдногó крайў, вїт шинкў, а Сус Христос вїсьше Петрá, а Паўло в дрўлого крайў, з гóры. А ту сьа пїякї трóхы понापивáли: О, йакїсь ту позальгáли, немá кады перейти! моўнат. Заточїли сьа на Петрá

і попадали. Петро шчось мовит — а вони ўзялі тай побіли. Али Сус Христос ўсьо знайи, шчо сьа робит. А Петро ўзяў, тай сьа ўпхаў ў середину. Тоты походили шче трохы: Е, тогосмо трохы протягли крайного, ўзяти друтого с середины! Лап, Петра, бий! Выбили добре, Петро страх майи, лых си з горы, аш повнш Наўла. Тоты трохы походили: Ага, тоты два биты, а нон третый выт! Лап Петра ўсе, выбили. Переспали до другой день йакось, повидат Сус Христос: Но, видиш Петре, ци бит йис быў? — Господи, бо йакось на мене наверныня. І ховаўйим сьа, і ўсе мене били. — Та Бог повідаў, жи йак си не будеш заходити, та тьа не будут бити. — А теперь, Господи, віру. Тото пийакы напасеть цыла. Словом ним не мовиў, а ўни не пытайут, йинно бйут за дурно.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

105. Біда з піяками.

В. Господь Бог ішов з свѣтими Петром і Павлом коло коршини — і тегне свѣтій Петро до коршини, а Господь кае: „Не йди до коршини межи піяки!“

А свѣтій Петро: „Що піяки мают до нас рацію; лжеж собі тай будеш спати“.

А Господь Бог кае: „Ходи“.

Іно прийшли тай собі в кутюк полегали всі три: Господь Бог в середині, свѣтій Павло від сѣни, а свѣтій Петро з краю.

Піяки пют що пют і обертают сї до Жида: „Що-ж тото за старці, що за одні спют“. А Жид кае: „Або я знаю, полегали та най спют“.

Берут Петра, бют піяки тай обернули сї тай пішли знов пити.

А свѣтій Петро кае до Ісуса: „Ей пусти мене, Господи, в середину, бо будут мене знов бити піяки, як сї обернут“.

Ісус пустив Петра в середину.

Пют що пют піяки, обертают сї: „Не штука, жем били одного, биймо друтого!“ Тай знов бют Петра.

Петро видит, же не жерт тай кае Павлови: „Ей пусти, бий сї Бога, від сѣни, бо як сї обернут, то знов будут бити, тай вже вбют!“

Пустив Павло Петра від сѣни.

Аж ту піяки пют що пют — обертают сї: „Не штука, жем били двох, биймо і третого!“ — Тай знов берут сї до Петра тай знов бют.

Зап. 1898, в Станіславові від бабуні А. Ю. Крушельницький.

Паралелі: Чубинський, Труды, I, ст. 153—154. Тамже, II, ст. 329—330. — Етногр. Збірник. Т. II. 3. Ст. 10. Т. III. Ст. 65—68, ч. 28 і 19, 1. Т. IX. Ст. 3—4. Ч. 2 Ст. 93. Ч. 50. — М. Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 10—11. Ч. 20. — Шейнъ, Матеріали для изуч. сѣв. зап. края. Т. II. Ст. 370—371. — Perger, Deutsche Pflanzensage. Ст. 117. — Archiv f. sl. Phil. XXI. Ст. 293. — Národ. Sbornik. III. Ст. 109—110. — Kolberg, Przemyskie. Ст. 201—202. Lubelskie. Т. II. Ст. 205—206. Ч. 17—18. — Байки небылицъ. Коломия, 1888. Ст. 8—9.

106. Чому чоловіки старші від жіноч?

Рас сьвѣтлый Петро ходиў з Ісусом Христом по землі і приходьят до йедного селá, а там газдá той йакийсь за шчось сво́юу жінку росчаў б́ити. Она сьа ў пього пр́обит: Б́ий сьа Б́ога, даруй ми житьа! — А сьв. Петро буў дуже милосерний і росчаў просити Господа Бога Ісуса Христа, каже: Ѓосподи! Кобы рас так поўстало на сьвѣты, абы жінки булі старші від газдыў! — Добре, каже, ньай будé. — І приходьят до того господаряа блисше і кажут йому: Ѓосподарю, за шчо вы так вáшу прийательку забивáйце? — Пр́ошу, панови, каже, а шчо вас тойе опх́одит? Кедь бысте булі так доб́ри, ўступит тр́ошка до м́ене до хáты! — Ісус йако Бог, не буў такй гор́орний, уступиў до того газды. Йакурáтне ў ты хáты не б́уло порйáтку, так йак то шайе б́ути ў газдыни. Він зáрас простер йим на лáву прост́ирало б́иле і каже: Пр́ошу, сьйдайте і дешчо ми принов́ичте! — Тим часом шшоў до сво́йи кохори і ўныс йим найльишний, йакий маў, покáрм і хотыў йих почестовáти. Йак они там тр́ошки спожитковáли, тогды забр́али сьа і пшл́и ў сво́ю дорогу, лиш йому сказáли: Ньай буде м́ежи вáми рас спокій! І пшл́и дáлы. — Приходьят до йедного газды, він сам ўд́ома, дытй не шайе жáдних, а газдыни його не́ма ўд́ома, бо пшл́а до коршмы пити, бо ўже она старша там від газды будá. І пр́обьят сьа там на ныч. А той газдá каже: М́илы прийательы! Прийáубым вас, але йа сьа бойу, бо ў м́ене газдыня страшéнне погáна, та йак прийде, та вас о ш́уночи вы́жене с хáты! — А Сус Христос каже йому: Йа пр́ошу, чей нас пер́еночуйте, бо мы б́дны в далéкой дорóги йдемé ў сьвѣт. — А нав́ить ни сьмиў сам соб́и ўзв́ати йакогось покáрму, пожиўлыня: то х́ибáбысте льагли соб́и п́ид лáвойу! — У тым часы Госпоть каже: Та ми соб́и льáжме на лáвицьу! — Пр́о м́ене, льагайте, алé йак шчо дыстан́те, то йа вам не буд́у нич винен! — І сам стаў соб́и на порозы, а ўже

сья змёркат, і засьвітіў лямпу і стогне і бойіт сья і слўхат, ці ўже она йде до дому. Але тут чўдэ, ўже йде, і маіе двіно́к ў руках. І він зарав отвіраіе двері йдны, другі, так йак йакому ксьондзови. І она ўвійшла с такоў великоў лыскоў і рав його бұхнула. І каже йому: А ці ти ні ніг выйти на перэд мєне на дарогу чекати, ай ў хаты чєкайеш? — А то ўже було пізно ў нощи. І каже: А тоты шчо за два злодыіи ту маут сья находіги? — А Бог йіх, каже, знайе, бо оні просіли сья на-ныч. — А она ўдарила його другий раз по-голови тм бігарйом таі каже йому: Та ты будеш таках збуііў пріймаіи та господарство вышчити? — Він бінний іскуліў сья таі не каже ўже нічого, а она тогды без прычыни бере сья до тых двох. Сьв. Петро буў на крайў, а Ісус віт сьтыні — таі бйе, росчынайе біти шчо аж рука хьяне, сьвятаго Петра, і каже: Забирай сья з моіі хати! Таі доты бйла, шчо аш сья змўчила і пішла чогось до коморы, а Ісус Христос кажи сьв. Петрови: Іди т сьтыны, бо йак ўвйде, то ішче тьа будє бшти! І уже ўходит і увьала на дрўгу рату той бігарь і кажи: Ужєм йєвного попобйла, але кобым йєшче дрўгого того злодыіа, шчо коло сьтыны. Йак росчата біти на дрўгу рату Петра на дрўгий бйк, шчо аш прывходит до смєрти Петрови, бо жона бйе і не уважат, лишє куды будь і по-голови і куды сья наманє. Сьвятаый Петро стогне і аш плаче, а не сьшйе нич сказати, бо сья бойіт. І ў тым часы ўдарила і газду шче трєтій раз і каже: Та ты шче мєны лышко не постелйў? Ты не вйдш, йак йа сья змордовала? — Ў тым часы Петро росчаў просіти Христа і каже: Господи, бодай того часу нйгде не було, абы жона над газдоў старшиновала. Віт того часу жона нйгде від газды старшоў не бұла и не буде, бо не маіе моцц. А Ісус йому сказаў: Абысь, Пєтре, знаў, же кўждый чоловік бйе і уважат, а жона не уважат! — На такі гостыны буў Петро с Христом ў йедного господарйа.

Зап. 1895 р. в Хітари, Стрийського пов. від Олекси Прохвата.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 129. Ч. 27. — Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 124—126. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I Ст. 291—292: По какому поводу даная была когдато власть женщиныаъ и отнята у нихъ. — Етногр Збірник Т. II. Ст. 8—9. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 10—11.

107. Христос і дві дівки.

Раз Ісус Христос ишов собі з св. Петром та ще другими апостолами через село до міста та не знав дороги. А ту ніхто не йде гостин-

цем, нема кого ся запитати. Дивять ся, жне дівчина ишеницю, таку буйну аж місцями повиягала, а ще спорий кусень мала жатї.

„Куда дорога до міста?“ питає Ісус її.

— „Оцтуда“ махнула руков тай жне дальше.

„Можебись, дівчино, нас справила та підвела трохи!“ каже Ісус Христос.

— „Ет, не маю часу когось водити, я маю свою роботу, у мене жниво!“

А Ісус Христос питає її тогди: „А ци діжнеш ти того кусня“.

— „А чомуж бим не дожала!“ — відповіла.

Ісус Христос кивнув головою сумно тай иде дальше. А св. Петро догадав ся чогось тай питає: „Учителю, ци діжне вона?“

— „Нї, не діжне!“

Идуть дальше. Дивлять ся: жне друга дівчина, а вже дожинає, ще на кілька снопів перед нею збіжа, а ишеничка така мізерна, поклякла.

„Куда дорога до міста, дівчино?“ — питає знов її Ісус Христос.

— „Я вас зараз підведу, ви певно з далека“ — сказала се я дівчина, заткнула серп у сніп, а сама кинула ся дорогу показати и підвести.

„А ци діжнеш ти, дівчино, того кусничка?“

— „Як Бог дасть!“

„Чому, як Бог дасть, таже вже лише з кілька снопиків до кінця“.

— „Га, як би Бог схотїв, то й едної жменї не вжала бим!“ відповіла дівчина.

Ісус Христос повеселїв, обернув ся до св. Петра тай каже: „Сеся діжне и щаслива буде“.

Зап. в Перевіаці, Калуського пов. 1875 р.

Паралелї: Чубинський, Труды. I. Ст. 152—153. — Тамже, II. Ст. 341. — Харьков. Сборникъ. Т. VIII. Ст. 269, 271—272. — Гринченко, Этногр. Матеріялы. Т. I. Ст. 291—292. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 10—11 і 160, ч. 12. — Шейль, Матеріялы. Т. II. Ст. 399—400.

108. Лїнивий парубок і дївка.

Ісус Христос прийшов до баби, що була бідна вдовниця і мала трое дїтий. Каже Ісус: „Вари нам вечеру“ — а вона: „Я божий старче

журу сі, що дїтьом на завтра зварити вечері“. — Ісус каже: „Вари, що наш, може хоч одробинку якої муки наш?“ — Вона боїт сі — три люда в хаті, вона вдовиці — бере, витрісла всю муку з горшка і колотит їм, чи стиранку, чи що. — У куті заплакала, обтерла сі, бо вже знав, що нема до чого рано встати, бо нема в горшку нічо.

Як вона рано встала — тай до горшка — а там набитий горнець муки. Господь Бог каже: „Годуй діти, аби ми їх не морила, а будеш все мала.

І забрали сі далі і пішли сьвітами.

І здибають нарубка під грушкою — він лежить, аби му грушка в пшсок впала.

Питає го сі: Кудам дорога? Він показує ногов: „От тудам, от тудам!“

Тай пішли.

Трафили на дівку, що прала швать. Питають сі: „Кудам нам перейти добре без воду?“ — Вона каже: „От сюдам, божий старцю, от сюдам“. — Тай сама наперед, аби не потопили сі і показала їм дорогу.

Здибають дівку, же жие. Вона хапав так то відти, то відти, так до купки борзенько. Питають дороги: „Кудам нам, сину, дорогам?“ Вона вибігла на дорогу і показує: „Оттудам, божий старцю, оттудам не зблудите“. І показала дорогу. А сьветий Петро тай Павло каже: „А то якогось буде добра доля гідна!“ — Господь Бог каже: „Того буде доля, що під грушкою лежить“. — „Ей Господи Боже, шкода такої челядини для такого лїнивого нездалого“. — Господь Бог каже: „Іначе не може бути, бо як би обов були гнилі, тоби зігнили, а так мусит одно одного ратувати.

В Станіславові 1878 р. від бабусі записав А. Ю. Крушельницький.

Паралелі: Грінченко, Етногр. Матеріали. Т. II. Ст. 145. — Сборникъ Харьк. Истор. Фил. Общества. Т. IV. Ст. 71. — Етногр. Обзорніе. 1891, кн. 2: Ивановъ, Изъ области малорусскихъ народныхъ легендъ. — Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 319—321. — Kolberg, Przemyskie. Ст. 201—202. Kieleckie. Т. II. Ст. 227—228.

109. Як Ісус Христос ночував у бідної вдови.

Сус Христос як ходив по сьвігі з сьвятим Петром і Павлом і на-учали людей. І прийшли вони до єдної хати і просіли альму́жної. То

була господині дуже богата, але тоту альмужну давала їм не зі щирим серцем. Богата була така дуже, же мала по штіри корові. Дала кавалок хліба їм. Тіи подякували ї за той сьвятий хліб і відходьит від неї. Йісус Христос каже до сьватоґо Петра: Петре, просі тої кобіти, жебі вона нам дала якої страви ліжку. Бо Йісус Христос не потребував того, тільки ученикам так своїм сказав. Такій приклад давав їм. А вона каже: Хліба нема вже. Заїли пси! А Йісус Христос тогді повідає: Просіт, жебі вона вам дала сирватки напїга сї (бо вона тогді видувувала сир). А вона їм тільки сказала: Йди, дїду, збирай сї. Далам ти вже альмужну. Я маю пси до сирватки. — Пішлиж вони дати, зайшлиж аж до бїдної хати. Приходьит там, а там вдова сама. Двоє дїтїй мала, два хлопчики. І просїли сї там вони на піч. І допіро просїт сї в тої кобіти на нічлїг, а тотá кобіта мала два хлопчики, оден мав лєсїть лїт, а другїй мав дванацїть. Мала лиш одну корову. І вона тов коровов кархїа ті дїти. Пішла вона прати до єдної господинї полотнó. І тотá господинї дала ї миску муки. І принєсла тую мукú, виспала до нецок. Тих двоє дїтїй потребували дуже їсти, плакали. А вона прирїклá до дїтїй: Чекайте, дїти, зараз лиш тїста кїну і будете їти. Отжеж потóму не мала чим зацалїти і казала хлопцїм взбирати лїцнї (живоплїт). Але Ісус Христос оповїдає: Переночуйте нас. А вона каже: З дуже великої радости нас прийму, тільки не маю вам чим постелїти. А Ісус Хр.: Ми тільки йно хочемо при обїстїю. Не хочемо нічоґо. — А сьвятий Петро і Павло кажуть: Бóже, мóже би ми в богатїйші хатї почували, бо то є бїдна хата для нас. — А Ісус Христос каже: Нь, ту будемо почувати. Я так розказую. Так має буги. — А тїі дїти були такі голоднї, і на тую хвїлю, як І. Хр. прирїк, стали дуже ситнїми. І тотá мама тих дїтїй, як пішла корову доїти, то було молока, багато було, а вона нїц тільки до Бóга вдихала і вїшла до хати і понацїджувала єго всюди і в гладуцнїки і в скїпцї було і всюди було повно молока. І берє тую мукú здоїмає. Колїж не мóже здоїшїти, бо дуже сї баґато муки зробїло. І всюди тої мукї насїло. Всюди. Г. Бог наповнїв мукóв: і нецки і сїто і ришїто і на єголї і всюди. І мїсїт тїсто. Але дївїт сї і всюди запóвноєно тїстом, і ту є, і ту є, і ту є. А тотá нїц не рóбит, тільки до Бóга вдихає. Колї вже до горшкá кїдає тотó тїсто, колї дївїт сї і в нецках є тотó тїсто і в горшках є і в мїсцї і всюди. І берє тогді і дає своїм дїтем їсти і тим старцям. Вєї їти, тільки Ісус Хр. не їв. Ситнї сї вони дуже стали з тої бóскої волї, жи сї вїстала ще на другїй день. — Так вона не мала йно єднї подушкї, солóни не мала, і тїі подушкї дала їм постелїти. І дуже їх прийшла, жи ті були контєнтї є того. Раюо повставали і подякували. І сьвїтїй Петро оповїдає: Гóсподи, Сўсе Хрїсте, шóж дати ті вдовї, жи так нас красно не-

решувала? А Сус Христос так: Мав сдиу корову і тую і вовк заїсть. І прихобит вовк і потрібує поживлиши. Господь каже до вовка: Іди до череді. Там в череді йн червона коро́ва ліса, ти і мавш заїсти. Сьвятий Петро побіг і лісину застав. (Люди ваші кажут, жи вовк не йде за божов волев їсти корови, тільки за своїов. Ньн, він йде Бóга сі допомина́ти!). Вертає сі вовк і каже: Бóже, не мав корови червоно́ї лісо́ї, іно́ є сама черво́на. Господь їму прорік: Йди і їдж тую саму черво́ну. Той прихобит знов до С. Хр. і каже: Бóже! вже є черво́на ліса, а самі не́ма черво́ної: А Ісус Христос повідає: Йдиж тепер їдж черво́ну лісу, не пита́й на то́в, їдж. А сьвятий Петро побіг і знов лісину застав. Тогді вертає сі вовк і каже: Бóже, знов лиш сама черво́на. — А С. Хр. повідає: Йдиж заїдж саму черво́ну, а ти Пётре, зо шнов не жарту́й, бо я знаю, що ко́зю вділити. Бо як тотá ко́біта ма́ла тих два хло́пці і тую корову. О́тже вона́ заробіла миску шукі, а мав корову, о́тже вона́ мав половіну хлі́ба з молоко́м. Вона́ би тих два хло́пці трима́ла, Бóг знає до́кі і вони́ би росли ті́ї хло́пці. Єден би був ало́дій, а дру́гий розбі́йник. Так вона́ не бу́де ї́х ма́ти при́ чім трима́ти, то бу́де пла́кала, бу́де нарі́кала. О́тже над'їде пан, бу́де від'їв, жи вона́ ду́же лешенту́с, пла́че, о́тже возме єдного за сво́го і зіста́не в шко́лах і бу́де па́ном вели́ким. А дру́гий та́кже бу́де сто́яв с свої́ов ма́мов на ву́лиці і бу́де пла́кав, бу́де заводів за молоко́м. І над'їде ксьондз і возме го за сво́го. І вивчит го і зіста́не ксьондзом. А тотá ма́ма тих ді́тий бу́де щаслі́ва у Бóга і бу́де ма́та сво́ю го́лову при́ чім положи́ти". — А сьвятий Петро повідає: До́бре то́то сі скінчи́ле сло́во! А що ті ко́бігі да́ти, жи вона́ мав шті́ри корові, а нас не прийи́ла? — А Ісус Христос так прорік до сьвіто́го Петра́: „Пётре, вона́ мав шті́ри корові. Я і ще дам шті́ри. Вона́ ма сім сьві́ті бу́де ма́ла досі́ть всьо́го, але на ті́м сьві́ті ду́ша ві́ бу́де не спасенна.

Зап. від Івана Кучми з Будзано́ва, Теробовельського пов. Мик. Бажа́лук.

110. Лако́ма ба́ба.

Ра́з прийшов Ісус Христос зі свої́ми учени́ками Петро́м і Павло́м до одної́ дуже бі́дної вдови. Вона́ прийи́ла їх у хату, але не ма́ла чим їх погости́ти. Ісус Христос ка́зав їй що подати з'їсти, але вдови́ця ска́зала, що нічо́го не ма́в. — Пошукай но до́бре, а що зди́блеш, зварш. — Вдови́ця зди́бала ще там десь в ку́тку жменю́ шукі і зварила за́тирку. Да́ла на сті́л, але не було́ чим пома́стити, а пі́сна за́тирка не смакує.

— Не маш там дечого -- сказав Спаситель — трохи помастити? — Вдова здибала в флящці трошки оливи, але не хотіла дати, бо, казали, що то вже хвус (гуща). Але Спаситель сказав вилляти. Не було ні кілька крапель. А коли розішали, пороздроблювали ся ті краплі на дуже маленькі і було їх дуже багато. Кілько було тих очок, тільки дав Спаситель вдові дукатів. З'їли гості і пішли даліше.

Вдова, що була така бідна, тепер дуже збогатіла. Її сусіда, богачка, була дуже цікава, чого то вдова стала така богата. Вона була дуже задрісною. Раз здибали ся вони і богачка зараз запитала татугу за причиною. Вдова всьо оповіла. Не довго потім зайшов Ісус Христос до того самого села. Богачка довідавши ся про се зараз запросила его до себе. Зварила також затирки, розуміє ся, з найладішшої муки і дуже купа налляла волливи — звичайно богачка. Вона висліла, що як ліпше помастити, то Спаситель більше заплатить. Але Спаситель спізнав її хитрість і лакомство і казав порухувати очка на затирці. Але що богачка дуже багато налляла, зробило ся тільки одно велике око на цілу миску. Спаситель дав їй за то тільки одного дуката.

Житє і Слово, 1895, I., ст. 51, ч. 26.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VII, 3. 41, v. — Пор. з першим нотом: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 110—111. — Тамже, ст. 115—120. — Аошасьєвъ, Народ. рус. легенды. Ст. XX—XXIII і 118. — Wenzig, Westslawischer Märchenschatz. Ст. 90—92. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 398. — Kolberg, Przemyskie. Ст. 201—202.

III. Вдовині діти.

Была йидна ўдова і мала мно́го дытєй. Али Ісус Христос съ сьватым Петромъ приишли там на ныч і ўна дужк красно їх прии́мала, навить погы нин помы́ла. Переночувала, ўстали разо, ідуг і Петро повідат: шчобы ты ўдóві дати за тотó, жи вона нас так файно шанувала і тыи дытём? — Е, шчо бы давати. Альо майут корóву йидну і тоту воук зыст. — Ай, Господи, та́бо чкóда дытєй тых. А дály сьа ўбєртат Петро: А йак же воук будє знати корóву, котра́ йих? — Е, ви́ спізнаат, бо лыса. — Али дєсь Сус Христос там сьйу, ци спочыти, ци шчєсь, а Петро ншóу, ўзяў глины і зальи́нат корóні, бы воук не спізнаў. Али воук про тотó приишоў тай зыў корóву. А Петро мовит: Господи! шчош тоты дытєи́на будуг робити? — А Господь моват:

Пётре, підуть вомедже людэй і булуть служыты, людѣ наўчат їх; а вовѣ бы сьідыли коло корови на кўпі, надыйали бы сьа на корону і ніч бы ни зналі, а так коровы не бўде і шўсьат іті медже людэй.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грия Оліцака Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 111—112. — Аенасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 5—15. — Етнограф. Збірник. Т. III. Ст. 76—80. — Шейнъ. Матеріалы для наученія быта и языка рус. насел. сѣв. запад. края. Т. II. Ст. 360—362.

112. Церкѣва і жоршма.

Ишоў сьвѣтый Пётро, из Бóгом по сьвѣту ходили. Пришли перед церкоў, поперед церкоў ишли, а Бог не зьяў капельху перед церкїў, тїўко камёнью шварїў. А пак дале ишли и пришли перед корчму. И зьяў Бог капельху. Сьвѣтый Пётро сьа на то зачудўваў и повїдат: „Шане, што тако́го?“ — же перед корчмоў зьяў, а перед церкїў нїт. — „А то — гварїт — так. За то-ж не зьяў перед церкїў, бо там иїдла баба сьа гнес сповїдаўа, то — повїдат — што жаўа найбольшый грїх, то не повїўа“. — Аджек гля то не зьяў, бо она барже там згрїшїўа ишче. — „А ў корчмї сьа посходьат, дадут сой (кажут сой) пальўнки и так — повїдаў — иїден до друго́го гварїт: „Бóже — дай здорóўья!“ Адзе-ж гля то́го-ж зьяў, бо ту Бóга спомїанут, а ф церкви за то, бо то́та баба барже згрїшїўа“. — Та иуж не ии веце, то лев та́ке.

Зап. від Анто́на Тиханича в Котани, в серпни 1900 р. О. Ровдольський.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VII, 3 40—41, а.

113. Як глина крада глину.

Ишоў Сус Христос іе сьвѣтым Петром і ўвидыли, жи чоловік краў гóрцы, не знаў, ни ў то́го, шчо робїў, ни ў то́го, шчо продаваў. А Петро мовит: Гóсподи, дивї гóрцы краде! — Не чу́дуй сьа, Пётре, то не дўже грїх великый, бо то глина глину краде. А то для то́го, жи Сус Христос зробїў а глинї чоловіка і в глинї рóбит сьа горнец.

Тільки чоловік старший, бо Бог дає дух святий і чоловіка, а і горнець не дає: а глина і сьо йднó.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанця, Старосамбірського пов. від Гриця Оліц-Терлецького.

114. Св. Петро на ярмарку.

Святий Петро гонив буйака на ярмарк и ганив го, же то брнд: же бóде и зас...ый, же... — ну, та го никто не хотыіу купити, бо йак-же купит, кой го ганив, тот што його быт? А він лем так повідаў, йакый йист, по праўды, бо сьа бóйаў, же зігршыт перед Бóгом. Але Бóгу сьа то не терпю, бо йуж гонив кўка раз, а фсе не прóдаў. Йиден раз прйшоў і ньóму Бог и звівўйи сьа го, ци прóдаў буйака. Він повідат, же нйт. — „Але Пётре, бо ты так не прóдаш, бо ты хваль! Йак выжөнеш на ярмарк, то хваль!“ — Но, и выгнаў на ярмарк и хвалу и прóдаў. Ну, и от тóго часу то йист по ярмаркох вá то, же кáждый хвалит свою худóбу, йак прóдаи, — бо тот, што купўи, то баньчўи, хоц и дóбре.

Зап. від Антона Тиханича в Котани, в серпни 1900 р. О. Ровдольський

Паралелі: Манжура, Сказки. Ст. 146.

115. Христос із Петром при перевозі.

Ишоў Ісус Христос сь сватым Петром, йак ходив по землі, а чоловік іде пйанный, верещит, сьпіват і ўпаў. Петро мовит: Гóсподи, чей было го підняти. — А Христос мовит: Та на што? Він ўстане. Шче против нас будé він сам йти. — Е, е, Петро мовит, та де гóден. — Али він ўстаў, тай йде, а бóком вáхат шче в дáлека на них. Гóсподь мовит: тáтже йа ти повідаў, Пётре, жи трéба го обыти, бо він так значит, йак шáлений пес!

Йдут дáлы, прийшли д воды, а чоловік йде штирма быками. Ко-бы ты нас, чоловіче, перевіз чéрез воду! — Е, адеж бычйшча гóдны тыгати жебракы через воду! — Тай пойхаў! А за ним йде чоловік бычатыми маленькыми, ўни шу й ни мóуят нич, а він кличе: Ходыт, та вас перевезу чéрез воду! Перевіз йих, хоць сам водоу брыў, на друкый бик. Петро мовит: Шчо тóму чоловіку, Гóсподи, дати, шчо нас пе-

ревія? — О, Пётре, шчобы му давати? Абы му тоты бычата повдихали. — Петрови жаль. — А тому жи нас ни хотыў ўзвати на віа, жи майи штыри воўы? — А тому, жибы другі такі штыри маў. — А Петрб мовит: Чому так, Господи? — Ньай сьа натышит на тым сьвiты, а тот ньай на тым сьвiты бiдуйи, та на тамтым сьа будэ тышити.

Зап. в марті. 1899 р. у Мшаниці, Старосамбірського пов. від Гриця Олшчана Терлецького.

Паралелі: Жите і Слово, 1894, кн. VI, ст. 353, ч. 24: Кого Бог любить, того навіждає. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 115—120.

116. Христос із Петром при перевозі.

Индного разу, йак хiднў Исус Христос ис Пётром по зiмлі, так убiгы (худiбвы) йак жебрiкы, и прiшли г' йiдны вiдны. И йшоў богiтий штырма вiўми и просили го, жебы йих перевiуз без вiду. А вiн отповiў, же вiн не будэ дьвядiў вiду. И не ўзавў йих. Пiотым йшоў бiдны маўица быццани и просили го, жебы йих перевiуз без вiду. И перевiуз йих. Йак йих перевiуз на другу сторiну, посходили и звiдуйи сьа сьвiтй Пётро Христа: „Што му за то даме, пiане?“ — А Исус Христос повiдат: „И тоты му поздышут“. — „А тамтому што зробиме, пiане?“ — „Ишчи другы штыри му даме“. — О, пiане, йакый-с дiўный! Та тамтот нам вьлы зробиў, та йшче му хочеш надгородити, а тот нам дiбры зробиў, та жебы му и тоты поздыхали!“ — А Исус Христос му отповiдат: „А ты дивнышшы, бо на тоби рiгы вирiсли“. — Помацаў сьа, и маў на гоўовi два рiгы. И звiдуйи сьа Христа: „Пiане, та на што так?“ — А Христос му повiдат: „Жебыс повнаў дiбры, што йи Бог“. — И згыбли му рiгы. — „Бо тот будэ наш, што нас перевiуз, а тамтот жебы сьа на тым сьвiты майитком фтышыў, бо на тамтым не будэ наш.“

Зап. від Дмитра Сениці в Котани, в серпни 1900 р. О. Ровдольський.

(Ту саму легенду знав господар Антоньо Тиханич, тильки що в него кiнець ось який: Повiдаў до Пiтра Бог: „То так будэ. Тот, — повiдат — што штырма вiўми йшоў, то вiн — гвiрит — гире, а тот, што нас перевiуз, то му гире жiна. И тот, што нас перевiуз, ожiнит сьа с того жiноў, што маў тоты штыри воўы. И так до того прiдут тоты штыри воўы, што нас перевiуз, бо вiн сьа ожiнит с того жiноў, што

маў тóты штýрi вóуы, и так сьа перéйде на ньóго фшýгок майнток йбог^а. — То фшýтко жевáво быўо).

Паралелі: Етнограф Збiрник. Т. II. 3, Ст. 7—8. Т. III. Ст. 62—63. — Archiv f. sl. Phil. Т. XXI. Ст. 293. — Národopisný Sborník. Т. III. Ст. 109. Ч. 15.

117. Пяниця гiрш собаки.

Йшоў Христóс с Питрóm дорóгоў, дiўйит сьи, лижiт на сирiт дорóги вилчезний пeйшчи з вiшкiрнiннi зубáми, кулáтiй... Питрó настрáшнiў сьи тaй кáжи: Ўтыкáймо, бо ўкúсит! — Цить, Пётри, вiн нам ни зрóбит нiчó. — Перейшли пóпри пса, вiн гáркнуў, áли лижiў собi дáлы, нáвiть ни рúшнiў сьи. — Ёдут дáлы, дiўйит сьи, а ту йде с кóршннi пiаньўга, затóчуйи сьи, вiўкайи, пашталáкайи. Питрó нiчó, йде собi дáлы, а Христóс кáжи: Пётри! Сéму ўступi сьа з дорóгн, бо вiн пiаннiй, а пiаннiй гiршнiй йак пeс! — Лишé Христóс сказаў смé, а пiаннiй ўже зобáчiў йiх, пiднiйс патiк ў рúцi тaй хотьiў за нiлi бiчи, абi вiбити, áли заточiў сьи тaй ўпаў ў рiў, а Христóс с Питрóm ўтыкли. — А вiдиш, кáжи Христóс, ни казáў йа тобi, щó пiаннiй гiршнiй вiт пса?

Зап. в маю, 1899 р. в Пужниках, Бучацького пов. від братъ Фiлька.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданiя. Ст. 124—125. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 13—14.

118. Мука через грошi.

Ишов Бог з Петром тaй Бог кáже Петрови: Иди ти ув один бiк, а я иду у другiй бiк. — Пiшов Петро тaй находит коло кирницi пана. Той пан iв, пив, курич, сiв на коня тaй пiшов, тaй забув мiшок з грiшннi. Калiка йшов тaй найшов тот мiх з грiшннi; взев тaй поводи пiшов. А тоти грошi були пустi, вiн сам iх робив. — Другий йшов калiка тaй сiв коло кирницi. Пан нагадав си на грошi, тaй вернув си конем, тaй находит того калiку коло кирницi тaй кáже: Подай грошi, злодiю! — Той калiка кáже: Я не брав. — Пан витгáс клiщi, тегне за нiс калiку i кáже: Подай грошi! — Калiка кáже: Я не брав грошi. — Пан бере, вiдривае пiдкуву коневнi кладе ватру, пече пiдкуву у ватрi, а вiтáк бере та прикладае до плечнiй i пече пiдкувов та кáже: Подай грошi! —

Той сарака просит си, каже: Я не брав гроші. — Пан ніт! А каліка далі умер, а пан сів на коня тай пішов. Петро пішов д Богови тай роказує, а Бог на се каже: Той, що взяв гроші, то той лежав 40 років. Він не міг нічого зробити, а я ему дав щчистє. Той другий каліка, то той був давно забув, та не одного він так пік, мучів, та страшив! А я его за се тепер покарав.

Зап. в Довгополи, Косівського пов. 1901 р. від Федора Куриндаша О. Галевич.

Параплі. Dr. Bystron, Historye rzymskie. Ч. XVIII. Ст. 135—137. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ч. 127. Ст. 478—480 і 733. — Исторіе роз. зъ Рымскихъ. Ст. 373—376. Ч. 18.

119. Що більший гріх?

Рагу одного переходив Бог з сьветим Петром туди, де цигани (кожного ремісника, котрий виробляє щось з желіза, Гуцули називають „Циган“), пістолєтя робили і не сказав им „Помагай Біг“. Завважав се сьвятий Петро тай каже: Сьветив би си! — до Бога: „Там таки фійни цигани робили, а Ти, Боже, не вповівес им Помагай Біг“. А Бог, сьветив би си, на се каже: — „Я длятого не вповів им Помагай Біг, бо они робили пустє, не хвалу мені, але дїтькови, бо ек з пістолєте оден другого застрілять, то буде дїтькови хвала, а не мені.

Вітак йдут дальше і вадріли, ек чоловік з жінков під садовною спав. (З жінкою спати у Гуцулів значить „жінці дїти робити“). На се Бог, сьветив би си, до сьветого Петра сказав: „Видиш сес робить на хвалу мою, бо він чинить дїти“. — Чому тот дїти чинить на хвалу Божу, а цигани робеть пістолєтя на хвалу дїтькови? спитав Петро Бога. Господь Бог, сьветив би си, на се відповів: Дитина ек си вчинить, ирстит си на хвалу Божу, вирє на хвалу Божу, — а ростє також на хвалу Божу, а пістолє шо? Оден другого застрілит, та з того лише дїтько має втїху, а я ні.

Зап. від Федора Куриндаша Марковича з Полянко у Довгополи, Косівського пов. О. Галевич.

120. Христос і арендар.

Та Сус Христос ходиў ісь сьватым Петро́м по землі, то ўсьа́кі чудá показуваў. І прійшоў д йидны́ коршні, коршна стáра, павучи́на

доўко́ла, а Сус Хрысто́с мо́віт: Ёа запальу́ ко́ршму, нхай то́то поўбга́рат, та бу́де харны́шше трóхы! — Заклі́каў Жы́да — бо Сус Хрысто́с так хоты́ў йа́кэ чу́до зробі́ти — та́й ўза́ў сьві́рнічку та́й ў стр́іху, а то́то горы́т доўко́ла. Побга́рало, а Жит сьа д́в́ит на то́то. Та́й Сус Хрысто́с мо́віт: Гас! Та́й зага́сло. — Та́й так ў неде́льбу вы́йшли льу́ди до ко́ршмы, до́сыть сьа зробі́ло: Ходы́т сьуда́, нвы́року, йа ван ўка́жу шту́ку! — Ану́, йаку́, па́ны Мо́шку! — Він ўза́ў, ўля́ў сьві́рнічку ў стр́іху, воно́ горы́т. А він мо́віт: Гас! А воно́ шче ѓрше. Він дру́гый раз: Гас! Воно́ шче ѓрше. Льу́ди ѓй! Мо́ўте ўсы́ гас! Не по́магат нич і ко́ршма згор́іла.

Зап. в ма́рті, 1899 р. у Мшанца, Старосамбі́рського пов. від Гры́ця Олі́ц Терме́цького.

121. Св. Петро і Павло — молотнікі.

Буў сьбі́ ксьондз. Він так бл́дно маў сьа, жы́та маў до́сыть, і ни маў мо́лотнікіў за то наньа́ти, жи-б змо́лоты́ли й́му. Спе́клá й́мосьць пала́ніцьу — ўза́ў ксьондз і ўкраў ту пала́ніцьу і зы́ў. А пры́йшло дво́х вандро́ўных і просьа́ть й́го, жи-б спо́мохчы́ й́х чы́. А він ка́же, жи ни ма́йні чы́. Ка́ут: Хоць хлы́ба кава́лог! Ка́же: Наві́ть і хлы́ба нма́, нма́ ко́му намолоты́ти. А то буў сьва́тый Пау́ло й́і Пе́тро. Ка́ут о́ні: Ну, то ни тьбі́ намолоты́. — Пшы́лі во́ні мо́лоты́ти до сто́до́ли, ста́ли, засьві́тылі сьві́чку, Пе́тро трыма́йні сьві́чку, а Пау́ло пода́йні сно́пі і кы́дайні на те сьві́тло, і жы́то сьуды́ леты́т, а по́лова туды́ зноў. Пры́ходзі ксьондз та й так беш шпа́ру д́в́ить сьа, жи так й́му фа́йно мо́лоты́ць; і пры́йшоў до й́мосьцьы та й ка́же: То — ка́же — тых дво́х так фа́йно мо́лоты́ць! І цы́па́ні ни б́йут, ны́ на млы́нок не сы́пляць, і чы́сте аб́жа!... Але ўо́ні сы́ намолоты́ли там трóха й́шу та й забра́ли сьа та й пшы́лі да́лы. А ксьондз ка́ до й́мосьцьы: Тепе́р йа ни по́гребу́у мо́лотнікіў, бу́дем — ка́же — ўобб́йні мо́лоты́ти. Во́зьмем сьві́чку сьбі́ с це́рквы велы́ку і так бу́дем мо́лоты́ти йа́к тамты́. — Вьза́лі сьві́чку, пры́йшы́лі до студо́ли, засьві́тылі сьві́чку, й́мосьць трыма́йні сьві́чку, а ксьондз в́ыльз на запы́ла, сно́пі пода́йні. Засьві́тылі сьві́чку, вьза́ў ксьондз на ту сьві́чку сно́п кы́нуў — сно́п зайня́ў сы́ та й студо́ла горы́т. Ксьондз кры́чнт: Гваў́т! Ле́мент, кры́к, льу́де по́збы́галы сы́ та́й трóха ўгасы́лы ту студо́лу. Ка́же ксьондз: Му́шу йа тамты́х дво́х д́гнаты́. Во́ні... так ѓлатко й́м мо́лоты́ло сьа — йа й́х до́жену́ і по́спы́та́йну сы́, йа́к то мо́лоты́ти так? Пы́гнаў ксьондз за н́яны́, так леты́ў, леты́ў, леты́ў, д́гнаў й́х, тых дво́х, і ка́же: Йа́-бны́ — ка́ — хты́ў мо́-

лотити, так йак ви молотіли-сьти, і студола минні згоріла. А ўни каут: Га, ти хтів-ісь бути такий мудрий йак ми — хоць-ісь — кажи — сьвашченик, але ти то — ка' — ни спóўниш, шо ми спóўнимо. . А — каже — йа спóўню та' йак і ви! (так той ксьондз). „Ну — каже — коли-ж ти спóўниш так йак ми, ході з нами“. — Али йдут вони, йдуг, прийшли так до йідноо силá. Стойіт хатінка, так бідна та хатінка. — Прийшли ўони до теіі хатінки, нема там, 'но сама ўдовіцьа йідна, а дытій йист багáто. Прийшли ўопі і питайуть сьа: Де твій чоловік? Кае: Чоловіка моо нима, бо ўже ўмер. — Може-б ти нас переночувáла? — Каже: „Та.. хоць нима де, хáта малá і дыти йп, áле ночуйти!“ — Кае сьвятий Паўло: „А мон-б ти нам далá шо йісти?“ кажи. А вона ка: „Ну, та шо — кае — сама буду йісти, то йи вам -- кае — дам тоо“. Усипала там шось ў миску, поставила там на стіл¹⁾; Паўло йи Петро, вони не йідьáть, бо вони сьваті, а ксьондз телéпайи, бо ксьондз голоден. Переночувáли вони, в-рáно поўставáли, тай та ўдо-віцьа зноў там де шо гогуйи. Та й там зваріла гобідати, ўкідала тьісто там на ўобл, дїстáло сьі йи тьіста тоо ше і спеклá паланіцьу йідну дльа дытій; тай вьзálá, поставила там під вікном на лáўцы. Али ксьондз вьзáў тай ту паланіцьу ўкраў. Та й каже сьвятий Паўло до него, до ксьондза до тоо: Вїдш, йа тибі казáў, жи ти тоо ни спóў-ниш, шчо ни спóўняйнимо! Вона тілько ўсьбоо дльа дытій спеклá, а ти й ту вьзáв-ісь... Тепér же ти спбї йди у свою дорóгу, а я у свою. — І ўже — і рогійшли сьі.

Житє і Слово, 1895, I, ст. 52—53.

Паралелі: Етногр. Збірник, I. Ст. 13—16; III, ст. 58—59. — Luzel, Légendes chrétiennes de la Basse Bretagne, Paris, 1881, I, 19—21. — Аѳанасьѳъ, Народ. рус. легенды. Ст. 3—5. — Zeitschrift f. deut. Mythologie u. Sittenkunde, I, вып. 1. Ст. 41—42. — Тамже, вып. 4, ст. 471—472. Т. II. вып. 1, ст. 13—16. Т. IV, вып. 1. Ст. 50—54. — Чубинський, Труды, I, ст. 156—157. — Шейнъ, Мат. сѳв. зап. края. С. II. Ст. 370—371. Ч. 216. — Добровольскій, Смол. этнограф. сборникъ. Т. I. Ст. 307. — Dowojna-Sylwestrowicz. Т. II. Ст. 288.

122. Ісус Христос і сьв. Павло — лікарі.

А. Йішоў Пáв-Біг — булó йіх трох і ходіли сьбі по сьвітї: Паўло, Петро і Пáв-Біг. Прийшли сьбі до йідноо мїста і там питайить

¹⁾ Рáда б душá до рáўу, та грїхі не пускáють — далá-б йісти, та бідá, шо нема шчо. (Увага старої Гананїнихи).

сьа: „Вітки ви?“ — От, ми съ цілого сьвіта, ходимо сибі. „Мóже ви йакі дохторі?“ „Ет, ми — кáе — ни жáдні дохторі.“ Але вийшли на мѣсто, пішли на шиньк сибі, чуйт, шо ў йідноо пáна пáны дўже слабá. „Мóже-б ми — кáе — порáдили шо йийі...“ Оже той Жид побіг до тоо пáна, кáе: „Ў мене йи такі йакісь вандроўні, мóже-б ўоні — кáе — порáдили шо?“ — Пішоў Жид назад до них, кáе: „Йа вас заведў“. Пáн-Біг кáе: „’бо мене трéба весті? Йа звáйу сам, де вона йи“. Теї вьзали сьа тай пішли. Прийшли до тоо пáна, кáе: „Ай, мóже шо порáдити — де ’но на сьвѣті йакі дохторі, і ўже-м йи возиў і ўже жáдноо тако́го нинá дóхтора, шо-б йийі поміг“. Али пішоў Пáн-Біг до неї, она сибі ўкромі там у хативы лижала, ў ванькірику. Пáн-Біг на ньу дихнуў і ўона заўмерла. І дупіру йийі вьзàў, распорóў, і з неї все гет вийкнуў, фесь утрóбу, ў нецьки і вьзàў, периполокаў зинчоу водо́йу і на-зад уложиў. І вьзàў вложиў, помастиў, дихнуў на ньу і вона фста́ла. Тай вже ходит, вже й йісьть. Дайут йим йісти, пѣти... „Шо вам за те да́ти?“ Пáн-Біг кáе: „Ньіц, йа не беру“. — Ну, а вони просььать: „Але йак то, дўрно?“ „Йа — кáе — дўрно“. — Забра́ли сьа і пішли сибі. От вони пішли зноў до друо мѣста, там зноў буў пан слабій — от вони прийшли до тоо пáна, та пáны просят: „Шо хочати, то йа вам заплачу́, а ко-б він здорóў буў“. От, вони зноў до тоо пáна, Пáн-Біг на нео дихнуў і він зноў заўмер і зноў випустили з нео, водо́йу переполокаў і зноў на-зад усадиў, помастиў, дихнуў, — пан вже фстаў, вже по поко́йу сибі ходит, вже сьмийить сьа. Зноў та пáны йим ко́нтент дайі, они там от бұцым йідьать, а ўони ни йідьать, ’но дўрат там ўот лощка́ми. Так той пан кáе: „Шо вам запла́тити?“ „Ми — кáе — ни хочемо ньіц“. „А йа — кáе — за дўрно ни хочу зноў, жи-б мині хто робіў...“ „Ми — кáе — такі не беремо ньіц“. Забра́ли сьа сибі і йдут. Але йдут дорóгойу і Павло́ зачаў сьа сварити в Бóгом. Кáе: „Йа ўже кидайу, йа сибі йду сам!“ А Пáн Біг кáе: „Ну, то йди сибі!“ Та й Пáн-Біг но т́лько с Петро́м пішоў. Але той Паўло́ йде сам, иде, прийшоў до йідноо мѣста — та’-же йіден пан слабій. Але він пішоў до тоо пáна, вьзàў йиго, распорóў, ви́браў в нео в нецьки, водо́йу переполокаў і назад ўсадиў і там-ўо, чин він вже знаў мастити, помастиў, хұхайи на не́го — пан не стайи... І зноў берé хұхайи і пан не стайи. Так він вже й нальакаў сьа. Пáни ў поко́йу сто́ять ў дру́гим, а він казаў, йак йшоў до нео: „За годіну буде пан ходити“. Годіна вже минайи і кáе: „Но, вже йи пан живий?“ Кáе: Ше ньі, ше ни готовий. Так він вже ни звáйи, шо робити, теї ті пáни вѣтчи́чили до нео: „Но, та шó-сь наробиў! То ти такий дóхтор! Пан буў живий, ти йиго завучиў — та-ж тибé чика́йи кримінал! За́ра йіден скóчиў до полььци́йи, прийшли, вьзали йиго, ўсадили йиго ў гарешт — ўже Паўло́ сидит ву

гаресьты. А Пáн-Біг ка́же до Петра: „Шо́ наш наро́біу Паўло́! Ві́н хті́у́ бу́ти му́дрий, але́ він́ пі́з ме́не то́о ни́ зро́бит... Па́на в́зяу́, по-кальчи́у́ і йи́го живо́го ни́ зро́біу́ і до́ гаре́шту пішо́у. Та́ ходи́м, ви́-ручи́м йи́го з гаре́шту. Ка́е Петро́: „Не́х сиди́т!“ „Е́ — ка́е — він́ бу́ди сиди́у́ і ни́ зна́ти до́ки. За́ тако́о па́на він́ мо́и сиди́ти і па́ру льи́т!“ Але́ пришо́у Пáн-Біг до́ то́о па́на те́й ка́же: „Йа́ помо́жу, він́ ўста́не“. „А́ — ка́е — вже́ тут бу́у́ та́кий! Жи́вий бу́у́, замучи́у́ — вже́-сьмо́ йи́го да́ли до́ гаре́шту. Мо́же й́ ви́ ше́ так зро́бите?“ „Та́ йа́ так ни́ зро́блю, бо́ він́ вже́ ни́живи́й — а́ йа́ зро́блю́ так, шо́ бу́ди жи́вий“. „А́ ко-б Пáн-Біг так да́у́, шо-б він́ бу́у́ жи́вий!“ Пáн Біг зво́у́ наза́д йи́го по́ сво́йму́ роспо́ро́у і по́то́му ви́пусти́у́, водо́йу́ пере́поло-ка́у́, наза́д фса́ди́у́, пома́сти́у́, ху́хну́у́ три́ ра́зи — па́н вже́ фста́у́! Ти́ на́ні сто́я́ть: „Но́ — ка́же — то́ до́п́ру до́хтор на́зиви́а́ть с́я! Шо́ не́живи́й бу́у́, і по́ра́дили і жи́вий зно́у́ наза́д! Ну́, шо́ ва́м за́плати́ти за́ те́йя?“ „Не́ беремо́ жа́дно́йі пла́ти, 'но́ наза́д та́мто́о ви́пустити́ з га́ре́шту, шо́ та́м сиди́т“. За́ра йи́го ви́пусти́ли і він́ пришо́у до́ то́о па́на, привели́. „Ну́, і шо́-ж ти́ зро́біу́? Ти́ ви́дыли́у́ с́я¹⁾ від́ ме́ни, а ти́ ду́ма́у́, шо́ ти́ так бу́диш ро́бити, йа́к йа́ — а́ че́м-же́ так не́ зро́би́в-и́сь?“ „Та́ йа́ — ка́е — так ро́біу́, йа́к ви́..“ — „Шо́ с то́о, шо́ ти́ так ро́біу́, йа́к йа́, а́ле́ коли́ так ни́ зро́биш!“ І за́бра́ли с́я і пі́шли. І вже́ кі́нець.

Зап. в Берліні від господара Гандруха Кравіцкого в серпни 1894 р.

Паралелі: Етнoгр. Збірник, III. 59—62; там вказана також література, а крім того пор. стор. 62 і IV, 199 до ч. 24; надто Polaczek, Wies Rudawa, 94.

128. Христос і Циган.

Б. Просив ся Ісус Христос в цигана за челядника. Циган каже: Що будеш робив, коли я сам роботи не маю? — Ходім до двора там є сто коней не підкованих, тра підкувати, бо они тому слабі. — Пішли до двора, Циган перше до пана, а Ісус Христос до стайні, воім коньом повідтывав по одні нозі. Приходить циган, як возьме падкувати. — Щож пан мені скаже? що ти мені наробив? — Чекай но, чекай, якось то буде. — Поскладав Ісус Христос назад коньом ноги, підкував, — коньі здорові. Циган хотів іти до пана, щоби заплатив, Ісус Христос не позволив. — Бог ти, як будеш варт, заплатат, а зрешту то не ти

¹⁾ відділив ся.

зробив. — Ідуть далі. Приходять до якогось села, є весіле, є і погріб. Питає ся Ісус Христос цигана: — Де підеш? — Я піду на весіле. — Пішов на весіле, а Ісус Христос пішов до вмерця. Такий там плач, такий завід, одна однісінька доня, вже гарна, вже до людей — таї вмерла. Ісус Христос звитав ся, приступив до тої дівчини, покраяв, а так навад поскладав, водов покропив, дівчина ожила. Такий чуд, така радість, не знають як дякувати, чи би ся віддячити Ісусу Христу. А народ збіг ся, нікого на весілю, всьо ту.

Ідуть далі, ідуть, циган вже зголоднів. Каже: — Так би що зїїв!

— Іди до тої нивенької хати, там на скрини є три булки, принеси.

Пішов приносить дві. — Чому не три? питає Ісус.

— Не було, но дві.

— Ёй три, признай сь.

— Бігме, но дві.

— Дві, то дві, — каже Ісус Христос і пішли далі. Тра було йти через воду. Христос перейшов, а циган зачїв ся топити. Кричить: — Хто в Бога вірує, най ратує. Ісус Христос каже: — А було три булки? Признай ся, виратую.

— Бігме но дві!

Вже ся такий топят, голови не видно.

— А що, було три? — Витягає циган з води два пальці, що но дві. — Но то топи ся, колись такий злодій, — каже Ісус. Зачув циган таї виїнив три пальці.

— Колись признав ся, то ти ще дарую, но не бриши більше. Ідуть далі. Приходять до якогось села, є весіле, є вмерлець. — Де підеш, цигане? — питає Ісус Христос.

— Я до вмерця.

— Но, іди до вмерця, а я піду де єноді. — Пішов циган, Ісус за ним тихцем, став під вікно, дивит ся, що циган буде робити. Прийшов циган до хати, а там маленька дитина вмерла. Заводят тато таї мама, — от звичінь.

— Цитти люди, я так зробю, що встане. — Добре, роби, коли знавш. — Взяв циган ножа, покраяв дитину, так щеччи, складає, набрав води, — кропит, — що, коли не помагає. Тогди люди до цигана, як зачнут бити! Ісус Христос дивит ся, що такої забют, входить в хату, спамятав розїїлих. Взяв цигана, виходят з хати.

— Будем ся розходити, — каже Ісус Христос до цигана, — бо я з тобою не витримаю довше. Іди си без мене в сьвіт.

— Та де то ти зі шнов не годен витримати, — каже циган, — то я з тобов не годен, ти мені всюди псуєш!

Житє і Слово, ст. 95—96 Книжка IV. 1895.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 125—128. Ч. 26, 1—2. — Barącz, Bajki. Ст. 136—137. — Аванасєвѣ, Народ. рус. легенды. Ст. 15—23, ч. 4—5, і ст. 118—122. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz. Ст. 88—89. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. I. Ст. 353—363. Ч. 81. Т. III. Ст. 125—126. — Чубинський, Труды. I. Ст. 154—159. — Тамже, II. Ст. 333—335. — В Némcova, Narodni báchorky. Т. II. Ст. 294—295. — I. Polívka, Čas. česk. Mus. 1892. Ст. 484. — Етногр. Збірник. Т. I, 3. Ст. 13—16. — Ul. Jahn, VM. von Pommern-Rügen. Т. I. Ст. 256. — Rev. des trad. pop. Т. IV. Ст. 220. — M. Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 11. Ч. 21. — Романовъ, Бѣлорус. сборникъ. Т. IV. Ст. 60—65. Ч. 42—43. В ч. 44 приносять теж подібні мотиви. — Шейнъ, Матеріали для вичученія быта і языка рус. населенія сѣв. запад. края. Т. II. Ст. 144—145. — Altdeutscher Schwank u. Scherz. Ст. 54—57: Von einem Schwaben, der das Leberlein gefressen. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самарскаго края. Ст. 266—268. — Kolberg, Lubelskie. Т. II. Ст. 204—205. Poznańskie. Т. VI. Ст. 167—170. Паралелі до мотиву про те, як Христос відтинав коням ноги, дави: Етногр. Збірник. Т. IV. Ст. 64—65.

124. Христос і Жид.

В. Як Ісус Христос ходиў по землі, тай надѣбаў жидѣ. Али він не признаваў сѣя жидови, жи йи Сус Христос. Али йшли, і мали трохы хлыба й сыра. Тай жид голодѣн быў, тай ўкраў тотѣ, жиби Сус Христос не видѣў, тай зыў тотѣ. Али Сус Христос сѣя пытат: Йакѣсь йин голодѣн і было трохы хлыба й сыра, ци ты тотѣ зыў? — Йа ныт, йа не видѣў. — Али йди, йди — прийшли до йидного селѣ, хѣра принцѣзна ў йидного крѣля. Сус Христос там сѣя трафѣў і повѣдат: Йа бы даў радѣ, али выстунѣт с хаты ўсы, йино нѣай сѣя лишѣт утець і матѣ принцѣзны і жид. І топѣт і грѣйте окрѣпы. Вони так зробѣли, наметѣли камѣня зварѣяльного (золяного) і ўзаў Христос принцѣзну, положиў ў бѣчку. нальѣбаў окрѣпу, наметѣў камѣня, зварѣў, вынѣаў на сѣтыў тотѣ кѣткы і поскѣдуваў і хѣкнуў і сѣцьѣлило сѣя тотѣ. Хѣкнуў другѣй раз і устѣла принцѣзна і мѣвит: Дѣйте ми йѣсти! Али жит тотѣ видѣў. А Сус Христос платнѣў не хотѣў братѣ: жидови жалѣ: Прѣши пѣна, тотѣ мож было братѣ грѣши. — Же быў йин знаў, хто зыў трохы хлыба і сыра, та быў йин браў грѣши! — Йа не знаў, йа не зыў. — Так пѣшли дѣлы. І жид видѣў, йак Сус Христос та ч робѣў, лишѣў Сѣса Христа, пѣшоў наперѣд. І там захорѣў ў йидного крѣля прѣнц; йшпѣ

йиден быў, плачут за ним — умірат. Али жит тотó ўчуу: Йа бы даў ныўроку рады! Поўбіцьаџи жидови великі грóші. Дось йидным слóвом так зробиў, гi Христóс з дыўчиноў. Зваріў — хўкай, хўкай — рады не мож дати. Йакым правом? Ўзьялі жiда, тай до арéшту. Али Сус Христóс знайи ўсьо, шчó сџа зробiло. Прийшоў там: А чо ты, жiде, ту сыдиш? — Ну, йа ни знайу сам за шчо. Кобы вы нџа вiтты йак вiзволџили! — Йак повiш, хто зыў трóхы хлыба i трóхы сыра, то мóже тџа выпушчу. — Хóцьбым до смёрти сыдыў — то йа не зыў. Али Пая Бiг го выпустиў, Сус Христóс, прџйшли там, де тот прџнц. де жид варіў Исус Христóс зваріў наново, посклядуваў, хўкнуў, сыцьiлиў сџа; хўкнуў другыи раз — оживіў сџа. I сáмо повельіў, бы му дати йiсты. I мóвит Христóс: Бы ты, жiде, другыи раз не браў сџа вóрожiти, кой не знайиш. — Ва, менé кортыло, жи возьму грóші, а йа ни мiг нич зробiти! — Идўт гет, вџйшли за мiсто: Но, теперь, жiде, ту коплі йáму. — Жит прокопаў трóхы: Будé ўже. — Ей шчо то? Жiде, коплі бiльшу. — Жит шче трóхы прокопаў: Йуж будé. — Та йди наносi камiнџа поўну, пiскў. -- Жит пiшоў, наносiў, а ни дўжи поўну, бó сџа лџивўиш, i не велику шче йáму браў, а ўсье чéрез лџивўiство. — Но, Сус Христóс мóвит, важжури си, жiде, вóчи! — Жит сџа важжуриў вóчи i Сус Христóс даў, жи с тóго сџа зробiли грóші. Но, теперь, жiде, дџивi сџа сьудá! — Жит сџа подивіў, грóшии лáска божа йи. I йуш сџа ўтышиў. Али Сус Христóс передџилиў на три кўпки i мóвит жидови: Дџивi, жибы быў йис вџбраў бiльшу йáму, то было было бiльше грóшии! — Гм! же быў йа знаў на шчо! Йа же быў знаў, же на такыи нiтерес, то быўиш по сáму шйиу браў! Али бáйка. Ни знайу, на шчос три кўпки дџилиў! Ўже жебы йиднá была тоби, а друга мены, а комуш трéту дамó, кой нiкого ту неиá. А Сус Христóс мóвит: Е, трéта тóму, хто зыў трóхы хлыб i сыр. — Йуж нџай сџа рóбит, шчо хóче. Праўду повiдайу, жи йа зыў. — Исус Христóс мóвит: Возьмџиш си теперь ўсьи, тай йди, áли вiры нiколи не будџш нáти твердóби! — I до днесь жиды не мáют вiры дóбройi, а за грóші ў воду скóчиў бы зáраз.

Зап. в мартi, 1899 р. у Мшанци, Старосамбiрського пов. вiд Грџца Олџцџа Терлецького.

Паралелi: Zbiór. wiad. T. XII, 3. Ст. 19—20. — Драгоманов, Малор. преданiя. Ст. 403—406.

125. Перший циган.

Г. Вибрав ся Пан Біг із сьвятим Петром і Павлом в дорогу аж за море. Прийшли вони до великого краю за горами, за морями, до самого Ягипту. В тім краю панував цар дуже острій і лютий. А мав він доньку, а та донька від віспи, чи від якого допусту божого була така погана, що ніхто не хотів на ню й дивити ся. Мала вже 40 літ, а ніхто не хотів з нею женити ся, хоч цар обіцював женихови великі скарби і половину царства. Але ніхто на те не лаковив ся і через те король був дуже лютий на своїх підданих, тис їх і мучив усілякими способами. Довідав ся о тім Господь і постановив собі, звичайно як Господь, зробити кінець тому лихови. Стало ся так, що цар вислав по цілій ягипській землі, щоби шукали чорнокнижника, котрий би міг царівну зробити ладною і молодю. Пішли післанці по цілім ягипським краю, але хоч які великі ласки і надгороди царські обіцювали, таки не найшли нікого, хто би ся бізував відмолодити царівну, бо, як то кажут, старій, погадій бабі і чорт красоти не дасть. Вертают ті післанці назад до дому з великим страхом, боят ся царської кари. Аж прийшли до того села, де Господь зі сьвятим Петром і Павлом відпочивали. Господь, як звичайно Господь, не їв нічого, але сьвятий Петро і Павло заїдали смачно редьков і цибулю.

— Слава Ісусу Христу! — сказав післанець.

— Во віки віков — відповів Пан Біг і питає: А відки ви, люде добрі?

— Ой у нас біда — каже післанець. — Цар нас вислав, щоби шукали такого чоловіка, щоби нашій панні царівні вернув молодість і красу. Ось ми обійшли всю землю ягипську і нікого такого не найшли,

— А кілька літ має ваша панна?

— Сорок ще й з чубком.

Скривив ся сьв. Петро, а сьв. Павло трохи не подавив ся цибулею, почувши, що панна така стара.

— А щож вам тепер буде — питає Господь — як ви ні з чим до дому вернете?

— Ой буде нас цар карати, а хто знає, чи навіть до в'язниці не покидає. Ой біднаж наша головонько! — лементували післанці.

— Не бійте ся, люде добрі — каже Господь. — Ведіт нас до царя, я вашій панні дам раду.

Врадували ся післанці. Господь зараз устав готовий до дороги, але сьв. Петро і Павло воркотіли, бо їм то не сподобало ся іти в таку спеку та ще в таку далеку дорогу. Але Пану Богу не сьміли ся супротивити, снакували свої тлушочки і всі разом пішли до Ягипту.

Ягипський цар жив у великих палацах без даху, бо там така сторуна, що ніколи дощ не йде. Мав він довкола себе багато війська і козаків так, що не легко було до него дотиснути ся. Почали ті післанці пропихати ся до царя, котрий сидів аж у трицятім покою на золотім престолі. Господь, звичайно як Господь, ішов собі вигідно, але сьвятому Петрови і Павлови дуже боки пообтовкали так, що вони готові б були плакати, як би ся людей не встидали. І за кожним разом, як сьв. Петро дістав штурканця в бік, то Господь гладив свою довгу бороду.

Прійшли післанці перед короля, повпадали на коліна тай зачали говорити: Зійшлисмо, кажут, усю землю від заходу до сходу сонця і не найшлисмо такого чарівника, котрий би хотів твою доньку відмолодити. Аж отсей сивий старець, котрого ми здибали вже вертаючи до дому, хоче твоїй царівні вернути молодість і вроду.

Подивив ся цар на старенького тай каже: А відка то ви, татусю, маєте таку сьну, довгу бороду?

— От жило ся довгі літа — каже Господь — тай ся таку виховало.

— А знаєте ви, що вас чекає, як бисте мою доньку не уздоровили?

— Знаю, — каже Господь — як бим не знав, то бим ту не приходив.

— Усмажу вас в горячій олію, як бисте моїй доньці що злого зробили — каже цар.

По Павлі аж мурашки перебігли, а Петро аж за язик укусив ся, коли се почув.

— Ну, ну, — каже Господь — будемо старали ся, щобисте не потребували дармо тратити огню і олію.

Ото повели Пана Бога до царівни, котра сиділа в своїй кімнаті і дуже плакала. Сьв. Петро скоро єї побачив таку стару та погану, то так ся скривив, що аж сьв. Павло, на него дивлячись, засьміяв ся. Пан Біг приступив до царівни, дав їй на спанє, а коли царівна заснула, казав принести котел, покраяв царівну, казав під кітлом розпалити великий огонь, зварив єї добре, а відтак повиймав ті кусники, поскладав до купи і дунув на них. В тій хвили царівна встала така молода та красна, що диво і кинула ся до ніг Пану Богу та дякує єму, що їй вернув молодість і красу.

Дали о тім знати царевн. Той навіть вірити тому не хотів, але скоро прибіг і побачив, насипав Господови таку купу золота і грошей, що Господь сам не знав, що в тям зробити. Ось він і каже: Я золота не потребую, але дай моїм слугам із него тільки, кілька би один чоловік міг донести, а решту роздай бідним.

А була межі царськими слугами одна бестія захланна на гроші. То сей коли побачив, що цар стільки грошей дає Господу Богу за уздоровлене дочки, прибіг до Господа таї каже: Позволь, я тобі буду нести ті гроші.

Господь, звичайно як Господь, знав, чого єму хоче ся, але бажаючи єго укарати, сказав: Добре, песи, але вважай, щобись мене не обікрав, бо я на тім пізнаю ся.

Сонце пражило міцно, бо Господь в тім краю повісив єго нисше як у нас. Потомили ся сьв. Петро і Павло, а з дворака піт аж річками лляв ся. Прійшли до ліса, що стояв перед ними. Тут Господь казав викопати три ямки: одну для сьв. Петра, другу для сьв. Павла, а третю для дворака. Потому вони поділили ті гроші на рівні часті і закопали їх кожний у свою ямку. На другий день пішли далі, але дворак швидко відлучив ся від них і забрав усї гроші і переховав у інше місце, а сам пішов і собі чуда робити. Довідавши ся, що у одного царя є хора донька, пішов до него і обіцяв ся єї вилічити. Взяв єї, покраяв, аварив, зложив кісточки, дує, дує, а царівна не оживає. Тогді цар розлютив ся і казав єго укарати смертю. Вже го вели вішати, коли тут прійшов Господь, уздоровив царівну, а єго випросив від смерти, але зробив єго Циганом.

Житє і Слово. 1894, II, ст. 182—184.

126. Про Жсида, що роздав свій маєток бідним.

Д. Так один жид все заходів до цєркви і чув, як ксьонц говорив на казаню, шчо хто як дасть бідному греїцар, то буде мати десеть процєнт віби на тамтїм сьвітї. А жид си гадав, же як роздасьть гроші, то буде мати від греїцара десеть процєнт. Мав три сотки, то роздав на бідних. Чикає жид, чикає і рік чикає, а ніхто не приносить ні грошиї ні процєнту. Тогди жид пішов до ксьовдза таї каже: Я мав три сотки, та роздав межі бідних людей та ніхто не приносить ні грошей, ні процєнту — тепер ви маю с чого жити. А ксьонц каже: Та то на тамтїм

свѣті́ будеш мати десѣть процент. А жид каже: Та най ми віддадут люди хопь гроші́, бо я не мав с чого жити. Ксьонц вигнав жида тай каже: Йди си та шукай! Тогдѣй забрав сі́ жид тай пішов. Пішов до дому тай каже до жінки: Я йду гет у свѣт. Тай пішов.

Йде, йде такий засужований тай здібує Ісуса Христа і свѣтого Петра. А Ісус каже до жида: Де ти йдеш, жиде? — Та йду у свѣт! Росповів тогдѣй жид, шчо роздав бідним гроші́, тишер не мав с чого жити. А Ісус Хр. каже: Не йди, жиде, у свѣт, підеш з нами. І жид пішов з Ісусом і Петром. Приходіт до ідного міста і учули, шчо цісар дає половину маѣтку, хто вилічит єго доньку. Тогдѣй Іс. Хр. і свѣтѣй Петро і жид пішли і кажут, шчо вилічут доньку. Цісар каже: Як вилічите, то дістанете половину маѣтку, а як ні, то всім гром голови постынаю. Ісус Христос прийнив сі́. Пішов там до того покою, де вна лежить і сказав І. Хр. наносити води: і́дну бочку зминої, а другу теплої. І казав до пісаре аж за дваціт штири годни приходити до того покою. Тогдѣй Ісус Хр. крає мечом доньку і все вмиває в теплій воді́, аби кров не йшла. І складає до купи, коли вже цілу покраяв й поскладав, пішов до порога, а від порога йде, перехрестив сі́ тай каже: Стань, дівчице, в імя боске мое! І хухнув її до песка і тогдѣй тіло єї зачіло зрастати. Тогдѣй пішов другий раз до порога, перехрестив ся, тай знов так каже: Встань, дівчице, в імя боске мое! і хухнув знов до песка і вна вже вжила. І пішов знов до порога третій раз: Встань, дів. і т. д. і хухнув знов до песка і встала вже здорова. Тогдѣй за 24 годни приходит цісар до покою — і донька здорова пішла вже до вітця. Тогдѣй цісар хотів давати половину маѣтку, а Іс. Хр. каже: Ми не будем брати половину маѣтку, і́во казав дати оден пиріг печевий. І дав цісар пиріх і пішли в дорогу. Ідут, ідут і собі посідали. Пан Біг такий голод зіслав на жида — а Ісус і Петро уснули. Тогдѣй жид з'їв той пиріг. Ісус і Петро пробудили сі́ тай питают сі́: Де є пиріг? — Далі́бук! я пиріг не їло! Зібрали сі́ і йдут далі́, а Ісус Христос запровадив жида у воду по коліна тай сі́ питає: Та ци їв-їс, жиде, пиріх? А жид каже: Далі́бук, я не їло пиріх! Іс. Хр. запровадив жида у воду аж по груди. Тогдѣй: Жиде, ци їв-їс пиріг? — Далі́бук, я не їло пиріг. Тогдѣй Іс. Хр. запровадив жида аж по карк у воду тай сі́ питає: Та ци їв-їс, жиде, пиріг? — Далі́бук, я не їло пиріх. Іс. Хр. запровадив знов жида до води, аж-ень вже сі́ боролa замочила, тай сі́ питає: Та ци їв-їс, жиде, пиріг? — Далі́бук, я не їло пиріх. Тогдѣй Іс. запровадив жида знов до води і жид сі́ вже топити зацѣв, но язик вже вівалив. Тогдѣй Іс. питає: Та ци їв-їс, жиде, пиріг? — Ні, не їло-м пиріг! Тогдѣй Ісус Христос каже: Ході́, жиде!

Ідуть, ідуть, умучили сі, тай полігали спати. Іс. і Петро заснули, а жид украв у Ісуса письмá, (таки Ісус Христос мав письма), украв тай утік. Утік тай зайшов до ідного міста і учув, шчо у цісарі заслабла донька. А люде вповіли, хто вилічит доньку, той дістане половину наєтку. Жид борво побіг до цісарє і каже, шчо вилічит доньку. Казав наносити води ідну бочку зимної, а другу теплої. Казав до цісарє: Приходіт аж за 24 годин. Узєв жид тай порівав доньку і зацєв краєти на кусники, шчо кусник відкроїт, то вливає водов. А кров все тече, лєдвó жид заповнив кров. Тогдий покраєв гет, поскладав на стів тай пішов до порога, перехрестив сі й каже: Встань, дівниці, в імя мое! Ху́хнув ї в песок, дивит сі, а тіло не зрастає сі. (Шчо би він був казав: встань, дівниці, в імя боске твоє! то була би встала; а він „в мое!“) Жид сі настрашив, тай сховав сі за комин. А Ісус і сьвітій Петро знали, де жид пішов. І тогдий пішли до цісарє і казали, абп їх пустів там, де єст той жид, а цісар каже: Він не казав приходити аж за 24 годин. А Ісус Хр. каже: Та то наш співник, шчо з нами ходив. Тогдий пішов цісар, дав ключі Ісусу і отворив двері. Входить до середини, а жид так сі настрашив, бо він мислив, шчо то цісар йде йому голов стинати. Ісус дивит сі, а жид сидит за кошином. Тогди жид ізліз, а Іс. Хр. пішов до порога тай каже: Встань, дівниці, в імя боске мое! Так три рази. І донька встала здорова. Тогдий цісар дав їм половину наєтку і они пішли. На дорозі не маюг як поділити сі тими грішми. А жид каже: Я маю шаймурку і будем шнеріти. Поділили сі грішми, зоставило сі пів грейцарє. Не знати кому дати пів грейцарє, а Ісус каже: Жиде, признай сі, як іс з'ів пиріг, то дістанеш пів грейцарє. А жид каже: Я з'ів пиріг, бо був голóден. Так то нивіка жид повісив би ся за пів грейцаря. Тогди І. Хр. дав жидови всі гроші і казав му гет йти.

Зап. у Дрогобчі, в маю, 1899, від Ів. Багрїна Волод. Левинськый.

127. Звідки взяв ся вітер?

Е. То ше було тоді, як Сус Христос ни мав ше всіх 'постолів, тільки мав Петра й Павла і ше там якось, знать Гандруха. Тей як йшли через ідно місто, то по дорозі пристав до них якийсь волоцюга тей кажи: „Прийши мине, Суси, до себи, я буду за 'постола“. — А Сус Христос знав, шо то волоцюга і великий грішник, али прийняв. Тей було їх вже всіх пять. От ідуть вони тей ідуть, аж приходять до ідного міста, а там був слабій дужи король. Тей Сус Христос як почув і кажи до 'постолів: „Той слабій король дужи добрий чоловік, він дужи уйшав сі

за бідними людьми і за простими хлопами. Ходім, поратуємо його, нехай він видужає". Приходять вони до того палацу, де був той король, тай Сус кажи, щоб пустили його до него то він вилічи його. Аж тут кажуть, що він що по вже вмер. — „Ну то ніц, пустіть мене, а він ще буде жити". — Тей королиха пустила Суса до того покою, що був виірлий король. І Сус зараз казав привести повні нецки води сьвіжої і великого гострого ножа, тей сам замкнув сі в тім покою, а 'постоли чкали в сінех. Али вони були дужи помучані і зараз в сінех на сидячи заснули, а по той волоцюга ни хтів спати, тільки став заглядати чиряз шпару в дврих, що роби Сус Христос. А Сус Христос взяв виірлого короля, порізав на штири кавалки, виполоскав в нецках в волі, потім знов тіло так поскладав, помолив сі, прихристив три рази те тіло і потім дмухнув на него і зараз все зросло сі і король ожив назад і зараз встав з лішка і дужи дякував Сусови. Тей потім він, той король, сиривив великий бал і запросив на него Суса і 'постолів. Тей по тім бали дав король Сусови пять пилтьованих пірогів з самим сиром, а пять з сиром і з бульбою. То як вони повиходили від короля, то Сус ті пироги з бульбою дав 'постолам, а собі взяв ті з самим сиром. Тей потім як прийшли вони до ліса тей стали там начувати, тей як вже мали йти спати, повечерали тими пирогами. 'Постоли їли разові, каждый нав по їдному, а ше сі їден був зістав, і Петро дав його тому волоцюї. А Сус Христос своїх ни їв, бо ни був голодний. Як повечерали, то пішли спати, і всі вже спали, тільки той волоцюга ни спав. Він як сі подивив, що всі сплять, встав і взяв тей поїв всі піріжки Сусови Христови, тей ліг собі спати. На другий день рано як всі повставали, то той волоцюга кажи: „Знайти шо, тей ночі було аж два вовки коло нас і всі пилтьовані пироги поїли, я ледви їх відігнав". А Сух Христос зараз знав, що він бреша, тей кажи до него: „А тими вовками то був ти і твоя ниваситність. Було би ше добре, щобсь був сказав правду, але як ти збривав і ше зложив на вовків, то забирай сі від нас, ти з нами більше ни можеш бути". І він пішов від них.

От пішов собі той волоцюга, йде тей йде, аж приходи до їдного великого міста, аж чує, що в тім місьці цїсарова дочка шо по вмерла. тей він сказав, щоб він ї назад до життя прїдвирнув. І зараз як довідав сі цїсар, закликав його до себе тей кажи їму: „Ну, вибожи, памнятай собі! Як привернеш ї до життя, то я ї видам за тебе замуж і будиш цїсаром, а як ні, то буди смерть твоя!" От взяв він, казав принести собі води з нецками до того покою, де лижала виірла, взяв великого гострого ножа, замкнув сі і взяв порізав ї на штири кавалки тей виполоскав м'ясо в воді, потім поскладав і став на те тіло дмухати, а прихристити забув, бо сам був жидом тей ни вмів христити сі. Ну дмухає

він, дмухає, аж йому вже голова закрутила сі, а тут цісарівна ані руш ни встас, тай він дужи зажурив сі. Аж тут лупс! вічинили сі двері, і входи Сус Христос, теї кажи: „А видиш, пташку, злапавсісь, був-бись згинув, як би мене тут ни було. І ти ше хвалив сі перед цісаром, шо в тім і тім місті ти короля привирнув вмирлого до життя. Шесь затаїв, шибиннику, божий праведний чин, а сам повидичав сясь. А ти знай, шо того нігди ни зробив бись, шось задумав, бо ти поганин. А за ту кару я тобі потім скажу, шо будиш робити“. Ісус взяв сі сам до царівни і вона ожила, а потім до того волоцюги так сказав: „Ідиж ти, нибоже, на сиридину сьвіта, там стань, і будеш дмухати до суду віка“. І він зарас пішов і став на сиридині сьвіта і став дмухати, і зарас пішов по зешли вітр. І він до нині там стоїт і як дмухне в котрий бік, то зарас с того боку і маємо вітр. І він буди так вічно стояти і дмухати.

Зап. від С. Білика в Тереміно, Каменецького пов. 1896 р. А. Веретельник.

128. Як Христос відгадував загадки.

То позичиў чоловік у злого грошей і мали домиўку до того часу і до того відлати, а ны то відгадати три річи, бо йак не відгадаш, так тья беру с собою. Али Ісус Христос ходиў по сьвіты тай ўвійшоў там до хаты, старый чоловік, і просят сьа на ныч. А гáзда мовит: Ей, чоловічєйку! Йа й сам не знайу, ци доночуйу. -- А то чому? — Но, позичиўши грошей до днесь; або мене возьме, або три річи йакісь відгадати, не знайу йакі і готово, же не переночуйу. — А тот чоловік мовит: Не бій сьа. А де ти вельїу лыгати? — Кóнець столá. — Льась си на припшчок, а йа сам кóнець столá льажу! — І лых си. Ту ў піўночи іде. Шчо йиден? — Ги ні йиден! отповідат. — А два? — Ги йиден. — А три? — А три добре. Два бы молотили, а йиден бы тряс солóму. — Ах, мовит, працейко мóйа, кількас пропáла даремно. І пішоў. І деж він быў гóден сам відгадати назувьсьть, кой не знаў йак?

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбір. пов. від Гриця Оліцана Теремецького.

129. Як Христос шукав правди?

Йак Ісус Христос переходиў сьвіт поміжи ўвес на́рид і ни міг ныгдє ў цылым сьвіты праўди здібати; аш при кінці сьвіта було два брáты, йиден сьи низиваў Йóсиф, а другий Сафáт; Йóсифова була гора,

а Сафáтова доли́на. Йо́сиф буў жо́натый, маў жінку і ды́ти, а Сафáт шче ни буў жо́натый. Ма́ли при кúпі обісьть, а на обісьть поскла́дали збі́жжя, а сярэ́дзіноў буў горо́жэний пльі́т і Йо́сиф Сафáтови бис пльі́т пирі́кідаў жы́та. Бо казаў Йо́сиф, шчо йа ў́же жо́натый, то йа ў́же ві́джу, шчо мнны́ тра́ба, а Сафáт шче ни йи жо́натый, то він ни зна́йи. кілько йи́ну тра́ба, ци ма́ло, ци бага́то. А Сафáт свóму бра́тови пирі́кінуў зноў жы́та, шчо́би він ни знаў, бо казаў Сафáт, шчо мнны́ шче кілько ни тра́ба, шчо мо́му бра́тови жо́нату́му. А йак нады́йшоў Бог і казаў, шчо́и цы́лий свѣ́т пирі́йшоў, а ны́гдѣм праў́ди ни зна́йшоў, ты́лько ту мѣ́жжя тѣ́ми дво́ма бра́тьми. Йак сы затрѣ́нала праў́да тѣ́пер мѣ́жжя дво́ма бра́тьми, то так сы затрѣ́найи при кінці́ свѣ́та: на Сафáтові́ доли́ны, а на Йо́сифові́ горі́ будѣ́ страшний суд.

Зап. в цвѣ́тні 1897 р. в Пу́жниках, Бу́чацького пов. від Тѣ́мка Грѣ́нишиного.

130. Чому Русини гайдамаки?

Як Ісуса Христа засудили Жиди на смерть, тоді до Брусални наїхало було дуже багато різних народів, що були цікаві ввидіти його хоч раз. Коли-ж Христа вели вже на Голгофту розпинати, вони поуставляли ся всі громадами побіч дороги і чекали, доки не буде попри них переходити. На переді стояли Німці, далі Вірмени, Поляки, Русини і инші народи. Як Христос приблизав ся до Німців, їм стало жаль Христа; тому вони крикнули: Випишім його! — А Христос глянув на них і сказав: Будете писати до кінця свѣта та сонця! І тепер де не подивиш ся, в кожній канцелярії сидить якийсь Німчик таї пише.

Йде Христос попри Вірменів і їм стало його жаль; тому пошумукали щось поміж собою, а потому крикнули: Викупім його! — А Христос глянув на них і сказав: Будете купувати доки свѣта таї сонця! І тепер де не подивиш ся і де не адіблеш Вірменина, то він усе купить, більше не зайнасть ся нічим.

Йде далі Христос, приходить до Поляків, і їм стало його жаль, тому поговорили з собою таї крикнули: Викрадім його! — А Христос поглянув на них і сказав: Будете красти поки свѣта таї сонця! — І тому то тепер де лише який банк, де лише яка каса, то їх мусять Поляки обікрасти.

Йде далі Христос, приходить коло Русинів. А їм такий жаль його, що страх. Деше гляпнули на себе таї крикнули: Відбиймо його! — А Христос поглянув на них і сказав: Будете бити ся поки свѣта таї сонця! — Тому то Русини все били ся; були козаки — били ся; були

опришки — били ся; а й тепер Русинів називають гайдамаками за те, що не дають собі у кашу плювати, а як треба, то й б'ють ся. І Русини будуть гайдамаки до кінця сьвіта, бо так їм призначив Христос.

Зап. в Григорові, Буцадького пов. 1890 р.

131. Чому Цигани не мають пристановища?

Як Жиди засудили Суса Христа на смерть, тай казали Циганови зробити три цьвики. А Циган зробив штири, тай приносить. Жиди кажут: На шчо нам штири? Ми казали тільки два. — А Циган зуби шчирит і кажи: Возьміт, возьміт, можи сьи шче де здасьць. — Тогди Сус Христос вобирнув сьи до Цигана тай кажи: Відиш, йак той цьвик ни майи нїгдє пристановишча, так само і ти ни будиш мати аш до скінчыннї сьвіта! — Чирис тойи Цигани так триндайт сьи від міста до міста.

Зап. від Сирватки, в Будванові, Теробовельського пов. О. Деревянна.

132. Про Христові муки.

Як Жиди Христа мучили, то його то нічого не боліло, бо він Бог був. Жиди хотіли Христа розпнати не так, як тепер малюют розпнати, а так, щоби й ноги розпнати. То вони казали ковалеви штири цьвоки зробити. Але як го вели розпнати, то ангел зайшов тай єден цьвок украв, то вни вже тогди мусіли обі ноги єдним цьвоком прибити.

Як Христос висів на хресті, то був вовсім голий. І ніхто не сьмів до хреста приступити. Тільки сьвятий Іван підійшов близько, але як увидів Христа такого скатованого і голого, то возлів тай упав під хрестом. А там десь у шпарці сьдів павук. То він вибіг зі своєї шпарки тай борзенько вибіг на хрест і заснував Ієсусови павутину — то що тепер малюют нїби пояс. А то павук таке зробив, щоби Син Божий не висів на жидівське посьміховиско. А потім той павук ізлів і вкусив сьвятого Івана так, що той знов прийшов до тебе.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 181.

Паралелї: Про смерть і похорон Христа пор. мої: Лїрники, ст. 26—28, ч. 2—3. — З першою половиною пор. ще: Грінченко, Етногр. Матеріали. Т. I. Ст. 74—75. — Сборникъ Харьк. ист. фид. Общества. Т. VI. Ст. 184. — Харьковскій Сборникъ. Т. VIII. Ст. 341.

133. Звідки взяли ся перли?

Як Христа мучили Жиди, а Богородицьи дивіла сьм на тоту ййю виліку мўку тай дўжи плакала. І йяк лишє ўпала ййї сьльова на зємлю, то за́раз робїла сьм з неїї перла. А лўди збирали тай продавали тай до нинї продайўт, али жи сьльїз ни бўло такє багато, тому праўдїви перел тепєр ма́ло тай томў вони такі дорогї.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від сестри Анни.

Паралєлі: Манжура, Сказки. Ст. 146 (тут із слїз повстав перець).

134. Христос і Жиди.

Сут такі Жиди, що бўдут до сконца сьвіта ходїти. То тотї Жиди, що Сўсу Христови ніколи спокю не давали. Як новий мїсяць, то він молодий, а як повня, то старий. Як його запитати: „Колис приїшов?“ — повїдат: „вчєра“, — „колиї підєш?“ — „завтра“.

Як Жиди прибили Сўса Христа, сьмїх си чинїли; а як поховали, зїшли ся на вечєру, старшнїна жидївська, що вни тому всьому билї голова, приїшла Пречїста Дїва і плакала. Якийсь Жид повїв до неї: „Не плач! твій син воскресне!“ А другї повїдали: „Ага! воскресне як тотї кїстки в когута“. А вни їли когута і пєред нїми кїстки лежали. Аж ту кїстки зїшли ся до кўпи, когўт збив крилами, Ісўс воскрес, а вни стали стовпом.

Як зробили Жиди криж, велїли нести Сўсу Христу, а єдному, не тямлю, як називав ся, на Кальварїї його мож видїти, велїли тїснути до землі, ще й камїнь до крижя привязали, а він не тис, а ще підїїє до горї і за тото став сьвятїм.

Майштер, як робїв криж, повеличав, що лишїло ся конїць рук в на'пять і в долину в на локоть, а Жиди мїцнїйше натягнули рўки й нїги, і тепєр за кару майштер ніколи не доробит ся.

Коваль мав прїказ зробїти штїри цьвїки, а він єдєн украв, сьловав під язїк (другий чоловік оповїдав, що вер у воду) і за тото є благословєний талант, же не дав розпяти нїги так, як рўки.

Зап. 1896 р. від вїйта Гриця Грицуни в Мшанци, Михайло Зубрицький.

135. Ворона.

Ворона дуже лакома на людське тіло та на стерво. Як Жиди розп'яли Христа, всі птиці жалували мук Христових, одні лише воробці прилітали до хреста, сідали на поперечній перебоїні та сьміючись кричали: Жив—жив! Ворона знов хотіла пити кров, що в Христових ран капала на землю, тому нас закровавлений підбородок так, що на кожній вороні його до сего часу знати. За те також Бог прокляв ту птицю.

Зоря, 1886, ст. 130: Людові віруваня про птахи, Д. Лепкого.

Паралелі: Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 17. — Аванасъевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XIII. — Чубинський, Труды, I, ст. 59—60. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 352.

136. Христове воскресеня.

Як Ісус Христос умёр на Хресъты, прийшоу Осиф і Никодім з Аримафтої і узяли теперькова тыло Ісуса Христа ў плащанйцу і положили ў гріб высычений, новый і приложили каміньом і дали печатку. Али Жиды чули ўперет, жи Ісус Христос оскресне і радъят сьа: Кобы ни прийшли учиники, кобы ни ўкрали і гірше наше будё посьльіднойи, йак было первойи. Іти до Пилата, ньай даст варту. Він ним дау, положили варту на гробі, сьли і вичеръйайут дужи півно, жи ўже може было по піўночи друга або трета годіна. І тому днесь сут слиўкы*), бо перше не было, аш Пресъватá Дыва наслиўчила. Принесла до Жидыў йих, йак дарунок, бо сьа бойали ўсьи Жидыў і учиники навить. Тай сьла си, тай сьидіт піт полицеў і плаче. А Жиды собі сьміх чиньят: Чо плачеш? Він оскресне. — А Пресъватá Дыва мовит: Бодай так Жиды панували, ги він оскресне! — Ба, а Христос оскрес і днесь слабо де сьа трафит, жебы Жид де бидуваў, бо Сус Христос не касуваў слово Пресъватойи Дывы Маріи. Али льуди йдут до церквы, бо ўже сьвато, тай ўчули, жи Христос оскрес, а ни знайут, йак вітповідати, тылько мовьят: Христос оскрес, та Христос оскрес. Али жидыська кухарка вынесла сьмітьá і тотó чуи, йак льуди бесьидуйут. І ўвійшла до хаты зась, — а Пресъватá Дыва тамой йи — і мовит: Христос оскрес! — А Пресъватá Дыва мовит: О, йстина, жи воскрес. — І типерь тому так сьа вітповідат, жи ойстина оскрес, значит, жи праўда оскрес. А Жиды за столом сьидьат, йак йили когутá і пові-

*) Слиўкы — то писанкы; ўслиўчити — написати писанку.

дайт : тогды він оскресе, як тот когут заїи, шчоємо зїли. А когут, кісткы до кісток зїбрали сьа, хыба пес йидну ногу зїу, вылетїу на гряду і заїиау. І дльа того днесь когута мальуйут десь на костельї такїм, або на йакї каплицї, жи такї лїуди ныбы у Бога віриат, а Христа не хотїат. Таку памїятку рбїят, жи хоць когута мальуйут.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грци Олїшча Терлецького.

137. Когут.

А. Йак Христос воскрес, тогдї йїу йиден Жид пиченого когута. Йиго донька ўвидыла Христа і прибїгла до старого, жиби йиу тогто сказаїти. Али старий Жидїско ни хтїу вірити і сказаў : Він тогдї воскресни, як сей когут закокурїкайи ! — Лїше сисе сказаў, дивит сьи, а когут зїрваў сьи в мїски, адупотїу крильїм, таї йак заїи три рїзи : Кукурїку ! — Жид пїзнаў, шчо Бог хотїу показїти чїдо, таї навирнїу сьи і вїхристиў сьи.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелї: Аванасевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XIV—XV. — Костомаровъ, Объ истор. значенїи рус.-народ. позвїи. Ст. 85. — Головацький, Народнї піснї. Т. II. Ст. 6. Ч. 8.

138. Як когут воскрес.

Б. Як Суса Христа замучили, поховали, товди собі зробили вичеру і зарїзали когута і зварили і того когута вїли, і тїї всї кісткы поскладали в мїску. Товди сидят си за столом, теї зачили сьи сьїїати : Він казав, жи він встане ? Товди він встане, йак той когут заїи. А той когут стрїпав сьи с тих кісток, теї зачив пїяти : Кукурїку. Товди Жиди кинули сьи, прибїгли до гробу, дивїит сьи — в гробї вже Суса Христа нїма.

Зап. в Будзановї, Тербовельського пов. від мамї О. Дервянка.

139. Христос у пеклї.

А. Як Сус Христос по смертї прийшов до пекла, жиби вїбавити душі, то зьлї духи дїжи сьи тїм закурїлї. А анцїхрист хотїв Суса

Христа тамки закувати. А був на сиридинї пекла такий великий зильівний слуп з ланьцухом. І анціхрист кажи до Суса Христа: Ану залож на себи той ланьцух“. А Сус Христос знав напирёт, чого він хочи і кажи: „Ану ти возьми і пирёт на себи залож, а йа буду видіти, як тобі буди пасувати“. Анціхрист так зробив. Тогди Сус Христос кажи: Амїнь. Най сьм так стани. І анціхриста припнїв. Він так буди припнїтий аж до кіньцьї сьвіта.

Зап. в Будзавові, Теробовельського пов. від Сирватки О. Дервянка.

140. Христос і Люципер.

Б. Коли Ісус Христос прийшов до пекла, приступив до него Люципер тай кажи: Сьить собі, Христе, на тым крісьлябі та вітпичи. А те крісло пририхтував Люципер так, шчо коли Ісус нав сьисти, то нав сьї в ланцухи злїпати. Али Ісус Христос сказаав: Сьить ти напирет! А йак Люципер сьїв, то сам злїпав сї в ланцухи. Віт того часу шчо року пилуїт злї духи, шчоби йїго увільнити. Али на сам Вилїєдень на резурекціїї заливай сьї то, шчо злї духи випилували. А йак вони припилуїт ті ланцухи, фтоди найн сьї народити жидівський Месїаш.

Зап. в Буську, пов. Камінка Струм. О. Дервянка.

Паралелї: Чубинський, Труды, I, ст. 195—196. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 14—15. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 9. — Hahn, Griech. u. albanesische Märchen. T. II. Ст. 145.

141. Чому на Великдень так рано відправа?

В. Сус Христос шче ходїў по землі, а злїй уковаў ланц. А Сус Христос сьа пїтат: А тобі того на шчо? — Прикїўу тьа. — Анў йак, ўкази. — А тот почаў ўказувати, ўзваў си ў рот і так доўкóло голóви опкрутїў і прикуваў сам себе, бо так Бог даў. І будé на нїм, пóкы сьвіта тогó. Він грызé, та шїслит, жи сьа вітгрызé. Тай ўсе грызé, грызé цїлїй рік, ўже такé хьбá гї шїхóва нїтка; гнёть бы ўже перегрыз, але ксьинда засьпїват на Оскресенїї: Христос оскресé! А він стáне слўхати, тьїлько сьа забуде, а воно́ такї сáше, гї было від рáзу, кой зачинаў грысти. І томў так ксьинде ранé ўстайї йти на Оскресенїї, бо бы злїй перегрїа тогó, та бы сьа переложило, йак бы так заўчасу ни шшóў до цёрквы.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліц Терлецького.

142. Про Юду Іскаріота.

А. Маєте знати, що Юду Іскаріота носила мати цілий рік, як кобила. А коли їй прийшло ся родити, на ві двір упала з неба огнена брила, а їй самій приснив ся дивний сон. Ото приснило ся їй, що єї синок буде рудий, що він забє королевича, забє свого тата, оженить ся з мамою, а в додатку спродасть за трицять і три срібних учителя-пророка і повісить ся. Налякала ся небога такого сну, та щоб ту, душа, почати. Як не мітигувала, як не заходила в голову, а таки не вигадє. Далі і звачала ся. Взяла плетений кошчок, обмазала його смолою, вложила туди новорожденника свого і гайда на ріку. Тільки його й бачила. А перед тии ще встромила йому під шкіру на голові шпильочку, щоб як трафить ся що, познака була. А там ні в гадці їй Юда...

А Юда плив-плив, плив-плив, доки не принесло його до одного панства. Саме в той час виїшла королева над ріку купати ся. Дивить ся, щось пливе в кошчю. Кличе слуг, витягають, а там хлопєць — тільки очи витріщив і знай ручки простягає. Взяла королева того хлопця, віддала на мамки, а коли йому було пять чи шість років, забрала його до себе, до королівської палати. Тут він і виростав далі разом з молодим королевичом і королівною. Що він знайда — того не припускав він навіть; не вірив, коли вчув часом від служби довірливе слово — знайда. Та раз якось вибрав ся з королевичом в поле, над ріку. Коли прийшли в те саме місце, де знайдено Юду, посідали на береві та звичайно хлопці — пусті; нічого робити, от вони грудками в воду почали жбурляти. А Юда, як не вхопить грудомашу, як не бухне — вода так і обривькала цілого королевича. Він озлив ся і давай лаятись: „Ти сякий, ти такий“ каже „пашов, відки прийшов, пашов!“ аж задихав ся. „А я відки прийшов?“ питає ся Юда.

„Відки? відки? Наче-б він і не знав. А його на ріці найшли“. Тай став сміяти ся. Юда не стерпів. Як нав в руці камєнюку так і зацідив нею королевича по-за уши, а сам втік.

Ци довго він тиняв ся по сьвіту тікаючи перед сіпаками (як знайшли трупа королевича, за Юдою розіслали погоню), не скажу. Достатого, що дістав ся вкінци до одного можлиго пана за локая. А той пан ніц не знав, крім вандрівки, і де лиш сам вибирав ся, брав зі собою і Юду. Ото йдуть вони якось селом, аж бачать сад, а в саду такі яблока, такі яблока, що цуд які файні. Не втримає пан так йому ти

яблок захотіло ся. Юда вже й пліт перескочив, вже й на яблінці і не питає, що з хати випав дід і трохи не вірве ся, так кричить. Надер, злазять, та ба — дід не пустять. Він його стусонує у груди, а сам на втеки. Та ще не встиг через остріх, як з хати вилетіла жінка, діти, наробили крику, збігли ся люде і Юду спіймали, та відвели в суд. Тоді було таке право, що як хто вбив батька сімі, то його або смертю карали, а ні то мусів приставати до вдови і годувати сиріт. Юда і оженив ся з удовою — живуть тихо, спокійно. Та раз на святках пообідали, як Бог приказав і спочивають, балакають. А Юда говорить-говорить, а там давай чіхати ся, говорить, говорить, тай знов.

— Чи в тебе нема часом чого в голові? — питає жінка. — А Юда каже :

— Та не знаю, може й є що. А ну но, носькай стара. — І наставив їй голову. Ськає вона, ськає, аж нараз — трохи не обімліла. Подибала, бачите, тую шпильку, що то єї хлопцви в голову встромила. Та аж об поли вдарила ся, та до Юди, тай все йому розповіла. — Для тебе нема вже ратунку, крім одної покути. А є ще ту в нас тепер один славний пророк, що то знає лік на всякий недуг і на всяку біду — може він і тобі що порадить. — А Юда їй крізь плач: Та я, мамо, не то що до него піду, але і весь вік із ним ходитиму, щоб лиш спасеня досягнути. — Тай пішов до Христа і так довго з ним хажав, док його не спродав за трицять три срібла — Господа нашого Суса Христа. А там і сам повісив ся, випустивши з себе уперед тельбухи.

Зап. в Кобиліволоках, Тереховельського пов. від Марини Баран В. Щурат.

143. Юда Іскаріот.

Б. Як сьа Йуда народиў, так пришоў дзяд на ныч. Але му повідаўт, дзядови: „Итте, дзядку, с хыжи на маўнй час, бо ту баба йойчит. Як породит дїтѣа, та вас покличеме до хыж. А тепер бысте нам были на перекоды“. — И пішоў дзядок піт сьтыау, під выгляд и там собі сьидиў. А там пришли двайн лўде и бесьидиўт сой: „Жебы ты мене не зрадиў!“ — А ййден другому повідат: „Йа тебе не зраджу, ани жебы ты мене не зрадиў!“ — А тоты были двайн ангёлы, не лўде: быў ангиў зўнй и лобрыи. Тбўды сьа дытїна уродїла и кыхло (дїтѣа) и ангиў божый повідат му: „Боже дай здоробья!“ — А зўнй му повідат, ангеўови: „Йуж-есь ййа, пане, зрадиў“. — „О, ныт,

не протну сьа, бо-и тьа не зрадиу. Бо то буде мій перше, а потім до-
стане сьа тобі. Бо то буде такий, што вітця забий — тот, што сьа
уродиу — и з матырйоу сьа ожэнт“. — И тот дьвядок там сыдиу
и тото высуухау. И закликали того дьвядка до хыж, а тогы дваим пи-
шли. И тым дьвядком сьа тышат. Тоуды му дадут пйти и тышат сьа
тоу дытиноу бара, бо не мали лем йидно, тото перше. А дьвядка тото
неспокойло бара, же они сьа ним так тышат, а не магут чым, бо він
высуухау ангельскоу бесыды, же то такий буде, што забий вітця, а з
матырйоу сьа ожэнт. И тот дьвядок йим повідат: „Льуткове, йа бын
вам дашто повіу, кобы сте сьа бара не спротивили...“ — „Ой ныйт,
двядку, лем нам повіджете“. — Але не хоче дьвядок повісти, бо сьа
быйт. — „Не бийте сьа, двядку, лем нам повіджете“. — И тот дьвядок
повідат: „Высуухау йим двох ангелю, — быу ангю там йидон аґуи,
другый добрый — же тот йак выросне, то вітця забий и з матырйоу
сьа ожэнт и Христа Бога продаст на смерт, а сам сьа обиснт и так
пиде до пекѳа“. — И они настрашены zostали (были), отец и мати.
и — што с тоу дытиноу робити? И зробили скриньку и дали му ймя
Йуда и написали му тытуу „Скарийотскый“ и дали му три дукаты до
скринькы и там го вѳожили до скринькы и шмарили на воду. И він пи-
шоу доуо водоу. И прачкы х пана прали, далёко, и поивали скриньку
на воды и — што там йи ф ті скриньцы? Привесли до паны — паны
также уродиѳа сына — они открыли скриньку и пашли г ны хѳопця
и писмо и три дукаты. Тепер паны утышена быѳа, же на два хѳопцы
— а пана не быѳо дома. И наказала сѳужэбным, жебы оповили, же она
маѳа блисьцы (два хѳопцы). И на то прийѳау пан. И оповили перед
паном, же паны породиѳа два хѳопцы, же блисьцы, же равон уроджэни.
И тоту скриньку сховали, жебы пан о ны нигда не знаѳу: запечатували
скриньку, писмо и дукаты и сховали. И тогы хѳопцы дали вѳкстѳи:
дали йидному Йуда, што му Йуда быѳу, а другому Кароль. И тогы
хѳопцы росли и пидросли, то ходили до чкѳы и фчыли сьа ф чкѳлы.
Аде Йуда сьа лыпше фчыѳу, а тот не хотѳы сьа так фчыти, Кароль.
И пидросли йуж дѳужы и ганьба быѳо Йудови, же сьа Кароль пидѳо
фчыт, и биѳу го, гльачого сьа пидѳо фчыт, и фсе Кароль перед ним пѳа-
каѳу. Але пан на то не возвольаѳу, жебы сьа не били. Але Кароль сьа
не скаржиѳу перед вітцом, лем перед матырйоу и мати отповидат на то:
„Гльачого ми найдух поневэрат, бий Карольа? — И тото усѳухаѳу хѳо-
пец Кароль, же тот найдух, и били сьа оба и повідат му, Йудови: „Гльа-
чого йма, найдуху, бийш?“ — Йуда сьа заѳуриѳу на то: „Йакый йа
найдух?“ — Бо він о тим не знаѳу, же він такий. И повідат: „Мамо,
што йа за найдух?“ — бо йуж дѳуже шѳудрый быѳу. Мати му отповидат:
„Же-с г воды найденый“. — „Ну, то йа пиду оттал (од вас), оддайте

ні шійи!“ — И оповіли п'ану тоўды, йак с'я ст'ало, же найд'оний г в'оды, и нан дозв'олиў му піти преч. И тоўды вн'если й'ого скр'иньку и він сой перечытаў пісмо, што йист за й'іден. И пан н'а то под'умаў, што с'я ст'ало; а він с'я ўк'юниў п'ану барз пок'ирны, же м'усит й'ти, й'ак од р'ідног'о в'іт'ця, и под'якуваў п'ану и пішоў преч. И пр'ішоў до тог'о с'ела, де с'я ўр'одиў, и пр'ішоў до п'ана, до ин'шого и з'иднаў с'я огань'ати с'ады (б'г'рид). И там св'ужив' за с'ым л'ит. И пр'ішоў й'ого б'оц там на гр'ушкы, и вид'иў го п'ару р'азіў там на гр'уш'цы и гварит му: „Г'ляч'ого, чоўовіче, так х'одиш и р'обиш ні велен'циў (непокоїи, ч'к'оду)?“ — Але б'оц го н'а то не с'ўухаў, лем х'одиў, и розв'юстиў го, што аж го застр'илиў. И тоўды го в'зали ф' суд, й'ак в'іт'ця застр'илиў: „Т'епер с'я м'усиш ожени'ти с' тоў б'абоў!“ — А він н'е знаў, же то йи м'ати й'ого. — То й'ак с'я не ожени'т, то йи му таку смерт зр'обля'т, смерт за смерт, — и ожени'ў с'я. Й'ак с'я ожени'ў, там сой ўзяў скр'иньку и пр'иньус там доміў. И м'ати с'я призр'ила на скр'иньку и на пісмо и на три дук'аты и на й'иша, — пов'нала, бо му Й'уда и'м'ено быўо. И п'отім він с'я забр'аў од мат'ери, й'ак му опов'иўа, же она м'ати й'ого г'ўасна. Так він забр'аў с'я и пішоў на пок'уту, на пусты'ню. И пок'утуваў чотыр'д'ес'ят д'ниў, — то н'е й'иў нич'ог'о варен'ог'о, лем с'ўхы кор'и'н'цы; и достаў с'я к Пануб'ог'у за найблиш'ог'о апост'оўа. И п'отім пр'одаў Хр'иста Б'ога на см'ерт. И пішоў и пов'исиў с'я, й'ак му быўо пропов'ид'жено през анг'еўа. — Но, то й'уж зак'иньчиў жы'т'я. — Й'ак с'я Й'уда пов'исиў, то стр'илиў п'еруи и й'ого ч'аст'и т'їла р'озньус по ц'їлим св'їты. И в'іт тог'о ч'асу зач'али с'я л'ьуде в'іш'ати, а до'т'ля н'е быўо тог'о.

Зап. від Петра Бориш'овича в Б'ортнім, в с'ерпни 1900 р. О. Ровдольск'ий.

Паралелі: Подібні мотиви приходять у дуже богат'ох оповіданях. Пор. М. Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 130—133. Ч. 29—30. — Костомаровъ, Монографіи. I. Ст. 327. — Костомаровъ, Памятки стар. рус. литературы. II. Ст. 415—442. — Антонович і Драгоманов, Историческія п'їсни малор. народа. I. Ст. 280. — Кулишъ, Записки о Южной Руси. I. Ст. 309—311. — Barącz, Bajki, fraszki i t. d. Ст. 71—72: Grzegórz. — Wójcicki. Klechdy starożytnie. II. Ст. 61 і 141. — Nowosielski, Lud ukraiński. II. Ст. 149. — Етнографічний Збірник. Т. III. Ст. 70—73. — Порфирьевъ, Апокр. сказанія о новозав. лицахъ. Ст. 231—235: Сказаніе объ Іудѣ предателѣ. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 269—276. Ч. 34: Абы Андрей Критскыиъ. Ч. 35: Ибъ Андреи Привазванныиъ. Ч. 36: О купчихѣ, пустившей по общаію сына своего на воду. — Гринченко, Этногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 63—66. — Чубицьскій, Труды. Т. V. Ч. 407, 458, 485. — Головацьк'ий, Нар. п'їсни Гал. и Угор. Русь. Т. I, 45, 75; т. II, 577. — Zbiór wiadom. T. VIII. Ст. 115—126. — Kolberg, Pokucie. T. II. 29, 35;

IV, ч. 45. Lubelskie. T. II. Ст. 197—198. — Zbiór wiad. T. VII. Ст. 9—10. T. XIII, 3. Ст. 104—106: Legenda o św. Grzegorz. — Обширна література про кровосумішника зібрана у Драгоманова: Слав. прѣправки на Єдиповата легенда; також: Wisła, t. VI, ст. 54—79 і 279—299.

144. Пилат.

За Пилата кажут, що його по смерті земля не приймила. Доки жив, то від нього втікали всі люде. А як умер, то го закопали в землю, але на другий день земля вивергла тіло на верх. Хотіли го спалити, але огонь не ймав сі тіла. Вергли го в воду — не тонуло. Завійзали в міх і навійзали камінья — то міх з каміньом лишив сі в воді, а тіло виплило і гет запаскудило ріку, так що всі риби внадихали. Тодги вергли тіло в море, тай там воно плаває й до тепер, не гниє і не тоне.

В Нагуєвцях, Дрогобицького пов. від матери Марії зап. Ів. Франко.

145. Андрей і Петро — рибачи.

Андрей і Петро, то си братя були. Цалу ніч рибу ловили шрѣжо¹⁾. Над раном надходят старушкі: Син божий і Паўло. — А шчо їмаєте рибачкі, рибу? — Га, цалу ніч ловимо, та шчесмо єдиної не з'їмали! — Ану, заітуйте шрѣжі, може з'їмаємо яку рибу. Як завѣрли шрѣжі, ішли двіста штири риб. Петро шовит: Пѣуне учитіль є той старушок, син божий, ўже ми цалу ніч ловили і нич не зловили. Помішили свої шасткі, тай за ним ў сьлїд пішли.

Зап. в Літти, Дрогобицького пов. від Ів. Кулинич Гаврильцева, у серпні 1901, Волод. Левинський.

146. Як апостол Павло навернув ся.

Петро і Паўло ходили по краю. Але він буў Фавель, а як прийшоў на віру християнську, то сі зваў Павел. Летїу за сином божим голоу стїти. Летїу коньом той Фавель. Такий буў дўже вірний Жидан. Син божий каже: За ким ти ся женеш, Фавель? — А за тобў, тобі голоу стїти! А єму обі очи випалиу. Він лежить на бѣлоті: Учителю,

¹⁾ шрежа — сак.

вірую, шчо ти син божий! — Поверни ся ў правий бік, там є болото, тай си помясти тим болотом очи! Вточас обі очи нават стали. Він дужо буў Сусу Христу великий вірник. Господь Бог післяў того Паула і Петра і Стефанá ў єден край, абі там людéй хрестіли. Так Фавель такий буў мочний, жи пять людéй браў ў йидну руку. Як ізженут усі пять сот жидіў на ріку Йордань, тотчас усіх охрестіли. Син божий післяў їх на прібу, шчо бұдут робити.

Зап. в Лікти, Дрогобицького пов. у серні 1901, від Ів. Гаврильцева, Волод. Левинський.

147. Підступи сьвятого Павла.

А. Буў такий бідний хлоп. Пан маў на него за-але і казаў йимў дьшкоў пшвицьці засьйіати цілу різу, бо йак ни засьйи, то дьістани сто бұкіў. Вийігаў хлоп на полі, зачіў плакати. А нарешты ўклик на колына і зачіў сьи молити. Надьйшоў дьідок і зачіў го сьи питати, чогó він плачи. А він йимў зачіў казати, шчо даў йимў пан дьшку пшвицьці, абі засьйіаў цілу різу. А той дьідок йимў казаў сьйіати; кажи: Сьйй тоту пшвицьцу, шче ти сьа половина лішит. — І той йак росьсьйіаў, ўклик і зачіў сьи молити до сьвятого Паўла. Надьйшоў другий дьідок і зачіў го сьи питати, до кого він сьи молит. А той йимў кажи: Мольбу сьи до сьвитого Паўла за тойи, шчо ми так поблагословивў, шчо йа пїу дьшкоў засьйіаў цілу різу. А той дьідок кажи: А до сьвитого Петра ни молив сьи? — А то перший дьідок буў сьвятий Паўло, а типер прийшоў сьвятий Петро. — А він кажи: Ей, шче сьи до такого Петра ска буду моліў? — І той дьідок пішоў с тия. І зачіў просити Господа Бога, абі Пан Біг зіслаў йаку кару на него. А Господь Бог кажи: Чикай, коби ова підросла (пшениця), йа спұшчу град. Али шчо сьвитому Паўлови буў жил за тия чоловіком, пішоў до него і казаў, абі продаў пшвицьцу пánови, бо йи майн град вибити. Тільки продаў хлоп пшвицьцу, за́раз ўпаў град і вибиў пшвицьцу пánову. І зачіў сьи жиловати сьвятий Петро ниряд Богом, шчо той хлоп продаў пánови і град вибиў пánьску пшвицьцу. А Господь Бог кажи: Коли так, то він загубит грóші. Пішоў сьвятий Паўло до хлопа і казаў віддати пánови грóші, бо майн їх загубити. Тільки віддаў хлоп грóші, за́раз пан загубив. Зачіў сьи жиловати сьвятий Петро ниряд Господом Богом, шчо то ни хлоп загубив, али пан. Тимчасом пшвицьця зноў сьи відновила. Сказаў Господь Бог, шчо ни буди він більши с фірн мати, тільки дьшку пшвицьці. Йак зьібраў хлоп пшвицьцу, чис було воєити

до до́му, пішо́у свѣтити Пауло́ до хло́па і каза́у йни́му бага́то віскі́у на-
робити ма́леньких, шчо́би тілько́ йиде́н сьни́м ўлы́с сьи на то́й візо́к.
І та́ких спосо́бом хлоп с ка́ждого снопа́ цілу́ дьішку намо́лотіть.

Зап. від брата Гілярка, в вересні 1895 р. в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелі: Аванасєвъ, Народ. рус. легенды. Ст. 39—42. Подібні мотиви диви ще: Етногр. Збірник. Т. IX. Ст. 26—27 і 40—41. — Грінченко, Етногр. Матеріали. Т. II. Ст. 146—149. — Етногр. Обозрѣніе, 1890, кн. 4: Ивановъ, Изъ области малорус. нар. легендъ. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 19—22 і 163—166. — Садовниковъ, Сказки и преданія Самарскаго края. Ст. 270—282. — Шейнъ, Матеріали. Т. II. Ст. 365—370. — Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 298—306. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 92—93.

148. Чоловік, що вірував тільки у сьв. Петра.

Б. Був оден чоловік, вірно служив в одного пана і цілу зиму мо-
лотив за три мірці ячменю. Прийшов свѣтний Петро тай каже чолові-
кови: Аби ти нічо не брав у того пана, лиш аби ти дав на три мірці
лану свого. — Він так пана попросив, а пан каже: Я тобі куплю ґрунт
на боці. — Свѣтний Петро прийшов тай каже: Иване, як би тобі пан
давав на боці, аби ти не брав, най він на своїм лану даст. — Дайте,
пане, на своїм лану. — Най буде, пан сказав. Дав три плуги лан ора-
ти. Орет пан своїм плугом і цілий день орав трома плугами, а Иван
сієв цілий день і не висієв одну мірку єчменю. А пан уздрів, що се
є за віра. Другої днини дав ше три плуги, і двох днів орало шість
плугів, а Иван сієв далі и лишень висієв одну мірку єчменю. — Пан
гадає, що то є за віра і питає: Ти, Иване, маєш ше дві мірці єчменю?
— А Иван відповідає: Так є. — Пан почислив і питає: Кілько тобі
плугів ше дати? — Иван каже: Пане, порахуйте, я лишень одну мірку
висієв. — То ше тобі, Иване, дати 12 плугів? — Так є, пане. І пан
дав. Як зачев тими дванацятьма плугами орати і віорав цілий лан.
А Иван сіє далі і засієв цілий лан також. — Пан каже: Иване, що це
за диво? — А Иван каже: Це мені Петро свѣтний казав, аби я так
робив. — А правда, Иване, я заплатив тобі добре? — Добре я робив
вам, а ви мені добре заплатили, а то з тої причини, що я у вас не
брав гроші і мені Господь Бог допоміг. — На цисе пан сказав: Ні,
тобі Бог поміг тай нива вродила файно. — А він каже: Але се мені

свѣтій Петро поміг, що нива так красно зродила. — Господи! кажи свѣтій Николай до Бога, той чоловік лиш пізнає Петра. — На се Бог каже: Іди, відознай того чоловіка. — І прийшов Николай і питає того чоловіка: Ти не знаєш більше свѣтих лиш Петра? — Той чоловік відповідає: Ні! — А Николая не признаєш? — Той чоловік відповідає: — Ні, лиш Петра. — Николай відійшов, тай прийшов до Бога тай каже: Тот чоловік не признає нікого лиш Петра. — Коли він не признає нікого, то най ему лан фортуна зібє. — Петро то вчув, тай прийшов ід Иванови і каже: Иване, продай той лан панови. — Тай Иван продав. Прийшов Петро до Бога тай каже: Господи! Дай аби той лан поправив си. — І Бог сказав, най поправит си. — Иван каже: Пане, віддай той лан. Однак все на нім збите. — А пан каже: Най буде. — Прийшов Петро до Бога і Николай, просєт Бога, аби лиш гелетку одну із одної фіри вчменю було. — Прийшов Петро ід Иванови і каже: Чоловіче! Роби таку маленьку фіру, абес лиш оден сніп вів. А як прийшов Николай та каже: Ти шо робиш, чоловіче? — А він відповідає: Фіру. — Николай каже: Та жи великов фіров вози. — А він відповідає: Ні, я малов маю возити. — Николай каже: А хто тобі се казав? — Иван відповідає: Петро. — І прийшов Николай іт Петрови і каже: Ви не добре робите, Петре. — Перерікли си свѣті, а Петро Николаєви каже: Зробімо так добре, аби він признавав Петра, Николая і всі свѣті і Господа Бога. Як би не Бог, тобі то не було. — А Бог ему поблагословив і подав ему у руки, а він за того подєкував Богу і всім свѣтим і віт тогди пізнав вже всі свѣті і Бога.

Зап. в Довгополи, Косівського пов. 1901 р., від Дмитра Тимофійчука Матвійового О. Галевич.

149. Чуда свѣ. Петра.

Буў йидєн поганин, нидовірок. Вінни буў сілу грóшій. Али пішóу до йидного йаптікаря, кажи: Дай минї мóцного трїла, шчобим сєн ўтройїў! — Той му даў мóцного трїла, той си пригадаў за сїна бóжого, за Сýсу Христа, прихристиў тотó трїло, спїшиў сїна бóжого, ныц му сєн ни стáло. Пішóу дрўгий раз, кажи: Шчó ти минї даў? Дай ми мóцного трїла! — Абó, кажи, тобі нычó ни шкóдит? — Ньи, кажи, ти йакóйїс водї даў. — Даў му дрўгий раз мóцного трїла, най-острїшчого. Той сáмош так прихристиў сєн, агадаў сїна бóжого, ныц му сєн ни стáло. Али зйпазли свѣтого Питра, видўт йигó пóпри тутў йаптіку, де він трєтїй раз ўже сєн сварїт, аби му даў шче мóцнїш-

чого тріла. Але святий Пітро знаў тутú гáтку, шчо він рóбит, зачú, йак вони сьн пирéчи ў йаптыцы ты і проси́ць ў тих, шчо го вилі, шчобі стáли кóло то́й йаптыки. — Йи́ну́ позволiли стáти. І пiтáйи сьн тóго чолóвика: Чó ти такé кричiш? — Ой, кáже, ўже два рáзи ўзьну́ йи́н тріла і нiчó ми сьн ни стáло і минé дурьи, жи то тышкé тріло. — Він кáжи: Мóжи згадáў йис за Сýса Христá, сина бóжого, йак йис пiць, мóжис де пирихристiць? — А він кáжи: Айá. Ну, шчош тобi сьн стáло, шчо ти хочиш житьи собi вiдбирáти такé висéле, сьвiт! — Ой бом багáто вiнни грóшии сiлно! — Ну, кáжи, чикáй, ходi во мноу́. — І прóсит тих сьвóйих, абi му позволiли показáти цúдо, шчо йигó видúт. Зьйiшóу трóха з дорóги с тим чолóвиком, там булá дúжи вилéка хóпта рúвна, казáў нарвáти вилéку дúжи ўйiску; нарвáў тот хóпти і заўдáў му на плéчi. Поньiс во двáццьiть крóкiць, святий Пітро помолiць сьн Бóгу і кáжи йи́ну: Тутú хóнту кидáй на зéмльу! — Кiнуу́ на зéмльу. Кáжи він тóму, шчо сьн трóйiць палiти тутú хóпту. Тотi йигó приложóны, шчо го видúт, сьмiйúт сьн з нéго, шчо він кáжи палiти. Сьвiтий Пітро сказáў такi: Палi. — Він запалiў, с то́й хóпти йак запалiць, с тóго пóпилу, стáло срiбло, алóто. І кáжи святий Пітро: Збирi собi срiбло, алóто і куму́с шчо вiнни, вiддáй, житьи собi ни вiдбирáй, а нiгди за Гóспода Бóга, Сýса Христá, сина бóжого, ни забувáй. І той пiшоу́ собi. Ў той час йшли хлóпцы по полúдньу до шкóли. І тóго сáмого сúтцьи йшоу́ снi до шкóли с хлóпцьи́ми, шчо вилі пирiд нéго Пiтра судiти, прилишиць сьн з заду, змiйá надлétыла, с тóго хлóпцьи ўхóпила гóлову і полétыла. Сьвiтий Пітро ўздриць тутú рóботу і сказáў сьвóйим стрáжником: Затрiмайти сьн, тра шчос с тим зрóбити. Тотi стáли, він крикнуу́ на змiйу: Вирни́ сьн, вирни́ тут гóлову! — Змiйá сьн вирну́ла, вiддáла сьвiтóму Пiтровi гóлову тóго хлóпцьи; постáвиу́, він стау́ живий, йак буць: Иди́, сiнку божий, до шкóли. А змiйá пúкла на тым мiсци, дáлы сьн ни посúнула. — Привилi до тóго сúтцьи прiстáўли́ннi стрáжники, зачили оповiдáти той суд, шчо йидén хотиць сьн стрóйити, пiць два рáзи трiло, зáким той пирихристiць го, нiць му сьн ни стáло. Трétий рас приишóу сварiти сьн з йаптыкарóм, абi му дау́ наймоцнiшчого трiла, а йаптыкар з ним; святий Пітро заказáў йигó сварiти сьн з йаптыкарóм і казáў му навбирáти бурiну́ багáто, спалiти і с тóго пóпилу стáло сi злóто і срiбло: казáў грóшi вiддáти, а житьи собi ни вiдбирáти, нiгди нiколи за Бóга ни забувáти. Йiх хлóпц, пáни, йшоу́ до шкóли, змiйá ўхóпила гóлову, він сьн змiйi казáў вирну́ти і казáў змiйi гóлову вiддáти, постáвиу́ на тóго хлóпцьи, пáни, кáжи: Иди́ сiнку, до шкóли, бóжа дитiно! А ми, кáжи, бiльша вни́ ни вiддыли жáдно́й на нiм. — Та́й той сúдийа пустiу́ сьвiтóго Пiтра на дáльший час, шчобi наўчувау́ нáрид до вiри Христóвойi.

Зап. в цвітінні 1897 р. в Коропці, Бучацького пов. від Олекси Сеньчука.

Паралелі: В. Гнатюк, Старохристиянські легенди (Вид. Просвіти, 1901). Ст. 19—20. — Народовіщаніє. (1866). Ст. 29—30.

150. Вовк апостол.

Йшоу рас сьвятий Питро дорогоу, тай здібау воўка. Ти де йдеш?
пштайи воўк Питра.

— Йа апостол, йду проповідати сло́во бо́жє.

— Йа хоты́у би та́кож бу́ти апосто́лом; возьми́ мине́ с собо́у.

— Добра́, кажи́ Питро́, али́ памнѣтай́, шчо́ ннѣ́са ни́ вільно́ тоби́ йі́сти.

Йдут да́лы ра́зом, а сви́нїи́ би́жіт тай́: хру-хру до воўка. Воўк бу́у голо́днїи, тай́ лишѣ́ Питро́ відѣйшо́у тро́хи напѣри́д, а він ца́п! і́ зловѣ́у, ро́здѣр тай́ йі́сть. Питро́ огльї́нуу сьї́, а воўк сидї́т на сви́нїи́: А, то ти́ та́кий апосто́л?

— А вона́ чо́го на мѣ́ни хру́нїкайи́?

— Чи хру́нїкайи, чи́ ни хру́нїкайи, али́ йа́ с тобо́у бї́льши́ ни хо́джу! — Тай́ нагна́у воўка.

Зап. 1897 р. в Пужнигах, Бучацького пов. від батька.

Паралелі: Чубинський, Труды. I. Ст. 167.

151. Про Лазаря і його брата.

То був Лазар бідний і нав брата богача. Чиньсь той Лазар спротивив ся богачевї, то він йго зацїзвав, Лазара небожника. Прийшли до сендзї — то пан такий був ци круль там, як то давно було, а той пан йиму загадку загадав: „Шо йист найбистрійше в сьвітї?“ А богач каже: „У мене є такий лошак, що нема бистрійшого в сьвітї“.

— А шо йист найтлустїйше в сьвітї? А (я шану́у паннїчєви́ го́нор) — а він каже: „У мене йи такий вєпрок, що нема тлустїйшого на цїлий сьвіт“.

Допїро той пан каже: „Га, небоже, твїй брат колись буде богач, як ти. Сьвата зєвльа найтлустїйша від усього, ясне сонце найбистрійше на цїлий сьвіт, жи нїма бистрійшого нїц. Ти богачу малогунний,

ти свого брата дармо понижаєш, а він ніц не винен! Бо ти казав, що нема бистрійшого в світі як твій лошак, і нема тлусьтійшого як твій веприк, — тай ти не маєш у мене правди, сам не знаєш, шчо с твого писка летит. Вибирай сї до дому! А свого брата не майин шчо напастувати.

Тай так він їм розсудив.

Житє і Слово кн. IV, 1895, ст. 100—101.

Паралелі: Про терпливість Лазаря див. пісні: Гнатюк, Лїрники. Ст. 50—53. — Головацький, Народныя пїсни Гал. и Угор. Руси. Т. III, 1, Ст. 263—271. — Kolberg, Pokucie. Т. II. Ст. 280—283. — Безсоновъ, Калики перехожіе. Т. I. Ст. 43—97.

152. Чоловіче м'ясо.¹⁾

Раз здивав вовк Йсуса Христа й захив його просити й каже: Їа вже кушив м'ясо свиньече, барана, коньє, а шни хотїв би покушити м'яса чоловіка. Їй — вогорит Йсус Христос — м'ясо чоловіче гиркє — недобри! Най вже буди, кобын їно покушив — всьо їдно! Тоды кажн Йсус Христос: Добри! Їа тобі позволю покушити м'ясо чоловіка, али чоловіка ны старого, ны малой дитини, а молодого нарубка. Добри! подькував вовк Йсусови Христови, пишов під лыс, сьв на стешку і чикає. Чикає, чикає — дивит сї — їде стешков чоловік; вовк вже такий втышний — вострыт зуби... Чоловік їде, такий вже старий — ледво лызе. А шо ты за їден? — питай-сї вовк. Та видиш, шом старий вже см парубок! То їды собі з Богом — кажн вовк — їа ту на кого їенчого чикаю. Надходит нивадовго малий хлопц. А шо ты за їден? питай-сї вовк. Та видиш, шом хлопц ны старий! допыру за два лыта буду парубок. Їди собі з Богом! кажн вовк, їа ту на їенчого чикаю.

Аж видит вовк — їде з дїлика парубок — поли від вітру так файкают на бїки. Вовк такий втышний — вострыт зуби. Зрївнєв сї парубок з вовком, а тоды вовк його питаин: А шо ты за їден, чоловіче? А видиш, шом парубок ны дитина. А то чикай — кажн вовк —

¹⁾ Ч. 152—155 не мають у цілості характеру легенд, та деякі мотиви — легендарні. З тої причини я подаю їх тут, але при кінці розділу.

Йа наю позволенє від Йсуса Христа тебе зїсти. Став парубок тай пó-тім кажь: Ну, йак тобі кавав Йсус Христос мене зїсти — то добри! али позволє винї перши піти в ті корчі приготувати сї на смерть. Вовк гардый кажь — добри!

Пішов наш парубок в корчі — нїби приготувєти сї на смерть, а сам вилунав доброго дубчака, сховав нїд кожух і так йде до вовка. Прийшов, а вовк йїну кажь: лїгай! Позволє же — кажь парубок — най ты же хоць на останок воцьїлуїу нїд фїст... Добри! — кажь гардо вовк і вбернув сї до нїього фостом. Парубок схилив сї до фоста, обмотав фїст собї на руку, виїнив спїт кожуха палицьу і йак стали смарувати нев вовка куди досьєгне, (а вовка йак вьєти за фїст, то вже рушити сї нї години) — і так збїв, шо вовка ледви живого лишив на стешцї. За двї години встав вовчїско і лельом-по-лельом¹⁾ потеленав сї в лїс.

За йакїсь час здїбав Йсус Христос того вовка і питає сї його, йак смакувало йому людєке мнєсо? Ай, пане, вжи нїколи, хоць бнї жав в голоду гинутї, не кушив бнї бїльши людзького мнєса. Таки правда — воно дужьбї гирькє!

Зап. від Н. Ляховича, Розділ, пов. Жидачів, Ів. Кривецький.

153. Христос і пупорїзка.

Сус Христос і святїй Пауло і Петро́ пришли до богачки просїти сї на ніч. А ўона замїтала подвіра. Кáже: „Господини, прийїтї нас на ніч!“ — Сус Христос кáже. А ўона кáже: „Чо ви ту мннї сьмїтатє, коли йа си замїтаїу, жиби мннї було чїсто?“ — Исус Христос йде до йїничойї. Пішли до бїдної, кáже: „Прийїтї нас, молодїце, до себе на ніч!“ — „Йа вас прийїу, коли не маїу вам анї постелїти анї чнї прийїти вас...“ — Сус Христос кáже: „Нам нїц ни трєба, шо маїйте, тнї сьа ўобїдєм“. — Мала ўона пїить мнївр полотнá, — постелїла йїм; і так йак вїйшла на двір, фсьо рáвом стáло в нєїї, Бог йї фсьо даў, маїи фсьо. Она сї фтїшила, зачїла печї й варїти, гáдала, жи будўт йїли, — вони нїц ни хтїли. Кáже: „Будєте мали три госьтї тóїї нóчи“ — так Сус Христос кáже до тóїї кобїти. Ну, польгáли вони спáти, — приходїт пїд вїкно йїдєн, запўкаў, — то тá

¹⁾ Слова „лельом-по-лельом“ — говорять дуже поволї і протяглим голосом.

кобіта була кушёрка. Пішла там, даў їй Бог ту́ю дитинку, відібрала тей ка́же: „Най вас ту Бог рату́йи, бо йа йду, бо йа ма́йу до́ма го́сьты“. — І прийшла. — Сус Хри́стос ка́же: „Тепе́р, йак бу́дете йшли шче до йі́дно́го, дивіть сьї наперед в вікно́, нїж підете до ха́ти“. — Она́ дивит сьї в вікно́, — а там ста́ўлыт шїбени́цьку ф ха́ты. Ёна прийшла до ха́ти, — ниня́ ныц, но тотá кобіта, шо ма́йи вродіти хло́пця. І вроділа то́го хло́пця і покида́йи, вже зноў йде, — ка́же: „Най вас ту Бог рату́йи, — ка́же — йа ма́йу до́ма го́сьты“. — Пришла до до́му, — 'но сьїла, приходіт третій, зноў по ньу. Ка́же Сус Хри́стос: „Зноў сьї дивіт в вікно́, нїж підете до ха́ти“. — Приходіт під вікно́, — там плету́т вінкі, поза сті́ў, сто́йіт горі́ўка і вінкоплеті́нни (бо сьї ма́йи родіти ды́учина). Пришла вона́, пита́йи сьї Го́сподь Бог: „Шо-ж ти там віды́ла?“ — „Віды́ла-м, шо вінкі плéли“. — „А, то ўона́ вже ни бу́де ма́ла вінка́ (ўже тогди́ ма́ла, йак сьї роділа) — Го́сподь Бог ка́же, — а той хло́пец то зноў уроді́ў сьї зло́дїй (жи шїбени́цьку ста́вили)“. — Дочекáли дньи, — ка́же Го́сподь милосе́рний: „Ілї́т 'но, кобі́то, там кладу́т ста́рцьї ўо́гонь, — і набере́ти си, принесе́ти, поса́плети на сво́йім пльа́цу (на сво́йім подві́ру) той во́гник“. — І вона́ пішла, прине́сла і поса́плала на сво́йім подві́ру і тро́шка сьїла, — Го́сподь ка́же: „Піді́ 'но подві́ї сьї, шо йи там с то́го во́гню́“. — Вона́ вихо́дит: — Купа гроши́й вели́ка дуже! Го́сподь ка́же: „Піді́ 'но до то́її богáчки (жи ни хты́ла йїх приймі́ти на́ піч), най ўона́ ти позы́чит по́лума́цка, — ска́жиш, жи будеш нн̄їри́ла гро́шї“. — Пришла вона́ до то́її кобі́ти: — „Сла́ва Ісусу Хри́сту! Позы́шти ми по́лума́цка, бо йа бу́ду нн̄їри́ла гро́шї“. — А тотá богáчка ка́же: „Айя́, вўши хнба́ будеш нн̄їри́ла! А де-ш ти ма́йиш гро́ши?“ — Прине́сла вона́ то́го по́лума́цка, — Го́сподь ка́же: „Не тра нн̄їрити, шо ма́йиш, то будеш ма́ла, але йї́ї покажі́, жи ма́йиш“. — Позапи́хала поза обру́чі гро́шї і зане́сла наза́д йї́ї той по́лума́цок. Вона́-ш приходіт наза́д, — Сус Хри́стос ка́же: „Шо каза́ла? — Дуже сьї зди́ўувала, жи вона́ ма́йи гро́шї, і пита́йи сьї: „Кумо, де ви то́го взы́ли?“ — Ёна ка́же: „Миньї Го́сподь милосе́рний даў. Йа си прине́сла во́гню́ і с то́го во́гню́ зробили сьї гро́шї“. — А ўна ка́же: „Покажі́т миньї, кумо, і йа піду́ во́гню́!“ — Приходіт, і вона́ йї показа́ла: — Диві́т сьї — ка́же, — там йи ста́рцьї, кладу́т во́гонь“. — І вна прийшла до них, тотá богáчка. — „Бу́йте ласкави, да́йти миньї то́го во́гню́!“ — Ка́же: „Набері́т си!“ — Набрала си, прине́сла до до́му, тілько багáто, шо могла́ зане́сти. Прине́сла до до́му — ма́ла студо́лу нову́ — і ўсипала до студо́ли то́й во́гник, на ќупу виспала с подо́лка ф сто́до́лї. І сама́ пішла до ха́ти. Сьїла вона́ тро́шка, — йак во́гник розгнѣваў сьї, уколо́ла запалїли сьї

фсьї будінки і вона навіть ни утыкла с хати. Бо она кавала Сусови Христови, жи вона хоче, жиби було чисто. — І Сус Христос каже ті бідні шче: „Підьт 'но ви на лонку і дещо здіблете, фсьо беріт ф подолок!“ — Шо іно здібала, фсе ф подолок. Принесла, виспала, поўну запаску її Бог даў того фсього. Майи корови, майи волі і коньї і пси, — шчо їїно там погинуло, фсьо пришлo до їїї вобісьцьї. — Господь тўїу наситў, жи вона сьї ни кїдала бідниї, а ті Сус Христос зробїў чисто. Вже фсьа.

Зап. від 80-лїт. Тавьян Лук в Плетеничох, Перемишлянського пов. в серпни 1900 р. О. Роздольський.

154. Дїдова і бабина дївка.

Быў дьїдо і баба і мали по дьїуцы. Али бабина дьїка дужи сьа розвывала, а дьїдова звичайно была проста. Прийдут на вечіркы, дьїдова напрьїадє веретено теньге, а бабина бїї сьа с хлопцями і напрьїадє мало. Ідут доміу і ўна выдре веретено у дьїдовойї дьїуцы. Дьївїт, мам', шчо їа напрьїала, а шчо дьїдова. — Та ты напрьїала, а дьїдова нич. І на тым сьа сварїят ўсе дьїдо в бабоу. Повїдат дьїдо: Почкаї, дьївойко, їа тобї постаўїу хышчїну ў лысы і там будеш сьїдїти. Дьїдо хышчїну постаўїу, баба її наўїавала вўгльа: на, то сливы; і попелу: на то мукá; і піску ў хустїну: на, то крупы. — А дьїдо не знаїи нич. Али вывїў її там ў лыс і лишїу, прїуїазаў кóбичку до їаличкы на мотузок на пашїятку, їак вітер дўїи і кóбичка кóутат, а ўна мовит: То мїї татўньцьо дрывá рубáют. Далї її котá за слугу. Алї ў вечер приходит Исус Христос ісь сьватым Петром. Їак даўно было: Дай Бóже. — Дай Бóже. — Кобыс нас, дьївойко, переночувала. — Та ночўйте. Дóбре, жи вас Бох принїс. — Та ты сьа мóже й бойїш? — Та т бóїу, але дóбре, жи вы прїишли, тай. — Посьїдали сї: Ци будеш, дьївойко, топїти? — Та ци їа знаїу? Буду. — Затопїла. Ци будеш шчо варїти? — Та шчо буду, кой нема шчо. Далї ни такє, жи нема шчо варїти. — Ану їдї сьа дивї, та ўвїдиш. — Тотá вїїшла, подивїла сьа, їи. Сливы, мукá, крупы — шчо хочїш, їи ўсьо. Зварїла шчось, попойїли: Но, чейбы ты нам, дьївойко, плечї ушїла? — Чому, ушїїу. — Налїльала тєпле, помїла ниї ногы, плечї, переночували, устали рано і повїдаїут ты дьїуцы: Дрўгойї нóчи прїїде панїч тьа сьатати. Обы ты до ньóго говорїла, їак тьа сьа будє пытати, ци вїддавала быс сьа: Буду. Али ницьї трєба, бо їа ни маїу нич до сьльубу. На самїй пєрит чепцьá, а нарештї ївднїм слóвом

вона собі велыла носіти ўсьо, шчо потрібно, по йидно і дось гроний, на остатку коны і брйчку. Йак він там прийхаў ўже, а когут: Куку-ріку! А він утык. Бо то быў злий, шчо йий сватаў. І ўна собі забрала тото ўшитко, шчо йи наносіу, на брйчку, кіт сьіу за фірмана і йидут до дому з лыса. Баба ўвидыла: Выведи мойу дыўку там! — А дыдо не хоче. Айбо вона конечно веліт. Набрала дыўцы шукы, сляў, круп — вывіу йи дыдо ў лыс і лишіу. Прийшли ў вєчер сватый Петро с Сўсом Христом: Ци приймеш нья, дывойко, на ныч? — О, та почўйте. — Ци будеш топїти? — Чом бым не топїла? — Ци будеш шчо варїти? — Чом бым не варїла. — Тотá пїшла брати варїти, немá нычо хыбá вўгля, поцїу і пісок, так йак баба давала дыдові дыўцы. Кобы ты нам, дывойко, моўйат, умыла плєчі! — Котї, варкоти, бийай-тко на воду! Кїт пїшоў, вытгаг воды. Коти, варкоти, йди помый плєчі! Кїт пїшоў, пообрáпуваў плєчі, йак мїх, тай вони йдут рáно гет і повідáют: Ту тья, дывойко, прїйде ў вєчер панич сватати. — Та ньяй йде. Може йá сьа боўу? — Але ни наказали йи, бы по йидно носіу, а тылько повїли: Быс повїла, шчо ти трєба. — Тотá выповїла, шчо йи потрібно, тот приныс ўсьо, вер сєрет хаты, а йи хопїу — пїшоў і до днесь йи носит. Пропáла.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грця Оліцака Терлецького.

155. Бідак, Христос і апостоли.

Буў йидєн бідний чоловік, наймит такий, шче кавáльир; де буў, ни мїх сьи нычо доробїти; дослугуйи року, і ўсьо облєтыло з него. Такий му Пан Бїг даў льос ўже. Прихóдит він до йидного гáздá, ставáти на рік до слўжи, алы йде до йигó хáти, дивит сьи, йи дўжи вилїкий кáмїнь нїт порóгом. Питáйи сьи гáздá: ну, шчо ти хоч на рік? Ни хóчу нычо, лишє абїсти ми той кáмїнь заплатїли, шчо йи нїт порóгом, за цылий рік. Кáжи: Чоловїчи, ти бїльши варт, йа можу такий кáмїньу сто постарáти. Наймит кáжи: Йа хóчу тáкі сєго, шчо вїджу свóйиши очїма. Най буди. Погодили сьи на тым, даў му гáздá вїкт фáйний, ни дўжи го шарпаў до робóти, ўже маў на него повáгу; шчо с тóго кáмїни будє, шчо він за него слўжит. Дохóдит рік наймитови, а той сьи кáмїнь росїпаў на пісок. Кáжи: Ну вїдати, гáздо, на сьи кáмїни трїбуваў йим чи будє той кáмїнь цылий; вїтко, жи сьи росїпаў той кáмїнь, то Пан Бїх ми ни даў шчїсьтєи. Подьїкуваў гáздá за рік, гáздá йишў, казáў: Бўтьги здорóвї, гáздо, ўже йду ў сьвіт. Йде він горáми, долинáми, хтó го сьи питáйи, де йдеш чоловічи, йду ў сьвіт слўжи питáти. Йде він дáлы, там три лупáйи кáмїньи. Сказáв він Слá-

ва Йесу́ Христу́, вітповіли йому́ — На віки Богу сла́ва. Де ти йдеш чоловічи? Йду́ служби шукати. Тих три льуди ка́жуть: Ну будь з нами, де будиш сьм кігати? — Він дума́и собі, ну шчо, грейцари нима́, йісти ўже хочи, згоді́ сьм на дeнь по 80 грейцарі́у і вікт. Так він лупа́и камінь, так му йде лёхко робота до вeчира! Прийшли́ ў вeчир до пала́цу, тих три льуде, він читвeртий — дива́ни позастeльувані, фіра́нки на вікнах, йи ружни йидзeньи, ружни пичeньи, наші́ ўсильба́кий, дума́и собі: Ту йа сьм ў до́бри рўки ўпау́. Аш тут йа буду́ жи́ти. А то сьвигий Пау́ло, Питро́ і Пан Біг і він робили тото́, так тра́фіу, камінь лупау́. Так Бог дау́. Али ў но́чи прильита́и а́нгил та́й ка́жи: Бо́жи, тисьичи померло, а тисьичи наро́дило сьм; чим йіх Бо́жи благослови́ш? А пан Біг ка́же: Шчо ту ма́йу типeр, тим йіх ка́жи благослоу́йу. Коби буу́ той наймит сказа́у: Бо́жи, а чим минe благослови́ш? А він ноу́чйу́. Ра́но зноу́ збира́йут сьм до робoти і він йде з ними. Сьвигий Пау́ло, Питро́ й Пан Біг і він з ними робит до вeчира, так му лёхко; дума́и собі: Аш ту йа фа́йно собі буду́ жи́ти. — Приходит ў вeчир, ўже нима́ тих пала́тыу; ўже лишe хло́пска ха́та, хло́пски йидзeньи, дума́и собі, е! Прильита́и ў но́чи а́нгил, ка́жи: Бо́жи! Тисьичи померла, а тисьичи наро́дилась, чим йіх, Бо́жи, благослови́ш? — А Пан Біх ка́жи: Тото́, шчо ма́йу о́ади, ў сьм ха́ты, тим йіх благослоу́йу! — Ты́ ўсьм ды́ти постава́ли га́здами. Ну, коби сьм буу́ обивва́у той наймит: Чим минe, Бо́жи, благослови́ш? — то буу́ би й він газдoу. Трeтий дeнь ўста́ли ра́но. йдут оні́ до робoти, рoбйи до вeчира, та́к му лёхко! Али дума́и собі: Шчо сьм знача́т? Тогдй́ була́ па́ньска, а типeр хло́пска ха́та? — Приходьи ў вeчир до до́му, нима́, ха́та дра́нтивeнька, малeнька, там суха́рик хлы́ба, там, по скльи́нчйны воді́, бильши нима́ ньчoго. Зьзы́ли по суха́рику, по скльи́нцы воді́ ви́пили — ну, ўже. Прийшло́ сьм, прильита́и ў но́чи а́нгил та́й ка́жи: Бо́жи! Тисьичи льудй́ померло, а тисьичи наро́дило сьм; чим йіх, Бо́жи, благослови́ш? — Ка́жи: Шчо ма́йу ў ты́ хати́ны, тим йіх благослоу́йу! — А він сьм обивва́у, той наймит: Бо́жи, а минe чим благослови́ш? — Ка́жи: Шчо ма́йу ў ты́ ха́ты, тим ты́ благослоу́йу. — І ўсе буу́ бідний.

Зап. в цвiтня, 1897 р. в Короци, Бучацького пов. від Олeкса Сeньчука.

Парадeлї: Про роздiлюванe щастя, дивн: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 123—124. — Тамже, ст. 295—289. — Рудченко, Народ. Южнорус. сказки. II. Ст. 153. — — Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 122—124. — Чубинський, Труды. II. Ст. 341—344. — I. Dobšinský, Proston. slov. povesti. Кн. III. Ст. 65—67. — Етногр. Збiрник. Т. III. Ст. 104—105. — Караджич, Српске нар. приповијетке. Ст. 73—81. — Archiv f. slav. Philologie. Т. V. Ст. 69. — Гринченко, Этногр. Мат. Т. II. Ст. 187—189.

III.

Легенди про святих.

(Греко-латинські і польсько-руські).

156. Васильок.

А. Небожчик дід мій бувало також розказує, чому того на Воздвиження васильок з хрестом воздвигася. Як царшца Елена хреста шукала, на котрім Ісус Христос умер, то ходила, ходила, ходила тай не могла знайти. Аж в єднім місци дуже щось запахло, а то був васильок, що зі всього зілля найкрасше пахне. Вона там зачала шукати, стали там копати і викопали на тій місци хрест. Тому то тепер васильок з Хрестом воздвигася і тому люде потому на відправі розказують, бо то добре, як таке сьвячене зілля є в хаті.

Зап. в Войшилові, Калуського пов. 1875 р. незвідний записувач.

157. Як вишуквали хрест Ісуса Христа.

Б. То була сьвата Олена, і вона хтіла здібати конче той хрест на котрім ровинали Жиди Суса Христа. От, поїхала вона на те місце, що був там закопаний той хрест, і сказала, шоби викопували. Копали, копали і викопали три хрести: на їдному нав бути прибитий Христос, а на других збуї, що забили Христа. І як здібали ті хрести, стала сьвата Олена міркувати і радити сі ксьондзів, котрий то може бути самий той хрест, на котрім був Сус прибитий? Али нікто ни міг сказати, котрий то самий той хрест. Тоді сьвата Олена кажи: „Принісіть сюди яко слабого чоловіка. — Зарас принесли чоловіка дужи слабого, а нїм донесли до того місця, то він вмер, а сьвата Олена кажи: „Ни журі-ці положіть їго тут на траві“. І того вмерлого положили на траві, а тоді сьвата Олена казала класти на него хрести. Положили їден — ніц, положили другий, — ніц! аш положили третий, а вмерлий встав і пішов собі здоровісінький до дому. І потім пізнала сьвата Олена, що то Сусів хрест, і вона взяла їго зарас до своєї церкви. І як вона вмерла, то

і ангели вняли до неба і того христа. А на страшнім суді будут колись того христа показувати людям.

Зап. 1900 р. від Насті Коваль в Стриганці, Камінецького пов. А. Веретельник.

158. Константин і Олена.

Буў цар Константин ў Константинополь, де йи типёр турецка столицьы. Ўзьняў собі ў Волоха жінку патрийярхи, ўзьняў йигó сестру. Він сьи ожниў з неў, жиў жи там чіриз пару лёт добри. Зайшла крульова ў тьиготу, цара Константина, і написаў до йийі брата патрийярхи до Волоха, йак да́ти ньи йак сьи наро́дит хло́пц, а йак да́ти ньи, йак сьи наро́дит дьўчина. Йак, ка́жи, будé хло́пц, шчобіс даў ньи Константин, Кость рахува́ти, а йак будé дьўка, абі сьи звала Гельїна. Нарóдила сьи дьўка, казаў цар да́ти — Константин — Гельїна. І так шче собі жи́ли до трина́цѣти лѣт добри, уцѣиво. Аж нарѣшты ма́на Гельїни померла, а цар Константин дужи тужиў за свойоў крульовоў і заўши плакаў. Али Гельїна, йако доч царá, принцѣзна, потышала сво́го та́та, шчо Бог даў, то ўсьо добри. Она́ нира́в заплакала; б́ула она́ ўродливоў панноў, ш́удро ўченоў, заўши та́та потышувала. Али та́то погадаў йийі влу мисеть, шчобі йи ўзьняў за жінку. Заўши вона́ та́та віпраўйїла ў доро́гу і жигнала по́длуг во́лы б́ожойі, шчобі здороў по́йхаў і здороў повирнуў. Аж нарѣшты повирнуў та́то з доро́ги, ка́жи: Гельїно, йа хóчу тибé ўзьїти за жінку. — Она́ ка́жи: Приказа́ньи б́ожи ни позва́льйи, кишко, та́ту, грішіш. — Тогди ўзьняў і ка́жи: Коли нима́ крашчо́йі нат те́би, тако́йі ўродливо́йі йак ти. — Она́ сказа́ла: Со́ром, óтчи, споминáти то. — Наконѣц ў той час напáли йийі вўйка нипрїятїлы і обїшїли йигó край надокóла. Він написаў до Гельїни та́та, шчобі пришоў на по́мїч, бо го нипрїятїль обїшоў надокóла; написаў. Прийді до мѣни на по́мїч, шчо схоч, то ти ўчїнь. — Йак сьи цар Константин зьїбраў з вóськом, йак сьи кїнуў на него, збїнў го, то́го нипрїятїльа на мьїц, а рѣшту полапаў, забраў ўсьо пїт сѣбя, весь вóськовїй стáток, та́т тогди цар Анто́нуш*) ка́жи так до Гельїнино́го вўйка патрийярха: Абїс прїйхаў до мѣни, жи ти край вібавїў. — Він прїйхаў до него. Ка́жи: Ну, знáйш на шчо сьи пїтписаў, патрийярхо? — Він ка́жи: Знайу. При сьвїтках го лапáйи. Шчо схоч, то йа то́бї дам. — Він ка́жи: Так. Ну ка́жи, йа хóчу свойоў донькó ўзьїти за жінку, абїс мїны пїтписаў. А йийі вўйко патрийярха, Во́лох, сказаў: Шчо приказа́ньи б́ожи ни позва́льйи. Цар Анто́нуш ўльтїў сьи і ка́жи так: Йак ти мїны то ни позво́лиш, то так тѣи зьїбїў, шчо лишé сьи лїши́т ка́мїнь та вода́. — Він

*) Оповідач поплутав тут імена називаючи зразу царя Константином, а опісля Антонюшом.

кажи: Цяру, дай сьм на радити, пуслухай мойі просьби, шчобісь ни упаў ў пікельну пашчу; сьвіт вилікий, майнш жінók подостатку на вилікім сьвітї, можш си вбрати жону ў сьвітї. — Шукайн він фактoрамі по сьвітї, шчобі найшoу таку ўродливу йак Гельїна, жадна му сьм ни ўподобала. А нарештї подумаў собі: Шчо то, йа цар! йа мoжу, шчо хотьїти і тотo зрoбїти. Но, кажи, до Гельїни цар Антoнуш: йа пїду до твoгo вўйка, шчобі позволїу, абї висїльї булo. — Она нїц с тoгo си ни рoбїла, тримала Бoга ў сєрци, пожигнала тата ў дoрoгу, шчобі шчїслїво пoйїхаў до вўйка й вирнў сьм. Він упїў дoрoги вирнў сьм, написаў свoїoу рукoу лист, шчо вўйко патрїйарха позволїу в дoнькoў ўже жинїти сьм. — Она кажи: Тату, нїпраўда, ти сам то зрoбїў, ти минї написаў, а минє дурїш, шчобі йа ўпала ў пікїльну пашчу! — А він сьм ўсєрдїу: Ти крулїўна Гельїна, жибїс заўтра булa гoтoва до сьльўбу. Она то ўчула, пїшла до свoїї станьцїї, зачїла плакати, льяментувати, ўзьїла мїч с клїнка, зачїла мїчєм фїхтувати і мала покойїўку Клярїсу і кажи: Пробїй минє мїчєм абo йа тибє. — Кажи: Крулїўно Гельїно, шчо с тобoу йн? Йа тибє лубїла нат ўсе йак найлїпшї і ти хоч ў пікїльну пашчу ўпастї. Шчо тобї такє йн? — Мїй тато минє хoчи ўзьїти за жїнку, йа ратшї шчoбїм загїнула, нїж малабїм ў пікїльну пашчу ўпастї. — Накoнєц Клярїса зачїла йї прїналодживати, свoїу павну: Бїг с тобoу йн, ни рoбї си нїчo злoгo, твoя рїч вилїка йн пїг твoїїми рукaми подостатком грoшїй йн; йак ни хoчїш грїшїти пїдї ў йнчїй край і будєш там собї побoжни жїти, йак ти мїркўїш. А нарештї она так пуслухала, набрала подостатком срїбла, злoта, пoйїхала с свoїoу покойбoвoу Клярїсоу. Прїйшла до мoрскoгo бєрїга, прїйхаў шїфар, кажи: Пиривїзї минє на дрўгїй бїк до йнчoгo крайу. А він кажи: Павно мїла ни мoжу тoгo ўчинїти, бо минї пан круль, твїй тато, даїн утриманьї і йа мўшу йнїу служїти. — Она му то сказала Гельїна: Йа дам грoшїй подостатку і будєш мати вїгкї жїти. І пожигнала сьм с Клярїсоу покойбoвoу свoїoу і пoйїхала на дрўгїй бїк, ў дрўгїй край. Там трафїла до кляштoра до мїлосєрднїх паньнїу, ўдрїли йї цнoтлївoсть, ўбїбрали йї за найстаршу. Тїпєр прїйшлo сьм ранo, цар ўстаў Антoнуш і ўзьвў, пїслаў свoгo мїнїстра, шчобі крулїўна Гельїна булa гoтoва до сьльўбу. Той погрїмаў ў двєрї, кажи: ўже крулїўна Гельїна гoтoва до сьльўбу? — Нїхтo сьм ни обзїваїн. Пїслаў дрўгїй раз, погўркаў зноў ў двєрї, зноў сказаў, цн крулїўна Гельїна гoтoва до сьльўбу — нїхтo сьм ни обзїваїн. Трєтїй рас сьм схoнїў сам цар Антoнуш, ўзьвў корoну на гoлову, грїмаїн ў двєрї с погрoбoу, цн крулїўна Гельїна гoтoва до сьльўбу. Аж нарештї рoзломїў двєрї, Клярїса зачїла плакати, зачїла рўкї ломати, шукайн за Гельїноу, ўдайн штўку, жи дєсь йї нїшa. Цар Антoнуш до Кля-

риси йїї покойової: Дай ту минї Гельїну вараз, бо тьм страчу. — Вона кажи: Цяру, пани, позволъ иїн вїслухати. Крульїна Гельїна учєра зачїла ничєм у вєчир фихтувати і казала так: Абб ти мнє пробїї, абб їа тибє прїбїї і самє сьн забїї. Їа її відрадїла віт тбго, шчобї нн стратїла сн житїя. Панно крульїно Гильїна, їа тибє лубїїу ннт ўсе, дай сьн наредити, нїїнш подостатком срїбла, албта, ўтїчїї ў їїнчїї край віт свбго тата. Онє пуслўхала мнє, набрала срїбла-албта і вїшла, нн знєїу де. — Круль казєї ў ннчїї напалїти, ту покойову казєї спалїти на вогнї ў ннчїї, корбну кїнуў на зємлю і казєї: Допбти корбну нн вбзну на гбзову, допбкн нн найдїу свбїї крульїно Гильїнн. Нарєштї зїбрєїу сьн, поїїкаїу шукати. Довїдаїу сьн, шчб онє за мбрани ў кльашторї, написєї так: Їак нн вїдастє крульїну Гильїну ннїї, то вам завальїу кльаштор, зїбїїу вас, лнш сьн лїшнт камїнь та водє. — Пучїла крульїна Гильїна, шчб то нн жєрт, пожнгнала сьн с паннєна, вїшла від внх. Надїїхали куцїї мбрани, шїфб, зачїла онє просїти, шчобї прїбїли до бєрнга шїфу куцїї, абб її ўзєлїї ў їїнчїї край. Ну друга шїфа надїїхала збїїї, лалєли тутїу шїфу, шчб їїхала с куцїїнн, куцїї побїли ї потопїли, а Гильїну капїтан від збїїї ўзєїу до сєбн. Вонє ўздрїла, шчб нн жєрт, казєла: Позволъ минї трн годїннї молїти сьн, а вїттєк ннї сьн вблн ббжн стєнн. — Нарєштї їак вонє сьн зачїла трн годїннї молїти, кажи: Ну, Ббже, вїнїс їнс мнє с ннкїїлної пєшчї с свбго тата, вїннс мнє тнпєр с сєїї ннкїїлної пєшчї, шчбн ўпєла ннжн лубїї збїїї так їак ннжн лубїї лєвн. — Їак зачїла горєчо молїти сьн, нараз вїтнр їак сьн звїїєїу, їак бухнїї тутїу шїфу, шїфа сьн прївала, збїїї сьн потопїли, їїїї трн дбн бїла фїльн, аж добїла до ангєльського крайїу на однї дбсьцї. Там круль Гєндрнк молодїїї вїшоїу на спєцнр ў свїї бгруд, зобєчнїї, шчб вонє там їн пїїшнртвє на шбсьтїї ў лбзах, ннтєїї сьн: Ысєєкн днхєнїїїї хвалїт Ббга. — Вонє кажи: Їа так хвалїїу, їакбн тн. Звїткн тн їн? — Нн пнтєї сьн вїткн їа їн лнш нн дай кавєлочок хлїбє, ббн дїжн знуждєнєна. — Даїу вїн її хлїбє, даїу її сьн водї напїти, вївїї її на бєрнг ў свїї бгруд крульїўскїї, ўзєїу її на пбвїз, завїз її до свбїїх палєцїїї. Вндїїу, шчб на нї дорбгї шєтн, заходїї ў ўсїлєєкї бєсїдн, ўздрїї, шчб їн цнотлїва і ноббжна, подббєїу сн їїїї: С котрбго тн крайїу? — Онє їнїїу кажи: Їа нн знєїїу с котрбго, лншє ўтїклє віт свбго тата, шчб мнн хотїїї ўзєїти за жїнку. — Внн казєї: Гильїно, тн їн мбнє крульбва, їа сн тибє ўпбдббєїу, хбчу тьн ўзєїти за жонїу свбїїї. — Вонє ўкльїклє пїрнд ннн, кажи: Пнтєї собї крульїїу магнєтїїї за жонїу, нн мнє бїднїу брєтн. — Внн її пїднїїї за рїку в зннлїї і кажи: Днвї сьн, пбкн вїднш, пбтн мбїє, нас двї душї ннїн вїткн жїтн. І казєї, шчбн зєповїдн голосїлн їнїїу ксьондєї з неї, крульн Гєндрнка. Їак учїла, жн внн хбчн її ўзєїти за

жону старá крульова, зараз зачала варикати на ньó: Чи мій син здурію ци мій син зварвуваю, шчобі сь цылого свѣта шельму за жінку браю? Приймалé сьн, він кажи: Най буди шчо хочи, коли йа йі хочó увьіти за жінку, йа йі си ўподебау. Ти нано йак ни хоч, йа си постаюу йішні палáци, ти собі сиді ў тих, а йа собі буду сидіти ў своїх. Жили вони собі шўтора року фáйне ў тих нових палáцах, аж нарешты прийшóу лист від йидного крульи, шчобі круль Гэндрик пішóу до того крульи на вóнич е своїм вóськом до вóйни. Круль Гэндрик маю мінїстра Кльунхестра, а йгó, того мінїстра сестра звала сн Марра Кльунхестра, була за пошоюву коло Гильїни. Ну, круль Гэндрик ўдурію, жи нано йгó рідна на Гильїну важит, на йгó жінку, казаю заклинати тáйно собі алотарі, шчобі вібю той алотар три перетєні тáйно, шчобі йгó нана ни знала і абі вьікому ни сказаю і абі ничїтка йидна бужа на ўсі трох перетєных. Мінїстрєви сказаю, шчо йак ти нанїши, і на сей сєгнет, шчобіс ничїтаю лист до мєни ти знаков. І Гильїна сáмом так — даю йїї перєстынь Гильїни, кажи, тáжеи будєм ничїтати до мєни ти перєстыньом, бо вїт тебе будє тотá ничїтка самá і ў мінїстра і ў мєни. А йа тáже вїтти буду вїтїсєвати, ти самїм перєстнни буду вам ничїтати, то так будєм знати, шчо вьїхтó нас ни здурят, ни підїнїйїм фальшїво лист. — Аж нарешты нана зачала доходить крульи Гэндрика до Гильїни. Гильїна ўснóла, она хїтрии спóсєбом вїкрала ў нєїї той перєстынь і ўзьїла до сєби, найшла алотарї йїншого, пїтєлатїла му багáто і казала, шчобі вїробию такїй свїїї перєстынь йак той, шчо вона мала Гильїни, абі вьікому й нїчó не казаю. Потайїтно зноу прийшла до Гильїни, ўснóла перєстынь назад, Гильїна ан колїс до кишєні, перєстынь на мїсци. Ни задóугїй час крульова Гильїна породїла два прїкрасних хлóпцїю. Мінїстр Кльунхестр написаю до крульи Гэндрика лист, шчо твойá крульїна Гильїта породїла два прїкрасних хлóпцїю; сєгнетом запичїтаю і даю на пошту. Крульова старá знала, шчо той післаю лист — дала варту вїлїку, шчобі того післаньци звáбити до сєби. Той сн снїраю йти, она сказала мусит йти, бо то йн мїй сн; йа шче тáжеи йн старá крульова, шчобі не знала, шчо він там рóбит, ци жїє шче на свѣтї. Ну, дунайн собі вїслáниц, вїчє ни зрóбит, бо такоїї ничїтки ни маїи, а ўрєшты дунайн собі, тáже йа буду вїдїти, шчо йїнча ничїтка і мнє ни здурят. Уступїю він до йїїї палáцу, зараз му дала горїуки вóцноїї, порáз дрўгїй трєтїй і йїнших налóпїю і так заснóу, шчо нїчóго ни пашїтáю. Крульова старá, Гэндрика нана, вїїшїла той лист, рєшїчїтала, прєчїтала, шчо там йн написано два прїкрасних хлóпцїю породїла крульїна Гильїна, шчо мінїстр описаю, ци скажїш йїх зараз, крулью Гэндрику, хрїстїти, ци скажїш най сн лїши, дóки ти ни прїїдїш

в війни і вітпий ми навад крульу. Крульова фальшивим способом написала такий лист протыіу того, пітписала міністра Кльунхестра і так: Твоја крульовна Гильіна породіла два страшних псыіу, ци скажиш йіх зарас побіти, ци скажиш, най сьи лиши, аж доки ти ни прийїдеш, ній крульу. — І запичітала такоу пичітку навад, шчо си віробила хітрим способом, собі четвэрту пичітку таку. Той післанець устау, віспау сьи, подивіу сьи на пичітку і пішоу. Позирайи сьи ў дорозы, сама така пичітка. Приніс до крульи Гэндрика той лист, зачыу читати, застрашиу сьи, шчо два страшних псыіу породіла йіго жінка. Али там буу Гильіни вуйко на помочи тому краливи і Гильінин тато. Він зачыу сьи скривати, а вони глипнули і кажи: Вітки ти майиш жінку Гидьіну? — Йа ни знайу, кажи, с котрого крайу, лиш казала, шчо ўтыкла віт свого тата, шчо хотыіу ўзыти йі за свойу жінку. — А цар Антонуш слухайи, тай кажи: То мойа донька. — А вуйко йі кажи: То мойа систрїницьи — ни цурау сьи того, шчо йи писано два страшны пси — зарас пізнали — се подобно до живочого писаньи, то вітко, жи йакись йи фальш на тым. Вітпий вітци, крульу, зытбу ній, най будут ци пси, ци шчо хочи, абі йа йіх вастау живих. І написау лист, дау післанциви ў рўки, абі ныс до міністра Кльунхестра. Стара крульова дала шче лыпшу варту вітти і лапала того післаньци: Кажи, типэр ході до мєни; колис тогди буу, типєрки мусиш. — Завила го ў свій покій, упойіла го зноу, так сами йак перши, шчо ни знау, шчо сьи з ним стало і розпичітала той лист, подєрла, той шчо круль написау, ўложила зноу йинший лист, шчо ты дьіти спали на огні сей час с крульовоу Гильіноу. — Запичітала сєгнетом, шчо мала хітрий і пітписала міністру свого сїна рўку: спали ў сей час. — Міністр йак прочитау той лист, Гильіны нычє ни кажи, і зачыу аш плакати, кажи до сєби: Вольіу йим сьи ни родити, ным сировий сут такий виконувати нивїним, шчо то йи? — Той писау шчєсь дванакыть лисьтыіу міністр Кльунхестир, вона піткупила післаньци. Усьи листи завиртала і писала: Спали два хлопцы в Гильіноу. — А крульова стара приходіла до Гильіни, там писала такий фальш ў своійи палацы, а до Гильіни палацу приходіла, покішувала: Ни бї сьи, йа тибє над ўсє лубйу. — Шчо заздрысть мєжи бутьи. Йак прислала лист посьлыдний стара крульова, засмутила Гильіну, жи йа сисє ни знайу. Гильіна зачыла плакати, засмутила сьи кажи: Йак віт чоловіка, в йіго причїни без фальшу, то прийкайу, али йак с фальшивого повєду, жаль ни великий; знайу, шчо там душі стратила сьи, мойа покойова, ту два хлопцы мойіх нивїнних підут мєрни, то грїх буде великий. А нарєшты міністр закликау йидного слугу в войєнного, абі утыти йі рўку, пустити йі ў свїт, жибі йі віттак пізнати. Али ту сьи жоўньири сфорсували: Ми Гильіну лубим над ўсє, ми того ни зробим. Мєрєя покойова, Кльун-

хэстра прósят свóго міні́стр-Кльу́хэстру: Їа тибé прóшу, ни роби ньчóго Гильй́ні, мій брáти, она́ ны́ц ни в́нна, йа під́у самá на смерт́ за Гильй́ну, а два хлóпцы́ в́вни́ є сувна́, а йа скóчу ў о́гнь то́й, шчо ти распалі́ш і буд́у криві́ти: Ды́ти мо́йі, ви нив́вни́и ѓнни́ти і йа з ва́ми, най Бог прый́вайи́ йак ўже так! — Ў́ но́чі міні́стр ў́гнуў р́ку Гильй́ні ль́ву, обла́стиў найдо́ро́шши́и ма́сьтьми́и, а р́ку даў ў скр́ночку ма́линько́му хлóпчи́кови на ш́йку с ти́и персти́нии Гильй́ни́и і написаў ў́ ты скр́ноцьці́, шчо ни ма́йи ныхтó тут́у скр́ночку ру́шити́ є ти́и персти́нем, до́ки ни пана́йут сьи свóму тáтови. І ў́ но́чі пішла́ до мо́ра, приб́вля ш́фа до бе́рига, ў́просила́ сьи на ш́фу, по́йхала на дру́гий бі́к мо́ра. Ві́кнули́ йі́ на мо́рски́й бе́ріг на пісoк, за́чила там пла́кати Гильй́на, ка́жи: Там ду́ші загі́бла, і ту ду́ші загі́бла, сих дво́йи на́ліх ды́тій погі́бнут, шчо йа така калы́ка, шчо йа бідна́ буд́у робі́ти. За́чила пла́кати. Аж на́решты́ твэ́рдо засну́ла с то́йи трыво́ги. І там ў́ льсы́ буў Фэ́лькс пустэ́льник і в́дыў Гильй́ну і тих дво́йи ды́тій, йак вони́ бу́ди на мо́рски́х бе́ризѝ. Прыйшоў во́ук і леў, ў́зьиў леў хлóпцьи́ собі́ одно́го, а во́ук ў́зьиў дру́гого. Во́ук собі́ дре́ сьи, шчо́бі ў́ льва відобраў́ і маў́ два хлóпцьи́, а леў́ собі́ дре́ сьи, шчо́бі маў́ тих два хлóпцьи́. Відб́гли́ они́ дал́и, пустэ́льник відб́иў за́раз, во́ука то́го хлóпцьи́ і за́ныс до сво́йи пустэ́льни́ци, а на льва́ чикаў́, до́ки ни в́йшоў на лоў́ леў́. Йак в́йшоў на лоў́ далéко, пустэ́льник сьи пу́стиў ў́ йи́го пичи́ру, на́мацаў́ то́го хлóпцьи́ ў́ пичи́рі — обложиў́ го ў́сьильакоў́ шэ́рстиў́, жу́сит леў́ гадаў́, шчо́ йі́ бу́де й́сти — ў́зьиў то́го хлóпцьи́ дру́гого і за́ныс до сво́йи пустэ́льни́ци. Дума́йи́ собі́, чьи́ йі́х типéр живі́ти ма́ленькі́ такі́ ды́ти. Диві́т сьи, ольи́ницьи́ пликáйи ольи́ньѝта: він підно́сит тих два хлóпчи́ки і мо́лит сьи Бо́гу, пі́тпиха́йи під ольи́ни́цу і дай́и йи́м спáти ольи́ни́цьи́. Плика́ла вона́ йі́х чэ́рис ќлька́ лы́т, аж на́решты́ наў́чиў́ йі́х пацьéру, по хрестия́нськи́ йі́х прова́диў́ тоті́ хлóпцьи́, одно́го назваў́ Лио́ном, шчо́ відб́иў у льва́, а то́го шчо́ р́чку маў́ ма́йину на ш́йї́, назваў́ Р́чка. В́йшли́ они́ низа́бáвом ші́свацьѝ́т лы́т, зичи́ли сьи ба́внѝ фа́йно, ў́се ка́жут пустэ́льни́кови: тáту наш. А він ка́жи: ды́ти мо́йі, йа йи́ ваш тáто шчо́ вас йи́и в́ховаў́, а́ли роди́мни́й то йа ни йи́, бо йа одно́го ў́ льва́ вас відобраў́́, шчо́м назваў́́ Лио́ном, а дру́гого ў́ во́ука, шчо́ ма́йи р́ку на ш́йї́ і назваў́́ йи́и Р́чка. Ви йи́ вилі́кко́йі фа́мільї́и. — То ви ни йи́ наш тáто, ка́жут тоті́ хлóпцьи́? Пожи́гва́ли сьи с пустэ́льни́ком, силáкали, поцьу́дува́ли пустэ́льни́ка, пустэ́льник собі́ силáкаў́ над ни́и, по́благословиў́ йі́х: Йды́т у бо́жий час, шчо́бі́сти свóго тáта й ма́му в́тшукáли. Над́йхала ш́фа, за́чили криві́ти, просі́ти тоті́ хлóпцьи́, пустэ́льник просі́ў та́ки за тих хлóпцьи́ў́ тих купцьи́ў́, сќинули́ купцьи́ у́браньѝ́ на тих дво́х хлóпцьи́ў́, пристáвляи́ до дру́гого кра́йу. Тра́фляи́ они́ до то́го кляштóру, де йі́х ма́ма ходи́ла ко́ло хóрих, бо вона́ йак

спала на тым шорскім бэрызы, зачыла плакати, што няма йііі дытій, пирвйіхала с купцьїми шїфоў до тóго кльаштóру, шчо дытї трафїли до нєїї. Там той пан шчо отрїмуваў той кльаштор, найстаршїй, робїў баль вїлїкїй, та сподобаў сї тих хлòпцьїў і ўзьїў їїх за локайїў, шчобї ходїли коло гòстїй, потрави занòшували. Йак вїдали пєршу потраву кухарї тим хлòпцьом, локайам, онї далї убòгїм і свòїї мамї давали. Алї сказали кухарї панови, шчо твоїї локайї пєршу потраву вїдали ўбòгїм. Пан склїкаў їїх до сòби, тотї хлòпцьї: Йа, кажи, вас ўзьїў за локайї, на шчо ви пєршу потраву вїдали ўбòгїм? Онї сказали: Пани, пєрши подобайн сьї Бòгу служити, а потòму нам самїм. — Вїн сказаў: Ну, йдыт сòбї, ви нї моїї локайї. — Подьїкували тòму панови і пїшли. Трафїли на бїскупа, подобаў сї бїскуц, казаў їїм сьї охрїстїти, бо ви їн брїткї, шче нї хрїшчєнї. Ўзьїў їїх за локайї, однòго назваў Марцьїн, дрўгого назваў Брїнциўш. Тїпєрчкї йїди їїх тато з вòйни — тїлькò сьї вòйна кїгла — і їїх дыд і їїх мамї вўїко. Зарас пїслаў круль Гендрїк пїсланьцьї, шчобї вїйшла крульòва Гїльїна протїў нєго, свòго чòловїка Гєндрїка. Нї вїхòдит нїхтò. Пїслаў дрўгїй раз, нї вїхòдит нїхтò. Пїслаў трєтїй раз, вїхòдит мїнїстїр протїў нєго. Зарас заятаў сьї Гєндрїк: Мїнїстїри, жївїї крульòва Гїльїна? — Жївїї хвала Бòгу. А старà крульòва бїжит, таї кажи, нї нї жївїє. Кòгòм лубїла над ўсє, а вїн її стратїў. — А мїнїстїр кажи: Цьїхо, бо жївїє. Ту зарас пўстїў сьї до нєго круль нє шаблвў, а йїїї тато кажи: Дай спòки, будєн доходити, шчòс то її. — Вїлїка ўтыха крўлїви Гєндрїкови, жї вїлїка фамїлїяа така, алї вїлїкїй смўток, жї нїма Гїльїни. Йак мїнїстїр кажи, шчо їн, шче надьїяа крульї трїмаїн, шчо шче її. Ўвїйшли до крульїскаго палацу крўльї Гєндрїка, вїн показаў ўсї листї: Шчо їа маў с тим зрòбїти? І їа її рўку ўтыў і даў їїм с тим пєрєстїнїи на знак, шчобї її пїзнати. А свуїў сїстрў спалїў намїсть Гїльїни і вївїў два хлòпцьї с сукна, кїнуў на вòгòнь; моїа сїстра кричїла: Дьїти моїї, ви нївїнїи погїбайїти — на мнїа Гїльїни спалїла сьї, алї Гїльїна шче жївїє ў сьвїтї. Пїрїчитали ўсї листї, склїкали ўсїх пїсланьцьїў. Йак вонї приходїли, жадїн нї вїзнаў с тих пòсьлїднїх, лїш той пєршїй йїдєн, шчо крульòва старà мїнє ўзьїла до свòго палацу і там мїнє ўпойїла і їа ўснуў, хїба бї она хїтрим спòсòбом мала пичїтку такў та пїдробїла йївчїй лїст, то їа нї знаў. Ўзьїли зарас ўсїх до арєшту, старў крульòву, лїш тòго вїпустїли, шчо вїзнаў, пїршїй раз йак йшòў. Алї цар Антòнуш кажи до свòго зьїтї: Чїкаї, то сьї покажї праўда зарас. Она шче нї чўла, шчо нї ўсудїли, она знаїн дòбри, шчо їа ўдовєц, їа скажу, жї їа прїйшòў жїнїти сьї с тобòў, а вòвã мїнї шчòсь на тòтò вїтповїсть. Пустїў круль Гєндрїк цара Антòнуша до арєшту до свòїї мамї. Цар Антòнуш кажи: Старà крульїўна сїдїт

Ї арешты, ни знайу прошчо, а йа сьм хбчу с тоббѹ жинити. — А она кажи : Дѳбри, крульу Антоношу, шчо ти тинѳр прийшоѹ. Кобис, кажи, жинѳ вѳкупивѹ с сѳго, а йа свѳго сина згляджу, будѳм нати подостатком сѳго крайѹ мѳго і ти майиш свѳй край і будѳм дѹжи файно жити. — І дала му дарѹнок старѹ крульова ѹ арешты і забула сьм і дала той сѳгнет, шчо фальшивий вѳробила собѳ. Цар Антонош ѹвийшоѹ до палацу з арешту, тай кажи : Ѹже ми, зьитѹ, показала сьм праѹда. Адѳ, кажи, шчо зглядило твоѹ жинку, а мойѹ донькѹ Гильїну ! Осѳй персьтынь, шчо фальшивим спѳсобом вѳроблений. Минѳстр, йий тѹто і вѹйко збирайут сьм шукати за Гильїноѹ ; а Гильїна була чѳрис сьм лѳт ѹ свѳго вѹйка Ѹбогоѹ і вѳпросила си стѹвцьийу пѳт схѳдами і вѹйко з неѹ розмаѹийѹ нѳраз, ни мѳг йї пѳзнати по бѳсѳды, кидѹ знак на ньу трѳха, ани ни пѳѹни, шчо була ѹбогоѹ. Йак вѳтти вѳбрала сьм і написала лист, поставила пѳт схѳди пѳт камѳнец і написала так : Шчо йа ѹ свѳго вѹйка нѳрибувала чѳрис тих сьм лѳт, цѳра Антоноши донька, з анѳгельського крульи Гѳндрика жѳна. Йак круль Гѳндрик йїхаѹ, йий тѹто і вѹйко шугѳти, траѳили на тѳго самого бѳскупѹ, шчо той бѳскуп тотѳ обѹ хлопцѳ ѹзвѹ до слѹжби за лѳкайїѹ. Йак йї запросѹ до свѳой сѳлы бѳскуп, царѳ Антоношу, крульи Гѳндрика з йигѳ минѳстром і йий вѹйко патрѳйѳрха тѳгжи буѹ з нѳми. Той бѳскуп тѳшиѹ сьм, шчо маѹ вѳлѳки гѳсьты, шчо му ньѳколи ни прийшло й на гѳтку, шчѳбѳ ѹступѳли до йигѳ палацу, приймаѹ йїх шчѳро, кухарѳм заказаѹ гѳтовити обѳд, згѳтовили обѳд кухарѳ, лѳкайї, крульи Гѳндрика синѳ згѳтованѳ занѳсѳти потрѳви до йїздѳнѳи. Аж нарешты круль Гѳндрик поглядѳйи з минѳстром, полюбѳйи, шчо потрѳть Гильїнина ; а дѳвит сьм, дрѹгий нѳсит на плѳчих шчѳс там гѳй гѹльи вѳдала сьм. Запѳтаѹ йигѳ, шчо майиш на плѳчих ? Вѳн сказаѹ : Сѳром, нѳни крульу, казѳти. — Кажѳ, най си будѳ шчо хѳчи. Ми були ѹ одного пустѳльника, шчо нас найшоѹ ; одного нас вѳдѳйѹ ѹ воѹка, а сѳго дрѹгого мѳго брѳта вѳких с пѳчирѳ лѳвѳѹскоѳ йѳми, шчо буѹ лѳѹ закѳх собѳ ; а ту йи рука с сѳгнетом ѹ скрѳноцьцѳ ; той пустѳльник Фѳльїке так нам наказѹ, шчѳбѳ тутѹ ни стрѳтити рѹку, то ми сьм пѳзнайїи свѳму тѳтови й мамѳ. Показаѹ рѹку, подивѹ сьм круль Гѳндрик на рѹку, Гильїнин сѳгнет і ѹкѳшиѹ сьм со вѳлѳким жѳлѳм і з радѳствѹ, шчо свѳой дѳгѳ найшоѹ. — А шчо ѹпѳрѳт тѳѳї годѳни йак новѳ були лѳкайїми, йак гѳтовили пѳршу потрѳву кухарѳ, то онѳ пѳршу потрѳву, шчо мали дѳти пѳрид гѳсьты, а вони убѳгим вѳдали пѳршу потрѳву і свѳой мамѳ давали йѳко убѳгѳ. Мати йак учѹла, шчо йи йий чѳловѳк і тѳто і ѹтѳклѳ дѳды, бо си мѳслила, шчо вони за неѹ шукѳют, абѳ йий стрѳтѳти. На той час прийѳхаѹ зва мѳрѳѹ Фѳльїке і прийшоѹ сьм спѳвѳдати до бѳскупѹ ; зачѳли там трѹчѳти молоцьцѳ тѳго старѳго пустѳльника, тотѳ хлопцѳ, лѳкайї, ѹдрѳли, зачѳли бѳти тутѹ молѳдыж

каут : Най, то наш тато. — Али кухарі ў той час заминували біскупові, шчо твойі локайі піршу потраву відали убогим, шче й Фельіксови давали, пустельникови. Заклікаў ііх біскуп пірид госьты свойі і каа : Локайі ! Іа вас узьў до слўжбн іако за локайі, удцїві льўди, а ви відали пёршу потраву ўбогим. — Онї сказаіи оба нараз однім слўвом : Пёрши подобайі Бóгу служїти, паіи біскупи, а потóму наш самш. Біскуп сказаў іім на то слóво так : Від нїнька подобайі мїны ўже служїти вам, ни ви мїны ; а іак пізнаў ўже тато по тї руцы, ўкло- нїў сьн біскуп і кажи : Ну, дыги, іа вас маў за слўгн, дарўїти мнш. Привилїж шче на сьвідецтво на сальу пирит тотї крульї і той досьвіт- чїў, іак він ііх найшоў і іак він ііх ховаў, іак він піт олынінцу пі- нїхаў ; а ііх маіи, каа, ни видїў, бо мала поїхати за мóри такі зара- а льуб іі подёрли тотї звїрї, шчо тих два хлóпцы ўзьїли, леў і воўк ; воўк хотїў маіи два хлóпцы собї, леў хотїў маіи собї два хлóпцы. Аж нараз дала ту знати іидна осóба, ладна кобіта, аіи ўбога, подóбна на твар сїх хлóпцыў, кїлька шчо абїджена і ўже старá і сказаала, шчо іа вітца кїкаїў, бо óади іи мїй тато і мїй чоловік і хотї мнш забїти. І ўтыклá дальши. Ну, за́раз ўтыха вилїка круліви Гэндрикови і царова Антóнушови, аіи і жаль вилїкий, шчо так ма́рин свойі лыта пирїбїду- вали, хлóпцы й Гильїна. Іак круль Гэндрик ўадрїў свойї хлóпцы, тóго біскупа, даў іім свойї убранїя по свойїм аиаку, обóх і припоїасаў іім шаблы. Али іиден з них хотїў мїнїстру порубати, іак ўчуў по бесьїды, шчо ііх маіи вітьгьў рўку. І сказаў : шчо ни маіи шче ни знаїи до нїнька, шчос так зробїў. Али росказаў ііх тато, тих хлóпцыў і ііх дїд, шчо ваши баба, а вашого тата, хлóпцы, маа хотїла, шчобї ііх спалїў сєй мїнїстир на огнї, вас обóх і мау вашу : Писала фальшїї лїсти, лїст за лїстом, шчо такі знишч ііх і там сьн хлóпцы успоко- їли крульї Гэндрика синї, іак сьн довідали, шчо то буў за фальш. Ту за́раз ўчули, шчо Гильїна була, зачїли за неў шукати і ни могли іі найтї. Али іиден слугá сказаў, крульї Гэндрика, шчо видїў, іак іидна жїнка нїсла іидноў рукоў во́ду до іидноїї хати, аіи кажи шчоз, звїтсн далéко, пиривести сьн ннш ту блїско. І сказаў : Ви іїтгти до до́му, крульóви, а іа іїї найдў ўже. — Прїїхали вони до до́му на свойї мїсци до Англьїї, той собї кїлька ўвьїў жоньїр иїгó слуга, крульї, і пішоў шукати за Гильїноў. Іак він трафїў на тотó обїсьтьї, де Ги- льїна була, Гильїна сьн застрашила, ўадрїла свóго чоловіка жоньїри, кажи : Сховаїти мнш до кўфра, бо аш типёр ўже за мноў ідут і ўже мнш тутка ўбїут. — Прїйшли опї аж до хати тоїї самоїї, каа : За́рас ту вїдаїти Гильїну мнш, бо вас за́рас ту понїшчу, вогнєм спалїў. Іак побóжна Гильїна ўчула тї слова, стаў іі жаль вилїкий, вїлазьїи сама с кўфра і кажи : Дарўїти іі ўсьо, мнш ўже ўбїїти, колїсти сьн на

в'єнн насыли, а вони нїц на вїнни. Нар'аз вони сказади: Бох с тобоў, Гильїно крульївно, за тобоў чоловік шукайи і т'ато, коби ты хоть шче відьїли на очи, твоїї дьїти ўже найшли сьи, об'а хл'опцї, пустельник Фельїкс привзаў, йак він йїх найшоў. Зачїли йїїї тот'о ўсьо указувати, вона зачїла плакати, кан: Най ўже буд'є, шчо х'очи, колии уже своїї дьїти відьїла. Йде она до сво'го крайї с своїїми жонїїбраиц, страх йї збирайи, шчо йї таїі ўбїют, паде на з'ємльу і плаче: Даруйти миїні, йа нїц ми вїнна. Тим вис'єльїсьть йи, аїи і плачут со жил'у то'го, шчо так сьи зьїйшли, т'ато плачи з радости, собї піднимайи йїїї, чоловік з радости піднимайи йїїї, шчо йїиїмў жил'ь, дьїти с'амош так і б'ули ч'їрис ц'алиї час там ўкуїні; йїден шїшоў син на дьїдови мїсци до Константинопольи, а другїї с'а зостаў на т'атовїм мїсци. І так жїли собї ч'їрис ц'алиї час і кон'єц*).

Зап. в цв'їтнї 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Сеньчука.

Паралелї: Про те, як батько хотїв женити ся з донькою, диви шче: Е. Романовъ, Б'єлорус. Сборникъ. Т. III. Ст. 304—307. Ч. 64. — Hahn, Griech. u. albanesische Märchen. T. I. St. 191—193.

159. Про царївну, що з нею батько хотїв ЖЕНИТИ СЯ.

Б. Був собї цїсар тай мав він жїнку і одну доньку. От жїнка йому вмерла, а він і каже до доньки:

— Буду з тобов женити ся.

— Як же то можна! Таж то грїх! — каже донька. А він усе на своїи стоїт: женити ся тай женити ся.

— Ну, добре, — каже донька. — Але принесїт мїнї перше таку сорочку як мїсяць, сїїднацю як сонце, а фартушок як зорл. Нїшов єї т'ато шукати того всего, а вона казала собї зробиити труїну таку, шоби вода не протїкала, положила ся там, казала труїну забити дошками і вквнуди в море. Так усе і зробиїли. От пливе вона, пливе, аж заплила в чужий край, до їншого цїсаря. Коли виходить син того цїсаря на спацїр, дивит ся: така сьлїчна труїна пливе! Уподовав він єї собї, казав слугам прив'єсти до п'алану і поставити в своїи покою.

*), Йа йїїї чуў ўже буд'є з двацьїть рокїў; йи такий час, шчо йак би йа зачїў каз'ати, то в'арто би б'уло послухати: то був'ало побиражники йак заччут плакати, а пан ўсе: ха, ха, ха! здих'айи (Мислоский). — Він сам сп'акнуў при кїнцї. Увага оповїдача.

А тому царевичови та носили що вечер вечерю до его покою. Дивит ся він рано, аж вечеру хтось вів. Він гадав, що то слуги. Питає ся єдного, другого, але всі випирають ся. На другу ніч так само хтось вів вечерю. На третю ніч він і каже:

— Ну, добре, буду я тепер сам пильнувати, хто то в ночі йому вечерю їсть.

Ляг він ніби спати, але не спит. Коли це дивит ся, вітворила ся трумна, а з неї виходят слічна панянка тай до вечері.

— А, так! то ти! — каже до неї царевич. Уподобав він єї собі дуже тай каже мамі, що буде з нею женити ся.

— Та бо ти єї не знаєш, відки вона і хто така, — каже мати. Але він і слухати нічого не хоче. Мусіли старі згодити ся. Взяв він з нею шлюб. Живут рік і другий, а далі й хлопчик знайшов ся, такий красний — не натішат ся на него.

А тимчасом той пар, отець єї, приїхав до дому, видит: доньки нема, і пішов єї шукати. Приходит до шлана, де шатани душі мелют тай повідає, куди він іде і кого шукає. Дали єму шатани зелізані черевки і зелізану палку і кажут:

— Доки тих черевків не сходиш, доти й доньки своїєї не знайдеш.

Ходив він, ходив, але приходит до того цісаря, де его донька була. А вона власне сиділа на ганку. Він зараз єї пізнав, а вона его ні. От він приходит, просит, щоби єму що дарувала. Вона дала єму пару крейцарів і ще казала дати хліба. А він тоді і каже:

Прошу ясновельможної пані дати міні ще сочевиці.

Вона сказала слугам дати єму сочевиці, а він узяв ту сочевицю тай ровсипав, тай почав збирати. Жаль її ся зробило старого, що він так ту сочевицю збирає, тай казала слугам ще єму винести. Внесли єму ще, а він і другий раз висипав. Знов кинув ся збирати, а сам давит ся, аби ніч борше запала. Вже й смеркло ся, а він все збирає, а далі просит ся на ніч. Нема що робити, дали єму вечерю, постеляли на ганку. Всі посули, а вона, его донька, спала аж у дванадцятім покою. Коли це в ночі старий устає і тою зелізною палкою вітворив усі 12 покоїв і приїшов аж до того, де вона спала і хлопець коло неї. Вона ще не спала і давала тій дитині цицьки. Приходить він до неї тай каже:

— То ти така! Втікла від мене! Чекай же, я тебе заріжу.

Вона тільки скрикнула, а він вихопив ніж і зарівав дитину у неї на руках і всю одєжу на ній захляпав кровю, а сам пішов.

Устають усі на другий день, дивят ся, а дитина зарізана. Питають ся єї, — вона нічого не каже. Тодж єї свекруха каже до сина, а єї чоловіка :

— От видиш, яка то твоя жінка! Ми тобі казали: не бери єї! А тепер видиш, вона тобі дитину зарізала. Виженн єї геть!

Взяли єї, привязали їй зарізану дитину до рук таї вигнали єї геть. Іде вона сама, аж тут по дорозі доганяє єї отець.

— А видиш, небого, тепер і тобі кінець прийшов!

Бере він єї і веде до того шлина, де шатани душі мелют. Привів єї до колеса таї каже :

— Лізь під колесо!

А вона каже: — Я не вмю. Покажіт міні, як то ся лізе.

Він тільки нагнув ся, щобн її показати, куди лізти, а вона єго трутила під колесо, таї там зараз єго шатани змололи. А вона забрала свого хлопчика таї пішла. Ішла вона, йшла, аж прийшла в ліс. Зміркі став западати. Сіла вона під явором таї задрігала, а дитина все у неї на руках. Коли чує: прилетіли три голуби (а то були ангели) таї сіли на яворі таї кажут :

— Тут під деревом сидит нещаслива мати... Як би вона знала, що коли набере води з тої кірнички і помаже нею дитинку, то головка зросте ся з тілом, а як візьме водиці з другої кірнички, то воно ожие, а як з третьої, то воно стане говорити...

Вона то чула і все так і зробила. Як тільки розвидніло ся, пішла, знайшла кірнички, зачерла водиці з єдної, помазала дитину — зросла ся головка; за другою — дитина ожила, а за третьою — стала говорити :

— Мамо, де це ми?

Дуже вона зраділа, але щож, їсти хоче ся, а тут нема що їсти ні її, ні дитині. Журит ся вона. Іде далі, іде лісом, а тут уже і ніч наступає. Дивит ся вона, хатка стоїт, огник сьвітит ся. Вступає вона до середини, дивит ся: пан слабій лежить. Втішив ся той пан, мовит :

— Сам Пан Біг прислав тебе сюди. Є в мене тут що їсти і пити, а як я умру, поховаш мене, а собі візьмеш усе добро, що тут єсть поховане.

Зістала вона там. Жий таї жий, уже сім літ минуло, як єї вигнали а цісарського двора. Синок єї вже виріс, ладний такий. А той цар, єї тєсть, поїхав на полюванє, і царєвич із ним. Заблудив він аж до того ліса, де вона жила. Іде лісом, уже вечеріє, аж видит сьвітло. Зайшов до хатинки і просит ся переночувати. Вона єго зараз пізнала, а він ні. От вона єму дала їсти, ліжко постелила. Ляг він собі, а вона в хаті порядкує, читає, то-що, а далі викликала свого хлопця таї намовила

ого, щоби він її просив байку говорити. Сіла вона і розповідає ему, як був цар і хотів з власною донькою оженити ся і як вона втікла і далі все за порядком. Оповідає вона, а той ніби спить, а все чує і відразу догадався, що то его жінка, а сей хлопець — его син. Тоді він кинув ся до неї, почав її обіймати та цілувати, забрав з собою і вернув з нею до свого царства. Там вони може ще й доси царюють.

Житє і Слово, 1895, I, ст. 375—377.

Паралелі: Се оповіданє — відгомон вельми популярної романтичної поеми, звісної в середніх віках у Франції й Німеччині як оповіданє про Мая і Беафлору, а пізнійше переробленої на прозову людovu книжку па „Про терпливу Елену“. По думці видавця старонімецької поеми основа сего оповіданя перейшла в часі хрестових походів із Греції через Італію до Франції, а відси до Німеччини. (Dichtungen des deutschen Mittelalters, Leipzig 1848. Bd. VII. Mai und Beaflor, eine Erzählung aus dem XIII. Jahrh., стор. VIII). Текст німецької людovoї книги перепечатав, Karl Simrock, Die deutschen Volksbücher, Bd. X, ст. 501—547. Дальшу літературу гл. Görres, Die deutschen Volksbücher; A. Elwert. Deutsches Museum 1784, т. 2, стор. 256—276; Hagen und Büsching, Grundriss 201. I. Ф.

160. Царівна Оліяна.

В. Був оден цар. Жінка ему вмерла. Кає свої доньці:

— Я тебе озму за жінку.

Вона каже: — Таточку, де хто годен послухати, щоби тато доньку брав?

Пише він до пани-римського, аби папа римський дозволив ему брати доньку. Папа римський каже: — Так Бог не позволяє і я не позволяю, щоби тато брав доньку.

Взяв він раз тай поїхав у дорогу тай написав собі сам лист, шо папа римський уже дозволив, аби він брав доньку. Тай каже ї:

— На, читай, шо папа римський уже дозволив!

А вона так плаче, шо з плачу гине, бо вона того не хоче. В неї була покоївка Мариньця. Вона каже до неї:

— Мариньцю, зігни шії голову, а відтак зігни собі! Най ми обі погинемо, ніж я маю йти за тата.

А Мариньця каже: — Ні, не треба вам голову стивати, лиш наберіть собі грошей та тікайте, куда вас очи несуть.

Раю цісар встав, питає си Мариньці, де донька, а вона каже: — Я не знаю. Зараз цар казав Мариньцю вкувати і добре притиснути, тай вона сказала. Каже:

— Вона набрала грошей тай втекла.

Але цар си питає Мариньці:

— А хто ї на це нарадив?

А вона каже: — Я. Вона — каже — казала: Зітти — каже — мені голову, а потому собі, тай обі гиньмо, ніж я маю йти за тата, а я ї казала грошей набрати тай втікати.

Цісар зараз казав Мариньцю на терновім огни спалити, а сам пішов доньки шукати.

А донька так тікає... Приходить до одної води тай каже:

— Перевізники, перевозіт мене, бо мене тато ловит! Нате вам усі ці гроші, лиш мене перевезіт!

Перевезли ї перевізники тай тікают разом з нев. Приходить до другої води, каже перевізникам: — Перевезіт мене!

Перевізник каже: — Плати! — А вона не має чим. А перевізники собі так подумали: — Ми тебе будем везти, а серед води вбємо, коли ти не маєш чим платити. — Привезли ї серед води, зараз порон сперли. А вона каже:

— Бійте си Бога, не бійте мене, най я зговорю оченаш перед смертев!

Біг так дав, шо як вона прикльикла, зараз си звіяли буйні вітри і човен перевернули, перевізники си потопили, а вона лишила си на одні дощі тай поплила далі. Плила на тій дощі три неділи, аж приплила до берега, їшла си дерева, тай влізла на беріг. Дивит си, а спідниці на ні чисто зогнила. А там є остров, а по тім острові спачерує цісарський син. Приходить він до неї тай каже:

— Я тебе озму за жінку.

Вона каже: — Будем це вітак говорити, лиш бій си Бога, дай мені їсти, бо я три неділі ніц не їла ані крішки.

А він пішов до дому, взяв її їсти, взяв її убрание. Зараз приїс, й вона си зараз убрала, наїла са, тай уже ідут обоє до дому. А стара вздріла тай каже:

— Ади, вже веде якусь шельму!

Прийшов він до дому, дав на заповіди, оженив си. Двори собі поклав на боці від своєї мами, газдував з нев шось рік. Випала війна, іде він на війну, а її лишає дома при надії. Вона каже:

— Найди мені таку покоївку тай такого льокая, шоби собі були брат тай сестра, а покоївці шоби було ньян Мариська.

Розпитав він, тай зараз си найшло двос таких тай прийшли в службу до него. Тепер лишає він їх коло неї, а сам іде на війну тай каже:

— Диви си, абис мені відписала, шо си вродит, чи дівчина, чи хлопец.

Поїхав він, а за пару негіль вона злгла, мала два хлопці з золотими головами. Написала вона лист, закликала жовніра, дала му грошей на дорогу тай каже:

— Іди там, в тім і в тім місті є цар, тай віддай йому се письмо.

Той жоннер вібрав си, йде, а царова мама виїшла тай кличе його. Увійшов він до покою, вона дала йому горівки, він си напив, лег спати, вона взяла той лист і переписала инший, шо вона породила два пси. Приходить жоннер до царя, віддав лист. Цар той лист прочитав тай відписує до неї:

— Вже все одно, чи то пси, чи діти, то всьо моя кров, абис їх обходила й годувала.

Царова мама знов того жоннера закликала, дала йому горівки, він ліг спати. Вона й той лист узела і переписала, шоби її разом з дітьми спалити на терновім огни.

Приніс жоннер той лист, вона зачала читати тай зачала плакати: — Шо то таке, шо він мене хоче палити? — І написала вона другий лист. А царська мама знов переписала, шо вона пуста жінка. А цар відписав: — Най буде яка є, маєте так і обходити, як доси обходили.

А мама знов переписала, шо мают і спалити зараз сеї ночі о 12 годині, а мама має си дивити.

Перечитала вона той лист, зачала плакати, руки ломити, так шо ради собі дати не може. А тота Мариська, єї покоївка, каже:

— Ой пані! Ви такі добрі, так міні вас жаль. Ліпше я за вас згорю, а діти зробимо з катранів, то в ночі та стара не буде видіти. А ви з дітьми тікайте в сьвіт!

І так си стало. Мариньцю з тими шматяними дітьми спалили, а стара вилізла на поверх тай си дивила. А та з хлопцями тікає. Прийшла в ліс, під дуба тай так захотіла спати. Аж тут прийшов до неї лев тай ведмідь: лев ухопив одного хлопця, а ведмідь другого, а Оліяна (так си називала цісарська донька) і не чула.

А був там у лісі такий чоловік, шо сидів під дубом, було йому мнє Черпак і він мав 100 рік. Прибіг ведмідь, кинув дитину межи свої ведмедета, а Черпак прийшов тай відобрав. Також так само від лева. Хлопці дав до мамок, аби плекали, а від мамок до школів, аби си вчили. Як си понаучували, він відобрав їх до себе. Приходить оден пан до

него тай питає: Чи не дав би ти мені на службу ці хлопці? Черпак пристав на то: най ідут.

Стали вони в того пана служити. Але де того пана написали два цісарі: — Ти си рихтуй, бо ми маємо бути в тебе на обіді.

Але верни си до того цісаря, Оліянного чоловіка. Як він вернув з війни, то льокай оповів йому, що його сестру спалили, а Оліяна пішла в світ. Тодги він пішов її шукати. А цар, тато Оліяни, як учув, що вона си віддала, також пішов її шукати. Так вони си оба здибали.

А до того пана приходит бідна жінка. То була мала тих хлопців, але вона того не знала. Кажут вони до неї:

— Знаєте шо, жінко, будьте тут коло нас, а нам си буде здавати, шо то наші мама. Тут — кажут — завтра приходе до цего пана два царі: оден іде шукати жінки Оліяни, а другий доньки, та також Оліяни. А тимчасом, доки вони пообідають, то ми вас сховасмо до пивниці під сходи.

Вона зараз то пізнала, шо то її тато і її чоловік за цєю шукають, то вже не чекала на них, але пішла до одної вдовиці тай каже:

— Сховайте мене, бо тут мій тато і чоловік ідут мене шукати та хоте мене спечи, аби я згоріла.

Приїхали ті два царі до того пана, сіли обідати, тай зачили си питати того пана, відки він має цих хлопців. Пан розповів усьо, як то було, як їх дістав від діда Черпака і як їх Черпак відобрав від звірів. Зараз той молодший цар догадав си, шо то його сини. А хлопці кажут:

— Тут у нас є якас бабка в пивниці під сходами, шо як почувла о вас, то просила, абисмо її сховали. Може то буде наша мама?

Пішли шукати під сходи, а її нема. Тодги вже си здогадали, шо то вона мусіла бути.

А тимчасом тота вдовиця вислала Оліяну по воду. А власме тодги цісарський фірман займив коні до води тай її видів. А вона набрала води тай так утікає, шо може, аби і той фірман не пізнав. Але фірман підстеріг добре, до котрої хати вона пішла.

А Оліяна скоро принесла воду, така перепуджена, тай зачила просити тої вдовиці, аби її сховала. А одовиця сховала і до скрині. Зараз царі вислали того фірмана і других слугів, шоби її шукали. Прийшли вони, той фірман зачав шукати, а цісарі стоє на дворі. Прийшов той фірман до скрині, каже розтворити скрину. Розтворили, а вона там у скрині. Каже фірман:

— Геть, вилітай із скрині!

А вона зачала си в фірмана просити, каже:

— Бій си Бога! Шо тобі з того прийде, як мене зараз снаге на терновім огни? А фірман каже: — Цять, дурна! Вони тебе не будут палити. Вони ради би тебе вже вдріти.

Зараз крикнув на цісарів, цісарі прийшли до хати. Втішили си, привитали си, везли її відти. Пішли до того пана, везли хлопців.

Приходе до дому, а молодий цар каже до Оліяниного тата:

— Ану, тату, йдїт сватати мою маму, шо вона вам буде казати?

Пішов тато сватати стару, а вона каже:

— Ади — каже -- вже мій син привів собі якус другу суку. Але я ще найду на ню спосіб, спалю її на терновім огни, так як першу спалила.

Старий си вернув тай каже:

— Видиш, синку, вона каже, шо спалила Оліяну і ще спалит.

Зараз той молодий цар казав закликати того жоннера, зачев си питати: — Як тобі жінка лист писала, куда ти повертав?

— Нікуди, лиш до вашої мами. Ваша мама дала мені горівки і я ляг спати.

Тоді цар казав спалити того жоннера і свою рідну маму. А вони собі обоє газдували файно. І тесть старий уже си лишив при них.

Житє і Слово, 1895, I, ст. 377—381.

Паралелі: Се оповіданє, без сумніву в головному — варіант попередного, інтересне тим, шо в деяких епізодах (діти похапані звірями і їх уратованє) являє ся відгомонам иньшої старофранцузької поеми „Guillaume d' Angleterre“, приписуваної знаменитому середньовіковому поетови Кретьєнови де Труа. Поему сю видав Fr. Michel, Chroniques anglo-normandes, т. III; німецький прозовий переклад гл. Adalbert von Keller, Altfranzösische Sagen, Heilbronn 1876, стор. 135—191. Про саму поему і про авторство Кретьєна де Труа гл. W. L. Holland, Crestien de Troies, eine litteraturgeschichtliche Untersuchung, Tübingen 1854, а також Romania, recueil trimestriel consacré à l' étude des langues et des littératures romanes, publié par Paul Meyer et Gaston, Paris, III, 507; VI, 27; VIII, 315; XIII, 442. I. Ф.

161. Про сьв. Остафія*).

Остафій йак буў поганином, заў сьм Плакїда і дужм сїлно волюваў на віру християнску, дужм буў той Плакїда войивод, сїлно нїшчїну віру христову. Аж одного разу зьїбраў войїни, пішоў на польо-

*) Деякі мотиви сьього оповіданя такі як у ч. 158—160.

вань у великі лысі. Але ўздріў волюнь у лысы, а ольнє прывісну до него, кажи: Най, не стрільй, не робі нічога злого. — Дивит сьн Плакїда, йнїу появіў сьн мїж рогам хрест. Сказаў йнїу той ольнє: Иди до тойї й до тойї цєрквн, де тобї прнзначєно і абїсь сьн там віхрнству і будєш тогдї знати, шчо то йнї добрн на свїты. — Жнньцї самн тойї нїчн, йак вїн маў прнїїхатн с польованьн, тойн сьн снїдо самш так. Але прнїїхаў Плакїда до дїму, жннка така ўтышна; днвнт сьн по жнньцї, шче нн вїднїу ннїкїмн такїї жннkn ўтышної. Вона хїчн йннн сказаїтн, а внн хїчн йнїї сказаїтн. А вона лншє сьн розьзївїла казаїтн, шчо нннї сьн снїдо, шчо сьн появіў ольнє і мїж рогамн хрест, абї снн ў тнї й ў тнї цєрквї віхрнстнтн, абїсь сьн заў Остїфїй, то будєш знати шчо добрн. А внн кажи: Говорн собї, жннко. Тобї сьн свїдо, а до мєнн такї говорїло. Йа, кажи, ўздрїу ольнєн у лысн, йннїу сьн появіў хрест мїж рогамн, а йа хотнїу того ольнєн стрнльїтн, а внн тогдї сказаў: Дай нїкн, не стрнльїй, не робнї ннїчога злого, йди до тойї й до тойї цєрквн, Плакїдо, шчо тобї прнзначєно й абїсь сьн там віхрнству ў тнї цєрквї і скажнш дїтн собї нннї Остїфїй. То, кажи, такї до мєнн, жннко, добрн говорїло. Жннка шче дїшчн сн долїла охїтн, бо то сьн цуд бїжнї появіў, і рукї бїжнн йїх хотнїла знїтн с поганства і поїїхалн до тойї цєрквн, шчобн сьн там віхрнстнтн. Ўвнїшнїу внн до тойї цєрквн, а там правнт кєсонц рїску слїжбу бїжу — бо внн буў Рїснн. Зачнлн снпїватн хрнстнїїанн, так сьн йннїу ўподїбало, сєрцє йнїго охїта знєсла по бїжнї волн, йннїу сьн здавало, шчо самн ангнлн спнвалн так дїжн крїсно, шчо шче нн чуў такїго глїсу крїсного. Той пнп сн гадаў, шчо внн ўжє прнїшнїу йїх знншчнтн тнх хрнстнїїаннїу і того попї. Цнїлн сєрцнм Бїга внхвалїалн і шчїрнн сєрцнм тутї слїжбу бїжу вїтпраўльїалн. Йак внн сьн заждїаў по снлнї бїжнн хрнстнїтн, ўсн сьн нарїаз ўтышнлн, йак внн собї заждїаў по снлнї бїжнн, ннїїа шчобн йннїу дїтн Остїфїй; дїжн була прнїїмннн тогї висєлнсьєть хрнстнїїанам, шчо йнїго Бїх так наднїтнїїу, такїго внлїкїго воннвїду, шчо нападїаў на внру хрнстїву. Казаў сьн й жнньцн охрнстїтн Остїфїй, казаў й свїбнї днїтн охрнстїтн, нарєштн жоннїрам казаў зайтн ў вїду, охрнстїлн сьн жоннїрн, шчо рукї бїжнн навнрнїла, помолїлн сьн Гїспїду Бїгу і повнрнїлн до дїму. Ннзабаўкн стїла ў тнм крїїу внлїкн хорїба, шчо нарїд, вїськї похорувїло сьн. Остїфїй опхїджуваў тнх хорнх і йнїго жннка з днїтнїї опхїджувалн, допїкн нн прнїшлн до свїго адорїїнн. Йак внртаў ў внру хрнстнїїанску Остїфїй ў тнм крїїу, алн той цар буў поганнн, нн прнїїїїу внру хрнстїву: той цар сказаў до Остїфїїа: Йа будїу вншчнм вїт тєбн прнстїлом, а тн ўрнткївуї жїїїм крїїом, йак ннркуїїнш по вїлнї бїжнн, шчобн було добрн ў жїїїм крїїу. Багїто ў тнм крїїу хрнстнїїанства сьн росєснїїало, шчо прнїїшлн внру

христову і дужи ни за доўгий час той цар умер. Той цар маў сина свого, лишій на свбійм місци. Тóму сiновни ни сподобаў сьм Остафiй, шчо вiн навиртаў на христiйáнску вiру, а нарас хотьiў показати цыкáвiсьть той цар молодiй, шчо вiн гóдин рiдiти ў крайу тагжи дóбри. I Остафiйá вiгнаў i йигó жiнку й дьити с свóго крайу, аш пiшбóу ў йи́нчiй; сьiў на шiфу i йiди мóрим дáлы, Остафiй. Думаи́и ў свбóйи гóловi: А, Бóжи, йа буў виликим пáном ў свóго старóго царi крайу, а нiнька ни ма́йу подостáтком грóши, шчобi йа маў йакiсь час пирвiжити, пирийiхати дáлы. — Застановiў вiн сьм на тьм i задумаў ў свбóйи гóловi i сказаў ў свбóйи мiсли сам до сéби: Га, Бóжи, ни одéн Христiйáн тьiкáу вiд мéни i утрáтиў свiй грунт так йак йа край, шчом буў мiншiстрон вiрним, ни одéн лишiў свóйу хáту i йа йигó звiшчиў, а нивiнни. Мóжи Бог даў i мiншi той знак, шчо то бiдá. Прийiхаў вiн ўже до мóрского бэрига дрýгого, шiфар кричiт: Вылазьи́и на бэриг! Кажм: плати грóшi. — А то й мáло йи чмi платити. Остафiй вiнiс обá хлóпцi на бэриг мóрский на гурú, шiфар цоццiў ў зат шiфу на мóри, а вiн стаў, рúки заломáў, тай кажм: Ну, ўже нинá жiнки. Ну, ўзьиў шiфар жiнку, сказáў сам до сéби. Тай стаў, тай сплáкаў. А вiтáк на тьм застановiў сьм, кажм: Га, Бóжи! Ни однóму йа вiдобраў жiнку й дьити, мóжи й мiншi Пан Вiг даў той знак, абi йа знаў, шчо то бiдá. — Йде вiн дáлы с тьми хлóпцьмни, обмiў сьм слозáми, сплáкаў, прийшóу до водi мéньшóйи, мóста нинá, брiстi гльбóко, вéсти сьм нинá чмi, стаў тай дума́йи: Ей зноў бiдá. Дивит вiн сьм, над бэригом лжит однá колóда тэньга; вiн свóйи хлóпцiў посадиў ў кúпi, дивит сьм, водá тiхо йде, вiломаў дручóк доўгий, до тóйи колóди причпiнiў дрýгу колóду, змiзаў ужийкáми, кирúйи тим дручóком до дна — е йде дóбри, ўже пиривiзу сьм. Потрiбуваў вiд бэрига до бэрига, йде дóбри; бирéж вiн йидио́го хлóпцьм, кладé на туту колóду пиривозити на дрýгий бiк, а тóму хлóпцьмнi кажм: Чикáй ти типэр, йа й тибé пиривизáў, абiсмó сьм ни потопiли. Постáввў того дрýгого хлóпцьм далéко вiд бэрига на фáйний шльац, а сам шче йiди по тóго хлóпцьм, шчо лишiў на дрýгим бóцьм. Йак вiн сьм ўчинiў на сiрид водi, на однiм бóцьм ўхóпнiў воўк однóго хлóпцьм, а дрýгого на дрýгим; тай понéсли воўкi йигó хлóпцi! Той тогдi стаў, зафрасоваў сьм, кажм: Га, Бóжи, ни ма́йу жiнки, та бо ўже ни ма́йу дьитий. Заломáў рúки, тай йде, тай плачм; а нарéштi сказаў: Га, най сьм дьийи бóжа вóльа. Пан Вiх кáру на мéни дайи i такi даў, шчо йа буў так йак воўком, шчом ўзьиў йигó жiнку i дьити позабивáў. Гá, Бóжи, най сьм вóльа твóйá стáни. Дарúй грiхи мiншi. I йде дáлы. Дивит сьм, там йи йакáс шóпа на пóли, йи фáйний сат, хутьiў вiн ўже тэньго йiсти, прийшóу шче блiшчм, йи поридний кавáлок засаджéний виногрáд. Думаи́и собi: Га, Бóжи, кобiм хоть попойiў. Ньчó нинá, лиш

наймати сьн траба ў сего газді служіти. Вінсіт газда Їсти з дому, прийміў і йнго, даў пообідати і Остафійови, а Остафій кажи до того газді: Прийши мине, газдо, на службу, шчобім стаў на рік. Газда му вітповіў, кажи: Шчош, чоловічи, колиж йа наймітьн майю; йак йа міркуўу по своїй роботы, йак Бох позволіт туту роботу обробльу. А тобі би багато, чоловічи, траба, ныби то рахўу пддлуг мени траба ти заплаћти. А він кажи: Ньн, йа будў за лішку сграви. — Той газда кажи: Га, йак хоч, то будь, бо ни вымагаўу на плату. — Буў він там коло худоби і помагаў йак то звїкли шчо робіти, йак то сьн господарка майн: Ну, шчо робіти; стаў ўже троха ни такій сумний йак буў. Али ўсе собі думаїн: Гаї, Божн, йакім йа буў вилїкнм паною, таї мине слўхали, шчо ни мож було злычыти, а йа нїнька мўшу слўхати хлопа, шчо мнєн застаўїйїн худобу завиртати, коло польн обробляти. І сказаў нераз до сєби: Га, дякувати Бόгу, шчо Гбсподь даў, то ўсе добри, тра й далї так приймати, шчо Бох дайї, бо йнакши ни майн бўти. — Ни задўгїй час напали на той край крулы йїньшї і збїли йнго того царї, шчо він буў командатом войїнннм, Остафїй, ў него, шчо го вігнаў с крайў. Йак го сїлно збїли дрўгї королї, він розвїслаў своїй жоўньїри, по йїнчнх крайїах, шчобї йнго назїд найшли і шчобї прийшоў на своїй мїсци до служби, шчобї той край вїбавнў від неприїатилїу. І так той круль даў знак, йак го будєти шукати, то йнїу йн знак на шїї в заду, шчо буў ў войнї поравєний від шїблї; дрўгїй знак, шчо він буў поганскої віри ў мєни, шче ў мого тїта, то сьн зваў Плакїда і так сьн вїхрїстнїу ў мого тїта і зве сьн Остафїй. Йагжнж го найдєти, просїт го шчїро, шчобї він прийшоў, дыстанїти вилїку надгороду від мєни. — Али дївнт сьн Остафїй одного вєчїра, йде три жоўньїри, йдут сїмн на пблн до тбїї шопн, де він ў газді слўжит. Він зїраз йїх нїзнаў, шчо вїт того царї, шчо він буў пєршнм мїнїстром, шчо він войнн ўсьудн вїгравїу. І прийшли там до него, сказаїли: Слава Йсўсу Хрїстїу! — А Остафїй вїтповїў: Нї вікн слава Бόгу; таї сказаў йїм: де ви, жоўньїри, судї ходїти? Еї, кажи, шчо ти знаїшн, йїдєн жоўньїр в ннх. Тн йак бн знаў, за кнм нн ходїм, шчо то за чоловік, то наш тїто буў, той чоловік! Він де пїшоў, ўсьудн войнн вїграў, він сьн зваў Плакїда, шче ф старόго царї; потбму сьн вїхрїстнїу, тнпєр зве сьн Остафїй. Де він пїшоў, ўсьудн войнн вїграў; тнпєр наш молодїй цар, сєї шчо йн, вїтправнїў го, алн шукїйн за ннм; кобї го мож найтї. І багато грбшїї обїцїйїн, хтб бн го найшоў і абї на своїй мїсци стаў. — А він на тотб вїтповїў йїм, кажи: Шчо тн йнго так фалїш? Нн майнш шчо фалїти. — А вони стїли ўсьн три, кажут: Говорї до него! — А він кажи: Говбру, бо знаўу. Али йїдєн по нїм зїрк, зїрк жоўньїр, гляп по нїм, маў пїсьмб, глїпнїу на пїсьмб, йн той самїй знак, шчо цїсар назначїў, де він майн на шїї.

Тай каут: Пáни наш, пáни! тáту наш! Ми за тобóу шука́йми, а ти сьм нам ни призна́йш. Ході, пáни, бі сьм Бóга. Уклоніли сьм йи́ну, даў він йи́м сьм піся́ти до́бри. Той га́зда слухайи, шчо він ў не́го служі́у, ка́жи: Пáни вели́кий, дару́й ми́ні, шчо ти бу́у ў ме́ни за найи́нта; йа ни́досто́йний до те́би відозва́ти сьм, а ти ми́не слуха́у, шчо йа сказа́у робі́ти. Вітпуста́й ми́ні то́то, шчо йа тибé заста́йи́у і шчобі́сь ми́ни ни зви́шчи́у, вели́кий пáни, абі́сь ми́ни ни побі́у, в мо́юу роді́ноу. А він на то сказа́у: Подьі́куй Бóгу паса́мпи́ред, га́здо, шчо жи́єш на сьві́ті, шчо тьм Бог трина́йи на сьві́ті, так шчо ма́йиш кавáлок сві́й хлѣ́ба і дьі́куйу то́бі, шчос ми́ні даў кавáлок хлѣ́ба, бо бим бу́у загі́б, йак бим бу́у ни тра́фи́у на те́би; ти си, га́здо, га́здуй ў бóжий чис, абис сьм шче ма́йітку доробі́у, а йа собі́ йду ў бóжий чис, шчобі́и на сьві́ті жи́у. І сказа́у: Бутьте здо́рови лѣ́ди, бо йа ўже йду до сво́го. Розьі́шлі сьм. Прийшо́у він до царі́, до то́го, котри́й го бу́у нагна́у с сво́го кра́йу, даў му злóтий пѣ́рсты́нь, сво́їи руки́ на йи́го, ўбра́у го ў сво́їи ша́ти і сказа́у: Вибира́й си зѣ́млю, абі́с ту га́здува́у ўже до́бри, ниц ти ни ска́жу, так будѣ́ш утри́мувати, йак ў мо́гос тáта утри́мува́у, ть́лько йа буду́ присто́лом ви́шчи ві́т те́би. І сказа́у: йди, бій сьм Бóга, про́шу тьм, рату́й, йак ти мірку́йиш сві́й кра́й, по бóжі во́ли і в бóжоу сі́лоу, шчобі́с кра́й і лѣ́ди ві́ратува́у. — Йак він пішо́у, йак во́сько зы́бра́у, йак сьм кину́ло на то́го ни́при́ятельи, йак зачи́у бі́ти го, а́ли бо дѣ́вѣт сьм, одѣ́н йа жо́мньєр на одних́и крильі́ такі́й, шчо крі́чко диржит во́йну ўраз в ни́м, а на дрúгїи́х крильі́ дрúгий сáмош такі́й, а він трѣ́тий ў си́риді́нї. Йак зачи́ли бі́ти, відбі́ли кра́й далѣ́ко аж за однó мї́сто доро́гѣ, збі́ли го на ны́ц, загорну́у ў не́го ма́йітки во́йни́нї; ўви́шоу він до то́го мї́ста, ста́у він трóха на ві́тпочі́вок, зачи́ла бáнда грáти, йи́ну то́то мї́сто зробі́ло такі́й прѣ́звѣт, злóтий вѣ́нец і далі́ му на пáмьнітку. Він то́й злóтий вѣ́нец пи́рлома́у на дво́їи, собі́ лиші́у полови́ну то́го вѣ́нцьї, а дрúгу полови́ну розло́ма́у і даў оди́ному то́му жо́мньєрови, шчо на одних́и крильі́ дужи во́йну ўраз в ни́м прова́ди́у і на дрúгїи́х крильі́. Типѣ́р то́тї сьм зы́шли обá жо́мньєри до кúнц, ўже ма́йіут вели́ку похва́лу, жи́ дьі́стáли по читвиргї́нїи вѣ́нцьї то́го, ўже такї́х ші́ну́йи й сáржи і жо́мньєри пилну́йут і ші́ну́йут, шчо йак до́бре скрúха. А́ли то́тї обá жо́мньєри ка́жут одѣ́н до дрúгого: Но, ўже типѣ́р то́му рік, йак йа йі́стиком во́йува́у на по́ли ко́ло плúга. А дрúгий ка́жи: Тай йа так. Ну, чий ти йи́ син, ка́жи, йакóїї фамі́льїї, йи́дѣ́н ка́жи. — А дрúгий ка́жи: Ет, шчо ти зна́йиш, йа йи́ вели́коїї фамі́льїї. Мій тáто бу́у вели́ким во́йни́ним ко́мїнда́нтом. А́ли ві́ттак ни зна́йу, котри́й цар нагна́у мо́го тáта і він йшо́у в на́ми ў дрúгий кра́й, йі́хали́смо чирѣ́ мо́ри — а дрúгий лишѣ́ слухайи — ші́фар ўкра́у ма́му, ві́ттак тáто сплáкали, тай ка́жи: Прийшли́смо до воді́ мѣ́ншоїї, малóїї, хтьї́ли нас

попиривóжувати на колóды на дрúгий бiк i пiтi з нáми дáлы: пиривéали однóго хлóпця на одén бiк, а дрúгого лишiй на дрúгим бóцы, та́й тáто йак йiхали по дрúгого, ўчинили сьм сiрид водi, та́й воўки ўзьили иннé однóго, а на дрúгим бóцы дрúгого хлóпця ўзьиў воўк, та́й иннé гáздá видбiў, та́й йа винька ўже шáблею вуйўу. А йа, кáжи, йак йис де коли чуў, Остáфiйá син; а вiн йак буў поганин, то сьм зваў Плакiда. — А дрúгий кáжи: Брáти, та то йа Остáфiйá син i минé гáздá видбiў від воўка, а́ли ў дрúгим силi. Брáти, кáжи, ўжéсмо сьм пiзнáли. — Слóви йiм ў очáх поставáли, та́й сьм пуцьульвáли, а мáма йiх принéсла — маркетáнкою бу́ла — там мiжи жоньiри хлiц, ци шчо, та́й кáжи: Дьiти моiй, та йа вáша мáма. А вонá чу́ла ўсьу тутú стóриўу, йак вонi балакали, синi. Тотi до нéй, жоўнiри йиншi, ни допускáют до йiй синьiў, бо гáдáют си, жи то такá освоiт сьм лишé, абi заробiти. Вонi скричiли на жоньiри: Дáйти пóки! Збáлáкали сьм: Ну то ви нáша мáма. Зáраз ў сéй час дали Остáфiйови знáти, Остáфiй прийiпóў йáко пан тóйi во́йни, збáлáкаў сьм з неў, шчо то прáўда йiстинна i зачiў Остáфiй плакати, вонá собi, а дьiти собi. Кáжи: Но, дьiкуватимж Бóгу, шчо хоть пан Бiг нас зьiбрáў до кúпи назáд! — Цьiсар ўчуў тóйи, сказáў йiм зробiти великий баль, бáнда йiм грáла, рúзьнi напоiй бúли й йидзéнья, казáў йiм дáти фáйну зéмлю, абi ў дóбрим мiсци мéшкати йiм, i до сéго часу потóмство йiх ни ровьiшлó сьм. I так: Хто за Бóга ни забувáйи, Бог чоловiка нiгди нiколи ни опускáйи від найбiднiшчого до найбогатiйшого.

Зап. в маю, 1897 р. в Коропця, Буцацького пов. від Олекся Сеньчука Савкового.

Паралелi: Чубинський, Труды. II. Ст. 539—540 i 561—563. — Dr. Bystron, Historye rzymskie. Ст. 190—201. Ч. 38. — Истопiе розм. зь Рымскихъ. Ст. 460—476. Ч. 38. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 444—451. Ч. 110 i ст. 730. — Etногр. Збiрник. Т. III. Ст. 82—103. Ч. 33—36. Т. IX. Ст. 83—84. — P. Dobsinsky, Prostonarodnie slovenske povesti. Кн. IV. Ст. 39—42. — Sadok Baracz, Bajki... na Rusi. Ст. 12—14. — Krauss, Sagen u. Märcchen der Südslaven. Т. II. Ч. 73. — Романовъ, Бълорускiй сборн. Т. III. Ст. 330—334. Т. IV. Ст. 45—46. — Добровольскiй, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 267—269 i 530—532. — Шапкаревъ, Сборникъ за народ. умотв. Т. IX. Ст. 300. — Рудченко, Народ. южнор. скавки. Т. I. Ст. 161—166. — Шейнъ, Mat. для науч. сьв. зап. края. Т. II. Ст. 159—161. — Archif f. sl. Philologie. Т. XIX. Ст. 254.

162. Як три брати спали пятьсот лiт.

То бýло ще за царя за Ирода, жи вiн пересльiдуваў дúжи християн i бiў. Али много людий i побiў, много утыкало по сьвiтах,

а много мусило приставати на йипчу віру, на його, і бошкám сьа вільватим молили. Али были такі три брата, жи нїзашчо ни хотїли кланьати сьа богам його, ай утыкати гет з міста ўсї три. Выбїгли за мїсто і найшли такú дыру, шчо выбила вода і там поулазили. А йїден выписаў на таблицї, на камїни — бо знаў читати — у котрый час там поулазили. І мали с собоў, йак лызли тамкова, сьвїчку за грайцарь і за штирв грайцарї хлыбинья. Йак полыгали, ѓак позаспїяли то спали доўго, али ни знали кїлько: ним сьа здавало, жи раз уснули. І побуджали сьа, поуставали, сьвїчка горїт і шче не згорїла, за грайцарь. І йїм сьа здайї: Мы ни доўго спали, кой шче сьвїчка ни згорїла. І моўят два до йїдного: Іди на мїсто, може сьа утихомїрво там; тай кúпиш шчо йїсти. Вони мали грóшї с собоў. Пішоў тот на мїсто, прїходпт, здайї му сьа, жи знайї домї і склени, али ўвийшоў до склену, бєсыла не тотá шчо лишїў. Выняў грóшї за шчось там платїти, грóшї нїхто не хóче брати тотї. А то шчо такé? І мы недáўно пішли, шче нема бїльше йак йакїх пїать годїн, шїсьть, а ту сьвіт иначе стойт. Дáлы йуш ту йї христїян бїльши, ни так йак тогды за Грода. Почали сьа пытати, йак то, шчо, мусили быти йакїсь роаумнїшнї льуди, учєнї і пішли до ксьиндза, ксьиндз ўваў процесїї, хрест, вїйшли, ўзяли шче тых двох вїттам і ксьинц спїзнаў на камени, котрый рїк і мовїт: То, небожáта, пїать сот лїт тому, йак вы пішли! Принесли йїх до цєрквы, ксьиндз высповїдаў йїх, запричастїў і хьба сьа росыпали на мак.

Зап. в люгїм, 1899 р. у Мшанци, Старосамбїрського пов. від Грїця Олішчан Терлецького.

163. Чому на теплого Николая не можна робити?

А. На теплого Николая (д. 9 мая), то нїби не врочисте свято, але в полї не годить ся робити.

Одна жїнка пішла була щось там копати. Робить, робить, аж так коло полудня надходить старий дїдусь.

— А що — каже, — жїночко, ти нинї робиш?

— Та роблю.

— А якоїж ти за се хочеш аплати?

Вона подивила ся на него тай перелякала ся, пїзнала, що то сьвятий Николай.

— Та що — каже — маю хотїти?

— Чи волиш тут на місці каменем стати, чи волиш двоє дітей коршити?

А тота вже ледве жива зо страху, тай каже:

— Та що, вже лише двоє дітей коршити, ніж каменем стати.

— Ну, йди, йди до дому, — каже дідусь, тай щез. А тота жінка тільки що крок поступила, а у неї при грудях дві гадюки. Як зачали її ссати, то вона до доби вмерла.

Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 207.

164. Сьв. Николай карає жінку, що не шанувала неділі.

Б. Була така жінка захланна, що не шьинувала ніякого сьвита і пішла раз у неділю кололні брати. Бере вна, бере, аж ту задзвонили в церкві на „Достойно“. Вна сі дивит, а до неї йде старенький дід. Прийшов, став тай дивит сі, нічо не каже, тай уна нічо. Далі він усьміхає сі тай каже:

— А що, жіночко, дуже ти пильно з роботом?

А вна каже: — Та що маю дармувати?

А він каже: — Ну, а щож сі тобі за тото належит?

А вна нічого не каже. Тогди він до неї:

— Вибрай собі, що волиш: Ци тут зараз каменьом стати, ци двоє дітей плекати?

А вна каже: — Та вже волю двоє дітїй плекати.

— Добре, най тобі й так буде!

Тай обернув сі тай пішов. А то був сьвятий Николай. Ледво він сі обернув, а тота жінка дивит сі, а їй сі дві гадюки причепили до цицьок, тай ссут, так тьгнут, а фостами так бьют! Заки дійшла до дому, то гет їй із боків кров текла, такі рани фостами набили. І вже і сі не повергли аж до смерти.

В Нагуевичах, Дрогобицького пов. від матери Марії зп. Ів. Франко.

165. Сьвятий Николай і три студенти.

То як ще сьвятий Николай ходив по сьвітї, то зайшов був раз на ніч до єдної коршми. А той шинкар то був такий злодій: хто в нього почував, то він того різав, мьнсо пакував у бочки і потім варив та пік для виших гостей. То акурат перед тим ішли три студенти до школи і він їх так порізав. А як сьвятий Николай зайшов до тої коршми, то він знав, що сі там дїє, тай каже до виших гостей:

— Ану ходїт, подивимо сі до шинкарової комори!

Пішли там, отварьшют, а там усюди кров, людські кости, а ще одна бочка повна людського м'яса. То св'ятий Миколай поблагословив того м'яса, а з нього зараз сі зробили назад ті три хлопці таї повискакували з тої бочки.

Зап. в Дрогобичі від кравця Івана Гутовича Ів. Фрашко.

Паралелї: В. Гнатюк, Лїрники. Ст. 36—37.

166. Св. Миколай і вовк.

Йде раз св. Миколай, а протів него вовк. Я тебе зїм! — каже вовк. — Та як будеш мене їсти? — каже св. Миколай. От зїдж вонди лисого коня. — Хлоп, що пас коні, підслухав ту бесїду, взяв, теї замастив коневі лисину болотом. Приходить вовк між коні, заглядає — ні, нема лисого коня. Доганяє він св. Миколая і каже: Я тебе таки зїм, бо лисого коня нема! — То зїдж білокопитного! — каже св'ятий Миколай. — Хлоп знов підслухав ту бесїду, таї погнав коні в болото. Ходит вовк помеже коні, заглядає, котрий кінць білокопитий, таки не знайшов. Доганяє він знов св. Миколая та каже, що білокопитого коня нема. То зїдж самого хлопця — відкавує св. Микола. Приходить вовк до хлопця і каже: Я тебе зїм.

— Яке ти будеш мене їсти, коли я ще ні вмивав ся, ні молив ся, — каже хлоп. — То вмивай ся та моли ся, бо я тебе таки зїм, — каже вовк. — Підем хїба в лїс, то росов вмию ся, бачиш що води нема, відкавує хлоп. — Прийшли вони в лїс, хлоп муркоче, ніби молит ся, шелестит листєм, ніби росов вмивав ся, а тимчасом вирізав доброго бучка. — Ну, вже вмивим ся, каже хлоп, ще би чим втїрти ся. — Втри ся поїм запаском, каже вовк і обернув ся фостом до хлопця. — Як не закрутит хлоп фоста на руку, як не зачне бити вовка — аж ребра половав і пустив. Біжить вовк, втїкає, аж здибає він медведя і вепра. Вертайте, каже вовк, бо хлоп ребра поломит вам. Не послушали вовка, пішли просто на хлопця. Хлоп тимчасом розложив вогонь і приткав кобасу. Медвідь і вепер стали недалеко огню і дивлять ся, що хлоп робит, а він все кобасу припікає.

Зачув медвідь кобасу, то аж слинка му потекла. От хлоп вкрав кусник кобаси та кинув медведєви. Медвідь зїв кобасу, обливав ся і питає хлопця, з чого кобаса робит ся. З вотого, каже хлоп і показав на вепра. Підійшов медвідь до вепра, як талапне єго поз'явуш — від рау

забив. Тепер ходім в ліс по дрова, каже хлоп до медведя. Пішли вони в ліс і надібали дуба, що его кололи рубачі, та не розкололи. — Пхай оту лабу, каже хлоп до медведя, а я буду клинці забивати. — Запахав медвідь лабу в розколеного дуба, а хлоп длубає коло клина. Повибивав хлоп клинці, а медвідь ні рушит ся, так го дуб вхопив. От бачит хлоп, що добре справив ся, взяв тай забив добнею медведя.

Зап. в Заставю, Тернопільського пов. М. Дерляця.

Паралелі: Аенансьєвъ, Народ. рус. легенды. Ст. 107—109.

Про те, як вовк не мав віде щастя, дивн: Етногр. Збірник. Т. IV. Ст. 167—169. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 344—348. — Пор. теж ч. 152 сього тому.

167. Сьв. Николай опікун зьвірив.

А. Один чоловік чув, що сьв. о. Николай часом позволяє, а часом не позволяє вовкам людей їсти. Довідавши ся, що сьв. Николай на Стрітене має раду з звірами, пішов він у ліс на полянку і сховав ся на дерево. На тій полянці мала ся відбути рада. „О півночи надходить сьв. Николай з сивов бородов і як свиснув, то всі звірі ся злетіли. Він собі сів на престолі і так каже до медведя: Ти маєш завтра з'їсти Панькового вола; ти, лисе, маєш у Доцьки всі кури поїсти; ти, дику, маєш знищити побережникову кукурудзу; і так дальше, кожному звіреви назначив, що має з'їсти. Вкінци звернув ся до вовка і каже: А ти маєш нині досьвіта з'їсти Процевого лисого коня, він пасе ся на сіножати під лісом. — Проць як то вчув на дереві, аж остовнів. Зліз потихо з дерева, прибіг на пасовиско, тай що робити? Взяв і замастив коневі лисину болотом, а сам виліз на дерево, тай дивит ся, що далі буде. Над ранком надходить вовк, придивляє ся конем, але не бачучи лисого відходить гет. Проць цікавий, що сьв. Николай буде другого вечера говорити, спішит знов на вчорашнє місце. Виліз на дерево і чекає. О півночи являє ся сьв. Николай і всі звірі здают перед ним справу, що хто весь день робив. Говорив медвідь, лис, дик і т. д., аж приходить і вовк. „Я не з'їв лисого коня — каже він — бо там его не було“. — „То з'їдж самого Проця! — каже сьв. Николай — бо він тебе адури; він лисину коневі затер болотом і ти не пізнав сь его“. — Як се наш Проць учув, аж мало не злетів з дерева. Зліз потихенько, прибіг до дому, оповів то своїм синам і вже ніколи нігде самий не виходив; мусіли его сини провадити, бо бояв ся, щоби его вовк не з'їв. Але раз випало весіля у его брата на другім селі. Братови не міг

Проць відмовити, щоби на весілю не бути, а тут боїт ся вовка, щоби го не з'їв. Надумавши ся старий сідає в скриню, сини заткали го в ній віком, посідали на фіру тай їдут. Їдут вони, їдут, аж тут біжит ягась баба тай верещит: „Ей, люде добрі, бійте ся Бога, сховайте мене, бо біжит вовк за мною, хоче мя з'їсти!“ Вони бораєнько відкрили віко від скрині, кинули бабу до старого, забили віко знов тай їдут — а вовка нема. Приїхали на весіле, хочут батька свого вишчити, підіймают віко, а тут вовк скакиць зі скрині! Дивлят ся до скрині, а там із їх тата лише кости, гет вовк із'їв. Так то вовк перекинувши ся за бабу з'їв свого Проця, котрий був ему призначений. Перед призначенем нігде не сховаеш ся.

Житє і Слово 1894, кн. VI, ст. 356—357, ч. 6.

Паралелї: Zbiór wiad. T. V, 3. Ст. 177. — Зоря, 1887, ст. 115—116. — Етногр. Збірник. Т. II, 3. Ст. 12. — В иньших оповіданях управляє вовками сьв. Юрий; пор. Грінченко, Язъ усгъ народа. Ст. 8—10. Паралелї до ріжних мотивів тих оповідань зібрані тамже, ст. 422—424. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 91—93.

168. ЯК ВОВК ПОНІС ХЛОПА.

Б. Маў хлоп під лісум бувєс. І йиу так стувкалі дужи. І не міг си рада дати і він пішоў стеречи. І виліз на дєрево, на такє височе. І він слухай: Тільку сї звірини насхулили! — „Ти майїш там йти, ти майїш там йти“ — всім руказуваў сьвітій Паўло. А єдному воўкуви казаў йти зїсти єго кувє. Той бураєньку зліз і пішоў і тогу кувє казаў загнати. Тай він виліз зноў. Тай другу ніч зноў так. Казаў ну зїсти тому воўкуви — самому курову. Той зліз і зноў там каваў загнати. Прийшло на трєту ніч: Каже — „Він майї барана“. Той казаў зноў схувати. Тай потім прийшло, юж весьо хували, воўк такєй гулодний — тай повідайї: „Бóже, Бóже, я такєй гулодний, трóхи не здохну“, — так воўк. „Всьо хувают, замикают, — гóді зїсти!“ — А сьвітій Паўло чуvidaйї: „Вóдє той гуснолар на дєреві. Майїш йго зїсти, кулі не даў тогу“. Той хлоп живєньку зліз і ду дому пішоў. І повідайї ду жінки: „Варї пироги зі самогу сїра. А пу маслї жєби плавали паўку на місці. Бу менє майї воўк зїсти. І запрайте фурт сїни і хату, бу жєби воўк не влєтї!“ Він субї сїх на пєцу, — йїсть. Приходит ді під дєвері дубуваї сї. І він казаў ду лїгїи пустити тогу дїда. І той дїд ду хати прийшоў і хлопа на плєчі — і пунїс. Тай ю — скінчила сї.

Зап. від дівчини Мариськи 1897 р., в Угерцах Нез. Городецького пов.
Л. Гнатишак.

Паралелі: Етнограф. Збірник, II, 3, ст. 11. — Чубинський, Труды,
I, ст. 51—52.

169. Сьв. Николай і злодії.

Быў ійден льўтер и почуў, жи Микоўай такыи йи великый патрон, и маў дуже грóшии и зависў си його облича там, де маў касу, и повідат му: „Ты патрон, жебы-с ми патриў на мойи грóшы, жебы ми зўодыийи не забрали. Бо йа пиду в далёку сторóну, — бо йак поверну, а зўодыийи ми грóшы забéрут, то ты забйу“. — И вии обышоў далёко, тот пав, и зўодыийи пришли и забрали грóшы. И не маў нич. И повернуў сьа, пиде, — грóшии не йи, забрали зўодыийи. Тогда ўзьаў кый и бвў образ сьвато́го Микоўайа, што аж го подёр. Пóтии йак зўодыийи одышли в далёку сторóну (быўо йих трйох), йак Микоўай йи сьа показаў. Повідат йим, йак почували на трактийарни, и сьватий Микоўай пришоў г ним и повідат йим: „Льўде, нашто сте забрали тому льўтеранови грóшы? Сьóте, йак шйа збиў, што аж ми подер одынья на ми! Повернийте сьа до ньóго, а йа вам дам вёце грóшии два раз“. — И бни посўухали сьвато́го Микоўайа и повернули сьа до то́го, што му забрали грóшы. И пришли до ньóго зо звьістоў и повідайут му: „Чóго-с нам сьвато́го Микоўайа так побйу? На ти грóшы!“ — И оддали му ўсьи грóшы. Йак му оддали грóшы, те́нер йим даў хпйў пивязий. Тоўды пйшли преч од ньóго. А вии со́би пйшоў и кўпйу сой óбраз нйшьий, сьвато́го Микоўайа, и даў си посьватйти и там го поўжиў, де маў грóшы, зас. И так шанўваў облича сьвато́го Микоўайа каждый ден и хóдиў сьа молйти г ньóму. А тым, стрйтуў на дорóзы йих сьватый Микоўай, што го ўсўухали, та йим даў грóшии и: — „Итте, льўди, до́моў спокóйно, вёце зўодыийаи нйгда не будёте“. — То йуж дос.

Зап. від Петра Боришóвича в Бóртнйи, 1900 р. О. Роздольський.

170. Сьв. Николай і циган.

Буда со́би одна павй тай умерла. А она, здае ся, мала при со́би куцо́го, бо як умерла, то не могли єй до церкви внести. Як принесли коло церкви, так і муєли лишты. А жовйри сильни і вооруженй ишли в ночи до церкви і пантрували єй там, бо она що ночи ишла до церкви,

але жаден не міг її впантувати, бо она всіх пороздерала. Аж одного дня приходит до цїсара циган і каже, що він піде ночувати до церкви. А жовняри вьяли ся з него сьміяти тай кажут: Коли она тамтїх сильних і розумних пороздерала, то щож тебе?

Але циган не противив ся, убрав ся по жовнярски і пішов до церкви. В церкві скинув убрание і убрав в него слуп, а сам бігає по церкві і кричит до сьв. отця Николая: Я батечку, батечку, де я ся подїю? — А сьв. о. Николай каже: Іди і сховай ся за двері.

Пішов циган, сховав ся за двері і сидит, аж ту виходит з труми пані — їде просто до слупа пїрвала, пїрвала шмате, когут запїяв, а она до труми.

Потому на другий день знов зібрав ся циган і пішов до церкви, убрав слуп по воянцки, а сам бігає по церкві і знов каже до сьв. отця Николая: Батечку, батечку, де я ся подїю? — А сьв. отец Николай каже: Вилїзь в баню! — Вилїз наш циган тай сидит, аж ту знов виходит пані пїрвала, пїрвала того, що було на слупі тай шукає цигана. А мале потирчатко бігає тай каже до тої пані: Ген, ген в бани. Зачала наша пані лїзти в гору, аж ту кугут кукурїку, а пані до труми назад. Тогди циган злїз тай пішов до дому. А там так дивуют ся, що то таке, що его пані не роздерла.

В вечер зібрав ся знов циган і пішов до церкви, знов убрав слуп, а сам бігає по церкві і кричит: Батечку, батечку, де я ся подїю? — А сьв. отец Николай каже: Іди лязь коло труми, а вона як буде їти, то кинь віком і ти під віком будеш лежати. І научив его отец Николай, як має робити.

Пішов циган, пані кинула віко від труми і пішла до церкви, а циган влїз в трумно і чекає, аж пані виїде. А пані пїрвала убрание зі слупа, пошукала цигана, когут запїяв, а она до труми приходит, а там циган; тай каже до цигана: Пусти мене.

Циган каже: Або я тебе відси виганяв?

Пусти, пусти мене.

Перехристи ся то пушу.

Коли я не вмію.

То я тебе научу.

Я не хочу, пусти мене.

Перехристи ся то пушу.

Я не вмію христити ся.

Я тебе научу, роби так як я. Робит циган хрест на собі і каже: В імя Отца і Сина і сьвятого Духа амінь.

Коли я так не можу казати, каже пані.

То говори за мною каже циган і знов христит ся поволеньки.

Пані перекричала ся, циган виліз з труни тай каже до пані: Ну лїзь! — А вона вже не годна лїзти. Тогда пішли до церкви, помолили ся тай пішли до дому. На другий день пішли до церкви, взяли сльоб і вже жили, аж доки не поумирали.

Зап. в Сапогові в 1882 р. Меланія Ляторовська.

Паралелі: Рудченко, Народ. южнор. сказки. Т. II. Ст. 27—32. — Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu. Str. 104—120. — Mały, Báhorky a powěsti nář. T. II. Pohádka o zakleté princezné.

171. Сьв. Николай і чудесна скрипка.

Ішов раз убогий чоловік через ліс на друге село, тай йде він, тай йде... аж здивав ся в якесь дідом. Але той дід іде тай грає на скрипочку золоту і з рушнички золотой стріляє пташки. Але той дід, що був его здивав убогий, каже до него: На тобі сесю скрипочку і рушницю! А то був сьв. Николай. Той убогий як ся тим утішив та забіг з тої утіхи аж до міста. Як зачав грати, Жиди як зачали гуляти та вприсюди по терню і бодляках, накололи собі ноги доволі. Як вже перестав грати, повели его Жиди до суду, аж его засудили на смерть

А ще передо смертев, бо мали го вже вішати, просив, щоби позволили ему заграти на скрипку. Тай ему позволили. Він як заграв, нани і всі зчали гуляти, аж патники погубили. Як вже перестав грати, розповів за що его маюť вішати... Як вже они ся довідали, тогда Жидів вивішали, а він пішов до дому.

Зап. в Сапогові, 1883 р. Людмила Ляторовська.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 339—343. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen. T. II. Ст. 106—111. T. III. Ст. 185—187. — Пор. теж анальотичне оповіданє Наумовича в „Науці“ (з 70-их років) п. в. Гриць Шпачок.

172. Сьв. Николай кумом.

Він такий цауком буў бідний на селі, маў хату, а польи ни маў ньїц, шо сї називаїи, тільки заледво шо знаў до двора с сокіроў ходїти на роботу. Алеж не маў дїтїй доўго і тим ше гірше сї трїдиў, йак би не знати йакá бідá булá йншу. Нарікаў на своїу жїнку і на Бога і казаў: „Десь Пáнбї лўдьом даїї, жи вони сї поженьїт і маїут дьїти, тїї дьїти виростут і лєкши тогдї тáтови й нáні, — а йа с то-бóїю ўже дєсбїть льїт жийў і дьїтїй нїмá...“ — Алеж нивадоўго

Панбі даў нежн их дитину. Тимчыёсом він такій буў міжн лудьмі, жн йнгó лудн нн лубілі. Йак сн дитннн ўроділа, то ннґдé ў свóім силы кума до тойі дитннн нн зннйшóу. Але тимчыёсом знчнў йтн нн дрúге селó, -- ідé йакнсь дьд дорóгоу і пнтáйн йнгó, шчо такій сумннй. А він кáжн; „Пánбн нн даў гарáзд, у нáшнм силы нн мéне ўсн лудн гнўнн: -- тра нн двóйн кумóвнў, а ннхтó нн послухáйн...“ — А той дьд кáжн: „Йак бнсь такій дóбрнй буў, то йн бн. ў тéбн сам зн кума буў...“ — А він сн днвнт нн тóго дьдн тáй рáдо йнгó клнче до свóйн хáтн. І ше кумн не мáйн. Але тимчыёсом внйшоў нн двнр зо свóйн хáтн, йде йкáсь бáбн, а він собн гадáйн: „Трéбн тўнн бáбу ўзннті до хáтн, то с тнм льдом будўт моїн кумóве...“ — А то не бáбн, 'но тнлькó рáдн смéрть ходнлн по сьвнті. І так поўбнцнлн сн йнмў бўтн зн кумў. А тот дьд, то сáмож не буў дьд, 'но він буў сьвнтнй отéц Ннколáй. І внбрáў йнх обóйн і даў йнм тўнн днтннкун нéстн до хрестў. Йак же онн прннэслн до ксьнндэ, то звнклн ксьнндэ мáло де вндáйн. жнбн тáк лудн до хрестў прнходнлі. І пнтáйн сн: „Звнткн нн, лудн?“ — А той дьд повндáйн: „Мн сь цьлóго сьвнтн, прнйшлнсно до цьбóго ў гóсьтн. А йн сьвнтнй отéц Ннколáй, а тотá бáбн то йнст рáдн смéрть, жн ннкóму не вндóбн, 'но жн так Бог йн даў, жн ўопá рáз мўснт бўтн нн цьлé жнтн тóму чолóвнкунн і тн днтннн рáзом зо мнóу зн послўгу“. — І той ксьнндэ кавáў цéрквун утворнті, звклкáў дькá і ўхрестнлі то бндн днтвá і кáже: „Йднті собн ў бóжун дорóгун ннзáд до тóго бндного, ннгосьтнті го тоў днтннкóу. Шчо він тáм мáйн, то прнймáйте, бо йн знáўн йнгó ннвóльн, жн він бндннй. Мóже йнгó Бог колнсь тоў днтннкóу поратўнн...“ — Прннэслн му тўнн днтннн, вндáлн му ў рўкн: — так сн той чолóвнк укьншнў, йак бн нн знáтн чнн. Пóгостнў він йнх дóбрн, даў йнм йнстн і пнті, алéж бо сн днвнт, шо тнїн кумóве не хóчут сн дóўго бáвнтн ў ньбóго. Новнлázнлі зн столá і нодькунвалн Бóгун сьвнтóму, тóму бндному зврбннкунн-чолóвнкунн і будўт сн рóсходнті. Алéж смéрть звбрáлн сн, пншлá бóрше, а той сьвнтнй отéц Ннколáй ше трóхн звтрнмáў снн, — а той тогдн бндннй ўповндáйн до сьвнтóго: „От, внднтн — кáжн, — кумўнцьцун, йак то дóбрн ўснн лудьом, — а ў нас — кáжн — йн чолóвнк, знйшоў до нáшого дворá і згоднў сн ў нáшого пáнн зн гóспóднрн. Тож — кáже — йнмў так Пánбнґ даў, жн ў нáшнм силы жáднн гóспóднр нн мóже лншнн стóятн внд нéго...“ — А той кум вндáзнвáйн сн, кáже: „Просьнті Бóгн, то й вáм будé лншнше“. — Звбрáў сн той дьд і пншоў собн ўпннть ў дорóгун. І нóтнм так мóже зн рнк прнхóднт той дьд ннзáд і днвнт сн нн тўнн хáтун, — а тóго вже ннмá гóспóднрн, шчо буў зн кумн йннў, бо він сн внтáм внбрáў і пншоў до дворá, тáм ўже стáў зн гóспóднрн. Дáлнн той дьд аж до тóго дворá прнхóднт, до йнгó хáтн. — „Дáй Бóже дóбрнй

вечир!" — „Дай Бóже адорóуйи! Гóсьты, кúме, до нас!" — „А йак вам ту сы повóдит?" — „Бóгу дьáкувати, миньы тепэр дóбре вже сы повóдит" — так той кум повiдáйи бiдний — „но — кáже — жiнка ми пiрша умiрла, а йа сы ўжениў з другойоў, а ўотойоў самойоў, шчо ўотут ў хáты йи, бо тотá — кáже — жiнка, йишi чоловiк буў тутка за гумiного, — то той саяйи, шчо йа вам казаў, жи йишú так бýло дóбре. Ож то вiдита, тепэр ми сы ўбóйи — кáже — поженили i тотó самé мiсце минé пан поставуў на тóго госпóлари, шчо ўи той чоловiк пiрший буў мóйи жiнки, отóйи, шчо йа тепэр з неў". — Тогдi сы розвiтáў той сьвятый отéц Николáй i ўже сы даў распiзнати, шчо вiн не йи дьiдом. I той кум лiвнiт сы на ньóго, кáже жiнци, рiзнiх прiсшáкiў донéсти сьвитóму на вичiру. Алеж той сьвятый отéц тож вiн сáмо так, буў ше живiм на сьвiты с тим тьiлом i шче йiў i пiў. — „А той, тобi кáжу, жiнко, мiй кум йист дўже дóбрый, — а шче кумi йа не вiджу..." — А той сьвятый отéц Николáй тогдi ўповiдáйи тóму кúмови, кáже: — „Тóйи кумi ныгдi нiхтó не мóже вiдiти, бо тотá кумá, то йист бóжа робiтницi, у нéйи тепэр жнивá: — Нарiд нивгiдливо жий на сьвiты, то ўонá йи збирáйи во сьвiта..." — I тичьiсом жáйт сы сi росхолiти. Алеж той сьвятый угóдник, вiн вiдит дóбри, шчо ти чоловiк лáкомий, шче с тéбе бýде мáло, i притрiмуйи сы ў хáты, ци чогó той кум бiдний ў ньóго ни бýди жьдáти. А той кум тогдi розговорiў сы тáй кáже: „Кúми, ўож то — кáже — вiдита, миньы, Бóгу дьáкувати, дóбре ўже тепэр, алеж тóкóй так ныкóму пешá дóбре йак тóму нáшому пáнову (вiн ўже хóче бýти пáном, той лáйдáка бiтний!...) — А сьвятый Николáй кáже: „Просьiт Бóга, кумiваньцэ, то й вам будé лiпше". — Тáй пiшóў. Але тичьiсом той пан, — вiн буў при цiсару за муныстра — i гóрко заслáб i помiр, а тотá пáны, шо тривáла той скарб, ўже поўдовiла i жьилуйи дўжи гiрко за ним i кáже: „Деж миньы другого мўжа тóкóго дiстáти на сьвiты дóброго, йак вiн буў?" — Тичьiсом незадоўго умiрла тóму гумiному жiнка. Поховаў йишi, iдé до слўжби до свóйи робóти i вечир, йак то звiклы пáнцка чельдiна ўса, там гумiний, ўкóман, мўсит iти на дискузiциў до пáны, — а пáны расповiла тўйу дискузiциў i повiдáйи до льóга йа свóго: „Спini тóго гумiного, заверни го назáд до канцельáрийи, бо йа йишú шось жáйу ўповiсти..." — Але тичьiсом гумiний, пáны го поклiкала назáд до сéби i повiдáйи йишú, жи: — „Ви ўдовiц, а йа ўдовiццэ, — тóкóй ви, гумiньы, так робiт, жиби ми ўобóйи сьльуб ўзьили..." — Той гумiний на тóйи ныц не мóжи казати, бо вiн знáйи, жи вiн буў бiдний, i йакóсь би то так дóбри бýло, жиби вiн i пáном буў. I ныц, так с тим слóвом вийшоў с тóй канцельáрийи. Пiшóў до свóйи хáти, повечiрiў i положиў сы ў лiшко i зачинайи дўжку думáти, шчо би

було добре. Прийшло на рано, — каваў сьніданьні сн зготувати, пішоў до своёй работі. Прийшло на вечір, — цыла ўхоўта йнго пидвосьт і мислит, жиби так було, а друге собі гадаїи, жи може она з ним жьїртуйи. Прийшоў вечір, пішли вноў на туйу дускуаїцїю, — по дискуаїцїї каже йнму сьї zostавити ў своёй канцельарїї. Паны тотá зноў йнму говорят: „Пауы гумєний, ци ви ўже собі намьїркували, жиби сьї женили зо мноўю?“ — А він каже: „Та най так будє“. — Йак то ў павїў грóші сут, тай ксьиндаї борво рóбїит, — і стáло сьї висьїльи. А по сьлўбї гумєний мислит: „Шож — кажи — йа будў бїдний рóбїў? — до своёй паны — тре ўобрахўнєи рїзьнї рóбїти, а йа не ўмїїу писати...“ — А паны йнму каже: „Не журї сьї, мїї мўжу дорогїї, за моїї грóші то йа наўчў й котá писати...“ — Сут (борво?) на трєтїй дєнь спровáдила дирєктори і ўчит свого мўжа читати, писати і так далї, — він ўхоўту мáїи, пильно і борво ўчит сьї. Паны кажи до дирєктори: „А ўже ўмїїи мїї мж хоцє „їндєн“ написати?“ — А дирєктор вїдвїчáїи до паны, жи: — „Йа йнго нїявкá ўже наўчїў вїд дєсїт аж до сто (вже богáто наўчїў сьї без дєнь!). І так — каже — дóбре ўчит сьї, жи може бўти дóбрим — каже — голоўнїи писаром“. — А паны на тóїи вїтповїла: „Тажи йа з ним сьлўбу ни брала, жиби він ў мєни за писари буў, 'но він ў мєни мўсит бўти такїи пáном, йак тãтóї пїршїй чоловїк буў...“ — А він собї погадаў, йак тотó слóво ўчуў: — „Бóжеж мїї, Бóже! Та тãтóї буў пáном, а шчє — каже — у цїсари буў за мунїстрá, — тож мнїи — каже — трўдно до тóго дїїти...“ — Алєж тнчьїсом тої дóбрїй дирєктор буў, жи він йнго дóбре ўчуў, ўсьóго пїсьмá і цáлоїї прáктикї сьвїта, рáвом го ўсьóго ўчуў, то борво булó. Рáвом до рóку, — йак то ўповїдаїут; йак би вачьїў кáмїнь глáдїти, тоби так йїдєн до другого зглáдїў, жи знаку ни бўде (бо сьї ўбїдва вїтрўт), — а Бог на тóїи чоловїкá сотворїў, йнму даў вóльу і рóзум, і ўсьо, шо ў сьвїтї йи, то він може знáти, — а так за пáвцкї грóші, жиби сьї дурнїй Йївáн ни наўчїў писати? — „Тáже бо — каже до жїнкї до своёй — паны, жи йа ше до рóку і мунїстрóм бўду...“ — А паны здїхнўла: — „Допоможї Бóже!“ — Залєдво три мїсьяцї мнãїи, а ўже тої гумєний велїким пáном зостáў, ўже дирєктори вїтпрáвїў, бо він ўже розумнїшїй йак дирєктор, ўсьї пїсьмá знáїи, то далї тепєр ўже не хóче сьї ўчїти, 'но прóсит своёй паны, жи він ўже ўсьо ўмїїи. Тепєр паны каже до ньóго: „Ош то, Бóўу дьїкувати, ти шчє мїї льпшїй мж, йак тãтóї“. — Дирєктори вїтпрáвила, алє сут польїкуваў дирєктор за слўжбу пáну і за туйу наўку, шо вїўчїў пáва писати і читати, а 'но тїлькó ни мїг го наўчїти, дє мунїстєрскá печьїтка сьї мáїи прїбїти, — і тогдї залєдвã так сьї тотó розїшлó, жи тої дирєктор зá наўку ўзьнїў фáїнї грóші, бо

Їона йнго годила на десьт лѣт свого мужа учи́ти, а він йнго на́учи́у за три місяци. — А тинчѣсом той свѣтїй отѣц Николáй приходит вѣдати, ци сѣ дѣбре кѣнови повѣдит. А той кум уже тепѣр дѣдичом, дѣбрим пánом, дѣже тѣго кѣма у гѣсѣти прийма́и і дайї йни́у рѣне пѣтѣи і рѣне йндѣнѣи, а ше чѣка́и тѣго кѣма, жиби він йнго поблагослови́у шче лѣпши. Їони йдѣ́ит і пѣут ўоба і пánы з ними, а дѣти собі ўкрене, і ўсѣи дѣбре, асѣ сѣ мило подивѣти на йїх дѣбрѣ. Али свѣтїй отѣц Николáй ўважѣ́и на тѣи дѣбре, жи той, хто ма́и, то ше й бѣльше схѣче, таї чѣка́и на тѣ́у гáдку, жиби йак ровѣ́ити сѣ ўже. Аж ту рáзом ўже за столá повѣлази́и, а свѣтїй отѣц Николáй ше ўчи́куи, ци ше той пан ни будѣ чо́го бажáти. А той пан пита́и, ка́же: „Дѣбре, кумѣньцу, на свѣ́ти, ўже лѣпше не мѣже бѣ́ти, — а та-ко́й не так нѣ́кому не дѣбре, йак тѣму нашо́ї пánи пѣршому чоловікови будѣ, бо він бу́у за муны́стра..“ — А той свѣтїй отѣц Николáй відвѣ́а́и до ньѣго: „Просѣ́т Бѣ́га, то й вам будѣ шче лѣ́пши“. — Таї пѣшо́у собі, погостѣ́у сѣ, з Бѣ́гом у до́ро́гу. Тинчѣсом пánы написáла лист до цѣ́саря, шчо йї́и чоловік ше лѣ́пше ўшѣи читáти йї писáти, йак та́тѣй пѣршїй. Цѣ́сар багáто не мѣслаў, — написáу лист до пánы нава́д, ка́же: „Най при́йде — ка — йа го вѣ́слуха́у“. — І та пánы достáвила тѣго пánа сво́го аж до цѣ́саря. Цѣ́сар йнго при́ау до сѣ́би, погостѣ́и сѣ ўоба і дайї йни́у рѣ́ннѣи числá. Дайї йни́у читáти і ка́же му писáти, — а пан ўсѣо ўгѣ́дно рѣ́бит, рѣ́ки від пра́ци на ўсѣо на-вѣ́кли. Написáу пѣсьѣ́о і дѣже ўдáтно пѣ́писáу сво́у жѣ́нку, шчо Їона йнго на та́кѣ дѣбрѣ на свѣ́т постáвила. А цѣ́сар ка́же: „Йакже то йл? Ни мѣ́жу знáти, шо то знáчѣ́т „ў свѣ́т поставѣ́ти?“ — І пита́и йнго про тѣ́у марнѣ́ рѣ́ч, йакѣи він свѣ́том до тако́го дѣ́бра доплѣ́у, — а він повѣ́да́и, той пан, шчо: — „Йа бу́у хлоп, та́кий бѣ́днїй на свѣ́ти, гѣ́ршого від мѣ́не не бѣ́ло. Йак нам пѣ́ршїй раз Пáнбѣ́г даў ми дѣ́тїну, жи мо́я жѣ́нка ма́ла, то ў на́шїи силѣ́ кѣ́ма длѣ́и мѣ́не ни бѣ́ло..“ — „А хто́ж тобѣ́ бу́у за кѣ́ма?“ — Ка́же: „Свѣ́тїй угѣ́дник Николáй“. — „А кумá?“ — Ка́же: „Приб́ранáя смѣ́рть і то — ка́же — сѣ́ цѣ́лого свѣ́та“. — „А мѣ́же то — ка́же — бѣ́ти?“ — „А — ка́же — най-йаснѣ́йшїй, пánе, ўже й та́ко́й йи“. — „То йа — ка́же, — та́кий цар, бес тѣ́лько лѣ́т во́йни ўтрѣ́мува́у, а шѣ́н свѣ́тѣ́го отцá Николá́я на сво́їи ўѣ́чи не вѣ́ды́у! — Но — ка́же — тѣ́лько вѣ́ды́у постáть йнго намáльѣ́вану, то — ка́же — ўже да́́вѣ лѣ́та, йак він жи́у. А шчо́би то за спѣ́сѣ́ бу́у на свѣ́ти, жиби свѣ́тїй з нѣ́ба зѣ́йшо́у на зѣ́мљу бѣ́днїи лѣ́удѣ́ом кѣ́мити?“ — А він сѣ́ відвѣ́а́и, той пан: „То — ка́же — так. Та він бу́у та́ким чоловіком, йак і йа, — але́ж бо — ка́же — побáчи́у мо́ю бѣ́ду і зухвáлѣ́сьѣ́ тих лѣ́удѣ́й, то при́шо́у ми́нѣ́ кѣ́мити, на чѣ́до показáти, шчо мо́я дѣ́тїна крѣ́щѣ́на черѣ́с тих лѣ́удѣ́й мѣ́сит

бути...“ — Той сї цїсар відзиваїи і так собі подумаў, жи сьвітотому ни тра нїколі нїчогó гóворїти, бо йак Бóга прóсит, то сьвітї помоч приносѣит. А 'но тїлько думаїи при тїуу негóдну смерть. Кáже: „То ўжеж то моглó бути, — а йак смерть сї зближїла — кáже — до селá до вáшої хáти? Бо смерть йист — кáже — ў сьвїты невидьóма, ўога сї не мóже показáти нїкóму...“ — „То — кáже — той сьвїтїй угóдник тотó ўсьо зробиў, жи й смерть прийшла“. — І тимчїсом берé йнго за муны́стра. І він йи муны́стром, — але сьвїтїй угóдник приходит до муны́стра. А той муны́стер йнго ўже ўдалекї піспайї, жи то йнго кум йле до ньóго. І по слўжбї до вéчїра пішли ўóба на цїсарську палáту і дўже сї с тим кўмом рáдуїут. І прийиў йнго аноў дўже дóбре. бо булó чин, і тогдї по росхóдї той сї муны́стер шче ускаржїйи до сьвїтгó отцá Николáйя, жи дóспїть му с тим дóбрóм, жи му дóбре, 'но ўповїдаїи, жи такóй нїкóму немá так дóбре ў сьвїтї, йак царéви. А сьвїтїй отéц Николáй повїдаїи: „Просїт Бóга, кўме, і вам будé льїпше“. — І пішоў собі гет вїт тóго муны́стра у путь бóжу. Алеж не задóутїй час той цїсар захоруваў таї умер; алеж йнго жїнка тўтка на тїм пáнствї, тóго муны́стра, сáмож ўяерла. І зостаў сї ўдовéц муны́стер, а цїсарóва ўдови́ця. Так же цáта муны́стерїя жи́лували ўсьї за тим царóm, бо дóбрїй буў і галáїут: „Хтóби мїг бути тецёр за царї?“ — А царїцї самá прїосуджуїи: котрїй муны́стер найстáршїй, то той мўскт заступáти цїсарскїй ўжонд, а потóму такóй парéм мўскт бути. А за найстáршого муны́стра повїше ўсьїх тїх муны́стриў нїхтó не вїступáў, 'но той пан (стáршого не було, 'но той пан). І цїсарóва забажáла тóго пáна найстáршого муны́стра, жи він такóй будé мўсьїў з неў сьльуб узвїти і цїсаром бути. Пóтїм ўже по ўсьóму, ўзвїли ўобóйи сьльуб, царувáли кїлька лїт, — ўже сьвїтїй Николáй не приходїў до цїсари, 'но написаў лист, жиби той цїсар прїїхаў до ньóго на ўобїд. А той лист привїз слугá сьвїтгóго отцá Николáйя на крáснїк конї і вїдаїи царéви ў рўки. Той цар читáи той лист і ўповїдаїи: „Йа не мóжу там дїстáти сьи, бо не звáїу кулá. Дáй мнї свóго коньї, а ти будéш зáду йшоў, а йа будў йїхаў...“ — А той слугá вїтповїдаїи на тóйи: „Шож то ви за цáр, деж ви то видїли, жиби йа вам даў свóго коньї? Таже йа мўшу йїхати до свóго ўгóдника сьвїтгóго“. — А він кáже, цїсар: „То ти пойдеш, а йа не бўду звáти, кудá до свóго кўма на ўобїд зайїхати...“ — А той слугá ўповїдаїи: „Йа будў помáло йїхаў, а ви за мнóй. — али рїхтўїти сї свóйї вóйско і козакї, і будéи йїхали скóрше“. — Зїбраў сї цїсар, забирáи сї і йїде. Прїїхаўши до тóго кўма гадáи: „Де кум тїлько ўóзьме, жиби йїх ўсьїх посїўкуваў?“ — Але прїїзьдїт бліше, дїўїнт сї: — там немá нїц, 'но хáта свóйїт, а напрóтиў тóїї хáти дўже гáрнїй сад. Таї той гадáи

собі: „Шбж ту буде мойй вóйско робило, або шчо той кум, такий убóггій, минь мо́же да́ти?“ — Прийїхали тако́й блїсько ца́уком ўже, йак нара: за́пах удáриў зо садў в рїаних онóцїў і квїтїў, аз зайшоў за́пах той до новóзу до само́го цы́сари, йиню ў рот, — та бо йиню сы так здайї, жи він сы ўже найїў. Але свьитїй отец Никола́й вїйшоўши с хáти прибрáний ў дорогїх шáтах крáсно золотїм хрестом, і витайи свóго цы́сари кúма. А той влáзит с повóза, ўклáньїи сы йиден дрúгому. Ўхóдять ў тўйу хáту, — а ў ті хáты такі ширóкі палáти зробїли сы, йак би тотá пала йнó поса́да, де той цы́сар мешкаў. І йидзєньи, пицєньи (!) рїзно́го, розмайїтого стоїт на столáх, а ўонї ўоба сы витáйут. Той цы́сари саджа́йи за стїў, свьитїй отец Никола́й і припроша́йи йнó до тих ужїткїў свóйих, шчо там йи, ни так йнó само́го, але то́го ўсьбо́го вóйска йнó. Тогдї цы́сар шось не хóче йїсти ани пїти. А то́то вóйско йїсть і пїи і на то́о цы́сарв фурт уважїйи, шо то йи, — а свьитїй отец Никола́й дúже не прбсїт то́го цы́сари, бо ўже вїдит, шчо ў ным грїх паву́ш. Али цы́сар по ўобїды вїльиз за то́го столá і подїйкуваў, так йак би найїў сы, і ка́же до то́го свьитóго: „Куму́ньцу, ў шчо вас будў просїти...“ — А свьитїй отец Никола́й повїда́йи: „Ў шчо?“ — Ка́е: „Подару́йте минь той садóк і весь той палац“. — А свьитїй отец Никола́й ка́же: „А ше гльа вас ма́ло, кúме? Та́же ви — ка́же — ту прийде́те, але не за́раз...“ — А він, той кум, цы́сар, тако́й сврво набива́йи сы і ўзьиў би той палац і той сад, 'но не знати, ци го́ден бу́де. Але свьитїй отец Никола́й ўже вїдит, жи він ўже злосний, шчо будє свьитóго отцá Никола́йа на сїду бра́ти і с то́го свьитóго райў йнó викида́ти... Алеж бо то коло то́го райў і коло то́ї домо́вїни неделє́ко бу́ло нє́кло, така́ рєты́ўка, жи там стої́ала вода ў тотї рєты́ўци (така́ калўжи), а ў ті воды пóўно жаб, наскúства рїзно́го. А тогдї той цы́сар повїда́йи: „А ти минь, кúме, него́ден відпустїти то́го?“ — А той ка́же: „Ньи, аж по смє́рти“. — Тогдї той цы́сар крїкнуў на своїй вóйско, ка́же: „Бєрїт то́го кúма, то́го стару́шка, і киньте го ў тўйу рєты́ўку (за то́йи, жи му так дóбре зробїў!) — Але свьитїй отец Никола́й ше він не вїловиў то́го, а ўже йнó слугї приступїли по ньóго са́мо́го (по то́го цы́сари). А той цы́сар, за́раз цы́сарска одє́жі зь ньóго нїкла і зробїў сы на то́го кúма стару́шка. А слугї припáли тай бєру́т то́го стару́шка, — винóсєт за мїсто то́го стару́шка, само́го цы́сари, гай кїда́ют йнó за тїї уорóта ў тўйу рєты́ўку, аз заклекоты́ло за ним. А цы́сар з рєты́ўки вїдшєа́йи сы: „Кум, кум, кум, кум!“ — а свьитїй отец Никола́й стоїт ко́ло рєты́ўки на бо́ци тай ка́же: „Будєш кúмаў там до сúда вїка ў ті рєты́ўци, там де сы жьїби покрьї́йїйїт! Йаж то то́бї кúмом буў і то́бїм тїлькó допомїг с тво́її бїдї вїйти, а та́ж минь свьитóму мїслиў, жи ни даш у райў бу́ти... А йа тебє за

тойи казай кинути у пекольну безодню, шчо ти нарікаў на Бóга, жи ти буў бідний, а вийшоў йис в біді аж на цысари, а ныі на ко́го ни зважыйиш напроцьїуко се́би, жи ўже ныхтó бльше сїли віт те́би ни маїи, бо ти цысар. А Бог найвышїи свойїи дўхом сьвятїи йак подуў би на твой вóйско, тоби ты рознёсло твоёу сїлоу аж попід ўоблаки. Йаж тобі не даў загінути, а тиж мїслиў, жи мнїны ни дась на сьвітї жытї, ў тїм сьвятїи райу пробува́ти...“ — Конец.

Зап. в Серниках, Бобрецького пов. від Васяля Серкиза 1900 р. О. Роздольський.

173. Чому не годить ся в гуцульські сьвята робити.

Був оден чоловік бідний тай закликав богача на сорок сьветих орати. Через се закликав в сьвето орати, бо він не мав свого плуга. Як той гавда ворав, то прийшов чоловік тай каже, шо сегодня є сьвето! — Чоловік відповів, шо: я є бідний, та мушу в сьветецє ворати, бо не маю свого плуга. — То не був чоловік, але сьветок. — Він, той сьветок, видїйшов тай прийшов до свого старшого сьветка, тай каже, шо той бідний чоловік на наше сьвето ворав і посїєв гелетку пшениці. А старший сьветок сказав: Я ему дарую гелетку пшениці і так кождий в тих сьветих дарували тому бідному по гелетці. Бог так дав, шо ему вродило си 40 гелеток пшениці. І крім тої дарованої пшениці, ще ему Бог уродив в тої, шо посїєв. — Сказав Бог ему, шоби справив собі плуг. Минув той рік, дїждав він других 40 сьветих, тай зачєз знов ворати своєм вже плугом на знов 40 сьветих. На то надїйшов той самий сьветок та каже: Сегодня сьвето! — А той чоловік відповідає: Хоть би Бог дав, аби так мїві і сего року си уродило єк тогїд! Так той чоловік відповів. Сьветок видїйшов і прийшов до старшого сьветка, тай каже: Той чоловік на наше сьвето воре! — А старший відповідає: Коли він і сего року на наше сьвето оре, то я ему дарую рік хори (хороби). За тим старшим сьветцем всі други сьветці дарували ему по рокови хори. Він захорував і хорував 20 років. В 20 років прийшов ангїл божий тай каже до того хорого чоловіка: Ци приймає си тих 20 років, котрі відхорував? Ци приймає си тих других 20 років на ци сьвітї відбути, ци на тїм сьвітї лише годїну? — Він собі гадає: Лїпше менї відбути на тїм сьвітї годїну, як тутки 20 років. — Ангїль Божий каже: Ходи суда! А він ше не постих ногев ступити почерєз порїг, тай закричав: Ой йой, менї здає си, шо вже 40 років, так тутчки

горече місце. Тай сказав: Пускіт мене назад на той сьвіт! — Уже пропало, ангіль каже до него. Тобі дарували сьветі, бо ти не мав свого плуга. Коли справивсь за пшениці свій плуг, то було не ворати на других 40 сьветих. За то ти муку протерпів.

Зап. в Довгополі, Косівського пов. 1901 р. від Дмитра Тимофійчука Матві Нового О. Галевич.

174. Сьвятий Валентий.

То раз був такий дохтор, називав сі Валентий. Такий він був а маленьку ладний і добрий і приємний, що всі люде його любили. А як став дохтором, як зачев людьом помагати, то так до нього парід плив з усього сьвіта, як вода в море. Далі йому сі то сприкрито. — Господи — каже — що ті люде так до мене липнут? Піду я гет від них на пустиню, сховаю сі тай буду сі молити. — Пішов він на пустиню, але де там! Люде за ним і там його найшли. Де він сі повернув, люде все за ним, все до нього липнут. То він тогди зачев сі молити до Бога: Господи, дай міні таку слабість страшну, щоби сі ті люде гет від мене відшибли! — Пан Біг довго не слухав тої молитви, але далі розгнівав сі на нього тай зіслав на нього тоту слабість. Як він зачев сі метати, синіти, піну точити, землю під собов бити, то всі люде гет від нього повідбігали. А він за кару жив у тій слабости сто літ. І вже потому просив Бога, щоби му дав перед смертьов хоць здалека увидіти людське лице, але Пан Біг го не вислухав. А як мав умирати, то таку муку мав при смерти, що на сажень під собою землю вибив і руки собі по кикті скусав. А за то Пан Біг по смерти вазв го до неба.

Житя і Слово, 1894, II, ст. 186, ч. 17.

175. Про Геновефу.

Геновѣфа була побожноу крульовоу. Дарувала альмужни бідним, бідних заратовувала, цюотливо собі жила. Али йійі круль йїхау на войну і лишіу йї міністра йїако застѣмца на своїи місци, щоби уважіу праўдіво нат крульовоу. Він ни услїхау крўльи, хотьїу йї на блуднїу дорѣгу звистї. Она на то ни повѣдила. Жїма собі побожно і тужїла за своїм чоловіком, йїак найліпший тато нат своїоу найліпшоу дитїноу. Ни могла забути за него ниустанни і ныч і день і шчо мінїти, щоби го шче відыла, свого чоловіка, бо ни знати, шчо сїи з ним стани

на війни. І заўши просіла Бóга і с плачём го візирала. На тóтò міньстэр круль шчо зробіў? Виліку нисправидлівісьть, міжн нїми до даў напращу, жи ни по прашудї жїла і круль даў віру і го услухаў і усудіў свою жінку ўласну на смерть нивїнни йак прайїхаў з війни. Віписаў їй вічний дэкрет на смерть, стала вона настраїна: за нивїньнісьть, шчо сисэ їй такóго, шчобї їа пішла марнї сь сьвіта, шчо ў тьготы хóджу, шчобї їа шче й другу дўшу стратїла віт свóго ўласного чоловіка нивїнне. І зачїла плакати. Йїї чоловік віддаў свою жону на смерть нивїнне кáтам, шчобї їй вївли за мїсто і стратїли. Вона їшла дорóгоў і молила сьн Бóгу. Їшла чїриз вóду мóстом, кїнула свїй персьтьнї з рукї ў вóду і сказала так: Цногливом жїла, се їй сьльубнїй персьтьнї, шчобї нїхто йїнчїй ни ўзьвї на свою рўку, бо їа йїншого чоловіка ни знаїу, лїшэ свóго мўжа. І бїгло письї в задў нєї. І круль так приказав, шчо йак їй забїўт, абї принєсли на знак очї і сєрци з йїгó ўласной жїнки. Вїйшли ўже на той пьлац, зачїла вона свóїх слўгїў просїти: Подарўїти мнї житїя, моїї панї слўгї, їа за вас будў Бóга просїти; ўважїти на тутў дўшу, абї марнї ни заїнула, шчо ў тьготы їа хóджу с тоў душєў, шчобї їй ни стратїти нивїнни, бо їй їа нивїнни засуджєна. А тота душї ї тїлькó нїчóго нїкóму нивїнни. — Сказав кат крульовї: Йак ти сьн цовєрнїш до дóму, нас цар пїбїє, знїшчїт фамїлїю нашу, ну шчо с тóго будє? Тїпєр казаў принєсти очї і сєрци, вїтки озмєж? — Вона їй вїтповїла: Майїти письї, ўбїйти, принєсєти му очї й сєрце на знак, вїн ни будє сьн докóньувати, чїїї онó їй; бо їа нивїнни засуджєна, а їа пїдў на пўшчу ў лїсї, будў за вас Бóга просїти й за сєбї, абїсти мала ласку бóжу і много лїт. І ўзьвїлї їй, пустїлї їй. Пішла она на пўшчу ў лїс, ни за дóугїй час мала ў лїсї дїтїну, ни мала самá сьн чїм занєсти, анї тутў дїтїну, лїш ўклїкла, занєсла сьн молїтву від Гóспода Бóга. Пан Бїг їй услухав молїтву, приступїла ольнїцї з лїса, с пўшчї і пликáла тутў дїтїну крульовї чїриз цїлїй час. Учїла пáцїру тутў дїтїну і тота ольнїцї ни вїтступала від нєї раз на заўши. І так бўла там чїриз сїм лїт. Прїїхаў круль з війни, справнїу вїлїкї польованї, пїшоў самї ў той лїс пўльвãти, де вона на пўшчї булá. Стáли лáвоў жоньїри і ўсї слўгї, мїнїстри і сам круль трафїў на свуй жінку. Загльїнуў ольнїцу, ольнїцї ўтїклá до крульовї і тиснула сьн до нєї йак найзвичайнїша йãгнїцї. Круль пўстїў сьн стрїльїти, она сказала: Ни стрїлїй. — А вїн сказав: Усєãки дїханїї хвалїт Гóспода. — А вона кáжи: І їа го хвалў, так йак ти. — Малá дїтїна кричїла: Мáмо, їа сьн бóйу, бо то дїкїй муж, — та шчо булá вїхована дїтїна з мáмоў свóїоў на пўшчї. — А вїн кáжи: Вїйди до мєнї. А вона кáжи: Їа їй нагла, ни мóжу вїїти. — Той даў їй свóїй убранїя

круль ўзяў ёй на по́язд в дитяноў і ольницья йшла ўраз в нійн, бо Цан Біг даў на цуд б́ожий, шчобі сьн праўда споўніла. Ёак ўвійшла до палацу св́ога крульёскаго, шчо вона́ там прубувала ёакіс час, зйіхали сьн го́сьты, рыба́кі принёсли ри́бу, то́го дньн влала́ли, кўхар зачыў поро́ти ри́бу туту́, а ў ты́ ри́бі то́й самы́ сё́гнет, шчо крульова́ кіннула ў во́ду, ёак йшла на страце́ньн. Типёр сказа́ла: Ну, мій му́жу, се́й персьтынь, шчо ёа бра́ла сьльуб ў ным, ны́кому ёа ни винна, лишэ св́о́му му́жовн. Ёа ёаким йшла на страце́ньн, то кіннула ў во́ду, типёр Го́споть даў, шчо наза́д до мёни прйшоў по праўды́. Круль у то́й час зачыў пла́кати, ёак ўздрыў на перстннн пі́тпис: Геновёфа. І ўсы́м слўгам потыклі сьлёва́н, шчо така́ нисправдлі́вісьть на нью зробила сьн. Али вона́ ни мо́гла жадной́ потра́ви йісти, тьлькы́ йидны́ корінкі і ни задоўгий час ўмерла. Ольницья коло не́й сто́йала, ривала́, до́ки ёй ни ўва́йли с пала́цу крульёскаго і на гробі́ пукла́ ольницья, ны́гдэ сьн ны ўступала́, бо Бох пока́заў цуд б́ожий. Дитяна́ж прывича́йила сьн йісти потра́ви і прйшла́ до се́бн, на свуй́у потра́ву, ёак звы́кли. І жы́ла да́льшы́ час.

Зап. 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Сеньчука.

Паралелі: Етногр. Збірник. Т. IX. Ст. 58. — Геновёфа, найкрасша и найжалобивѣйша повѣсть изъ старинныхъ вѣковъ. Коломыя, 1894. Ст. 1—123.

176. Сьв. Пятниця.

Пятнонька або Пятниця — се така жінка худа та страшна, люта та остра, що нічим її не умолиш та не перепросиш. Вона ходить по сьвітї, по містах та по селах і дивить ся по хатах, чи всі люде сьвяткують її сьвяту великодну пятноньку. Одну женщину застала Пятнонька при нецках таї почала питати: А ти що робиш у сьвяту пятноньку? — А щож? Чи не видиш? Тїсто вішу! — Пятнонька не сказала ні словечка, спустила очи в землю, забралась таї виїшла. Жіночі руки тии часом задеревіли в тїстї. — Другу женщину стрїтила Пятнонька при рубаню дров та з неї здерла шкіру і розверла по тину на сьміх цілому селу.

Зоря, 1883, ст. 201: Весняні звичаї, обряди та вірованя на Русн, Д. Лешкого.

Паралелі: Аванасьевь, Народ. рус. легенды. Ст. 47. — Порів. відповідні уступи в духовних стихах: Чтенія Общ. Ист. и Древностей.

III, ч. 9, ст. 210, 221 і 224. — Терещенко, Быть рус. народа, VI, ст. 56. — Сахаровъ, Сказанія рус. народа, II, ст. 97—101. — Снегиревъ, Простонар. рус. праздники, I, ст. 188—189. — Маякъ, 1843, ст. 7 і 1844. — Вѣстникъ Георг. Общ. 1853, кн. 3, ст. 5. — Полтав. Губерн. Вѣдомости, 1845, ч. 24. — Абевега русскихъ суевѣрій. Ст. 275. — Чубинський, Труды, I, ст. 217, II, ст. 432. — Гринченко, Изъ устъ народа. Ст. 39 і 194—195. — Харьковскій Сборникъ, VIII, ст. 264. — Киев. Старина, 1885, 11, ст. 186—187; 1887, 11, ст. 415. — Этногр. Обозрѣніе, 1895, XXV, ст. 147. — Рудавський, Твори. Т. II. Ст. 223—225 і 256. — Federowski, Lud białoruski. T. I, Ст. 138—139.

177. Про сьв. Варвару.

А єдні дівці́ от що сі трафіло, — самá повідáла: „Сиджу́ — каже на печі́, пізно в ночі́, на́хта сі сьвітит на ко́мині, я прьиду́, прьиду́, — а вже всі спáли. Прьиду́ — каже — і самá не знáю, ци я сьв забу́ла, ци що мені́ сі стáло — каже — що я не пам'ятáла. А то було́ якось у дві педілі́ по рідві́ — не годит сі прьисти, а я сиджу́, кунью́ під кужільницев. Аж т́у мені́ — каже — в очо́х потѣмніло, заверну́ло гóлову, — я сі хóчу хресті́ти, а мені́ вам до ѓуби щось лі́зе — ч́ую: волохáте. Тьфу! щезні́ б́до! Хóчу сі — каже — хрестити — ані́ рукі́ не звѣду. А тотó якесь волохáте до гóрла сі пхáе. Ужé мені́ — каже — д́уху не ста́е. Я так аж во́мліла. Потóму казáли люди́, що то нічó, лишé сьвітá Варв́ара свій пáлець у гóрло ї встро́мїла: ужé була́ би задуши́ла, але якось Господь Бóг сі зміду́вав. Щó-то? лівчина, та ще дурнá була́.

Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 88.

178. Християнство на Руси.

Йак Исус Хрїстос маў двана́цет ро́кіў, пішоў Исус Хрїстос і панна Мáрїя и Осиф на прáзник до Йирусали́ської цѣркви, котру́ сам Господь Бог уформу́ваў и поста́виў, збуду́ваў. На тот прáзник з р́ужних стóрих наро́ды прїшли, сьвашченні́ки и сьві́тска старші́на и розмаї́ты панóве. Йак сьа прáзник кн́нчиў, панна Мáрїя ўзв́ала сьа з Осифом, ви́шли с цѣркви, Исус Хрїстос зóстаў розмаўля́ти з духо́йноў старші́ноў, так же сьа му ўсѣ́ чуду́вали розумóви йóго, бо шчо óни му за́дали, він ї́м отпові́ў и натпові́ў, а шчо він ї́м за́даў, то óни тóму не мóгли зрозумі́ти. З гре́цко́го кра́йу бы́ло там барз д́уже наро́ду, бо Гре́цїя блї́ско, та́й поверáють на Исуса́ Хрїста и ўважа́ють йóго розво́у

зо старшиноў, бо грэцкый край быў освѣчэньн найлішше нат фшіткы крайі, то были лѹде фчэны. Так моўлят грэцкый народ ме́дже собоў, же то не-йист чоловік то́то дїтѹа, йак іншы лѹде, бо то малолїтнїй, не маў ко́ли сѹа наўчїти ў школах, а він бїўше званїи, йак ўсы старши́ны: — о, то він бї́де Спасїте́льом нашым, бо то йист Бог, не чоловік. Так сой Грєци рознаўла́ли и за́раз го увїра́ли за Спасїте́ля. И до ньо́го сѹа мо́лили. И зача́ли рї́жны віры пристава́ти Грєцам до йїх вызна́нья правослаўно́го, — и Тўркы пристава́ли г Грєцам, до спаса́тельна́го вызна́нья. Так Тўрок йїх ба́рзо зачаў забива́ти (Хрїстїя́ніў, Грєціў), жебы в Исўса Хрїста не віра́ли, лем ста́рой віры жебы сѹа трїма́ли. Але жа́ден Хрїстїя́н не отступїў од Исўса Хрїста, сто раз бїўше набоже́нство отпраўля́ли. Тўрок за нїма (Хрїстїя́нани) во́йско послаў, жебы Хрїстїя́ніў йїма́ли, приводїли до турєцкых тѹашкых мук. Так по́тім Грєци сѹа змовїли: — „Йист ту край сам ф со́бі ме́дже рїка́мы вавилонскїма, там піде́мо, там будеме споко́йны, не будеме належа́ти до жади́о́го мона́рхы, там будеме са́мы сво́їи і там будеме Бо́га хвалїти, чтїти и просїти о благода́ть йо́го“. — Нї́чноў годїноў выбра́ли сѹа Грєци зо сво́го кра́ю до Вавилонско́го. Прїшли там ме́джи рї́кы вавилонскы, сво́їи о́рганы пририхтува́ли до Грє́нья на ве́рбах, — бо были три ве́рбы разо́м йак три па́льцы. Зача́ли це́ркоў будова́ти. Тўрок сѹа довідаў, де Грєци сут, што фтєкли, — післаў за нїма во́йско сво́їи. Турєцке во́йско на рї́кы вавилонскы прїшло ў но́чи, — што зїма́ли хрїстїя́ніў, то забра́ли до турєцко́й зе́млы, на мўкы. А што фтєкли, то сѹа розбїгли Грєци на двї ча́сти: йїдна част пішла до Ха́наанїї (до Ха́наанско́го кра́ю), а дру́га част прїшла до Га́льціїї. До Га́льціїї прїшли два бїску́пы, до лы́са нат ска́ту, де сѹа те́пер назива́и се́ло Ска́льник (с По́льан до Мысо́ва, а в Мысо́ва до Ку́тіў або до Скальнї́ка, так блїско, шїльа зе́млы бї́де до Скальнї́ка). Йїден бїскуп повідат: „Йа ту воста́ну“ — а дру́гий бїскуп повідат: „Йа піду ла́ле“. Так йїден востаў ў лы́сы нат ска́лоў, то йист ф Скальнї́ку, а дру́гий пішоў до Мо́льдэвы. Там мо́льдэўскый бїскуп тве́рдше трїмаў к правосла́вию йак га́лицкый, бо мо́льдэўскый бїскуп так віру уста́новиў, жебы Хрїстїя́ны Жида́ми сѹа тре́фнїли, жебы Хрїстїя́нови Жид на го́лу лаўку не сыў, жебы му лаўку не стрє́фнїў, Хрїстїя́нови, жебы Хрїстїя́ны г Мо́льдэві ма́ли дошчєкы та́кы піт-ставїти, йак бы Жид хотїў сы́сти на лаўку; а ў Га́льціїї зостаў ла́гїднїй и милосе́рднїй, не на́рушаў па́нїў о́-нїч. Ў лы́сы нат ска́лоў грєцкый бїскуп казаў сы́тати дї́ба, а голу́зѹа оплє́сти тимчасо́вне по-мешка́нья. Бїскуп казаў хрїстїя́ном вы́йти на го́ру на йа́ку йа́лицу, ци да́где не бї́де вї́дно мїста дако́го. Хрїстїя́н вы́шоў на йа́лицу и вї́дыў мїсто́чко, ко́тре сѹа зо́ве Бе́рєзіў, а бїўше вї́где не бї́ло мїста

ниіако́го г віснацётім ро́дзі по рождэ́стві Ісус Хры́ста. Так пішли ўсы до то́го місто́чка, — што́ буде г місьты і што́ йім трэ́ба, то сой купля́т. Пішли до мста́ Березо́ва, покупі́ли сой, што́ было г місьты, і поверну́ли на́зад до лы́са нат ска́лу. Йак і́дут, блі́ско стьа́то́го дуба, — на дубо́вім пня́ку сто́їт па́ны на дитя́тком на ру́ках, а за́рба велі́ка по лы́сы наўо́коло. Бі́скуп сьа застано́віў зо сво́йма льу́дзі, а то́га па́ны во́лат до тих льу́дзі, до тих хры́стія́ніў: „Не бо́йте сьа, хры́стія́ны, прысту́пте го-мі, йа й́дзе́м Ма́тер Бо́жа, ко́тра за ва́мі ту прыб́іла“. — То́ўди бі́скуп прысту́піў зо сво́їм наро́дом і маў набоже́нство перед Ма́ткою́ Бо́жоў при ті́м пня́ку дубо́ўім. И за́раз стаўля́ли це́ркоў Грэ́ці, — так стаўля́ли, жебы́ быў о́ўтарь на ті́м пня́ку: а Ма́тка Бо́жа сто́яла заўсе на ті́м пня́ку, поки́ль аж о́ўгарь не ври́тува́ли (зробі́ли). И так йи бі́скуп зо сво́йма хры́стія́намі поста́віў до о́ўта́ри (с пня́ка до о́ўта́ри) і так йист та са́ма Ма́тка Бо́ска, ко́тра от ві́снатцето́го ро́ка по рождэ́стві прыб́іла г бі́скупові́ правослаўно́му.

Гре́цкы правослаўны ро́змножи́ли сьа по цьлі́ Галы́ції, — а ту́ было са́ме пога́нство на цьлі́ Шльшчу, на цьлі́ Галы́ціяў. За́чали сьа збі́ткувати нат хры́стія́намі пога́нскы наро́ды, — так допу́стиў Бог на пога́ніў хоробу́ сме́ртеўну, ко́тра сьа на́зыва́т кыха́пья, — бо до то́го ча́су ніхто́ на сьві́ты не кыха́ў. Де ко́трый за́чаў по́ган кыха́ти, аны́ кро́ка з місьця́ не зро́біў: — там гме́раў, де за́чаў кыха́ти. А кріль на́зыва́ў сьа Володи́мір і маў ба́бку Оле́ну. Промові́ла ба́бка до крільа, сво́го ўну́ка: „Ўну́ку мій, йа чу́ю, же хры́стія́ны на то́ту хоробу́ не гме́ра́йт і не кыха́йт. Выберь ты́ трі́ох му́дрых па́ніў і пішли йі́х до Крако́ва до хры́стія́нско́го бі́скупа, жебы́ він сво́го Бо́га бла́гаў о́ пере́мня́нья ка́ры сме́ртельной“. — Тоты́ трі́ї післа́ны па́нове (післа́нцы) пішли до Крако́ва, — аку́рат трафі́ли до Грэ́цко́й це́рквы на службу́ бо́жу, ко́тру отпраўля́ў сам бі́скуп. Они́ там бы́ли бес службу́ бо́жу, — йім то сьа барз сподо́бало правослаўне набоже́нство. Выйшоў бі́скуп с це́рквы, — па́нове присту́піли г бі́скупові́, опові́ли му, о́ што́ сут післа́ны от крільа Володи́міря. Кріль Володи́мір отрмаў́ при́йму отво́ід от бі́скупа хры́стія́нско́го: Ко́ли ма́їи бі́скуп прыб́іти до Лі́твы — бо́ так бі́скуп по́віў, — аж му́сит напе́ред писа́ти по хры́стія́нах, же зо сво́йма хры́стія́намі пі́де Бо́га бла́гати. Кріль Володи́мір і ўсый наро́д пога́нскый перестраше́ный ка́роў сме́ртеўноў, йакый міг, та сьа і́хаў, ішоў напе́ред бі́скупа, — але́ йи то́ўды, ко́й йшли напро́тыў бі́скупа, то кыха́ли і гме́ра́ли по доро́зы. Зы́шли сьа з бі́скупом не́дале́ко Лі́твы. Бі́скуп стаў зо сво́їм наро́дом і бесы́ду́йи до сво́їх хры́стія́ніў: „Мо́їи хры́стія́не, ту́ мі стаўте о́ўта́ркі, під го́лым не́бом, бо́ ту́ буду́ бла́гаў милостыво́го мо́його́ Бо́га“. — Кріль Володи́мір про́сит бі́скупа, жебы́ до йо́го мста́ пішоў зо сво́їм Бо́гом, —

біскуп так отповіў: „Крільу, не йїздес гóден тóго, жебы йа прійшоў до твóго мїста во свóйїм Бóгом, бо го не вірїш. Йак го бóдеш вірїў, мóго Бóга, то він сам с тóбоў бóде мѣшкаў“. — Христїянє поставїли оўтáрик, пап біскуп зачаў отпраўляти набожєнство. Крїль во свóйоў фашельїйоў н найвышнї панóве н йнднóрaли н в вóйском опстунїли на ўокóло оўтáре. Йїден йнднóрал закыхаў, — біскуп пóчуў, поздорóваў ну: „Бóже дай здоўоўльа!“ — н йнднóрал вóстаў здорїў. И бїўше погáньскóго нарóда, што кыхáли, а біскуп чуў, йїм здорóвкаў, — кáждый вóстаў здорїў. Зáрас сьа бóске чóдо обїавїло перед погáньством от христїяньскóй вїры. Біскуп пішоў нáзад до Кракóва, крїль до Лїтвы. Володїмїр крїль мовїт до свóйой бáбки: „Бáбка мóя, йá бнн грéцко-православїю прїйяў, але сьа монáрхїю бóйу...“ — Бáбка бесїдуйїи до ўвўка: „Ўвўку мїй, выдaй рóсказ комендáнтнм йак до вїйны н росставїте вóйска ростьагнєны наўокóло бóрку, так шчобы йїх не вїдно было. А монáрхїю ўшїткых запросїте до нас на ўчту н при розмóвах монáрхїчннх одáвеш сьа н ты, жебыс хóтыїў стáру вїру поньахáти, а правослáўну прїйáти. Но, йак ти позвóлят одрáзу, то дóбрї, а йак тьа бóдут на свóїї вїры намаўляти, покáжеш вытьагнўти фáну на бóрку червєну, — комендáнты бóдут вїдыти червєну фáну, же на тебе але, та бóдут фшїткы вóйска масьїрувáти до бóрку“. — Монáрхóве сьа вїїхáли до Лїтвы до крїльа Володїмїрїа. По гостїннї была розмóва монáрхїчна, н крїль Володїмїр промóвнў до фсых монáрхїў: „Мóїї брáтьа (брáткóве), йа бнм хóтыїў стáру вїру зоставїти, а йншу прїйáти. Йáку бы вы мї казáли?“ — Жидїўскый царь намаўлят на свóйу на сáмый пїред: — „Мóйа йнст вїра чїста, нўсїт быти ўшїтко чїсте, жебы не было ннч трéфне“. — „А што-ж ты ужываш? — звїдуйїи сьа Володїмїр. — Ўсьо ужывам, тїлько солонїну (свїньске мьáсо) нїт“ — жидїўскый крїль так повїдат. Крїль повїдат: „Шчо ньаїльїпше мьáсо, тóго не ужываш, — то йа тáкой вїры не хóчу“. — Турéцкый крїль намаўлят на свóйу вїру: — „Мóйа вїра не трéфна, фшїтко ужывáше“ — Тóрок повїдат. — „А што пїйте? — пытат сьа Володїмїр. Тóрок повїдат: „Фшїтко пїїме, фшїткы трўнкы, тїлько вїна нїт“. — Володїмїр отповіў: „Што найлїпшїй трўнок, то го Тóрки не ужывáйт. То й тáкой вїры не хóчу“. — Володїмїр кáзаў аднтáнтóвн вытьагнўти червєну фáну на бóрку, — йак вїдыли йнднóрaли червєну фáну на бóрку, вáраз масьїрувáли до бóрку, же на крїльа эле. Тóты монáрхóве, йак вобачїли вóйско, йак йде на нн, просьят Володїмїрїа: „Брáте, йáку хóчеш вїру, тáку сой прїймїй, лем нас жївнх выцусьть“. — „Так мї было повїстї одрáзу. Йа прїйму вїру грéцко-праўослáўно-кафтолїчэску“. Тaй монáрхóве пїшли кáждый до свóго. Володїмїр заплáваў правослáў-

ных свѣшченикѣю, крѣстѣю съ сѣм на сѣмѣй пѣред съ цѣлою фамѣльйою, а потѣм воѣско, потѣм фшѣткы лѣуди ф цѣлымъ краѣю своѣимъ.

Йазыкы бѣлы двѣ, х Пѣльшчы и ў Гальціѣй, пѣльскыи и рѣскыи. Рѣскы свѣшченикы отпрѣдѣлы по рѣскы, а пѣльскы по пѣльскы. Але кой тѣмъ йуж забѣу, ф койрѣмъ року одлучѣлы съ, тѣмъ бы ф кнѣгахъ нашѣю, — йакъ бѣу тотъ рѣмскыи ѳтецъ Грегѣрѣй. А писѣла съ фсѣ вѣра спасѣтельна правослѣвна до Йерусалиму. Бѣла пѣньска рѣда, шлѣхта пѣньска умовѣлы съ и ухвалѣлы, ажѣбы отъ простѣмъ нарѣду во свѣтѣмъ оддѣлыты съ. — „Пѣдемъ до Рѣму, будѣмъ рѣмскѣмъ вѣтѣца просѣты и од Йерусалиму съ одорѣмъ, хпѣшемъ съ до Рѣму, та рѣмскыи ѳтецъ насъ прѣймѣ“. — Прѣшла шлѣхта до Рѣму до папѣжа Грегѣрѣя, — бо ф тотъ часъ тотъ бѣу рѣмскыи вѣтѣцъ, хлопъ Сардинѣакъ Грегѣрѣй, койрѣму сѣмъ корѣна ф цѣрѣкви за двѣрѣмъ на голѣву сѣла. Во йакъ рѣмскыи ѳтецъ гмер, такъ съ кардиналы молѣлы и фѣнфулатѣ, арцѣбѣскупы, кѣждѣмъ дѣла сѣбе, жыбы на ньѣмъ корѣна сѣла. За трѣ мѣсѣцы молѣлы йакъ гѣо-днѣ такъ и ў-ночы, а корѣна на прѣстѣлы. А хлопъ йшоу в оранѣ коло цѣрѣкви, знау, набѣжѣньство стѣйтъ йнднѣорѣальны йакъ гѣо-днѣ такъ и ў-ночы, — ўстѣпѣу до цѣрѣкви. Свѣшченикѣю бѣло пѣуно, пѣуна цѣрѣкоу, — вѣ-мау дѣ кѣлькнѣты. Пѣшоу за двѣрѣ, за двѣрѣмъ кѣлькнѣу, покѣлонѣу съ, — а корѣна с прѣстѣла хлопѣ на голѣу. Кардиналы и ўсѣа духѣвна старшѣна скѣчѣлы за двѣрѣ хлопѣа забѣты. Сѣла бѣоска выдѣрла го в ѣхъ сѣлы, в ѣхъ рукъ, и фтыкау с цѣрѣкви Грегѣрѣй х цѣсте поѣле, дѣ бѣлы кѣпы сѣна, жы съа загрѣбе до сѣна и тамъ го не найдѣт. А не обѣирау од великѣмъ стрѣху та не знау, што йѣстъ за нѣмъ. А за нѣмъ корѣна лѣтыѣла и фсѣа старшѣна духѣвна. Прѣшли до кѣпы сѣна, волаѣютъ на Грегѣрѣя свѣтѣлымъ словѣмъ, жѣбы вышоу с кѣпы сѣна, жѣбы съа не бѣйѣау. Грегѣрѣй с кѣпы сѣна вышоу, — корѣна му сѣла на голѣу. Прѣпровѣдѣлы го кардиналы до цѣрѣкви, посѣватѣлы на рѣмскѣмъ вѣтѣца. — Отѣже за тѣмъ рѣмскѣмъ вѣтѣца шлѣхта одлучѣла съ отъ простѣмъ нарѣду, а тѣкыи спѣсѣбѣмъ, — йакъ просѣлы панѣве рѣмскѣмъ вѣтѣца, жѣбы йѣхъ оддѣлыу отъ простѣмъ нарѣду, жѣбы нѣлы свѣата пѣрше, йакъ прѣстѣмъ нарѣдъ, а рѣмскыи ѳтецъ йѣмъ такъ отпѣвѣу, йакъ вѣдыу, жѣ блѣдѣатъ: „Йакъ хочѣте съа оддѣлыты одъ простѣмъ нарѣду во свѣтѣмъ, та кѣпте жѣ воску на тѣкы двѣ свѣчкы, жѣбы съа свѣтѣлы до рока, йнднѣой вагы, вѣскъ в йнднѣой фѣрмы и кнѣты такъ сѣмо. Йнднѣу свѣчкѣ окѣстѣмъ на йерусалимкѣ, а дрѣгу на рѣмкѣ. Та, койра съа скѣре вѣсѣвѣтит, тѣты бѣдутъ пѣршы свѣата“. — Во знау, жѣ съа рѣзонъ вѣсѣвѣтѣат, жѣ не бѣде рѣжѣнѣца х правослѣвѣй. — Такъ панѣве зрѣбѣлы свѣчкы при рѣмскѣмъ вѣтѣца, йакъ кѣзау рѣмскыи ѳтецъ. Рѣмскыи ѳтецъ свѣчкы окѣстѣу, занѣслѣ до оутѣре и панѣве зѣднѣлы йнднѣой слѣгу, Сардинѣака, жѣбы рѣмскѣу свѣчкѣ фтѣрау кѣждѣмъ денъ трѣ разъ: рѣмо

и х полудне и г вечер. Зосвітїла сьа римска на десьат днї перед йерусалимскоу, скорє, — так тоуды панове до римского вїтця о право оддїлянья віры правослаўной. Римскый отец знау, же блудьат, але слово не касувау. — „Га, но, кой-сте так зробіти (а они дали слугови десьат дукатїу ў злоты, и такым способом востали оддїлены за десьат дукатїу, котры дали слугови, жебы римску сьвїчку фтєрау), то достанете фшитко на хпїу. Вашим сьвашчєнником не буде сьа вільно женити, ў рїзах йуж не будут ходїти, лєм ў орнєтах, на хпїу будут коротшы от правослаўных и кошўлы и цыле убраньа, што до набоженства, буде на хпїу уїате. Отпраўляти йїм не буде вільно по пільскы, бо йуж не будете мати своїи костєлы, лєм латїнскы, та будете по латїнскы отпраўляти. Ксгїги вам не буде вільно тїлько в воды, — бо сьвїтлый отец Нїкóлай пўству с себе мїро на цылыи сьвїт, але дльа сашой православії“.

И так воставала віра до тепер, пільска и правослаўна. А тепер зає паньска рада православію скасувала, обернула до сїзмы. Але православія йуж йїст напастувана четверты раз от паньскої рады, а заўсе йїи Бог навєртау и потвєрждау, — и тепер маєе надїю ў Бóны, же він своїу спаситєльну и бóску віру правослаўну не даст затратїти, бо йїи Бог уформиувау и апостолїу наўчау, йїак йїи маїут визнавати и вѡхóувати, бо йїи сам Бог дорого заплачу своїим бóгством, дау за ньу, за правослаўну віру тыло бóске и кроу прїнайдорóжшу и дўшу и жїтьа на крєсты спаситєльном. Так правослаўна віра грєцко-кафтолическаїа востанїи ў йїидны цывнї с прїнайсўїятлїйшим сакраментом. Так Бог йїи старшый йїак панове и бóскый рóсказ пєршый йїак паньска рада; йїак Бог уформиувау православію, так она мўсїт востанїи аж до остатнього днє, страшного сўду. И нехай сьа бóжа вóльа дїїи — кóнец.

Зап. від Ілї Федака, 74-лїтнього старушка, в Полянах, Коросняньского пов. 1900 р. О. Роздольський.

179. Юли московський цар став християнином?

І москєўський царь тákий даўно Бóгу не вірїу. Йїак стау раз до вóйны з йїакымось другим, али то ни мóжу повїсти, бо ни знаїу с котрым, дось так го збуїу, жи му ни вїстало цаўком бїльше вóсьька, йїак за рїшїєнт. І він стау, йїуж ни знаїи, шчо робїти. Али вїйшоу сам царь на двір і показав му сьа на нєбї хрєст, йїуж так Бог дау, иначе нема. І він ўзабу, прїшївай жоўвїрїям хрєсты, кўждому і собї. І за-

раз звойуваў. Віт тогды так твёрдо ўвѣрыў ў Суса Христа і днесь тримат так твёрдо, жыбы рѣбу навіць ни йіў ў понедыльок ани ў пѣятницю, а горѣх перебрѣрат, абы не было дадѣ червака, бо то йн такіі порвнѣ, хоцьбы червачок быў. Він майн твёрду віру і заховуйн піст твёрдо.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшаниці, Старосамбірського пов. від Грицьа Оліщакя Терлецького.

180. Про київську лавру.

Там в Росї є велики таке місто Київ і там є найвища на цілий сьвіт церква і називає-ці Лавра, бо той майстр, що і поставив, називав сї Лавро. Той майстр мав ше одинацїть братів і всі були такими майстрами як він; а він був дужи побожни і як мав ставити ту церкву, то три дни постив і молив сї і просив Бога, шоби поміг їму выставити церкву таку, шо ше нігде нима такої.

І взяли сї всі дванацїть братів ставити церкву і шо за день поставили, то за ніч то увійшло в землю. Молодші брати дивували сї с того, але найстарший ніц ни казав. Ставили вони так дванацїть років і шо поставили, то всьо ввійшло в землю. Аж нарешті каже Лавро: „Доста, братя, треба вже нам завршити“.

Тей взяли і завршили, як має бути гет, дали копулу, хрест і всьо. тей скінчили ставити. Тей всі дивували сї, шо то с того буди. Аж ту зачала церква з змїлі виходити так, як входила і шо ночі виїшла трохи. І так за одинацїть ночів виїшла вся, же сї люди здивували; така висока, шо нех Бог боронит. Тей люди тоді поміркували тей кажут: „Ага! видиш як то Бог зробив, то церква так в землю входила, шоб выставити і таку високу, бо інакше ніди би такої ни выставив“. А ті майстри зараз повширвали, тільки наймолодчий вістав сї і пішов сїбі в сьвіт. А тих поховали всіх в печерах під тею церквою, кожному дали труну і так повідкриваних поставили равон, бо вони сьвяті вістали. Минуло шось одинацїть літ, аж той наймолодчий брат почув, шо буди випрати вже тей пішов просто до Києва в ті печери, тей став обходити своїх братів і заглядати до них, аж прийшов до найстаршого Лавра тей кажи: „Посунь сї, брате, нех ляжу коли тебе“. І той вмерлий брат посунув сї, а той ліг коли него, али ни мав ше де їдної ноги положити то поставив і на другій свої новї так, шо вігнув куліно. І там так воно є всьо і до нинї, всі ляжать як живі, звичайно сьвяті люди.

Зап. від Андруха Горобця на Рудї, Каменецького пов. 1900 р. А. Веретельник.

Паралелї: Nowosielski, Lud ukraiński. Т. II. Ст. 119—122.

181. Про сьвятих козаків.

Колись дужи а дужи давно були такі хлопи козаки, шо сі воювали за нашу віру с поганинами. А ті козаки були в тім краю, де ти пер москаль панує, бо ше тодї москаїв ни було, тільки така поганьська порода, Татари чи Турки були і ті козаки вічно з ними були сі за нашу віру. Али поки козаки паньтали на Бога, то їм добре йшло, али де викотрі тяжко согрїшили і Бог їх покарав, шо їх погань та побила і вони вже ни мали такої сили, то тодї погодили сі с поганими і вже їден другого ни зачинав. І заріз ті Татари стали панюшити сі і з них зробили сі ті Москалі, шо нині є, то вони походять с тих Татаріз. І вже як вони сі, ті Москалі, добре распанюшили, тодї пішли бити сі с козаками. І побили всіх, тільки шось тристо тікло, бо вони були побожні, те їм Пан-Біг поміг втічи до нашого краю, теї тут де ти пер кузьня, був ліс і вони сховали сі в тім лісі, бо як вони з вітами тікали, то на перед них ішов ангел і показував їм дорогу, куди мают іти. Али як вони до нас втікли, то їх ніхто ни видів і ни знав, аж то було за паньщину. В тім лісі був сибі коваль з жінкою і мав свою кузьню. А їдного разу було їму так прийшло, шо ни мав ані раз шо робити і пух в голоду. І їдного дня пішов він лісом, шоб здибати яке село та шоб роботи дістати. Іде він так лісом, іде, аж здибав ді з старим дідусем. А то був сьвятий Петро, теї кажи до коваля: „А шо ти, ковалю, за роботою їдеш шукати?“ — „Таже так“, — кажи коваль. — „Ну то я тобі дам роботу, ходи зі мною“, — кажи дід, і вони гобидва пішли. — Ішли вони теї ішли, аж прийшли у велику гущавину, теї дід кажи до коваля: „Знавш ти шо, нибже? Тут у тій гущавині під зямлею є козаки, шо тікли від Москаля і вони мают коні і їм ті коні треба підкувати, то будиш їх кувати, бо вони вже будут виходити з зямлі, бо пани вже дужи сі збиткуют над хлопями, то ті козаки будут панів бити за хлопів і скасуют панщину. Тільки мусиш мнї присягнути, шо того нікому ни скажиш, шо я тобі казав. — І коваль присягнув теї дід махнув перед ним рукою і він осліп, теї дід їго повів. Як привів під зямлю, то знов махнув рукою перед ковалем і він зобачив, шо є під зямлею, а там повно коний стоят при жолобах і їдят сіно, а на кожному коневі сидит і спит козак, а скрізь тихо, хоч бери теї мак сій. І дід кажи до коваля: „Вириж, нибжи, теї підкувай коні, тільки по тихо, шоб котрий козак ни збудив сі“. — Теї коваль взяв, теї став кувати і як покував всі коні, то ше мав їдного і як того кував, то якось торкнув ліктем їдного козака і той збудив сі, змапав за шаблю теї крикнув: „Вже час?“ — А дід обізвав сі: „Ні ще, спи, спи, я тобі

скажу коли". І козак знов заснув. Тей як скінчив коваль кувати то дід дав їму доста гроша і зробив їго знов сліпим тей вивів на той сьвіт і коваль собі пішов до дому. А той дід, сьвятий Петро, був гатаманом тих козаків, бо їх гатамана Москалі забили, а за те, що вони були побожні, то сьвятий Петро став їх гатаманом. Тей як прийшов коваль до дому, дав жінці гроші, али ни хтів сказати, де їх взяв. А баба має такий довгий язык, що пішла до силі і похвалила сї, що ї чоловік заробив десь силу гроший. Тей довідав сї о тім дідич тей прикликав коваля тей кажи: „Скажи, гунцвуги, десь взяв тільки гроший, бо ті на смерть забю, як ни скажиш!“ — А коваль знав, що панови ни велика річ то зробити, взяв тей сказав всьо, як з ним було, на їго гріх. Тей пан, як то почув, поїхав зарас до всіх панів і їм розказав те. Тей пани сї таки того налякали, бо перестали сї збиткувати над хлопами і потім скасували зі страху паньщину. А по паньщині знов приснив сї тому ковалеві сьвятий Петро і сказав, що ше як би коли пани збитковали сї над хлопами, то таки козаки вийдут і всіх їх позабизають. І ше колись колись так може бути, бо пани знов зачинають сї збиткувати над хлопами...

Зап. в Сільци Беньковім, 1900 р. від Михайла Білина, Андрій Веретельник.

Паралелі: Федькович, Твори. Т. I. Ст. 440. — Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu. Ст. 182—194. — Zbiór wiadomości. T. V, 3, ст. 215. T. XIII, 3, ст. 35—36, ч. 3, ст. 37, ч. 7.

182. Костел у Підкаміню.

Той, знайти, чудовний косьцьол ф Піткашньаньу, то їнго рас дьітьки хтьли завалити. І кілька їйх взяло дужи огрімний камінь ф певітьи і несло. Аш нараз запівав когут і вони човникали, а камінь фпав на землю. Їа сама навіть видыла ф Піткашньаньу той камінь. Віп їн зарас коло косьцьола. На ным навіть знати пазурі і пальці дьітьків.

Зап. в Будванові, Теробовельського пов. від Кучиравої Гауусі О. Дереванка.

183. Хрести перемінені на шибениці.

Єдна мама мала трох синів, файних, як лильочки. Рослі вони, як на дріжджох, а мама декувала Вігови, що буде мала на старість потіху і підпору. Що днє давала вона ялмужну дідам і все молила сї за них перед образом Суса Христа; той вобраз стояв на стїні, напротів

дверей. Нарая одного дня померли всі три сини наглоу смертеу. Відна жала не знала, що си робити. Вона так все давала дідам, давала „на божє“, молила сі перед тим образом, що стоїт на стїні, — а Памбіг так тѣжко покарав єї. І вона в безпаміти вовернула той образ лицем до стїни. Від того чысу вже нігди не молила сі. Раз якось зайшов до неї дід. Вона нічого му не дала і росповіла, чому дідам ніколи не дасць нічого тай. Показала обернений образ. — „Ану, відверни го“, сказав дід. — Она відвернула. і аж стрісла сі: Цїлий образ був чорний, як і перше (бо то був образ млятинський), але вже не було на нїм трох хрестів, лиш три шибениці. — „Твоїх смів. налі до двацїть штирох робів повісити“, сказав дід.

Зап. в Сороках, Бучацького пов. О. Назарук.

184. Чудотворний образ.

Був чудовний образ вбраний в злѳту сукинку. А йндев побирикник то злѳто вобшкрѳбав і пішов до дому. І йнму зарас покрутило руки, а злѳта сукинка на вобразї наново відросла.

Зап. від Овратки, в Будвановї, Теробовельського пов. О. Деревянка.

185. Чудотворна фігура.

В йндным силѳ була фігура Матки Боскої і на нѳ шо року відросло волось і тикли сльози. Кажут, жи як хто був слабій на вочи і помастив собі тими сльозами вочи, то го зарас вочи пристанут больїти. А йнда пань мала несика, жи йнто такош вочи больїли. Вона рас пішла до тойї фігури і помастила несоя вочи сльозами. Тай нес зарас здох, а сльози пристали вже тачи і волось більши ни росло. Йнак то пани дурны, тай шче роблят лѳдужо шкоду!

Зап. в Будвановї, Теробовельського пов. від Кучиравої Ганусї О. Деревянка.

Паралелї: Zamárski, Podania i baśni ludu w Mazowszu. Ст. 172, ч. 3.

186. Млятинський Христос.

Йндев пан поїхау до Турцьїї, шчоби си купити добірих штари коньї. І ходѳу по йармарку і до свого подобань коний ни найшоу.

І прийшоу ў йндэн дым, у турецкий, шчобі перночувати і зобачиу пан, шчо за двёрми стоїт дитїна, а ты дитїннї зўйїзаннї рўки. А той пан то буу бядьїтнїй і туту дитїну хтыу купїти собї. І питау Туркїу, авїтки тотá дитїна ўзыла сьї. А Турки вїтповїдали, шчо вона вїавїла сьї. І питау пан Туркїу, шчобї за нью хтыли. А Турки казали, шчобї клау на вагу дитїну і грóшї, шчобї трóшї тьлькó заважили, шчо і тотá дитїна. А пан собї помїслиу, шчо вїн тьлькó грóшїй нї маїи, то нїма шчо і класти. А йак лнх пан спати, то му сьї прїсїяло, шчобї клау тоты грóшї, шчо кóло сéбї маїи. Йак пан поставїу грóшї, то шче йнму сьї багáто й лишїло. І ўзьнїу дитїну на поїаад і поїхау до польского країу. Йак прїїхау до Мїльатїна, йак штїри кóнї стáли, то фїрман нї мїг дáлы і займїти. А той пан сам нї знау, шчо сьї в нїи дьїи. І ўпросїу сьї ў йнднóго гáвдї, шчобї прїїїнїу гáвдá до стóдóли ночувати. Йак пан лнх і накрїу сьї плащém і дитїну поставїу кóло сéбї, шчоб в нїи спáла. Стау пан ў почї, а дитїна нат пáном стоїт, а пан поставїу дитїну, абї аноу спáла. Устау пан рáно, а дитїна аноу стоїт. І хтыли рáно туту дитїну поставїти на поїаад, шчобї йїхала с пáном. І туту дитїну нї мїг нїхтó рўшїти в мїсьцьї. І аш тогá ўдрїли, шчо то йн пуд бóжїй. Стóдóлу розвїбрали, а на тьї мїсци поставїли кóсьцьол і эмальувáли вїўтар, Пáна Бóга Мїльатїньского. Йак росло волóсьї Сўсови Хрїстóви, а лўди йшли і потрóха нóжїцьїма ўстрїгáли, а хто буу тэньїй, то сьї тнї волóсьїм пїткўрувау і провїдїїу, прозрїу. А йнднá пáньї мала пéська і той пéсик отннїу, а онá тнї волóсьїм пїткўрїла і вїтогдї йак волóсьї затвэрдло, то нїкóму сьї нї дасць ўгїти і до нїнї.

Зап. в цвѣтнї 1897, вїд Тнма Грншнїногo в Пушнїках, Бучацького пок.

187. Чудо сьв. Івана.

То нїбї чоловїк був Поляк, а жїнка була Руснїка, в Полївцьох здаїи нї сьї. Прїходїт чоловїк в вобїсьцьї до хатї, тей повїдаїи до жїпкї: „Траба нннї вївцьу рїзати. — А вона каже до него: Як жн нннї будеш вївцьу рїзав, колї нннї чеснойї гáви сьїкногáвенїїя. — А вїн сьї влостив і сказав до неї вухвально: То твоїи сьвїто — нї поїи. Хапнув кóсу с кїлкá, злапав вївцьу нннї ноги, шарнув вївцьу попїд шнїу, вївцьї впала і вїн впав; а вївцьї кров їде спїт шнїї, а йнїу в носá і с нїска. Внбїгаїи жїнка с хатї, чельїть, наробїли крїку, гáвату, на той крїк повбїгали сьї сосьїди, ратуїут йнго, трїсут йнго, ого — вже нї годнї сьї дочутїти. Поїїхали по дохтора — дохторї нї помогї нїчó’.

Такої му сьм став вже конец. А типер в тїм силї віт товди*) ще літши, чесної глави ськноглавенїи шануїут йак прят тїх, нїм сьм маїв той цут статї.

Зап. в Будзановї, Тербовельського пов. від мамї О. Деревянка.

188. Звідки взяла ся чайка?

Раз напали Татаре на наше село, попалили все, що тільки було, позабивали хрещенїй люд, а що могли, забрали з собою. Забили тоді й чоловіка одної молодої жінки, а голову його закопали в ловах над Дністром. Та не знати лише, де подїли туловище. Тому то молода жінка перевернула ся в чайку і полетїла сіножатами та лугами понад Дністер шукати туловища свого чоловіка. Але й до нинїшного дня не може найти свої страти, літає понад могилу, де закопана голова, та киче із тяжкого жалю.

Зоря, 1885, ст. 130: Людовї вірованя про птахї, Д. Лепкого.

Паралелї: Чубинський, Труды, I, ст. 62.

189. Звідки взяло ся волове очю?

Маленька та птїчка зробила ся з дїтїни, що дуже любила свого рідного батька. Давно, дуже давно тому, напали на село Татаре, спалили хату, а людей позабивали. Убили батька дїтїни, туловище вергли на вигїн, а голову закопали десь під корчі. Тому то волове очко скаче попід корчі, придивляє ся добре всюди шукаючи голови батька, щоби її там, де туловище, закопати у землю. Але до сегодне якось не може відшукати свої страти, колись однакож найде голову батька, похоронить її і стане чоловіком.

Зоря, 1885, ст. 129—130: Людовї вірованя про птахї, Д. Лепкого

190. Звідки взяла ся тополя?

Дівчина полюбила козака, волоцюгу, без хати і роду. Ходила до него о півночи, як мати заснула, над ріку, та довго-довго гуторила під

*) Се „в“ що йно чути.

вербою; деколи й заоріло, а дівчина з козаком ще обійшала ся. Та от козак поїхав у похід, лишив дівчину у селі саму з тугою та жагем у серцю. Що дня бігала дівчина на недалекий горбок за село, ставала на него та роздивляла ся навколо, чи не над'їдуть козак. Але козак як не було, так і нема, а дівчина бігає та видивляє карі очи, проливає сльози, мати-ж воркотить, сварить та парикає, що не бере ся до роботи. Якось раз дівчина під самий вечір знов пішла виизирати любого і мати, що вернула з поля змучена і струджена, не заставши дочки в домі, овлобила ся та закліяла словами: щобиь уже і не вернула більше — і дівчина як стояла, виросла на горбі високою тополю.

Зоря, 1895, ст. 33: Земля в людській вірі, Д. Лепкого.

191. Звідки взяв ся барвінок?

Коли Турки і Татари воювали нашу землю, напали вони тогди на одно село та витяли в пень всіх людей. Лише один парібок і дівчина сховали ся до ліса. Однак і їх знайшли бісурмани; парібка зарізали, а дівку задушили. З парібочої крови виріс барвінок у лісі, а губами дівчини поплила чиста вода.

Зоря, 1895, ст. 53: Земля в людській вірі, Д. Лепкого.

192. Пйотровіна, Щепановський і король Болеслав.

За Кракоўом йист село Неполуміцы. Быў там ф тін сёлні, паньшчїпу не рбнїу, часом з ласкы пану дашто післаў робїти. Йїден раз того кмєцьца сын пішоў навіз (гнїй) воїти задармо. Храбїа не быў дома, лем храбїна. Паньшчбары гнїй наїтували на возы, — х полудне храбїна сьа выспала, вышла на двір ф ті кошулы, што мала на лїгто, така рїдонька, што йї было вїдно медїўник. А тот кмєцьїу сын прїзєрат сьа, вїдїт — йї, — а єшче быў парїнком, нїєво жу было Пєтро — тот Пєтро до паньшчари бесьїдїїн: „Ой, жебы мї тога паньї раз дала, тобым йї тогы конї и кованїй вїз дарїваў“. — Конї бїли краснї. паньї храбїна того чїла: — „Пєтрусь!“ — „Слїхам“. — „Під ле геў!“ — Прїшоў Пєтро, заклїкала го до покоїу, дала му йїсти и пїти, арбаты: — „Пєтрусь, што йїс там бесьїдїваў до робїтїїкїї?“ — „Еї, пич...“ — „Але півїдж, нє ганьб сьа, бо йїа чїла, йак йїс бесьїдїваў“. —

Та кой паньї храбїна чула, та йуж дос“. — „А даш коньї и вїз?“ — „Даш“. — „Но, ид коньї запровад до машталньї, а вїз до возарньї и сам прид гу шї“. — И храбїна з ним спала раз. Мїй Пётро ни їде дошїу, лем сьа забавулат коло паньшчьбарї тай сьїхї робїт, чекат на храбїого, йак храбїна буде йїхау дошїу. Тай йуж г вєчїр храбїна сьа вєзе, а Пётро сьїу сої на лавочьку, кади храбїна буде сьа йїуз. Послїнїу сої попїд очы и крївїт сьа, же плаче. Храбїна познау Пётра, же значного господарїа сын, — звїдуїи сьа храбїна: „А што-ж тобї, сынїу? же плачеш“. — „Прошу пана храбїого, йа ту возїу гнїї без ден и три кўпкы-и не доўїуз на загїн, та шї панї храбїна заперла коньї и вїз, жем три кўпкы не доўїуз“. — „О, што та панї зробїла! Што пьайзначнїйшому газдови таку ганьбу зробїла“. — „Ой, пане храбїе, йабым волюїу, жебы быў йїи йшче и трї днї возїу, лем жебы была панї гнес во ўноу так не зробїла. То шї барз жаль“. — Храбїна завоблау на слугїу: „Идте му зараз выпровадїти коньї и вїз и запрїаште коньї, пьай їде дошїу“. Тот сої сьїу Пётро на вїз, — паньї храбїна вышла г ньому и кусьцьїннькы го по їамбї ўдарїла, йак бы жартом: — „О, ты драбе, йак йис пьа вырїхтуваў...“ — Пётро повїдат: „А йа добрї вырїхтуваў“.

Тот храбїна маў стау з рыбамї и при ставї саджаўку, де бїлї самы велїкы рыбы, пїд рахўнком. Мїй Пётро ходїу ў ноци на тоты рыбы. Прїїшоу ў ноци к саджаўцы з мїхом, — велїкый шчупак вышоу на траву, траву пастї, а лїшка прїшла на рыбы. Лїшка шчупак за йїдну шчєку, шчупак лїшку за другу шчєку, и так сьа обойи потыгїаїут: шчупак тьагне лїшку до воды, лїшка шчупак од воды. Пётро тото гўбпхау до мїха, ўзвау на хырбет и дошїу. Дома сої ўзвау цыпы (што сьа нїма молотїт), шїглу и решєто, так йак на паньске паньшчьбарї брали, кой йшли паву молотїти, и їде до Кракова на замьк, бо там крїль мєшкау, Больїслау. Прїшоу на першу варту, — варту сьа звїдуїи: „Чього їдеш до крїля?“ — „Трєба шї“. — „Но, то ид!“ — Прїшоу на другу варту, — пустиу го вартник; прїшоу на трєту варту, — вартник сьа звїдуїи: „Чього їдеш до крїля?“ — „Лем так“. — „А йак не повїш, то тьа не пушчу“. — Пётро с хырбєте мїх зьнау, ровїїазау и фказуїи козаковї, што быў на вартї: — а лїшка ш шчупаком сьа ватыгат. — „Но, ид, але наперед присьаг передо ўноу, же сьа во ўноу подарўнком от крїля на хпїу подылїш“. — Пётро прїсьаг, же му хпїу подаруїи, што му крїль даст. Прїшоу Пётро до крїльовой сальї, — крїль на госьтї. Аш крїль пробесїдувау до Пётра: „Што-ж ти потрїбуїиш, хлопку?“ — „А, прошу покорньї найасьнїйшого пана крїля, їшоу йїи на паньске молотїти ишчи до днїа коло храбїого ставу, та йїи гнїтаке пашоу на травї й ўсадиу йїи до мїха, та нїхто

не може знати, йаке то йист^а. — А кріль бесыдуйи до Пётра : „Та фкаж-ле, йаке-с прыньус, йаке то буде^а. — Пётро то́то з мїха высыпаў сэред покойу : — то́то сьа натыгат, лїшка то́ргат шчупака, шчўпак лїшку, — стала сьа велика забаўа и крільови и госьтым. Кріль ка́заў Пётра адитанто́ви запровадїти до йидно́го покойу и да́ти му йїсти дос и пїти в дугану и цигарїу, огньа, файкы, ньай йист, што хоче, ньай пїи, тыўко хоче. А то́то сьа натыгат по покойу. Кріль бесыдуйи до адитанта : „Ид-ле сьа то́го Пётра запытай, што вїн жа́дат за то́ту ўутыху?“ — Пїшоў адитант : — „Пётре, найасьньїйший кріль мєне до тебе пїслаў, абыс мї повїу, што будеш жа́даў за то́ту штўку, што-с так крїля и гостий утышнї?“ — Пётро повїдат адитанто́ви : „Йа нич бїўше не жа́дам, лем сто палиц^а. — „Бїй сьа Бо́га, што бесыдуйиш?“ — „А йа повїдам, же бїўше нич не хочу, лем сто палиц^а. — Прышоў адитант, крільови то́то повїдат, же Пётро нич не хоче, лем сто палиц. А кріль сьа звїдуйи адитанта : „А йак ува́жаш, йакый на ро́зум?“ — „Так сьа адайи, же майи до́брый ро́зум“. — А йд-ле го за́клич го мї“. — Пїшоў адитант : — „Под, Пётре, к крільови, бо тьа жа́дат“. — Прышоў Пётро, а кріль Пётра за́кликаў до иншо́го покойу на сэкрет. — „Мїй кохавый, повїдж ты мї, дльа чо́го ты жа́даш сто палиц?“ — „Ньай-йасьвьїйший пане, бо йа майу спільника, што-м му прьасыгаў, же ну хпїу подаруйу, бо ньа не хотыў пустїти ина́кше“. — „А пазваш ты го?“ — „Познам, бо йа сьа до́бри на ньо́го прьазераў, жебы-м го познаў“. — Кріль ка́заў му пїти там де быў, до покойу и кріль бесыдуйи до свобїих паниў, жебы го шльахтїчом зробїти, ўкорунувати на шльахтїча. — „Йа ту мам до́бра г Веньгльовїцах, та Пётрови подаруйу збўсым“. — Тай панове пїшли до гербо́вой канцельарїї, выпїсати му герб шльахэтный, и идут панове корунувати Пётра на шльахтїча. Идут ф тых скїрнях (што барз скрїщлат), Пётро сьа найїу и напїу, пїльа столїка о́пер сьа и заспаў, — а панове йак йшли, скрїпайучи скїрнями, таї сьа збўдиў Пётро. И так сьа рўшиў, так пєр...ў. Покїї быў проферуваний запахам, бадїна сьа змїшала з запахом, та барже чу́ти смроду. Панове повонхали (почу́ли смроду) : — „А фе, фе! Не мोजना, не мोजना, жебы быў шльахтїчом та́кый непорїадный! Йако́го смроду наробїў!“ — Панове сьа с то́го покойу верну́ли, идут на́зад, — а кріль та́кже йшоў, с панамї сьа стрїтнї на корнїари. Звїдуйи сьа кріль : „Та без мєне-сте корунували Пётра?“ — Панове повїда́ют : „Не мोजना го корунувати на шльахтїча, бо барз непорїадный. Мы там гвощли, вїн сьа пїдняў с крэсла, — так зь ньо́го рыкло, великым смродом, што не мोजना г ньо́му прыступїти.“ — Кріль бесыдуйи до паниў : „О, вернїте сьа, вернїте, ньай и йа сьа переконам“. — Прыходит и кріль с панамї к Петрови : — но, чу́ти йїшче. Кріль повїдат :

„А што-ж йис, Пётре, зробиў, же панове от тва фтыкалі с твоёу корунаціёу? Же-с сироду наробиў!“ — „Ньайасьныйшы крільу, та панове за то фтыкалі? А йа мўсьіў, бо йа до тепер быў хлопом, а відыў йиш, же нья идут корунувати на шляхтича, та йиш фстаў и хлбство и в голывы пўствіў ў долину, бо йуж бўду шляхтичом“. — Тоўды панове рукамі трісли: — „Браво! браво! може быти шляхтичом!“ — Кріль му тоты добра хрпскы, шго маў кріль, Петроўи запи-саў и назваў тото село кріль Пйитровіце подлуг його имёна. Петро достаў добра хрпскы на вичны часы и на свойи потомство. И Петро сьа ожениў ф тим палацу, тай ии маў дьги во женоў, — а до сповіди ходиў до Кракоўа, тот Пйитровіна, до цильского бискупа. Йак гмёраў Пйитровіна, запи́саў свойи добра бискупови, абы востало то раз на заўсе бискупшчиноў. И бискуп то отри́муваў.

Кріль Вольислаў быў ри́цыр великий, бо дьаблом нарабляў, — быў великий чужоложник. Видыў йидну панину малолытнью, дванаство-лытнью, сподобала му сьа, пслаў козакиў, жибы йи зымали и йому при-вёли, — и тоту павну́сьу дванаствотолытнью зваўтуваў. Бискуп Стань-слаў сьа довідаў, — даў побликацию выдрукувати на крільа, и сам бискуп побликацию попрйилпльаў по нарбжных каменїцах. Кріль йак сьа довідаў, отповів бискупови: „Ты до Петроўиц не маш нич, што ти Петроўина лишиў. Петроўице мойи“. — Бискуп написаў до москиўского царя. Москиўский царь присудиў бискупови, йак му Петроўина лишиў дестаментны. А кріль Вольислаў отписаў до москиўского царя, же він тому не вірит, же му Петроўина, бискупови, запи́саў. — „Тоўды бўду вірнў, же му запи́саў, йак при мойих очах бўде му записуваў“, — би-скупови Станиславо́ви. Ру́ский царь отписаў до бискупа Станисла́ва, йакый йист спи́р ў той справі: — же тоўды бўде вірнў тым запи́сам, йак при його очах Петроўина бўде записуваў бискупови. Бискуп Ста-ны́слаў розбслаў ф свойим окренту кракоўским по хрестіянах, жебы сьа зышли с процесіями, с крижами. Зышли сьа г бискупови, — бискуп во свойи́ма льудми пішоў с процесіёу до Пйитровіц, на гріб Пйитро-віны, што йуж сым ро́киў, йак быў похованный. Там маў набоженьство бискуп на його гроби и запўкаў пальцо́м бискуп до труны: — „Пётре, Пётре, фстан ии на свідецтво, бо зброцнярь отберат ии твои́ добра, же не відыў, йак йис ии записуваў“. — Петро в гробу ўстаў, казаў си выне́сти кресло, столик, папір, атрамент, пёро, — бискуп му то даў ушятко. И пи́ше Петроўи́на пильа крільа, — бо и кріль там — и даў бискупови до рук; а дру́гий за́пис г москиўского царя, бо там пра́во йшло. И бискуп заўсе вы́граў Петроўице.

Тоўды кріль розгнываў сьа на бискупа, бесыду́йи до лийтнанта: „Вовный сой деўят войа́киў озбройных и ид гльадай бискупа по ко-

стéлах, — де го найдеш, там жебы-с го зараз шавльоу порубау! — Лейтнант пішоу в войсакани до замку. Прийшоу лейтнант до першого костела під замк, котрый сьа называт „на Скаўци“. Бискуп стау до службы божой, — лейтнант вытгав шавльу, выгнау шавльоу рубати бискупа при оутари. Тай рўка зостала ў гору, рўкою лейтнант не рўшиу. Лейтнант Бога благау, жебы му Бог дарўвау, а бискупа не буде ображау. Рўку му Панбiг сиусту; лейтнант пішоу с костела на замк до крыля и повiдат: „Йист при оутари, слўжит слўжбу божу. Вытгав йин шавльу, хотыу йин рубати, — рўкою йин не рўшиу. Прбсиу йин Бога, жебы ми Бог у рўци дау рух, та бискупа не буду ображау, — так ми Бог рўку пустиу и йа тах прийшоу“. — Крыль зобрау сьа, ўзау палаш, пішоу до костела на Скаўку, прилетыу і бискупови і оутарови з вытгавненоу шавльоу, зачау рубати бискупа. Што отгаву з бискупа, то навад пришло и прирбело, — а бискуп отпраудьбат. Мбiги крыль крикнуу на войско: „Йакый кавалец одотну, такый бёрте и с костела вынитўйте!“ — Крыль рубау на кавальцы, а войаци кавальцы з бискупа ровносили нова косцьцуу. Ф тим рази злетыли сьа немайшны птахи великы, — тоты птахи каждый брау до двуби кавалец кiла з бискуна и нўс перед оутарь и приложуу, откiль было. Фшiтко сьа зросло, и бискуп слўжбу божу дослўжиу и зараз гнер при оутари.

Тоуды крыль Больислау зўважау, же сватого порубау, — так пішоу с Кракоуа крыль Больислау, што ниhto не анау, де сьа крыль нбдыу, — а вiн пішоу до москiуекого царїа. Гвбшоу до цесарской кўхнi, учиниу сьа нымы и там за три рокы ф цесарскi кўхнi выслугўвау, начiнiа нўу, воду носуу, занiтау; а до сповiдан хбдиу до йидного ксiндза до католицкого (пiльского). А тот час трiи крильове выдали войну москiуекому царїови: татарский криль, черкiский и швецкий. Москiуекий царь барз сьа затурбўвау, бо анау, же го звойўют. А Больислау нышый ўшитко ровуиу; та пішоу Больислау до того ксiндза, што сьа до нбого хбдиу сповiдати. — „Ксiндже пробормчу, прбшу ознайкитi царїови, жебы сiа нич не ббйау, лем жебы ми дау до нбой мбци ўшитку коменду, бо йа йiздеи Больислау, пiльский криль, йiздеи рiцiр“. — Ксiндз пишоу до царїа, побiу царїови. Царь ўзау бедiтриу (тых, што з ним майут йидну раду) и слўгiу и рiцiрекий ўблор, и до кўхнi і Больиславови. Зараз го ф кўхнi криль дау убрати по йидноралеку йако рiцiрїа. Тамтоты трiи крильове приишли до вiаны на Росийана, — Больислау йак зачау войувати, выграу, звойўвау ўсытрїох крины. Москiуекий царь свбiи права затбгнуу по тих країах, йуж йист чыстый спокiй. Йак москiуекий царь и Больислау, пiльский криль, обiдали, росийекий царь мовит до Больислава: „Братку, ты мене так оцалиу, — они бiли ньа звойўвали, а ты йiх звойўвау. Тбнер ты

сой ви́бер с тых тріох країў, ко́трый ти ся сподобат, и будеш крильом, а йак то́бі трэба́ буде на по́мич, то йа то́бі пиду, а йак ні трэба, то ты ні пидеш". — Криль Больіслаў гварит до царя: „Йа нич от тебе не жа́дам, лем жебыс ні голо́уу стьяў, — бо йа сватого порубаў мечом, тай йа од меча наш гынута". — Москіўскый царь бесідуйи до Больіслава: „О, бра́те, за та́ке до́бро жебы йа то́бі голо́уу стінаў?" — Больіслаў гварит: „А йак ты ні не зотнеш, то йа то́бі зотну". — Фстаў Больіслаў на но́гы, вы́тыг ша́бљу на царя, — та рад-не-рад москіўскый царь вы́тагнуў сво́ю ша́бљу и Больіславо́ви голо́уу стьяў. — Так ся пільскый криль оста́тний скізьчиў.

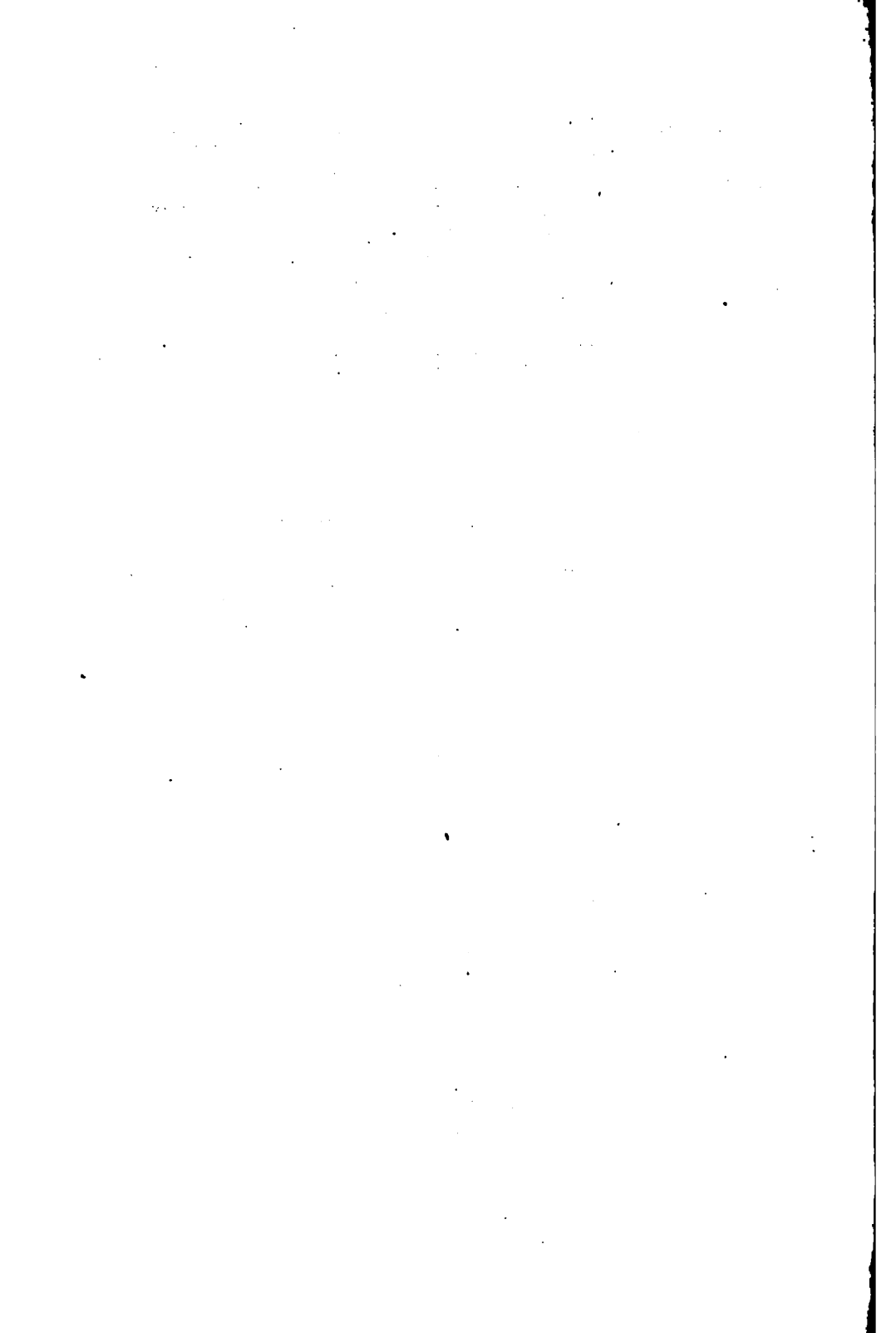
Зап. від 74 літнього старушка Или́ Федака в Полянах, Коросняньского пов. 1900 р. О. Роздольскый.

193. Святий Щепановскый.

Йак світого біскупа Щепановского забивали, то він прокльив польски войско і воно словало сы до йіднойі гори зі світими Ва́цлавом. Допіро йак то войско ви́йди с тойі гори, фтоди наново пофстани Польшча.

Зап. в Буську, пов. Камінка Струм. О. Деревянка.

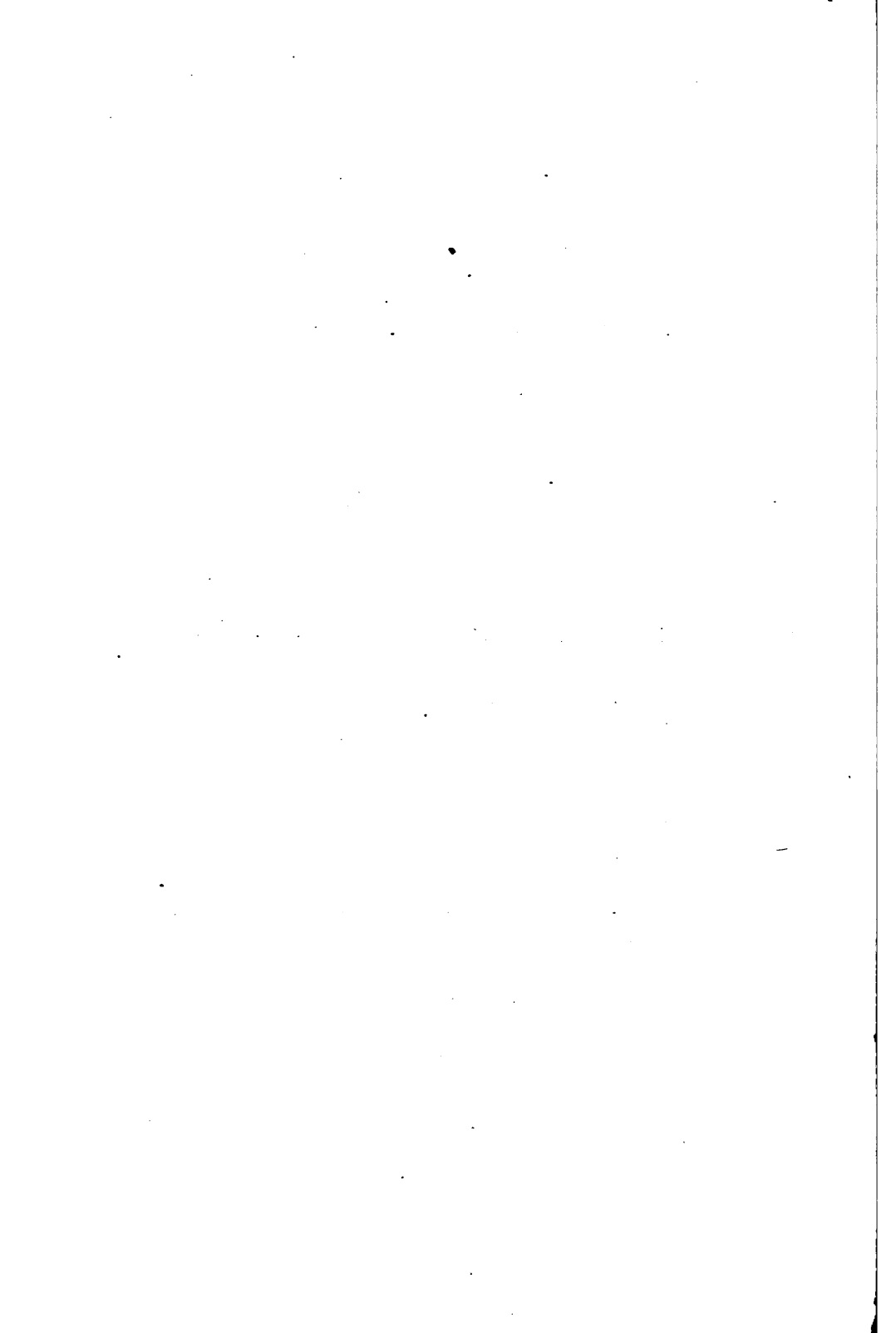

IV.

Легенди про медовірки і чарівників.

194. Про вічного Жсида.

А. То як ішов Сус Христос на распяте і як ніс христа на собі, теї як був змучив сі, і став сибі під хатою ідного Жида спочивати. А той Жид вийшов з теї хати теї сказав до Суса: „Йди, йди, ни стій під мею хатою“. А Сус Христос подивив сі на него теї кажи: „Від ни-нішного дня ти, Жида, будиш вічно ходив до страшного суду“. І зараз вийшла с хати Жидівка того Жида теї кажи до Суса: „Ні, чого ти став „йди далі бук“.

А Сус Христос до неї также сказав: „І ти також будиш вічно ходити по тім сьвітї“ і пішов сибі далі. І від тоді то стали заклимати сі „далі-бук“, а то грїх так казати. Теї зараз по воскресеню Суса Христа як пішов той Жид і Жидівка сьвітами, то ходят до нині по сьвітї і ни маот нігде жадного пристановиска. Шо приїде до села, то муси йти до другого. Али вони разом гобидвос ни ходят. Жид осібно, а Жидівка осібно. Тілько раз на сто літ здібаю-ці і поговорет трохи теї знов мусят розходити сі.

Зап. в Теремію. Камінецького пов. від М. Шмуля А. Веретельник.

Паралелі: Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ч. 1145.

195. Вічний Жсид.

Б. Як Жида Ісуса Христа мучили і вже вели го на хрест розпнати, то він ішов попри єдну жидівську хату і хотів там відпочити. А Жид вибіг із хати таї трутив Ісуса таї каже: Іди, іди, чого стоїш під коїов хатов. — А Ісус каже ему на то: Будеш же ти від тепер також ходити та блудити до віку! — Той Жид зараз пішов на грїб своєї

доньки Ести, а вона встала з гробу тай каже: Ти невірний тату! Не-
вірний сь Богу, невірний і міні, не варт сь плакати на моїм гробі!
— А він плакав на вї гробі, жалував, що шу Бог забрав доньку таку
молоденьку. То від тогди він вічно ходит. Як місяць у остатній квадранті,
то він сивіє і робит ся старий-старий, а як місяць новий настане, то
він знов молодий, здоровий, білявий, підтяте волосє. Кажут, що кілька
літ тому був і в наших краю.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 180.

Паралелї: Жидь вѣчний родомъ изъ Іерусалима. Второй накладъ.
Коломыя, 1894. Черенками и накладомъ М. Бѣлоуса. Ст. 1—20.

196. Невмирущий Жид.

В. То такий Жид був: Як Христа мучили і вели вже розпнати,
а Христос надійшов з хрестом і хотів троха оперти ся о его хату, сло-
чити, а він крикнув: „Іди геть! Іди геть!“ А Христос обернув ся тай
сказав йому: „Я піду, але й ти йди і ходи по сьвітї аж до страшного
суду“. То він і доси ходить. Десь недавно — говорять люде — видїли
Його в наших сторонах. Але Його тяжко пінати, бо він на старім пі-
сяці старий-старий, а на новім місяці знов відмолоджуєть ся.

Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 211.

197. Цар Олександр, що вимазав сьвяте слово з церковних книг.

Раз прийшов цар Олександр до церкви і почув як сьвщенники
сьпівали, що з вішого буде нисший, а з нисшого буде вісший. Цар
Олександр на се каже: То не може бути, шоби від мене був хто віс-
ший, а я аби був нисший! — Сьвщенники кажут, що то так є уписано
в книгах. Цар Олександр прийшов і вимазав се з книг, а ангіль при-
шов тай написав знов се золотими буквами, що так має бути. По службі
божій пішли до дому. З дому загадав йти до купелю і сказав слугам
запрячі коні і поїхали до купелю. І прийшли і розбирав одїж із себе
і поклав коло води і як цар Олександр купав си, ангіль прийшов і его
одїж узєв на себе, сїв на поїады, фірман обїзрів си і гадав, що се цар
Олександр сидит на фірі тай пішли до палаців і сїв за цара Олекса-

дра на трон. Той з купеля виходит, а одежі нема; а він запросив в жінки, бідної одовиці сорочки. Жінка дала сорочку, а він пішов до до-жу і від дому пішов до палаців. А там не пустили, сказали: Шо ти за оден? — Я є цар Олександр. — Наш цар Олександр на троні. І ввели і нагнали. Він пішов селами і так бідував три роки, а за то, шо він виказав з книг церковних слово боже. Він назад вернув си до свого палацу, тай питає си, ци то він тут був царем Олександрем? — Стій ти тут, а ми йдемо питати си. — Увійшли в палату і кажут, шо тут є такий і признає си, шо був царем Олександрем. Коли він є тут, обийте его і оберіт у файну одіж, і дайте ему злотний перстєнь і ведіт суда.— Уни увели, а ангіль, шо зібрав его одіж, сказав его поставити коло себе з лівого боку, сказав увести его жону, і сказав: Пізнавай свого чоловіка! — А вона дивит си тай не може пізнати. — Ангіль каже: Его Бог покарав тай помилував за тото, шо він виказав слово боже з книг церковних. Той ангіль каже ему: Паметай, абес більше не согрішав! — І пішов, а він зістав си назад так царем Олександрем, як був.

Зап. в Довгополи, Косієського пов. 1901 р., від Дмитра Тимофійчука Матвійового О. Галевич.

Паралелі: Гнатюк, Легенди з Хітарського збірника. Ст. 20—27. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 360—366 і 722. Ч. 59. — Рудченко, Народ. южнор. сказки. Т. II. Ч. 36. — Сборникъ матеріаловъ д. описан. Кавк. Т. XVIII. 3. Ст. 194. — Чубинський, Труды. Т. II. Ст. 628 і 637. — Ровинскій. Рус. народ. сказки. Т. IV. Ч. 45. — Ciszewski, Krakowiacy. Т. I. Ч. 98. — Kolberg, Lud. Т. XIV. Ч. 70 і 71. — Chelchowski. Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Т. I. Ст. 254. — Kolberg, Krakowskie. Т. IV. Ст. 102—103. — Národopisný Sborník. Т. III. Ст. 103. — Archif f. slav. Philologie. Т. XVII. Ст. 572.

198. Про Твардовського*).

Йедєн пан захтыў грóшеј, а не маў йіх де дыстáти. І загадáў дўжку, шчобі сьи пiтписáти чортякóви. І вийшоў кóло опiўночи на двiр і свiснуў ў мiзiльниий пáлец, а злий приходiт і питаiць йего: Чо ти хочеш? — Дай ми котел грóшеј то ти сьи пiтпишу. — І прыняіс

*) Твардóскій — Повiтóвич, бо ў повiтьу. Прии. оповiдача.

панови котёл грóшеј, а пан підписаў сьи, а не зробиў контра́ту, коли го майё ўзя́ти. Ходиў злий дух чéрeз йакийсь чис, а йак му сьи наў-кiмiло, то приишоў по записану дўшу. А Повiтович вiтповiда́йе: Зроби ми тих три рiчи, то йа тобi скажу, то мнѣ вóзьмеш, а йак не зробиш, то мнѣ не вóзьмеш. Йедну́ рiч: Чéрeвернi туту́ високу́ гору́, шчо ва нѣ йе на шчóубi постаўлeний хрест; де тотá висока́ горá, абi буў рiшнѣй пляц. А друкé: На тым пляцу́ посый мак, а с тóго маку абi за йедeн рiк вирiс велiкий лыс; а третe: Абiс сьи скупаў ў мiсьцѣ водi. — I нальий ў мiску водi, аде сьвiчeнойi, а злий дух йак скóчиў ў туту́ воду́ тај сьи попáриў i с тóйi злóсти йак йeгó ўхóпиў i выс ро ў повiтѣ аш пiд нeбeсá; а звiтти хтiу́ йeгó кiнути аж ў пeкло. А йак го пiднѣс, а вiн зачiў сьпiвати порáнну утрeньу. Зьйшла́ Мátка Бóжа i притисну́ла до сeбe йeгó i Повiтовича i злóго дўха шчe гiрше попeклá, шчо злий дух вiтскóчиў. I Мátка Бóжа вiдiйшла́, а йeгó лiшили ў повiтѣ, абi вiсьиў i бóде вiсьиў до кiньцѣй сьвiта.

Зап. в цвiтнi 1897 р. вiд Тямка Гриняшиного в Пушняках, Бучацького повiта.

Паралелi: Kolberg, Poznańskie. T. VII. Ст. 166 - 167. — Zbiór wiad. T. V, 3. Ст. 190—197.

199. Дяк-музикá.

Був сибi iден дяк грiшник, бо вiн ходив до чужих молодиць. Алi Бог iму ни мiг того стирпiти i таки покарав iго. А вiн був ше музика, вѣв на скрипцi добре грати. От iдного разу в ночи сидит вiн в iдноi молодицi тей грае iї на скрипку, аж тут входи до хати якийсь пан тей проси iго, шоб iшов грати до него на балъ. Тей мiй дяк вийшов, сiв з паном до карити тей поiхали. Аж приiхали до лiса, а там великий палац; i пiшли до палацу, а там повно панiв i панiв i всi в чорно повбирани. Тей як зобачили iго, стали просити, шоб вiн iм заграв. Дали iму фест наiсти сi i напiti сi, а потiм вiн сiв за стiл i став iм грати, а вони стали танцювати. А то були чорти i вони хтiли вьяти сибi iго душу. Тей дeсь як вже мала надходити пiвнiч, вони перестали танцювати, тей дали дякови стрiльбу, тей кажут, шоби вiн стрiляв до вiкна. А як дали iму в руки стрiльбу, то люфою обирнули до него, а ложе до вiкна. Але то ше добре, шо вiн мав такий звичай хрестити сi, тей вьяз i перехрестив сi i став цiлювати до вiкна. Тей шо но приложив стрiльбу, аж види, а в вiкнi стоiт хрест, а на ньому Сус Христос i з

ран їму тече кров; тей дяк як то зобачив, впав на землю без пам'яті, і прибудив сі аж на другий день рано. Тей він диви-ці, а він сидит на купині в очиреті, а коло него те, що він вчора їв, сикливі і кінске лайно, а замість грошій чиринки. І від тоді більше вже ни ходив дяк по чужих молодичах.

Зап. в Сільци Б. від М. Шмуля 1900 р. А. Веретельник.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 52—54. Ч. 19—20. — Чубинський, Труды. I. Ст. 186 і 190. — Рудченко, Народн. южнор. сказки. I. Ст. 74—77. — Гринченко. Етногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 57—58. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 18—19. — Чернигов. губ. Вѣдомости, 1854, ч. 17. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 38—41.

200. Записав чортови душу і не пішов до пекла.

Буу ў одним силі бідний чоловік і маў кількоро дитий, а жінку лядашчо. Ў жадин спосіб ни міг собі нийякої раді дати. Ни доўго намисльваў сьи, вибирайи сьи ў дорогу шукати шчасьтя. І приходит чїриз оден гостїнец, чїриз роздорожї і вдибайи сьи з одним панком. Навдоровіў їмү і питайи сьи той панок, чого він потрібуйи. А він оповідайи їмү ўсьу свою бідү. Той кажи: Їа тобі пораджу, али мусиш записати мнви свою дүшу. Він кажи: Да, али ни так бързо, хібá на доўший час мусит віткїкати. І вдали собі термін на пїндисьят лїт; по пїндисьятѡх лїтах маїи прийти по дүшу. Пїкнуу о землю панок той і витягайи досить золота, срібла — там їмү сьи вїтворило — і дайи тому бідному. І кажи їмү так: Маїиш на твої доробок, а за пїндисьят лїт їа прийду і буду тибé питати деўйати слїу; їак мнви віповідш, то душа твоїа звїстани при тобі, а їак ни, то возьму їи с собою. Вириуу бідний той до дому і зачинайи поволеньки розмножувати свої господарство так, жи досить звїстаў вилїкнн богачем. І ни робит ниц инчого, лиш молит сьи Бóгу, дайи їалмїжну, словом стаў сьа побожним чоловіком. Мнвїи пїндисьят лїт, приходит панок по дүшу. Тобї ночи, наколі він маў прийти, приходит пїрит тн оден подорожний і прбснт сьа ў него на-нїч. Али той господар вповідайи подорожному вїчлїг, кажи, шчо з найбільшою охотю їа би вас периночуваў, али їа сїї ночи маїу мати нисподїванвї госьти. Али той подорожний буу ўпертий чоловік і ни хотїў сьи ўсту-

пити. Кажі: Їа вашии госьтьом ни буду ныц на пришкоды, тылькы собі коло ваших двирій буду сидыги цылу ныч. І господар му на тойи зывоблю. Наколі подорожний аасыу на свойи становишчи, приходит і гісьть (по душу). Пўкайи до двирій і питайи сьм: Чи сплш газдо? — А той подорожний, котрий сидыу коло двирій, вітпвідайи: Ны, їа ни спїу. — А він кажі той панок: Ну будем говоріги дєўйать пїтань. — А подорожний кажі: Мбжш зачинати. — І питайи сьм той, кажі: Шчо їи йиден? — Той вітпвідайи, кажі: Йиден так їак ныц. — А він питайи сьм: А шчо їи два? — Той кажі: Два хлопцы то їи добра компанїйа (а газда сплт, ныц ни знайи). — Питайи сьм далы: Шчо їи три? — А він кажі: Три хлопцы добри бйи. — Питайи їнгó: Шчо їи штїри? — А він кажі: Штїри колесы, добрый віз. — Питайи їнгó: Шчо їи пїить? — Той кажі: Пїить дывок, то їи свойи вичарнїцы. — Питайи їнгó: Шчо їи шїсьть? — А він кажі: Шїсьть вольту їи свїй плуг. — Питайи їнгó: Шчо їи сьм? — Кажі, жи сьм хлопцыу, то їи свойа вина. — Питайи їнгó: Шчо їи вісьм? — А він кажі, шчо вісьм оборотїу, то їи свїй хлыб. — Питайи їнгó: Шчо їи дєўйить? — А він кажі: Їа двуїйтий ангел віт Бóга, а ти, чорт, шчизай гет. — Наколі господар ұстау, ны подорожного, ны госьтьи — і душа їнгó.

Зап. від Ник. Данковича, в вересни 1895 р. в Пужангах, Буцацького пов.

Паралелї: Рудченко, Народныя южнорусскія сказки. Т. II. 11: Убогий чоловік и чорт. — Драгомановъ, Малорусскія народныя преданїя и рассказы. Ст. 56. Избавленіе запродавшаго чорту. — Гринченко, Этногр. Матерїалы. Т. II. Ст. 65—66. Там указанї також паралелї до рїжних мотивів про продаж душі чортови. — Романовъ, Вѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 52. Ч. 40. Ст. 82—84. Ч. 46. Ст. 212—213. — Манжура, Сказки. Ст. 128.

201. Про шевця, що записав ся злому духови.

Буу їиден швец бідний, і він пішоу до лыса і вірубау сьбі березу. Несє тўйу березу, але злий дух виходит в лыса. Сьїу на березу тай кажє: „Шо ти несєш сұху березу, нашó ти їи зрубай?“ — А він сы перекїнуу лысничим. — І швец так їнгó тьгнє бїдачїсько дорогоу і кажє: „Паньи, досить мины тьшкы нести, але ше ї пан сьїи на березу, жиби їа ше ї тьгнїу...“ Той злий дұх кажє до нєго: „Пїтпшї

минні сьї, то йа тобі подару́ю то́то. Дам ти гроші мно́го і ни будиш біднїу, на цілий рік“. А він, були де́ўйатеро душ, і ўсьї де́ўйатеро душ записаў. І тоді ка́же: „Йа за рік прийду по тебе, — жибись сьї ни відпира́у, жи ни підиш!“ — Але той с то́її тьїхи велико́її, жи йїму льїснїчїй даў гроші, (він сїбі думаў, жи то льїснїчїй) прийшоў до жїнки й ка́же: „Шо йа зробїу, — йа сьї пїтписаў льїснїчому, жи йа йїго буду ўже“. А вона ка́же: „Ну, та най там! Колись до́брї гроші ўвїю, то ми пїдём та й будём робїли“. Але ка́же: „Ми не будемо ў льїснїчого нї робїли, нї нїц. 'по так будём“. — Маў дьїучїну, ма́ла сьїм льїг і дўже мїла читати файно, побожно, Бо́гу сьї молила. І Ісус Хри́сто́с прийшоў до не́її і сьвїтїй Никола́й і ка́же (так Ісус Хри́сто́с ка́заў): „Йак він прийди по вас, то йак та́то буде робїу чо́боти, то аби ни ўставаў ві стїльцьї, поки йа ни скажу“. Допїру зьїу швец, робїт чо́боти з вє́чїра дўже доўго, — приходїт злий дўх по не́го і ка́же: „Но, збирай сьї, — а він сьї називаў Гаўрїло — бо ми ўже будём йшла“. — „Ой, йа ма́ю — ка́же — чо́боти доробїяти, бо йа з бїдних рук жи́ю, то не мо́жу так живо покїнути, — бо льїги малї, жїнка — ка́е слаба́, том не го́ден покїнути, бо тре́ба заробїти на доро́у...“ — „Але йа тобі — ка́е — дам фо́ршпан, ми поїдем, ни тре́ба ти гроші“ — так злий дүх повїу. — А сьвїтїй Никола́й ка́е до дьїучїни: „Йак він ўстане, то най той злий дўх сьїдаїи, — то він йїго заклице“. І ка́же той швец, — той швец доўго робїу чо́боти, то́му сьї ўкўчило стойїти; йак швец стаў збїрати сьї ўже йти, а злий дўх на столє́ц, на йїго мїсце. І ка́же швец: „Ну, та ўставаймо ўже, ходьїм!“ — „Але минні сьї — ка́е — здаїи, шо йа ўже ка́мїньом, шо ўже не го́ден ўста́ти... Тьїшко ми сидьїти і тьїшко ўла́ти“. — А Ісус Хри́сто́с стойаў з бо́ку, а злий дўх ни знаў. — А ўже й кўри пїйут, а він сьї ква́пїт: — „Пусти нї, — ка́же — Гаўрїло, бо йа ўже йду...“ А Гаўрїло ка́же: „Йа по́ти не пўшчу, по́ки йїгомосьць не прийду́т. Будеш знаў, шо робїтїки коштўїут“ — жи він тїлько робїтїкиў браў. Але старшїй брат писе́ давїнок ў перє́д і хрест, таї задзвонїу коло поро́га. Злий дўх 'бїсьцьаў скрїнку тўїу, жи шиўцьї трїмаїут, ўже думаў, шо то йїгомосьць шли, — але ка́е: „У тебе, шеўче, заклїте мїсце йи. Поверїи минні гроші тїїї, жи йа тобі даў, йа тебе ни хо́чу знати...“ Али швец ка́же: „Ти минні ше дай гроші, бо йа десьїтьма пальцьїма заробїїю, йа дўже бїднїй, дьїти ма́ю, та́же мене́ — ка́е — шїла коштўїут ба́гато, жибї йа йїх да́рмо лишїю, — сплатї минні“ — ка́е. „Йа тобі — ка́е — сплачу́, але ше на рік пїтпиши сьї“ — ше хтьїу на рік прїбува́ги, шо він з ним зробїт. „І на́ ти кўпу гроші, 'но нї пусти!“ Ка́е: „Давай минні найбїльше гроші, то йа тьї пўшчу“. Той злий дўх насїпаў йїму гроші мно́го —: „Ото — ка́же — ма́їши ўже на цілий рік, 'но нї

пусти". А дьўчина пішла до ксьондза, даць знати, жиби йігомосьць йшли живо с кропілом. Ксьондз с кропілом, — швец просит злий духа. — „Дай ми ше — кае, — ше більше гроші, то зара підеш“. — Насіпаў гроші багато, але сы дивит: ўже йдут ксьондз с кропілом. А він сы просит, кае: „Пусті ны. Ай, — кае — пусті ны, бо йа ўже на короткій гилі вишу, бо йа сы тут ростоплю...“ Але сьвітій Николаї дьўчины скаваў: „Йди, кажи, най си ўже йде, — добри, жи гроші даў, то ни будити бідили“. Йігомосьць до хати, а злий дўх с хати ўтык. Тій кажи дьўчина: „Видити, шо то Бог допомагаїн“.

Але ўже рік вийшоў, — приходит злий дўх зноў по него. Ни йде до хати, но стаў під вікном, бо — кае — зі двору то він живо ўтыкне. Швец робит чоботи, сидит на стільці, робит чоботи, — а злий дўх приходит під вікно і кличе йіго: „Гаўрило, збирай сы!“ — „Гаўрило ни Гаўрило, йа сы ни буду збираў, бо йа старій, ни годниї ти ўже“. — „Тос гроші — кае — годни буў брати, а йтис ни годни!“ — „Стій, стій — кае — під вікном, йа сы буду збираў“. Тай йак стаў ў вікны, так стойт, закаменў. Тай кае до нео: „Но, і ни підиш?“ — Швец кае до нео: „Стій, стій трохи ше, бо майу роботу“. Тимчасом дьити сы збираўт, анў, ўзыў швец збрати сы, а дьўчина пішла до ксьондза. Але дьўчина пішла до йігомосьця, жиби йшли с кропілом, цокропиги місце тойи. — „Ой, йакій ти, — кае — шёўче дивній, — йа сам буду тикаў, но мнї — кае — пусті!“ — „Насип ми — кае — гроші, то підеш“, — „Йакже йа — кае — тибі гроші дам, коли ти галайиш цёркоў будовагн... Та бо йа тибэ купіў — кае — за коньї!“ — „О, то ти — кае — хочиш зноў йихати? Того ни дочекайиш!“ — А злий дўх засумоваў сы с того, жи ўже зноў ни ўозьми. Йдут ксьондз с кропілом — : „Йа ты кажу, ўтыкаї йак найборше, но ми ше дай гроші, бо ўже ксьондз йдут...“ Злий дўх тойи учуў, тай ў ноги, полетыў в вітрами. Тоді приходит ксьондз до хати — : „Ну, шож ти, — кае — Гаўрило зробиў?“ — „Та бо йа, прору йігомосьця, — кае — йа сы підписаў злийдухови ше на рік. Дайи гроші, то треба ўзыти. Може Господь Бог — кае — минї допоможе, буду цёркоў будоваў, то йа с того вийду“.

Швец рік вибуў, — приходит по него злий дўх. Тій дьўчина кае: „Тату, ўже типер підемо, — семольтна дьўчина — коли той лыснійчїй сы так ўпелесїў, то мусимо йти...“ Приходит злий дўх до хати — : „Но, збирай сы, Гаўрило!“ Гаўрило кинуў чоботи, йде ў сьинь, ўсі дёўйать, дёўйать душ. Вийшли ў сад, — там дўже слиўки йн. Швец важьїлуваў за слиўками тай ўзыў трісті, але такої швец сили ни майи, жиби слиўку потрис, — потелёпаў, тай ни ўпала ни йідна. — „Бо то — кае — йак найборше трісті сливок, жиби йа йшоў“. Йде

злий дѣх до слиўки, алапаў таі трісѣ. Чіпіў сы слиўки, потрїс, — аж лістыя облѣтыло. — „Ош то, шѣўче, тобі будѣ ў мѣни добри: ѡа будѣ — моцнїйш — будѣ робїў, а ти 'но будеш сибї спацїруваў і на ўмерлі будїш чобота робїў...“ Але ѡак злий дѣх ўчїпіў сѣ слиўки, таі ўже сы нї годнї вїччїпїти. Таі каже: „Гаўрїло, пустї нї вїт слиўки, на ти грóші і тїї твої квіти, — аш три квіти ўже маў — бо то нїхтó с тобóу не вїйшоў на лад і не вїйде“. — Ўзьнїў Гаўрїло тїї квіти, зачнїаї дѣрти ѡїх — : „Кнїнь, Гаўрїло, квіти на зѣмльу“ — а те стоїаў коло слиўки, сьватїй Нїколаї го так закамїнуваў — : „Цї ў тебе, Гаўрїло, такѣ мїсца, жї ѡа сы не гóден поступїти анї крок? Нá ти грóші і пустї нї, жїбї ѡа летїў ў сьвїй край“. Гаўрїло подѣр квіти, кїпуў на зѣмльу, а дьїучьї семольїтнѣ каѣ: „Тїлько, тату, мáїтѣ грóші, а тїх квітїў нї запалїтѣ!“ — ўже жьїлдуваў тáто сьпрїнк ўзьнїтѣ запалїти квіти. — „Возьмїт за креїцар сьпрїнк таі запалїтѣ“. Ўзьнїў швец квіти, запалїў — : „А то, — каѣ — шѣўче, ти ше мудрїйшїй понад уўсы, — так злий дѣх повїў — дóсїтѣ ѡа мўдрїй, але ти мудрїйшїй“. Дївїть сѣ злий дѣх: ўже ксьондз ідўт до шѣўцьнї по чоботи. — „Жїбї ѡа буў знаў, шо ксьондз с шѣўцьома компанїїнї, то ѡа бїм буў тебѣ до березнї прїпнїў ў лысы. Колїс квіти подѣр, то хоць менѣ пустї ўже“. — „Але ти — каѣ — мнѣ нї будїш нїгдї зачнїаў?“ Зачнїаїнї грїнїти. — „А, — каже — грїнїт, а ше ѡ — каже — ксьондз ѡде, — пускáї нї — каѣ — ѡак нãбóрше!“ — „Бо то — каѣ — ѡа камїнь мáїу возїти, чекáї, ше тобóу буду камїнь возїў...“ А дьїучннã каѣ: „Тáту, пусьтїт, нãї сї летїт, жїбї мнї го — каже — нїгдї нї вїдьїли ўже, бо вїн дўже врадлївїй. Мóже грїм ўдáрнїти ў нáшу слиўку і ѡїгó забїти, то паскўдне мїсцнї...“ Але сьватїй Нїколаї каѣ: „Сдї по шїло, дóбрѣ го сколї, жїбї хрешчѣногo сѣ нїгдї не чїпаў. Бо то — каѣ — ѡа тїлько льудїї мáїу пїт своў рукóу, ѡа нїннї нїц нї рóбльу, 'но камїнь вóжу, але шїламі нї шпїгаўу...“ Вїйшоў швец, ѡак го шпїгнїуў шїлов, аж му з нѣго мáзи нãтеклó тїлько, жї нн мóжна булó перейтї тãтудá. — „Вїпустн тãтї дўшї, жї мáїнш, — так швец — тãтї льўдн, то тн ўсьо подарїўу“. А злий дѣх каѣ: „Де ѡа мóжу тãтї льўдн вїпустннѣ, колн ѡа квіти нн мáїу!“ — „Нãпншї — каѣ — на пãмнннѣтѣ“. — „Пустї мнї ѡїднў рўку, то ѡа тн нãпншу, аж не змóжеш ѡїх годувáтн“. Ўзьнїў швец, пустнїў му ѡїднў рўку: аш тїлько нãпнсаў квітїў, жн на подвїрн нн мoглó сѣ ўлыстн душ. Сак пустнїў сѣ злий дѣх ўтїкáтн, аж не мoглó ўочнї ўдáрїтн, кудá вїн летїт. Полетнїў злий дѣх, повнпускáў, де шо булó, де ше ѡакї булн. — „Ото — каѣ — швец мўдрїй, тїлькїй мáїнток ѡа маў, і швец ў мѣнн вїдóбрáў, а ѡа тепѣр бїдáкã. Гѣї, — то каѣ тогдї — шо ѡа тепѣр — каѣ — булў

робію?" Уже сї радит тих своїх, компанїстїх. — „А то — кáе — тос си тепér зробію, — мусиш сам камінь возїти“. Йїдé злий дүх по камінь, — зачинáйи грїнїти. Грїм удáриу, злийдухá забїю, і камінь вв привїв. — „Ото — кáе — йá шчїсьтья ни мáйу ныц, ны дьїти мої ни мáйут чин працювáти і бѹдут бїдїти, поки свѣта стáне“. — Ужé ўсья.

Зап. від Кароля Мазурчика в Плетеничох, Перемишлянського пов. 1897 р. О. Ровдольський.

Паралелї: Аванасевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 53—71 (грв варїянги). — Етнограф. Збірник. Т. 1. 2. Ст. 90—92. — Драгомановъ, Малор. преданїя. Ст. 120—123.

202. Як пїяк висвободив грїшні душї.

Записáу сья йїдén пав до Фармазїньїу. І йїуш прийшоў тот час жи мáйут го брáти. Али быў йїдén пїяк. Напїў сья, а тот пав увїшшоў тáкїй до кóршмы, сьїу і дүмат. А він сья пїятат: А ты чо тáкїй сумнїй? — Ей, шчо ты менї ў тїм порáдиш! Зáўтра мáйу до пєкзá йти. — Дáй ми на горїўку, йá за тья пїду. — Тот дáў му грóшїй шчось, купиў горїўкы і прийшоў тот час, дрүгый день, йак пав мáй йти: Ну, ходї, йá си найáу за сéбе. І ўказаў тóго пїякá і ўни ўзвáли го. Завели го там і повїдáйут: Нич не мáйиш робїти, хьбá пїт тãми пїятьмá кїтлáми клáсти огєнь, жебы не ўгас нїколи, йак ныч так день. — Ѓа, горїўкы ми постарáти. — Уни принєсли му бóчку горїўкы. Він пїў, пїў і выпїў ўсью. А ўни дєсь сья поросходїли по свѣтáх тотї злы, горїўкы немá, дүмат си: Шчо йá будў ту палїти, кой не знáйу, шчо ту йи? Йá сья подїўїу. — А ўно были дүшї. Він пороскривáў, ўсью полєтыло, бо мóже так Бог дáў. Тотї прийшли: А шчо ты зробїю? — А шчóжбым зробїю? Нич! Ни стáло ми горїўкы, тои ўсьо хотьїу потерєти! — Гадáйут вони собї: Шчо з сим робїти? Хòць бы шче сья шчо призбирáло йакїх душ, він шчє бы выпустїў. Узвáли, вївели го і пхит чєрес порїг: Рўшай вїтти!

Зап. в лютїм, 1899 р. у Мшанци, Старосамбїрського пов. від Грїца Олїцкá Терлецького.

Паралелї: Мавжура, Сказки. Ст. 55—57.

203. Як стрілець убив чорта.

А. Быў індэв такій, жи хотыў абы быў добрым стрільцём, али ни міг нич ўбіти. Хтось йому поворожиў: Обесь сьа сповідаў і бес сховаў си тотó прича́стія у рот під язык, бес вьйшоў ў лыс; там йи на бұцы вьри́занный образ: Присьвита́ Дьива, вьри́зали пастухы на бұцы. Там тотó завертиш і ў тотó стрілиш. Шчо хоч, то забийш потым. Йак стрілиў ў тотó, йак зайшла кроў течі, лёдво утык; і настрашиў сьа с то́го і ўже му не дуже добри йи. Іде і йуж му сьа перед вочи пхайи ўсьа́ка звьрина́: І лисы і воўцы і медведы і зайацы і шчо йи, йака птїцца на свїты така́ ліка. Али він прийшоў до йидного пана і стаў за стрільца. Йино вьйде на обору, йуж йи шчо довокóла ньóго бїти. Ўвидыў пан: Йа тако́го стрільца́ не хочó, йди́ ты собі, ты не йи пёуныи. Йидным слóвом йидев го так пан вїтправьі і другий і третий сáмо. Він сьа твёрдо покайаў, жаль йому́, йакé зробиў і хочé сьа іти сповідати зась. Вьйшоў до сповіди, почаў повідати, йак то йи, йак зробиў; не хóчи му ксьи́нда дати́ розгрїшенья. Він пішоў до другого, такіи не хочé. Пішоў до бїскупа, такіи не хочé. Іде дорóгоу, такои му сьа вальат звьрина́ попід ноги, али він не хочé бїти. Прийшоў до ковальа і сьіу. А коваль йому́ повідат: Чó ты такіи сумний? — Так і так йи зробиў, росновіў, цїлэ ўсьо йак было с кінца́. — Коваль мовит: Йа тобі заўда́м покўту. Ўзяў обруч жельзанный, шчо маў цаль заўгрупшкы і сковаў му на шийі: Іди́, йак сьа тот обруч урвé і ты сьа спокутуйиш. І він ходиў, ходиў — доўго, али вьйшоў ў лыс, сьіу си на ньенька́ і сьидит; а гринит такé, захварило сьа, жи свїта не видно. А бїла́ — пек йи — с скалы́ ўсе вьбїгне, вьпне г....у — ньїбы на грим — і схóват сьа, жи не бойт сьа грóму. А він тотó дивит сьа, тай си думат ў-голови́: Тьфу, пек ти, публыко, та шче й ты си з мене сьмїх чїниш, та вышїнаш г....у? Зьяў фўзыиу с плечá. вьвїриў си ў ньóго, воно́ инó підньало́ хвїст, йак вьйшло с скалы́, а тот пїтвгáх кўрок, праск! а воно́ сьа розылььяло на мазь. Обруч сьа урваў с шийі і Пан Вїг йому́ вїтпустиў грїхы́, дьлатóго жи грим ни міг забити, а він забиў.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грєци Оліщака Терлецького.

204. Про грїшника стрільця.

Б. Оден пан мав стрільця. Нїякий пан не мав тако́го, жаден пан так цїльно не влучав. Бувало на польованю дичини і зазирцем не видко,

а стрілець той вистрілить і диви ся, пійшов кілька кроків і підносить то заяця, то лиса, то куропатву, то знову що иншого... Як котрий пан видавав охоту, то запрошував того пана, в котрого той стрілець служив. А на охоті от диви ся десь якийсь стрілить і то не влучить, не віділить, десь котрий чекає, чекає, аж надбіжить звірина, стрілить то лучить ся, що часом забє. А той стрілець ледви стане — ого нічо не видно — зложив ся, вицілів, пішла луна і диви ся — в! І знову так, і знову так уложив ся і влучить — і не хибне — хоч дичини і заирцем на очи не видить — а він знай стрілить і забє! Диво дивное! За стрільця того панови давали і села зі всім добром і з людьми, а пан не приставав на заміну! Бож на що єму того. Коли він за свого стрільця день в день баль має. — Дичини повна комора, і роздаровує знакоми, своякам і всім і продавав. — Але постарів ся той стрілець, пан взяв другого підданого на стрільця. Молодий — бистре око — і день в день лучав до ціли; та що з того? Бувало ходить по цілих днях, тай з нічим вертав до двора. Тож то набрав прочуханів від пана, та що винен він: звірини нема, як би ніколи на світі й не було. Чорна година та світ був молодому стрільцеві! — От гадає, думає — аж нарешті каже до себе: „Піду до старого стрільця, най мя навчить, як має бути!“ Приходить. Старий стрілець каже: „Та навчу тя. — Іди, висповідай ся, а як дадуть тобі причастє, абись не поживав, по заховав під язиком. — Пійшов до сповіди, приступає до причастя; взяв причастє, но не споживає, під язиком заховав і приносить до старого стрільця. Той взяв платину, розстелив і каже: „Виложи ту з під язика“. Виложив причастє на платину, старий стрілець завпнув і повідає: „Вери причастє, стрільбу набиту бери і ходи. — Ідуть вони, зайшли в ліс. Там взяв старий стрільбу, привязав до дерева і каже: Зложи ся і цілай. — Той зложив ся, але дивить ся, на дереві де платина, ясність велика бє і сам Спаситель з розложеними руками. Не вистрілив, но упав на землю і кричить: „Не буду стріляти до Христа...“ — „То не будеш дичини влучати“ — повідає старий стрілець. — Не стрілив і не мав такого щастя. Коли повстав з землі, зобачив на дереві висмалений хрест.

Зап. в Сапогові, пов. 1883 р. І. Лятоворський.

Паралелі: Чубинський, Труды. І. Ст. 19—20. — Грінченко, Изъ усть народа. Ст. 108. — Драгомановъ, Малор. преданія. Ч. 1. — Основа, 1862, кн. V, ст. 80. — Харьков. Сборникъ. Т. II. Ст. 87; т. VII. Ст. 441. — Житє і Слово. Т. II. Ст. 180. Т. III. Ст. 218 і 372. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 226, ч. 2, 3, 5. — Етногр. Збірник. Т. IV. Ст. 147. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самар. края. Ст. 380—381.

205. Убийник власного батька.

В. Оден отець мав сына і прігнав его гет маленьким, що ни мав ще 6 років. І пішов він у далекий край і наив ся у попа і пас він коні. І приіє йому ангел таке пицало, жи коні підут далеко, він засвіще, коні прийдут. Раз, як вже вислужив ся, пішов він далеко і був довгі літа там і прийшов до свого сила і припросив ся на ніч і так нич ни було в дома, лиш одна жінка. І ліг він до постелі в нею і розчав він в нев согршити. Приходит ангел: Нё, каже, то ест твоя рідна мати. — І він тогда зо страху устав і ни домочував, пішов в ночи. На другу ніч у вичері вийшов до коршии, розчали казати люде (а він був і стрілець), оден каже: В мене їсть медвідь овес, коль ти такий стрілець, я тобі заплачу, ти коби его вбив, кілько хоч грошиї, тільки ти дам. — І пішов він ід вівсу почувати, чує, в вівсі шелестит, він острах ся, що сам є і стрілив раз. Засьвітив собі свічку, дивит ся, же то ест чоловік і тягне в лім его (аби его вверг і аби нікто ни знав). І ангел приходит: То ест твій рідний отець; кажи, ни будеш мати гріху, щось його забив. — І пішов він дале. Учинив ся день, збирают ся великі бурі і дужи гринит. — Він дивит ся — а чорт (хованиць) ~~казау~~ казує Богу, І каже сам до себе: Господи, помігись ни забити свого вітця, поможи ни забити щи того (чорта). І сїв собі за корч і що загринит і лусне грім в нього, а він (чорт) в воду. Лиш раз пристало гринити, доказує він Богу. Стрілив стрілець і забив його. І він сплив на воді. І Господь Бог сам ід ньому зліз і кажи: Колись ти того забив, ни будут ни бурі великі — ходи зо мнов. Пішов він із Господом Богом і зійшли ангели і його вняли до ппба. І там він був, де сам захотів. Що хотів їсти, то йому було. І так ішло в ним дале.

Зап. в Хітари, Стрийського пов від Івана Хомінця.

206. За гроші — душі.

Ў йедним замку, шчо стоїаў при місьты, буў високій мур, шчо заа даўних чисейў побудували Тўрки. І ў тих мўрах бўло мно́го склепў, а ў тих склепах стоїали бочкамі гроші. І зібрали сьм раз мішчаче і пішли до того замку і здібали чортгакá і просіли йего, шчоби йім даў тоті ўсьї гроші в бочкамі. А він йім казаў: Йдыт до косьцьбола і жебїстє забрали, шчо тылькы йє ў косьцьболы, абыстє ныц не забўли то дыстанєтє гроші. А оны ўсьо забрали і приходьв до склепу, а він йїх питаїє: Усьобстє забрали с косьцьбола?

Гет ўсьо.

А він виніснт шчїпцы, шчо сын ігнотї шчїшчуїє" і їм показуїє, шчоїстє їеднў річ такі забулі. А вони їггг за грощї такі просїли: а він пішбў до зяжку і вінїс старў мітлў, такў драпачку, шчо ўже до половїни сын змєла; тїлькo тотя чисьть шче сын ў руках трїмаїє. А то бўла мітлā, шчо їак змлџцкї молотїли, таї змїтāли неў дзєрво. А він кāжє до них: Їак ми запїшнтє тїлькo душ, шчо тотя мїтлā дзєрна змєла, то вам дам тотї ўсьї грощї. А вони не записāли, бо за лєдво аби ў цїльїм сьвїтї тїлькo душ бўло, шчо тотя мїтлā змєла. І вернўли до дџму бєз грощєї. Дорогџїї плāти злїї хтїў ў грџадя, аби їм вїдаў грощї.

Зап. в цьвїтнї, 1897 р. від Тимка Грїнїшиного в Пужнїках, Бучацького пов.

207. Дїдьчї грощї.

Ў Бучїчнї піло трї пїякї і багāто завнїли дāти грощєї; два мāло чнї заплатїти, а трєтїї не маў. І шинькар їггг завнрєштувāє. А він пішбў по свџїїх знакџвнїх, шчоїбї де пожїчнтї грощєї. І обїїшоў ўсьї свџїї прїятєлї і Жидї і не пожїчнїў нїгдє. А він пішбў до зяжку, де стоїā старї мўрї, жє шче Тўрки полїшїли і запўкаў до дзєрєї і с тих склєпїў вїхџднт чортяк і пнтāїє їггг: Чо ти хџчєш, чоловічє?

А він вїтповїдāїє: Їа хџчу грощєї, абиє мєнїї пожїчнїў.

Їа ти пожїчу, а колї ми вїддāш?

А їа ти вїддāм вїт тєпєр за рїк.

Накāзуваў їггг злїї, шчо абиє прїнїсї, бо їак не прїнєсєш, то прїїду аж до хāтн. А нїм рїк мнїўї, то мїшчāн грощї ўстарāў і прїнїсї до зяжку і там дџгг пўкаў до дзєрєї, а чџмусь нїхтџ не вїхџдїў. Алє він пўкаў і пўкаў, аш сын злџму наўкнїшїло і вїхџднт в зяжку. А їак вїїшоў і їггг пнтāїє: Чо ти хџчєш, чоловічє?

Прїнїсї їсн ти грощї, шчџм ў тєбє пожїчнїў.

Їдї гет до дџму, їа тобї грощєї не жїчнїў.

І пішбў мїшчāн в грїшнї до дџму. І днївувāў сын мїшчāн, шчо злїї ў нєгџ грощєї не ўзвнїў. А він томў не ўзвнїў, бо він їємў не жїчнїў, а тџгџ не бўло, шчо мїшчāнџвнї пожїчнїў грощї, бо го грїн збвнїў. А то буў їггг брāт застўннїком ў зяжку і він нїчџ не знāў о тїх грощєх.

Зап. в цьвїтнї 1897, від Тимка Грїнїшиного в Пужнїках, Бучацького пов.

208. Пан — всезнайко.

То такий пан був, що він йів гадини. І він розумів, що всео зыльи вогорит — віт чого воно йв. Али йидного разу злагодив собі йисти і казав фірманови: „Абис того ни рухав“. Али пан десь пішов, а фірман взяв теі покушив, теі трошка собі зыв того. І так всео розумів, що зыльи вогорит, йак той пан. Али йидного разу йидут, теі всео зыльи сьй кланьило тому панови і признавало сьй, котре зыльи віт чого помічне. Всео сьй зыльи кланьило, а дупух кажи: А я віт килі! — А фірман дужи зариготав сьй с того, а пан кажи до него: А ти чо сьй так сьмійш? — Фірман кажи: Віп кажи, жи йа віт кили. — Пан кажи: Ану вітвори псик. — Фірман йак вітворив псик, пан му плюнув в псик, теі фірман вже нычо ни знав.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від Кривого Казя О. Дервянка.

209. Розмова зьвірів на щедрий вечер.

Чоловік мав пару волів. І він чув, жи льуди собі приповідуйут — худоба вогорит на щидрий вечер, йак господар коло нейі ходит. Господар дав бикаш йисти, а сам сьй сховав і слухайн. Слухайн, а бики кажут йиден до другого: „Нам добри в нашого господаря, але ми йиго взавтра повезишо на цвинтар“. А йиго так Памбіх покарав за тойн, жи він слухав. І зарас на другий день тай вмер.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. 1901 р. від Ганусі Кучяравої О. Дервянка.